

ათონის იპირთონის მონასტარი

ISBN 978-9941-33-102-2

ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მუკიდრეობა

ნაწილი I

ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული
სკოლის ნათარგმნი

ჰაგიოგრაფიული მუკიდრეობა

ნაწილი I

ქუთიძე ათონელი
(ძთაწმიდელი)

ტომი I

ათონის ძეგნობრულ-ლიტერატურული
სკოლის ნათარგმნი

პაგიოგრაფიული შექვიდრეობა

ნაწილი I

ქუთიძე ათონელი
(ძთაწმიდელი)

ტომი I

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2021

უკ (UDC) 821.353.1-155+821.353.1-6
ე-726

ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის
სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი
Teaching-Research Institute for Interdisciplinary Humanities

შოთა რუსთაველის საქართველოს
ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia

სამეცნიერო პროექტი „ათონის მნიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მემკვიდრეობის ელექტრონული აკადემიური გამოცემა (ნაწილი I)“ (გრანტი №FR _ 19 _ 4294) ხორციელდება შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე კრებულში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორთა კოლექტივს და, შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს.

The project ‘Electronic Scholarly Edition of the Translated Hagiographic Heritage of the Athos Scribal-Literary School (Part I)’ (Grant №FR _ 19 _ 4294) is being made possible by financial support from Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia. All ideas expressed herewith are those of the authors and may not represent the opinions of the Foundation itself.

[www. rustaveli.org.ge](http://www.rustaveli.org.ge)

ტომის რედაქტორი:
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი **ქეთევან გიგაშვილი**

© ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი
ყველა უფლება დაცულია.

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“

თბილისი, 0186, ა. ჯობიაძის ქუჩის №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

ISBN 978-9941-33-101-5 (ყველა ტომისათვის)

ISBN 978-9941-33-102-2 (I ტომი)

წმინდა კჳთიძე ათონელი (ძაწმღელი)
(X-XI სს.)

პროექტის სამეცნიერო კონსულტანტები:

დიდი ბრიტანეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, ციფრული ფილოლოგიის პროფესორი, ბირმინჰემის უნივერსიტეტის ემერიტუს პროფესორი **დევიდ ჩარლზ პარკერი**
ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე,
პროფესორი **ქეთევან გიგაშვილი**

კრებული იბეჭდება ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს თანხმობით.

წინამდებარე ბუჩქღური გამოცემა ეძღვნება
ლევან მოსილიძის მეცნიერის,
კორნელი კეკელიძის სახელობის სელნაწერთა ეროვნული
ცენტრის პირველთაბედი მკვლევრის, პროფესორ
მიხეილ ჭავჭავაძის
ნათელ სსოვნას.

„ხოლო ენასა ამას ჩუენსა ქართულსა არავინ სადა პოვნილ იყო აქამომდე, რაათამცა გამოეხუნეს წმიდანი ესე წიგნნი, თარგმანებანი წმიდისა სახარებისანი, არამედ საბერძნეთისა ეკლესიანი და ჰრომისანი საესე იყვნეს ამათგან, ხოლო ჩუენისა მის ქუეყანისანი – ნაკლულევან და არა ესე ოდენ წიგნნი აკლდეს ენასა ჩუენსა, არამედ სხუანიცა მრავალნი.

ამისთჳს მე, გლახაკი ესე და ნარჩევი ყოველთა მონაზონთა იოვანე, მწუხარე ვიყავ ამის საქმისათჳს, რომელ ქუეყანად ქართლისად ესრეთ ნაკლულევან იყო წიგნთაგან და დიდი ხარკებაჲ და მოღვაწებაჲ ვაჩუენე და შვილი ჩემი ეფთჳმი განვსწავლე სწავლითა ბერძულითა სრულად და გამოთარგმანებაჲ წარვჰმართე წიგნთა ბერძულისაგან ქართულად და აღიწერნეს ჩუენ მიერ სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისაათა, მეოხებითა წმიდისა ღმრთისმშობელისაათა და ყოელთა წმიდათა, წიგნნი, რაოდენიცა უძლეთ წერად“ (იოანე მთაწმიდელი).

„გამოჩნდა სამკაულად ნათესავისა ჩუენისა და მობაძავად წმიდათა მოციქულთა, განანათლა ქართველთა ენაჲ და ქუეყანაჲ... თარგმანებაჲ წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტნავად ყოველთა სათნოებათა და გვრგვინად და განმანათლებულად ნათესავისა ჩუენისა“ (გიორგი მთაწმიდელი).

„არა სცემდა განსუენებასა თავსა თჳსსა, არამედ დღე და ღამე ტკბილსა მას თავფლსა წიგნთა საღმრთოთასა შურებოდა, რომლისა მიერ დაატკბო ენაჲ ჩუენი და ეკლესიაჲ. რამეთუ თარგმნა წიგნნი საღმრთონი, რომელთა აღრიცხუვაჲ კნინლა-და შეუძლებელ არს, რომელთაგანნი რაოდენნიმე მოვიწსენნეთ, რაათა მათ მიერ სხუათათჳსცა ეუწყოს ქრისტეს მორწმუნეთა. რამეთუ არა თუ ულუმბათა და მთაწმიდას ოდენ თარგმნა, რაათამცა აღვრიცხუენით თითოეულად, არამედ სამეუფოსცა და გზასა და სხუათა ესევეითართა ადგილთა“ (გიორგი მთაწმიდელი).

„წარვედ იერუსალიმად და მთაწმიდად, სამღვდელთა მათ წმიდათა ადგილთა, და ვიხილენით და აღმოვიკითხენით ჭირმრავლობით ნაღვანნი მამათა ჩვენთა ქართველთანი, და ფრიად განკვირვებულ ვიყავ მათთვის, რამეთუ იგავადცა არა მსმენოდეს ესენი, რაოდენიცა მე აქა მათთჳს აღვსწერენ. და აქა მოსრულნი ქართველნი ვინმე რასათჳს ამათთჳს არა გამოეძიებდა! და აღვსწერენით, რაოდენნი შევიტყვევით იერუსალიმისათვის და მთაწმიდისა“ (ტიმოთე გაბაშვილი).

შესავალი

ქართული წერილობითი კულტურის ისტორიისათვის ფასდაუდებელი ღირებულება აქვს ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის მემკვიდრეობას. საბერძნეთში, ათონის მთაზე, ქართველების მიერ აშენებულ ივირონის მონასტერში, X-XII საუკუნეებში თავი მოიყარეს ქართველთა საუკეთესო კულტურულმა ძალებმა და მიზნად დაისახეს თავიანთი თანამემამულეებისათვის გაეცნოთ დასავლეთის მოწინავე კულტურა და ლიტერატურა და ამ მიმართულებით ამოევსოთ სიცარიელე ქართულ კულტურასა და მწერლობაში.

სწორედ ამ სკოლასთან არის დაკავშირებული ქართულ-ბერძნული კულტურული და ლიტერატურული ურთიერთობების გაღრმავება. ბიზანტიური კულტურის ათვისების მიზნით, ნაყოფიერი მთარგმნელობითი საქმიანობა იქცა ათონის სკოლის წარმომადგენელთა მოღვაწეობის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად. ისინი არა მხოლოდ მოწინავე ბიზანტიური მწერლობის ნიმუშებს თარგმნიდნენ ქართულად და ამით ხელს უწყობდნენ ქართულ მწერლობაში მოწინავე დასავლური კულტურული ნაკადების შემოღწევას, რამაც უდიდესი გავლენა იქონია ქართული მწერლობის ევროპეიზაციის პროცესზე, არამედ ქართულ თხზულებებსაც თარგმნიდნენ ბერძნულად და ამით ამდიდრებდნენ ბიზანტიურ ლიტერატურას.

ბერძნული თხზულებების ქართულ თარგმანებს უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ ქართული კულტურის ევროპული ფესვების შესწავლისა და თავად ბიზანტიური ლიტერატურის შესწავლის ისტორიისათვის. ამ მნიშვნელობას აძლიერებს ის ფაქტი, რომ ხშირ შემთხვევაში ბერძნული ორიგინალები დაკარგულია და ისინი მხოლოდ ქართულ თარგმანებშია შემორჩენილი, რაც მათ ორიგინალის მნიშვნელობას ანიჭებს.

შუა საუკუნეების ბიზანტია წარმოადგენდა უმნიშვნელოვანეს მსოფლიო სააზროვნო თუ კულტურულ ცენტრს, ქრის-

ტიანული აღმოსავლეთის ინტელექტუალური და სულიერი ცხოვრების წარმმართველს, რომელმაც დროში გაუსწრო ევროპის კულტურულ განვითარებას და, ფაქტობრივად, მოამზადა კიდევ ნიადაგი დასავლური რენესანსისთვის. ასეთ ცენტრთან მჭიდრო კავშირმა უდიდესი როლი შეასრულა ქართული მნიგნობრობისა და კულტურის მიმართულებისა და ხასიათის განსაზღვრაზე შუა საუკუნეებში.

ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 60-იან წლებში ქართველი მეცნიერები მიუთითებდნენ ათონური სკოლის ქართული თარგმანების აკადემიური გამოცემის აუცილებლობაზე, მაგრამ დღესაც, 21-ე საუკუნის 20-იანი წლების დასაწყისში, ეს პრობლემა ისევ გადაუწყვეტელია. განსაკუთრებით ეს ჰაგიოგრაფიულ მასალაზე ითქმის. მართალია, არსებობს ცალკეული ძეგლების პუბლიკაციები, მაგრამ არა მთელი კორპუსისა ერთი აკადემიური გამოცემის სახით.

ჰაგიოგრაფია ისტორიული მწერლობის ერთ-ერთი დარგია, რომელსაც არანაკლები დანიშნულება აქვს, ვიდრე წმინდა ისტორიულ მწერლობას. წმინდანთა ცხოვრება-მარტვილობის შემცველ ძეგლებში ხშირად ისეთი დეტალები და ცნობები გადმოიცემოდა, რომელიც ჟამთააღმწერლებს უყურადღებოდ რჩებოდათ ხოლმე.

ჩვენმა სამეცნიერო ჯგუფმა გრძელვადიანი ფუნდამენტური პროექტის ფარგლებში მიზნად დაისახა ქართული ლიტერატურისა და ტექსტოლოგიის სფეროში არსებული ამ ხარვეზის გამოსწორება და ათონის მნიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის ჰაგიოგრაფიული ჟანრის მთარგმნელობითი მემკვიდრეობის სრულყოფილი შესწავლა.

პროექტის I ნაწილი ითვალისწინებს ათონის სკოლის ერთ-ერთი დამაარსებლისა და თვალსაჩინო წარმომადგენლის – ექვთიმე ათონელის (მთანმიდელის) მიერ ნათარგმნი კიმენური რედაქციის ჰაგიოგრაფიული ტექსტების შესწავლა-გამოცემას. პროექტის მომდევნო ნაწილები დაეთმობა გიორგი

ათონელისა და ათონის ივირონის მონასტერში მოღვაწე სხვა წმინდა მამათა ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული ტექსტების კვლევა-პუბლიკაციას.

ექვთიმეს ღვაწლს ეპოქალური მნიშვნელობა აქვს ქართული ეკლესიის, კულტურისა და მწერლობის ისტორიაში. სწორედ მისი საქმიანობის შედეგად იქცა ათონის სკოლა ქართული კულტურისა და მწიგნობრობის მძლავრ კერად. მისი მოღვაწეობა სასულიერო მწერლობის თითქმის ყველა დარგს მოიცავს: ბიბლიოლოგიას, ჰაგიოგრაფიას, ეგზეგეტიკას, ჰომილეტიკას, დოგმატიკას, პოლემიკას, ლიტურგიკას, ასკეტიკას, აპოკრიფებს, საეკლესიო სამართალს. ექვთიმეს თარგმანები საუკუნეების განმავლობაში ხელნაწერების სახით ვრცელდებოდა და თაობიდან თაობას გადაეცემოდა.

მის ბერძნულ ენაში განსწავლისა და მთარგმნელად ჩამოყალიბებისათვის დიდად უღვაწია მამამისს – იოანე ათონელს (მთანმიდელს). ამისი მთავარი მიზეზი კი ქართლის წიგნიერი ნაკლოვანება ყოფილა. იოანე წერს: „ამისთვის მე, გლახაკი ესე და ნარჩევი ყოველთა მონაზონთა – იოვანე, მწუხარე ვიყავ ამის საქმისათვის, რომელ ქუეყანაჲ ქართლისაჲ ესრეთ ნაკლულევან იყო წიგნთაგან და დიდი ხარკებაჲ და მოღვაწეებაჲ ვაჩუენე და შვილი ჩემი ეფთჳმი განვსწავლე სწავლითა ბერძულითა სრულად და გამოთარგმანებაჲ წარვჰმართე წიგნთა ბერძულისაგან ქართულად და აღინერნეს ჩუენ მიერ სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა, ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისაჲთა, მეოხებითა წმიდისა ღმრთისმშობელისაჲთა და ყოველთა წმიდათა, წიგნნი, რაოდენიცა უძლეთ წერად.“¹

როგორც ციტატიდან ჩანს, იოანე მრავლობითის ფორმას იყენებს: „აღინერნეს ჩუენ მიერ“-ო, რაც ბერძნულიდან თარგმნის პროცესში მის აქტიურ მონაწილეობას ადასტუ-

¹ ოქროპირი, 1996: 14.

რებს.

მთარგმნელობითი მოღვაწეობა ექვთიმეს იოანე ოქროპირის „იოანეს სახარების“ განმარტების თარგმნით დაუწყია. 1002 წელს უთარგმნია მათეს თავის განმარტება.¹ მან შექმნა ახალი ლიტერატურული სტილი, რომელიც თავისუფალ თარგმანს ეფუძნებოდა. მისი ლიტერატურული საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო დახასიათება ეფრემ მცირეს ეკუთვნის: „მას მადლითა სულისა წმიდისაჲთა ჴელენიფებოდა შემატებაჲცა და დაკლებაჲცა,“ – წერს იგი.² სწორედ ამ შეფასების საფუძველზე ათონელი მამის მთარგმნელობით სტილს სამეცნიერო ლიტერატურაში „კლება-მატება“ ეწოდა, რაც საჭიროებისამებრ სათარგმნი მასალის განვრცობას ან შემოკლებას გულისხმობს.³ მისი საშუალებით ექვთიმე ქართველი მკითხველისთვის ტექსტს მარტივ აღსაქმელს ხდიდა და მეტად მოქმედებდა მის რელიგიურ-ემოციურ მხარეზე.

მნიშვნელოვანია ის, რომ თარგმნის აღნიშნული ხერხი შეპირობებული იყო არა იმდენად ენობრივი, რამდენადაც კულტურულ-რელიგიური კონტექსტით. ექვთიმე ცდილობდა ქართველი მკითხველისთვის აერიდებინა სავარაუდო სარწმუნოებრივი საფრთხეები, გაუგებრობები და სირთულეები, რაც თან ახლდა რელიგიური შინაარსის ტექსტების ინტერპრეტაციას შუა საუკუნეებში. მისი თარგმანები, ერთი მხრივ, ქრისტიანულ რწმენაში განამტკიცებდა ქართველებს, ხოლო, მეორე მხრივ, მონინავე დასავლურ აზროვნებას აზიარებდა მათ.

ექვთიმეს თარგმანების სახით საქმე გვაქვს უნიკალურ მოვლენასთან, რომელიც ნათელს ჰფენს, თუ როგორ შეიძლება მთარგმნელმა ენობრივი საშუალებები აქციოს საზოგადოების, ქვეყნის კულტურულ ვექტორებად, რომლებიც არა მხო-

¹ ოქროპირი, იქვე: 6.

² დამასკელი, 1976: 67.

³ ამ საკითხთან დაკავშირებით ძირითადი ლიტერატურა იხ. ტომის ბოლოს დართულ ლიტერატურის სიაში.

ლოდ კონკრეტულ ისტორიულ ეპოქაში, არამედ შემდგომაც, საუკუნეების განმავლობაში, განსაზღვრავდნენ ერის სულიერი თუ ინტელექტუალური განვითარების ძირითად ხაზს.

მდიდარი ბერძნული საღვთისმეტყველო ლიტერატურიდან ექვთიმე ათონელი სათარგმნ მასალად იმ ნაშრომებს არჩევდა, რომლებიც ყველაზე უკეთ ასახავდა იმ დროისთვის ამ სფეროში დაგროვილ ცოდნას და ქართველი ხალხის განათლების საჭიროებას ემსახურებოდა, ხოლო მათ თარგმანების სახით იმგვარად წარუდგენდა საღვთისმეტყველო საკითხებში ჯერ კიდევ ნაკლებად გაცნობიერებულ ქართველ მკითხველს, როგორადაც ყველაზე უკეთ წაადგებოდა მას.¹ ამითაც აიხსნება მისი თარგმანების უდიდესი პოპულარობა.

თავისი თარგმანებით ექვთიმემ ხელი შეუწყო არა მხოლოდ ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის გაძლიერებისა და სარწმუნოებრივი კუთხით ქართველი ხალხის განმტკიცების საქმეს, არამედ ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების განვითარებასაც. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ექვთიმე ათონელმა მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა ქართული ლიტერატურისა და კულტურის ევროპეიზაციის პროცესს, რომელიც მისმა შთამომავლებმა ღირსეულად გააგრძელეს.

ექვთიმეს მიერ თარგმნილი ჰაგიოგრაფიული ძეგლების შესახებ ცნობები რამდენიმე წყაროშია შემონახული. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია მამამისის, იოანე მთაწმიდელის, ანდერძი. მისი მოკლე ვერსია დაცულია იოანე ოქროპირის „მათეს თავის თარგმანების“ ექვთიმესეული თარგმანის ათონური ხელნაწერის პირველ ნიგნში² (№13), სადაც ის უძღვის თარგმანის ტექსტს, ხოლო სრულად შემონახულია სწავლათა „ზანდუკთან“ ერთად

¹ Orzhonia, 2021: #11. ²

ოქროპირი, 1996: 8.

(ათონური ხელნაწერის მესამე წიგნი, №10).¹

იოანეს ანდერძი გამოაქვეყნა ათონის ხელნაწერთა შემსწავლელი ლაბორატორია „ორიონის“ სამეცნიერო ჯგუფმა მზექალა შანიძის რედაქტორობით 1996 წელს, სადაც ის უძღვის იოანე ოქროპირის მათეს სახარების განმარტების ექვთიმე ათონელისეულ თარგმანს.

იოანე მთანმიდელი ჩამოთვლის ექვთიმეს მიერ ნათარგმნ ჰაგიოგრაფიულ, ეგზეგეტიკურ თუ ჰომილეტიკურ თხზულებებს.

ჰაგიოგრაფიულ ძეგლებში დასახელებულია:

„წამება და სასწაულნი წმიდისა მოწამისა დიმიტრისნი“;

„ცხორება და წამება წმიდისა სტეფანე ახლისა“;

„ცხორება და წამება წმიდისა კლემენტის ოსტრომიელთა პაპისა“;

„წამება წმიდისა კლიმი ანკურელისა“;

„ცხორება წმიდისა ბასილი კესარიელისა“;

„ცხორება წმიდისა გრიგოლ ღმრთისმეტყველისა და თქუმულნი მისნი“;

„ცხორება წმიდისა ბაგრატიის“;

„წამება წმიდათა მინა ერმოგინეთი“;

„ცხორება დიდისა ათანასესი“;

„წამება წმიდათა სამთა ყრმათა: ალფიოს, ფილადელფოს და კვრინესი“;

„ცხორება წმიდისა ონოფრი მძოვრისა“;

„ცხორება მარიამ მეგკუბტელისა სრულად“;

„წამება წმიდისა და ყოვლადქებულისა მოწამისა პროკოპისი.“²

გიორგი მთანმიდელი თხზულებაში „ცხორება იოვანესი და ეფთჳმესი“ ასე აფასებს ექვთიმეს მთარგმნელობით მოღ-

¹ იქვე: 8.

² ოქროპირი, 1996: 14-15.

ვანეობას: „თარგმანებითა წმიდათა წერილთაჲთა განანათლა და შეამკო ნათესავი და ენაჲ ჩუენი და ჟამთა მრავალთა კეთილად დამწყსო სამწყსოჲ ესე მისდა რწმუნებული...“; „გამოჩნდა სამკაულად ნათესავისა ჩუენისა და მობაძავად წმიდათა მოციქულთა...“; „თარგმანებაჲ წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტნავად ყოველთა სათნოებათა და გვრგვინად და განმანათლებლად ნათესავისა ჩუენისა...“ „არა სცემდა განსუენებასა თავსა თვსსა, არამედ დღე და ღამე ტკბილსა მას თავლსა წიგნთა საღმრთოთასა შურებოდა, რომლისა მიერ დაატკბო ენაჲ ჩუენი და ეკლესიაჲ. რამეთუ თარგმნა წიგნნი საღმრთონი, რომელთა აღრიცხუვაჲ კნინლა-და შეუძლებელ არს, რომელთაგანნი რაოდენნიმე მოვიწყენნეთ, რაჲთა მათ მიერ სხუათათვსცა ეუნყოს ქრისტეს მორწმუნეთა. რამეთუ არა თუ ულუმბათა და მთანმიდას ოდენ თარგმნა, რაჲთამცა აღვრიცხუენით თითოეულად, არამედ სამეუფოსცა და გზასა და სხუათა ესევეითართა ადგილთა.“¹

ამის შემდეგ გიორგი მთაწმიდელი ჩამოთვლის ექვთიმეს მიერ ნათარგმნ თხზულებებს, რომლებიც დასახელებულია იოვანეს მიერ. განსხვავება ის არის, რომ გიორგის „ბასილი კესარიელის ცხოვრების“ შემდეგ დამატებული აქვს „ნამებაჲ წმიდისა აკეფსიმეასი“, „პროკოპის ნამების“ შემდეგ კი სიას აგრძელებს და ასახელებს შემდეგ თხზულებებს:

„ნამებაჲ წმიდისა ფებრონიასი“;

„ნამებაჲ წმიდისა ანთიმოასი და წმიდისა ვლასისი და ორთა ბევრთაჲ“;

„ნამებაჲ წმიდისა თეოდორე სტრატელატისაჲ და თეოდორე პურგელისაჲ და წმიდათა ევსტრატეთი; და წმიდისა ევსტათისი და შვილთა მისთაჲ“;

„ცხოვრებაჲ წმიდისა ნიკოლაოზისი“;

„ცხოვრებაჲ წმიდისა დიდისა ანტონისი.“²

¹ მთაწმიდელი, 1967.

² იქვე.

როგორც გიორგი მთაწმიდელის თხზულებიდან ირკვევა, ექვთიმეს გაცილებით მეტი შრომა უნდა ეთარგმნა: „ესე ყოველნი და ამათსა ფრიად უმრავლესნი წიგნნი თარგმნა ღმერთშემოსილმან მამამან ჩუენმან და ესრეთ აღაორძინა მისდა რწმუნებული იგი ტალანტი. და უმრავლესნი ზემოთქმულთა ამათ წიგნთაგანნი თარგმნა, ვიდრე-ლა მამაჲ მისი იოვანე ცოცხალ იყო.“¹

ჩანს ისიც, რომ გიორგი მთაწმიდელის მიერ დამატებული ნაშრომები მან მამამისის გარდაცვალების შემდეგ თარგმნა.

ექვთიმეს მიერ ნათარგმნ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებს კორნელი კეკელიძე ორ დარგად ყოფს: კიმენურ და მეტაფრასულ რედაქციებად. იგი წერს, რომ უმეტესად მას ძველი, კიმენური რედაქციის, ძეგლები აქვს თარგმნილი. ასახელებს 19 ასეთ ნაწარმოებს, რომელთაგან 10 მამის სიცოცხლეში უნდა ეთარგმნა, ხოლო 9 – მისი გარდაცვალების შემდეგ. რამდენადაც ავტორი თხზულებებს რედაქციების მიხედვით აჯგუფებს, წარმოვადგენთ მის მონაცემებს.

მამის სიცოცხლეში თარგმნილ ძეგლებს შორისაა:

„წამებაჲ და სასწაული წმიდისა მთავარმოწამისა დიმიტრისა“;

„ცხოვრებაჲ და წამებაჲ წმიდისა სტეფანე ახლისა“;

„ცხოვრება ბასილი დიდისა, ამფილოქე იკონიელის მიერ აღწერილი“;

„ცხოვრება წმიდისა აკეფსიმაჲსი“;

„წამება წმიდათა მინა და ერმოგინესი“, „ცხოვრება ათანასე ათონელისა“;

„წამება წმიდათა სამთა ყრმათა – ალფიოს, ფილადელფიოს და კვრინესი“;

„ცხოვრება წმიდისა ონოფრე მძოვრისა“;

¹ იქვე: 64.

„ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მაქსიმე აღმსარებლისა“;

„ცხოვრება იოანე სინელისა.“

მომდევნო 9 ნაწარმოებია:

„წამება წმიდისა ფებრონიასი“;

„წამება წმიდისა ანთიმოასი“;

„წამება წმიდისა ვლასისი“;

„წამება წმიდისა თეოდორე სტრატილატისა“ (თარგმნილი 1013 წელს);

„წამება წმიდისა თეოდორე პერგიელისა“ (თარგმნილი იმავე წელს);

„წამება წმიდისა ევსტათისი და შვილთა მისთა“;

„წმიდათა მთავარანგელოზთა სასწაულნი, გერმანე კონსტანტინოპოლელის მიერ აღწერილნი“;

„ცხოვრება გრიგოლ დიოლოლონისა, ჰრომთა პაპისა“ (1011).

გარდა ამისა, ევრემ მცირის ცნობით, ექვთიმეს უთარგმნია სვიმეონ მეტაფრასტის ორი ნაწარმოები: „წამება წმიდისა კლემენტოს, ჰრომთა პაპისა“ და „წამება წმიდისა მონამისა პროკოპი დუქსისა.“¹ მეცნიერი დამატებით ასახელებს 7 ნაწარმოებს, რომელთა მეტაფრასული რედაქციაც უნდა ეთარგმნა ექვთიმეს:

„წამება წმიდისა გიორგისი, აღწერილი სვიმეონ ლოლოთეტის მიერ“;

„მარიამ მეგვიპტელისა, სოფრონ იერუსალიმელის მიერ აღწერილი“;

„ანტონი დიდისა“;

„ევსტრატესი, ავქსენტისი, ევგენისი, ორესტისა და მარდარისა“;

„კლიმი ანკვირელისა“;

¹ კეკელიძე, 1980: 207.

„ცხოვრება გრიგოლ ღვთისმეტყველისა, გრიგოლ ხუცის მიერ აღწერილი“;

„ორთა ბევრთაჲ.“

კორნელი კეკელიძე წერს, რომ ექვთიმეს მიერ ნათარგმნ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებათაგან ხელნაწერებში ჯერჯერობით არ ჩანს „ცხოვრება და წამება ფებრონიასი და ათანასე ათონელისა.“¹ ამასთან დაკავშირებით შევნიშნავთ, რომ „ფებრონიას წამების“ ექვთიმესეული თარგმანი დაცულია ათონის კოლექციაში (Ath-79), ხოლო „ათანასე ათონელის ცხოვრების“ ტექსტი არ არის შემონახული. იოანე და გიორგი მთანმიდელეები ამ თხზულებას მოიხსენიებენ, როგორც „ცხოვრებაჲ დიდისა ათანასესი“, ხოლო კორნელი კეკელიძე, როგორც – „ცხოვრება ათანასე ათონელისა.“ როგორც ჩანს, ამ უკანასკნელმა ათანასე ათონელად წინა შრომებში ნახსენები ათანასე დიდი ჩათვალა. ენრიკო გაბიძაშვილმა ვარაუდი გამოთქვა, რომ ეს ათანასე უნდა იყოს არა ათონელი, არამედ ალექსანდრიელი,² რომლის ცხოვრების კიმენური რედაქციაც შემონახულია ხელნაწერში – Jer-2.³

როგორც ზემოთ აღინიშნა, პროექტის I ნაწილის მიზანი ექვთიმე ათონელის მიერ ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული ძეგლების შესწავლა-გამოცემაა. I ტომით კი მკითხველს წარვეუდგენტ მის მიერ თარგმნილ სამ ტექსტს. ესენია: „ცხოვრებაჲ და წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა – ევსტათისი და მეუღლისა მისისა თეოპისტისი და შვილთა მათთა – ალაპისი და თეოპისტესი“; „წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორესი და მის თანა წამებულთა მოწამეთაჲ, რომელნი ინამნეს პერგე ქალაქსა, ქუეყანასა პანფილიისასა“; „წამებაჲ წმიდისა და ნეტარისა ანთიმოს ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ.“

¹ კეკელიძე, 1980: 207-208.

² გაბიძაშვილი, 2007: 93-96.

³ გაბიძაშვილი, 2004: 121.

სამივე ტექსტის ავტორი უცნობია. „ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ შესახებ ოქსფორდის უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე აღნიშნულია, რომ ეს თხზულება დაწერილი უნდა იყოს IV ს-ში და თარგმნილი კოპტურ ენაზე, სავარაუდოდ, VI-VII სს-ებში.¹ აქვე, დოკუმენტების სიაში, რაც ამ თხზულების შესახებ არსებობს, მითითებულია შემდეგი: პერგამენტზე შესრულებული გვიანი ანტიკური პერიოდის ორიგინალური ხელნაწერები; ლიტერატურის მიმართულებით – მარტვილობის აღწერა, ასევე – კოლოფონები, მარგინალები, სხვა წმინდანებთან დაკავშირებული ტექსტები.

ენრიკო გაბიძაშვილის მიხედვით, „ევსტათის, მისი მეუღლისა და შვილების წამება“ ექვთიმე ათონელს X ს-ში უნდა ეთარგმნა. ქართული ტექსტი შემონახულია XI და XVIII სს-ების ხელნაწერ კრებულებში. XI ს-ის ხელნაწერებიდან მეცნიერი ასახელებს Ath-28 (65v-87v) და Ath-17 (103r-115v) ნუსხებს და მიუთითებს, რომ ძეგლი გამოუცემელია, მისი ბერძნული დედანი კი დაბეჭდილია გამოცემაში: Migne, Patrologia Graeca, 105, 376-417.²

მეცნიერის მსჯელობის მიხედვით, Ath-28-ც ექვთიმეს თარგმანი გამოდის. მითითებულ ხელნაწერში დაცული ტექსტი იწყება შემდეგნაირად: „ზ, თუესა სეკდენბერსა კე, სიმწნე და მოთმინებაჲ წმიდისა ევსტათისი, შვილთა და ცოლისა მისისაჲ და მერმე შემდგომად წამებაჲ – მესამესა წელსა მარკიანე მეფისასა იყო სპაჲპეტი ერთი მწნე ფრიად, რომელი მძლე იყო მარადის ყოველთა მბრძოლთა ზედა, გამოცდილი ფრიად და მონადირე ირემთა და ქურციკთა ...“. და მთავრდება ასე:

¹ Eustathius, his wife Theopiste, and their sons Agapius and Theopistus, martyrs in Rome under the early days of Hadrian: The Cult of Saints in Late Antiquity from its origins to circa AD 700, across the entire Christian world: <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=S01804>

² გაბიძაშვილი, 2010: 158.

„...ხოლო წსენებაჲ წმიდათაჲ მათ და კეთილად მძლეთა მონა-
მეთაჲ აღესრულების [...] თთუესა სეკდენბერსა ოცდახუთსა
ქრისტეჲ იესუს მიერ უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს დიდე-
ბაჲ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“ (65r-78r).

Ath-17 ხელნაწერში დაცული ექვთიმეს ნათარგმნი ტექ-
სტი არ თანხვდება Ath-28 ხელნაწერში შესულ ტექსტს, მაშა-
სადამე, სხვა რედაქციისაა. ამიტომაც, კორნელი კეკელიძე
აღნიშნული თხზულების ორ რედაქციას უთითებს: პირველი
რედაქცია დაცულია Sin-25-სა (ცაგარელის კატალოგის მი-
ხედვით, 74) და Ath-53-ში (ბლეიკით, Ath-28), ხოლო მეორე –
Ath-17-ში.¹ ბოლო ხელნაწერში შემონახული ტექსტის მთარ-
გმნელად ავტორი ასახელებს ექვთიმე ათონელს. სხვა ხელნა-
წერებთან კი მთარგმნელის მითითება არ გვაქვს. იქვე ბერ-
ძნული ტექსტის გამოცემად ნაჩვენებია: BHG 641.²

ეესტათის შესახებ არსებული ჰაგიოგრაფიული ტექსტი
„ლეგენდა წმიდა ეესტათიზე“ შუა საუკუნეების ქრისტიანულ
სამყაროში დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, განსაკუთრე-
ბით XIII-XIV სს-ების საფრანგეთში. იგი დანერილი ყოფილა
რამდენიმე ენაზე: ლათინურად, ბერძნულად, ფრანგულად,
ინგლისურად და ანგლო-საქსურად. ტექსტის ძირითადი მო-
მენტები ასევე პოპულარული მოტივები ყოფილა ხელოვნების
სხვადასხვა დარგისთვის. ისინი ასახვას პოუვებდა სკულპტუ-
რაში, კედლის მხატვრობაში, ხელნაწერ წიგნებში, ფერად შუ-
შაზე, მინანქარზე, სპილოს ძვალზე.

თეოდორე პერგელის შესახებ ინფორმაცია, თავად ჰაგი-
ოგრაფიული ტექსტის გარდა, თითქმის არ არსებობს არც
ქართულ და არც ინგლისურენოვან ლიტერატურაში. უცნობია
ნაწარმოების წარმომავლობა, ავტორი და დაწერის დრო. შე-
საბამისად, არ ვიცით, ბერძნულია მისი ორიგინალური ენა

¹ კეკელიძე, 1957: 125.

² იქვე.

თუ სხვა რომელიმე ენიდან არის ბერძნულად თარგმნილი და შემდეგ იქიდან – ექვთიმე ათონელის მიერ გადმოქართულებული.

არ ვიცი თეოდორეს მოწამებრივი აღსასრულის ზუსტი თარიღიც. მისი გარდაცვალების სავარაუდო დროდ მიჩნეულია იმპერატორ ანტონინეს მმართველობის წლები – 138-161.

„თეოდორე პერგელის წამების“ თარგმნის დროდ კორნელი კეკელიძე 1013 წელს მიიჩნევს,¹ ენრიკო გაბიძაშვილი – X ს-ს და აღნიშნავს, რომ არ არის გამოცემული არც ქართული თარგმანი (A-382, A-1103 და სხვა) და არც ბერძნული (უთითებს შემდეგ წყაროებს: Bibliotheca Hagiographica Graeca, F. Halkin, ტ. II, გვ. 276 §1747- 1747a-1747b).²

„ანთიმოზ ნიკომიდის ეპისკოპოსის (+302 წ., 3. IX) წამების“ შესახებ კი წერს, რომ ქართული თარგმანი (Jer. 2, 22-30) გამოცემულია, თუმცა არ ასახელებს, სად.³ ლიტერატურას ბერძნული ტექსტის შესახებ უთითებს შემდეგ წყაროს: Acta Sanct., Apr. III, 482... და აღნიშნავს, რომ „წამების“ სხვა ბერძნული ტექსტები ხელნაწერებით არის ცნობილი და გამოუცემელია (Catal. Paris 195 (8), vatic. 544 (X-XI) და სხვა). აქვე წერს, რომ არც ერთი მათგანი არ უნდა იყოს ქართულის დედანი.⁴

ამდენად, ჩვენს გამოცემაში პირველად იბეჭდება „ევსტათის ცხოვრება და წამება“, „თეოდორე პერგელის წამება“ და, სავარაუდოდ, „ანთიმოზ ნიკომიდელის წამებაც“ (სულ მცირე, აკადემიური გამოცემის სახით).

ჩვენი პროექტის ერთ-ერთ მიზანს შეადგენს ქართულ თარგმანებთან ერთად ბერძნული ტექსტების გამოქვეყნებაც

¹ კეკელიძე, 1980: 207.

² გაბიძაშვილი, 2010: 158.

³ ჩვენ ვერ მივაკვლიეთ ამ ძეგლის პუბლიკაციას.

⁴ გაბიძაშვილი, იქვე: 175.

(არსებობის შემთხვევაში). წინამდებარე ტომში მხოლოდ ერთს („ევსტათის ცხოვრება და წამება“) ეძებნება შესაბამისი ბერძნული ვერსია. ამიტომ, გამოცემაში, სამწუხაროდ, მხოლოდ მას ახლავს პარალელური ბერძნული ტექსტი.

ქართული ხელნაწერი ტრადიციისადმი უცხოელთა განსაკუთრებული ინტერესის გათვალისწინებით, ტომში შეტანილია ტექსტების ინგლისური თარგმანებიც.

პროექტის იდეა ეკუთვნის ღვანლმოსილ მეცნიერს, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის პირველთაობელს, ქართული ხელნაწერი ტრადიციის ამაგდარ მკვლევარს, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორს, პროფესორ **მიხეილ ქავთარიას**, რომელიც, სამწუხაროდ, ვერ შეესწრო მის განხორციელებას. სამეცნიერო ჯგუფი მის ნათელ ხსოვნას ვუძღვნიტ წინამდებარე ბეჭდურ გამოცემას.

ბატონი მიხეილის იდეა საპროექტო წინადადებად აქცია ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორმა, პროფესორმა ქეთევან გიგაშვილმა.

პროექტი ადგილობრივი და საერთაშორისო თანამშრომლობის ბაზაზე ხორციელდება. ძირითად პერსონალს შეადგენენ წამყვანი დანესებულების – ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის – წევრები, რომლებიც, ამავე დროს, წარმოადგენენ სხვადასხვა ორგანიზაციას (ვასახელებთ ცოტა ქვემოთ).

სიამოვნებით აღვნიშნავთ, რომ პროექტი პროდუქტია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და ბირმინჰემის უნივერსიტეტის ტექსტოლოგიისა და ელექტრონული აკადემიური გამოცემის ინსტიტუტს შორის არსებული საერთაშორისო პარტნიორობისა, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა სტრუქტურირებული სადოქტორო

პროგრამების განვითარების პროექტის¹ – „ტექსტოლოგია და გამოცემათმცოდნეობა“ – ფარგლებში. ამ ინსტიტუტის დირექტორი 2005-2017 წლებში, ბრიტანეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი დევიდ ჩარლზ პარკერი, აღნიშნული და აგრეთვე წინამდებარე პროექტის უცხოელი კონსულტანტია.

ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და კრიტიკული აპარატი დაურთეს ლია კიკნაძემ (კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, ფილოლოგიის დოქტორი), ქეთევან გიგაშვილმა (ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი), ირაკლი ორჟონიამ (თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის პატრიარქისტიკისა და დოგმატიკის კათედრის გამგის თანაშემწე, გელათის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის პროფესორი, თეოლოგიის დოქტორი), გრიგოლ ბენდელიანმა (თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ეკლესიის ისტორიისა და ასკეტიკის კათედრის მონვეული ლექტორი, ამავე სასწავლებლის დოქტორანტი ეკლესიის ისტორიის მიმართულებით) და მაია ჯანგიძემ (ფილოლოგიის დოქტორი). ბერძნულ მასალაზე იმუშავა ირაკლი ორჟონიამ. ტექსტები ინგლისურად თარგმნა ეკატერინე ჯინორიძემ. პროექტზე მუშაობამ გვიჩვენა, რამდენად მნიშვნელოვანია სასულიერო ჟანრის თხზულებათა კვლევის პროცესში ფილოლოგებისა და თეოლოგების თანამშრომლობა.

ტომის მომზადებაში განეული დახმარებისათვის მადლობას მოვახსენებთ ათონის ივირონის მონასტრის ბერს, ბიბლიოთეკის მესვეურს – თეოლოგოსს, რომელმაც ათონური ხელნაწერების ციფრული ვერსიები მოგვანოდა და მათი

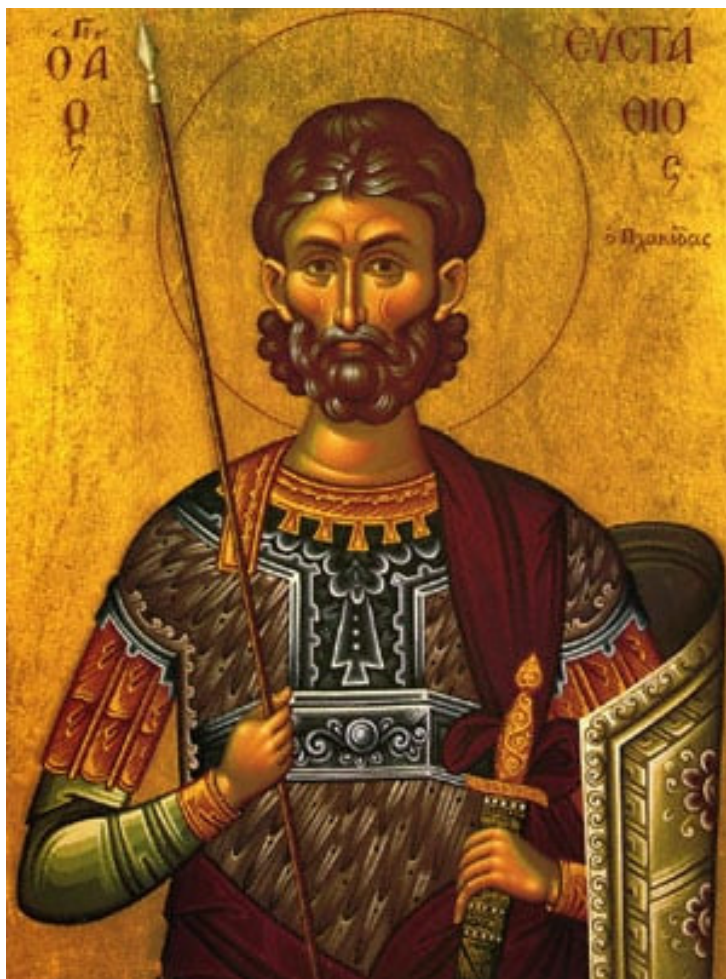
¹ განხორციელდა 2016-2019 წლებში (სამეცნიერო ხელმძღვანელები: ქეთევან გიგაშვილი და მაია ნინიძე).

ელექტრონული გამოცემის უფლება მოგვცა; ასევე – შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის მთავარ მეცნიერ-თანამშრომელს – მაია ნინიძეს, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ფონდების დაცვის, აღრიცხვისა და ექსპონირების დეპარტამენტის უფროსს, მთავარ მეცნიერ-თანამშრომელს – თამარ აბულაძეს, ამავე დეპარტამენტის უფროს მეცნიერ-თანამშრომელს – ესმა მანიას, ამავე ცენტრის ბიბლიოთეკა-მუზეუმის უფროსს – ეკა გოგიჩაიშვილს, საფინანსო ადმინისტრაციული განყოფილების საქმისწარმოების სამსახურის მთავარ სპეციალისტს – ნათია ვეკუას, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელს – ნანა ყარაულაშვილს, რომლებმაც გაგვიადვილეს პანდემიით გამოწვეული სირთულეების დაძლევა.

დაბოლოს, აღვნიშნავთ, რომ წინამდებარე ბეჭდური გამოცემის პარალელურად მომზადდა ელექტრონული აკადემიური გამოცემაც, რომელიც განთავსებულია პროექტის ბაზაზე შექმნილ სერვერზე (იხ. www.athosschool.ge).

სამეცნიერო ჯგუფი სიამოვნებით მივიღებთ თითოეულ საქმიან შენიშვნას და გავითვალისწინებთ შემდგომი მუშაობისას.

ԵՄԵՅ

წმინდა ეუსტათი ჰლაკილა

სსენების დღე - 3 ოქტომბერი (20 სექტემბერი)

[103r] ცხორება და წამება წმიდათა მონამეთა – ევსტათისი
და მეუღლისა¹ მისისა თეოპისტისი² და შვილთა მათთა – ალაპი-
სი და თეოპისტესი.³ კირიელისონ!⁴

არს კაცთა თანა წინამდებარე⁵ ბუნებითიცა სწავლა⁶
გამოსარჩეველად კეთილისა და ქმნად სათნოებათა, რომელი
ასწავლის კაცსა, რაათა, რაჲ-იგი თვთ ენებოს სხვსაგან, იგი
სხუასა⁷ უყოფდეს ეგრეთვე, და რაათა ესრეთ ჰმადლობდეს
ქველისმოქმედსა⁸ ღმერთსა, ვითარ-იგი თვთ მოელოდის სხუ-
ათაგან,⁹ რომელთა თანა კეთილი ექმნას, რაათა ჰმადლობ-
დენ.¹⁰ ხოლო არს საღმრთოთაცა წერილთაგან წინამდებარე¹¹
სწავლა¹² კეთილისა¹³ და საქმენი წმიდათანი, რომელნი, ვი-
თარცა ხატნი სულიერნი, არიან და მიუწოდენ კაცთა მსგავ-
სებად¹⁴ მათთა¹⁵ სათნოებათა.¹⁶

ხოლო სწავლისა მისთვის წერილთაგანისა არად საჭმარ
არს თქუმად,¹⁷ ვითარ მრავალ და ურიცხუ არიან. არამედ ბუ-
ნებითისათვის ვინებე მრავალთა პირველ აღწერილთაგან ამი-
სიცა აღწერა¹⁸, რომელსა-ესე ჴელვყავ, რომელი-ესე იქმნა
ჟამთა ჩუენთა სარგებელად, რომელთა ესმოდის და გუ-
ლისჯმის საყოფელად მათა,¹⁹ რომელნი იტყვან, თუ აწ ვერ შე-
საძლებელ არს ქმნაჲ ესევითართა სათნოებათა,²⁰ ვითარ იქ-
მოდეს პირველნი იგი, რაათა ცნან ყოველთა, ვითარ არცა ჟა-
მი, არცა განსაცდელი, არცა ზრდილობაჲ სხუათა²¹ სახითა
შემძლებელ არს დახრწევად²² კეთილთა საქმეთაგან, არამედ,

1. მეუღლისაჲ; 2. თეოპისტისი; 3. + გვაკურთხენ მამაოჲ; 4. –; 5. წი-
ნამდებარე; 6. სწავლა; 7. სხუასა; 8. ქუჭლისმოქმედსა; 9. სხუათა-
გან; 10. ჰმადლობდეს; 11. წინამდებარე; 12. სწავლა; 13. კეთილისა;
14. მსგავსებად; 15. მათდა; 16. სათნოებათა; 17. თქუმად; 18. აღწერა;
19. მათდა; 20. სათნოებათა; 21. სხუთა; 22. დაბრკოლებად.

უკუეთუ ვის ენებოს [103v] შედგომა¹ ბუნებითსა რჩულსა და სწავლასა მამათასა, ადვილად პოოს გზა² ცხორებისა³, ვითარ-ესე ქმნეს ამათცა, რომელთათვის ვიტყვ, რომელთა ცხორებაცა ვთქუა და აღსასრულცა⁴ კეთილთა⁵ საქმეთა⁶ მიგითხრა.⁷

დღეთა მათ ტრიაიანე მეფისათა, რაჟამს კერპთა⁸ მსახურებასა⁹ დაეპყრა სოფელი, დაადგინა მეფემან სტრატილატი ვინმე, სახელით პლაკიდა, რომელი-იგი იყო ჯორციელად ნათესავთა დიდთა¹⁰ და მდიდარი ფრიად. უზეშთაეს იყო ყოველთა მთავართა მონაგებითა ოქროსა¹¹ და ვეცხლისა და მონათა¹² და სხვთა ყოვლითავე სიმდიდრითა და იყო წარმართ¹³ რჩულითა.¹⁴ ხოლო საქმითა სიმართლისათა¹⁵ შემკულ იყო, რამეთუ ჴელსა აღუპყრობდა ჭირვეულთა, შეენეოდა დაშჯილთა და მრავალთა იწსნიდა სამშჯავროთაგან¹⁶ საფასითა, შიშუელთა¹⁷ შეჰმოსდა, მშიერთა ზრდიდა; ყოველთა, რომელთა რაჲ ეჴმარებინ¹⁸ მისგან, მისცემნ. და იყო ახალი კორნილიე მათ ჟამთა შინა.

ხოლო ესუა მეუღლე ეგევითარისავე¹⁹ კეთილისა გონებისა და ესხნეს მათ ორნი ძენი, რომელთა მასვე გონებასა²⁰ ზედა ზრდიდეს. და იყო კაცი იგი განთქუმულ²¹ და სახელოან²² განმარჯუებასა²³ ზედა და ბრძოლასა, ვიდრელა ბარბაროზნი სახელისაგან ოდენ მისისა იშიშვოდეს, რამეთუ განმარჯუებულ²⁴ იყო ყოველსა ზედა და იყო ნადირობასაცა²⁵ ზედა მოსწრაფე. არამედ კაცთმოყუარემან და სახიერმან ღმერთმან, რომელი მის²⁶ თვსთა სათნოთა მოუწოდს მისა, არა უგულებელსყვნა მისნიცა ქველის საქმენი, არცა ინება,

1. შედგომა; 2. გზა; 3. ცხორებისა; 4. აღსასრულიცა; 5. კეთილთა; 6. საქმეთა; 7. მიგითხრა; 8. კერპთ; 9. მსახურებასა; 10. დიდთა; 11. ოქროსა; 12. მონათათა; 13. წარმართი; 14. შჯულითა; 15. სიმართლისათა; 16. სამსჯავროთაგან; 17. შიშუელთა; 18. რაჲ ეჴმარებინ] ეჴმარებინ რაჲ; 19. ეგევითარისავე] ეგევითარი სავსე; 20. ბუნებასა; 21. განთქმულ; 22. სახელოვან; 23. გამარჯუებასა; 24. განმარჯუებულ; 25. ნადირობასაცა; 26. მარადის.

რათამცა კეთილი იგი გონებაჲ მისი და ღირსი ღმრთისაჲ¹ დაშთა² ბნელსა შინა კერპთმსახურებისასა, [104r] ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ ყოველთა წარმართთა შორის, რომელსა ეშინოდის მისა და იქმოდის სიმართლესა, შეწყნარებულ არს მის მიერ. და მიიწია მის³ ზედა წყალობაჲ ღმრთისაჲ, რომელმან ინება⁴ ცხორებაჲ მისი ესრე სახედ.

რამეთუ განვიდა იგი დღესა ერთსა ნადირობად⁵ მკედრებითურთ მისით ჩუეულებისაებრ⁶ მისისა.⁷ და პოეს სიმრავლე ირემთაჲ⁸ და განანესნა ერნი თჳსნი წესისაებრ და სდევდა მათ და შექცეულიყვნეს ყოველნი ნადირობასა⁹ მას ირემთასა. იხილა მან ერთი ირემი, დიდი და შუენიერი,¹⁰ რომელი განეშორა სიმრავლისა მისგან და ივლტოდა მალნარით კერძო. და იხილა რაჲ-იგი პლაკიდა, სდევდა მას მცირედთა მკედართა თანა. ხოლო ყოველნი მის თანა¹¹ დაშურეს და მოსწყდეს და იგი ხოლო სდევდა, რამეთუ განგებითა ღმრთისაჲთა¹² არცა ცხენი მისი დაშურა, არცა თჳთ უდებ იქმნა¹³ სიძნელეთა მათ შინა.

და ესრეთ დევნასა მას შინა განეშორა ერსა თჳსსა, ხოლო ირემმან მან პოვა კლდე ერთი, მალალი და ავიდა მას ზედა. და მიიწია სტრატვილატი მახლობელად მისა და იგონებდა, თუ რომლითა ღონითა შეიპყრას იგი. ხოლო სახიერმან და ყოვლად ბრძენმან ღმერთმან, რომელმან თითოფერნი გზანი მოიპოვნა ცხორებისათჳს კაცთაჲსა,¹⁴ მოინადირა იგი ნადირისა მის მიერ, არა ვითარცა კორნილიე პეტრეს მიერ, არამედ ვითარცა პავლე თჳსითა გამოჩინებითა, რამეთუ, მიხედვიდა რაჲ პლაკიდა ირემსა მას, დაუკურდა სიდიდე და შუენიერებაჲ¹⁵ მისი და იგონებდა,¹⁶ ვითარ სახედმცა შეიპყრა იგი.

1. ღმრთისა; 2. დაშთა; 3. A: მისა; 4. ინება; 5. ნადირობად; 6. ჩუეულებისაებრ; 7. -; 8. ირემთა; 9. ნადირობაჲსა; 10. შუენიერი; 11. მის თანა] მისთანანი; 12. ღმრთისაჲთა; 13. თჳთ უდებ იქმნა] იგი მონყინებულ იქმნა; 14. კაცთაჲსა; 15. შუენიერება; 16. განიზრახვიდა.

უჩუენა¹ მას ღმერთმან² სასნაული არაშეუმსგავსებელი³ ძალისა მისისა,⁴ არამედ, ვითარცა ბალამის ზე მისცა ვირსა სიტყუად და ამხილა მას, ეგრეთვე აქა ყო. რამეთუ უჩუენა⁵ რქათა ზედა მის ირმისათა სახც⁶ პატიოსნისა ჯუარისა,⁷ უბრწყინვალესი⁸ ნათელსა მზისასა და შორის რქათა მისთა⁹ ხატი პატიოსნისა გუამისა მისისა,¹⁰ რომელი ჩუენისა [104v] ცხორებისათჳს შეიმოსა და ჳმაჲ კაცობრივი მისცა ირემსა მას. და უწოდდა მას და ეტყოდა ირემისა¹¹ მის მიერ: „ჴ, პლაკიდა, რაჲსა¹² მდევნი? აჴა ესერა, შენთჳს მოსრულვარ ცხოველსა ამას ზედა, რაჲთა გეჩუენო.¹³ მე ვარ იესუ ქრისტე, რომელი არა მიცი და მსახურებ, რამეთუ ქველისმოქმედებანი¹⁴ შენნი, რომელსა¹⁵ იქმ კაცთა მიმართ,¹⁶ წარმომიდგეს¹⁷ წინაშე ჩემსა და მოვედ, რაჲთა გიჩუენო¹⁸ თავი ჩემი და მოგინადირო ნადირისა ამის წილ, რომელსა შენ ეძიებ და შეგანწყუდიო ბადეთა შინა კაცთმოყუარებისა ჩემისათა, რამეთუ არა ჯერარს, რაჲთამცა მოქმედი ეგე საქმეთა კეთილთა¹⁹ ჳმონებდი ეშმაკთა არანმიდათა და კერპთა მკუდართა, ყრუთა და უსულლთა, რამეთუ ამისთჳს გარდამოვწედ ქუეყანად, რაჲთამცა ვაცხოვნე ნათესავი კაცთაჲ.“²⁰

ხოლო ესმა რაჲ ესე პლაკიდას სტრატილატსა, შეშინდა და გარდმოვარდა²¹ ცხენისაგან ქუეყანად და, გარდაჴდა²² რაჲ ჟამი ერთი, მოეგო გონებასა თჳსსა და აღდგა, რაჲთამცა კეთილად²³ რაჲ²⁴ განიცადა ხილული იგი სასნაული და თქუა:²⁵ „რაჲ არს ჳმაჲ ესე, რომელი მესმის? გამომიცხადე²⁶ თავი შენი კეთილად, რომელი-ეგე იტყვ, რაჲთა მრწმენეს მე²⁷ შენი!“ და ჴრქუა²⁸ მას უფალმან: „გულისჳმაყავ,²⁹ ჴ, პლაკიდა, მე ვარ

1. უჩუენა; 2. უფალმან; 3. A: არაშეუმსგავსებელი; 4. თჳსისა; 5. უჩუენა; 6. სახე; 7. ჯუარისა; 8. უბრწყინვალესი; 9. მისთა; 10. მისისა; 11. ირმისა; 12. A: რასა; 13. გეჩუენო; 14. ქუჭლისმოქმედებანი; 15. რომელთა; 16. თანა; 17. წარმოდგეს; 18. გიჩუენო შენ; 19. კეთილთა; 20. კაცთა; 21. გარდამოვარდა; 22. გარდაჴდა; 23. კეთილადრე; 24. -; 25. თქუა; 26. + მე; 27. -; 28. ჴრქუა; 29. ...ჳმაყავ.

ქრისტე, რომელმან ცანი და ქუეყანა არაარსისაგან არსად მოვიყვანენ, რამეთუ განუყოფელი იგი ნივთი განვყავ, რომელმან ნათელი გამოვარჩინე და ბნელი უჩინოვყავ; მე ვარ, რომელმან ვქმენ მზე¹ განმანათლებლად² დღისა და [105r] მთოვარე და ვარსკულავნი მფლობელად³ ღამისა; მე ვარ, რომელმან ჟამნი და დღენი და წუთნი დავჰბადენ; მე ვარ, რომელმან ვქმენ კაცი ქუეყანისაგან, რომელი ცხორებისათჳს კაცთაჲსა⁴ მოვედ ქუეყანად, ჴორციელად გამოვჩნდი,⁵ ჯუარს ვეცვ⁶, დავეფალ და მესამესა დღესა აღვდეგ.“

ესე რაჲ ესმა სტრატილატსა პლაკიდას, დავარდა⁷ ქუეყანად და თქუა:⁸ „მრწმენა⁹ შენი, უფალო, ვითარმედ შენ ხარ შემოქმედი ყოველთაჲ,¹⁰ მომქცეველი შეცთომილთაჲ¹¹ და აღმადგინებელი დაცემულთაჲ¹² და ცხოველსმყოფელი მკუდართაჲ.“¹³ ჰრქუა¹⁴ მას უფალმან: „უკუეთუ გრწამს ჩემი, წარვედ¹⁵ და მოუჴედ ქალაქად¹⁶ მღდელსა ქრისტეანეთასა და ითხოვე¹⁷ მისგან მადლი ნათლისღებისაჲ.“ და ჰრქუა¹⁸ მას პლაკიდა: „უფალო, თუ¹⁹ ჰბრძანო, მიუთხრა ესე მეუღლესაცა ჩემსა და შვილთაცა²⁰ ჩემთა,²¹ რაჲთა მათცა ჰრწმენე შენ.“ ჰრქუა²² მას უფალმან: „მიუთხარ და მიიღეთ ბეჭედი იგი ნათლისღებისაჲ²³ და წმიდა²⁴ იქმენით²⁵ ცოდვათაგან თქუენთა და კუალად მოვედ²⁶ აქა და გერჩუნო²⁷ შენ და გითხრა ყოველი მომავალი და გამოგიცხადნე საიდუმლონი²⁸ ცხორებისანი.“

და გარდამოჴდა პლაკიდა მთით და მწუხრსა მიუთხრა²⁹ ყოველივე ცოლსა მისსა.³⁰ და ვითარცა აღასრულა თხრობაჲ იგი ხილვისა მის, ჰრქუა³¹ მას ცოლმან მისმან: „ჰ, უფალო ჩე-

1. მზე; 2. მნათობაჲდ; 3. მნათობაჲდ; 4. კაცთასა; 5. გამოვსჩნდი; 6. ვეცუ; 7. + კუალად; 8. თქუა; 9. მრწამს; 10. ყოველთა + და; 11. შეცთომილთა; 12. დაცემულთა; 13. მკუდართა; 14. ჰრქუა; 15. + ქალაქად; 16. -; 17. ითხოვე; 18. ჰრქუა; 19. უკეთუ; 20. შვილთა; 21. + და; 22. ჰრქუა; 23. ნათლისღებისა; 24. წმიდა; 25. იქმენით; 26. მოედ; 27. გერჩუნო; 28. საიდუმლონი; 29. უთხრა; 30. თჳსსა; 31. ჰრქუა.

მო, ჯუარცმული გიხილავს, რომელსა¹ ქრისტეანენი აღიარებენ, რამეთუ² იგი არს ღმერთი ჭეშმარიტი, რომელი ესევეთართა სასნაულთა მიერ³ მოუწოდს მორწმუნეთა მისთა.“ და იტყოდა იგი: „შემინყალე მე, [105v] იესუ ქრისტე, და ორნი ესე ჩჩვლნი ჩემნი.“ და ჰრქუა ქმარსა თვსსა: „გარდასრულსა ამას⁴ ღამესა მეცა ვიხილე იგი და⁵ მეტყოდა: „ხვალე შენ და ქმარი შენი და შვილნი შენნი⁶ მოხვდეთ ჩემდა და სცნათ, ვითარმედ მე ვარ უფალი იესუ ქრისტე.“ და გეჩუენა⁷ შენცა ამით საკვრველითა ხილვითა,⁸ რაჟთა დაგიკვრდეს ძალი მისი და გრწმენეს მისი.⁹ მოვედ უკუე¹⁰ ამას ღამესა და მოვილოთ ნათლისღებაჲ, რამეთუ მის მიერ შეენყნარებთან მას სრულიად მორწმუნენი მისნი.“ და ჰრქუა¹¹ მას პლაკიდა: „ეგრეთ არს, რამეთუ ეგრეცა¹² მრქუა¹³ მე, რომელი-იგი მეჩუენა¹⁴ მე.“¹⁵

და შუვალამე¹⁶ ოდენ აღიხუნეს შვილნი იგი¹⁷ მათნი და მცირედნი მონანი და მივიდეს მღდელისა¹⁸ ქრისტეანეთაჲსა.¹⁹ და დაუტევნეს გარე მონანი მათნი და მიუთხრეს მღდელსა ყოველი იგი ხილვაჲ.²⁰ და აღიარეს უფალი იესუ ქრისტე და ითხოვდეს მისგან ნათლისღებასა. ხოლო მან განიხარა და აღიდებდა უფალსა იესუ ქრისტეს, რომელსა ჰწებავს ყოველთა კაცთა ცხორებაჲ და მეცნიერებასა²¹ ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ.²² და ასწავა მათ საიდუმლოჲ²³ ქრისტეანობისაჲ.²⁴ და ნათელსცა მათ²⁵ სახელითა მამისაჲთა²⁶ და²⁷ ძისაჲთა²⁸ და სულისა²⁹ წმიდისაჲთა³⁰ და უწოდა პლაკიდას „ევსტათი“ და ცოლსა მისას³¹ ტატიანეს „თეოპისტია“ და შვილთა მათთა – პირველსა უწოდა „ალაპი“ და მეორესა „თეოპისტე.“ და აზი-

1. რომელსაჲ; 2. და; 3. მიერ სასნაულთა; 4. მას; 5. რამეთუ; 6. თქუენნი ; 7. გეჩუენა; 8. + ირმისა მიერ; 9. –; 10. უკუე + და მივიდეთ; 11. ჰრქუა; 12. ეგეცა; 13. მრქუა; 14. მეჩუენა; 15. –; 16. შუვალამესა; 17. –; 18. მღდლისა; 19. ქრისტეანეთაჲსა; 20. ხილვა; 21. მეცნიერებაჲსა; 22. მოსლვა; 23. საიდუმლო; 24. ქრისტეანობისა; 25. –; 26. მამისათა; 27. –; 28. ძისათა; 29. სულითა; 30. წმიდისათა. 31. მისსა.

არნა იგინი პატიოსანსა ჴორცსა და სისხლსა უფლისა¹ ჩუენისა იესუ ქრისტესსა. და ნარ-რა-ვიდოდეს,² ჰრქუა³ მათ: [106r] „ქრისტე იყავნ თქუენ თანა და მოგმადლენ სასუფეველი მისი და, თქუენ იქცეოდით რაჲ სამოთხესა შინა, მოიწესენეთ სული ჩემი⁴ გლახაკისა იოვანესი. ჰე, გევედრები!“

ხოლო განთიად ნარიყვანნა ევსტათი მცირედნი ცხენოსანნი მის თანა და ავიდა⁵ მთად და მიეახლა⁶ ადგილსა მას, სადა-იგი⁷ ეხილვა⁸ ხილვა⁹ იგი.¹⁰ ნარავლინნა მჴედარნი ძიებად¹¹ ნადირისა¹² და დაშთა მხოლოჲ და დავარდა პირსა ზედა და იტყოდა: „გევედრები შენ,¹³ იესუ ქრისტე, მიცნობიეს, ვითარმედ¹⁴ შენ ხარ ძე ღმრთისა¹⁵ ცხოველისა¹⁶ და მრწამს მამა,¹⁷ ძე და სული წმიდაჲ. და ან მოსრულვარ ვედრებად¹⁸ ღმრთაებისა შენისა, რაჲთა მიჩუენო,¹⁹ რაჲ-იგი აღმითქუ.“

და ჰრქუა²⁰ მას უფალმან: „ნეტარ ხარ შენ, ევსტათი, რამეთუ მიიღე საბანელი მადლისა ჩემისა²¹ და შეიმოსე უკუდავებაჲ. ან გიძლევიეს უკეთურისა და ან დაგიორგუნავს დამორგუნველი შენი. ან აღგიძარცუავს²² ხრწნილი²³ და შეგიმოსიეს უხრწნელი, რომელი ეგოს უკუნითი უკუნისამდე. ან გამოჩნდეს საქმე სარწმუნოებისა შენისაჲ,²⁴ რამეთუ შურითა აღძრულ არს ეშმაკი შენ ზედა, რამეთუ დაუტევე იგი და ისწრაფის აღძრვად შენ ზედა ყოვლისა ბოროტისა. და ჯერარს შენდა მოთმენა²⁵ სატანჯველისა²⁶ რაჲსამე, რომელ-იგი,²⁷ უკუეთუ მოითმინო, მიიღო გურგუნი ძლევისაჲ.²⁸ აჰა ესერა, აჰმალლდი ან მთამდე²⁹ საქმეთა შინა ამის საწუთროსათა.³⁰ ჯერარს უკუე³¹ დამდაბ[106v]ლება³² შენი სიმაღლისა მის-

1. უფლისაჲ; 2. ნარ-რა-ვიდოდეს; 3. ჰრქუაჲ; 4. ჩემ; 5. აღვიდა; 6. + რაჲ; 7. სადა; 8. -; 9. ხილვა; 10. + ეჩუწნა; 11. ძიებად; 12. ნადირსა; 13. + უფალო; 14. რამეთუ; 15. ღმრთისაჲ; 16. ცხოველისა; 17. მამა; 18. ვედრებად; 19. მიჩუწნო; 20. ჰრქუაჲ; 21. ჩემისა; 22. AB: აღგიძრცუეს; 23. + იგი კაცი; 24. შენისა; 25. მოთმენა; 26. განსაცდელისაჲ; 27. რომელი იგი; 28. ძლევისა; 29. ან მთამდე] აქამომდე; 30. საწუთროსათა; 31. უკუე; 32. დამდაბლება.

გან¹ ამაოხსა² და მეყსა შინა კუალად ამალღებად³ სიმართლითა მით სულიერითა.⁴ ნუჟუჟე⁵ შეშინდები, ნუცა მიხედავ ჳორციელთა მონაგებთა შენთა, არამედ, ვითარცა ჳბრძოდე რაჲ კაცთა, ახოვან იყავ და ისწრაფდი სათნოყოფად მეფისა მოკუდავისა, ეგრეთვე ისწრაფე ან⁶ ძღვევად ეშმაკისა, რაჲთა სათნომეყო მე, მეუფესა⁷ უკუდავსა. რამეთუ ჯერარს ამათცა ჟამთა⁸ გამოჩინებად მეორისა იობისი⁹ განსაცდელთა შინა მძღედ ეშმაკისა. და იხილე, ნუჟუჟე¹⁰ გულად შენდა გულისსიტყუაჲ რაჲმე გმობისა¹¹ მოვიდეს, რამეთუ, ოდეს დამსდაბლდე,¹² მოვიდე კუალად¹³ შენდა და¹⁴ პირველსავე დიდებასა¹⁵ მიგაქციო. ან უკუჲ გინებს¹⁷ მოსლვაჲ¹⁸ შენ ზედა განსაცდელისა¹⁹ მის, ანუ უკუანაჲსკნელ?“

ჰრქუა²⁰ მას ევსტათი: „გევედრები, უფალო, უკუეთუ არა არს თანანარსლვაჲ²¹ განსაცდელისა²² მის, ან უფროსად²³ ბრძანე მოსლვაჲ²⁴ მისი და მოგუეც²⁵ ძალი მოთმინებისა²⁶ რაჲთა არა მოვიდეს გულისსიტყუაჲ რაჲმე ბოროტი და შეგუარყინეს სარწმუნოებისაგან შენისა.“ ჰრქუა მას უფალმან: „მწნე იყავ და განძირილდი,²⁷ ევსტათი [H-2077, 296r], რამეთუ მაღლი ჩემი იყოს თქუენ თანა მცველად სულთა თქუენტა!“

და ესე რაჲ თქუა უფალმან, აღვიდა ზეცად და გარდამოჭდა ევსტათი მითით და უთხრა ცოლსა თვსსა ყოველივე იგი. და მოუდრიკნეს მუჳლნი და ევედრებოდეს უფალსა და იტყოდეს: „ნებაჲ შენი იყავნ, უფალო!“²⁸ და ცნა ევსტათი

1. ამისგან; 2. ამაოხსა; 3. ამალღება; 4. სიმართლითა მით სულიერითა] სულიერითა მით სიმდიდრითა; 5. ნუჟუჟე; 6. ან ისწრაფე; 7. მეუფესა; 8. ჟამთაჲ; 9. გამოჩინებად მეორისა იობისი] მეორისა იობის გამოჩინებაჲ; 10. ნუჟუჟე; 11. გმობისა; 12. დაჳმდაბლდე; 13. –; 14. +კუალად; 15. დიდებაჲსა; 16. უკუჲ; 17. გნებაჲვსა; 18. მოსლვა; 19. განსაცდელისა; 20. ჰრქუაჲ; 21. თანანარსლვა; 22. განსაცდელისა; 23. უფროსად; 24. მოსლვა; 25. მოგუეც; 26. მოთმინებაჲდ; 27. განძირილდი; 28. ამის შემდეგ B ხელნაწერში (H) ტექსტი ასე გრძელდება: „ხოლო შემდგომად მცირედთა დღეთა შემოვიდა სენი სასიკუდინე სხეულსა მისსა. და მოსწყდეს მონანი და მწვეალნი მისნი...“.

[106v], ვითარმედ მონვენულ არს¹ განსაცდელი იგი. და ჰმადლობდა უფალსა და ევედრებოდა ცოლსა თვისსა, რათა არა სულმოკლე იქმნას.²

და შემდგომად მცირედისა შევიდა სენი იგი ცხენთა და საცხოვართა მისთა და ყოველნივე მოსწყდეს³ [107r] და ყოველივე⁴ შეინყნარა მადლობით. ხოლო ერთსა დღესა განვიდა ცოლით და შვილითურთ⁵ ლოცვად ადგილსა განშორებულსა.⁶ და იხილეს კაცთა ვიეთმე უკეთურთა და მოვიდეს და წარიპარეს ყოველივე,⁷ რაცა⁸ ედვა⁹ სახლსა მათსა ოქროა¹⁰ და ვეცხლი და სამოსელი და მცველნი სახლისანი მოსწყდნეს და არარაჲ დარჩა¹¹ სიმდიდრისა მათისაგან,¹² გარნა რაჲ-იგი ემოსა. და ესრეთ წარჴდა ყოველი¹³ სიმდიდრე მათი და განეშორნეს იგინი სახლისაგან თვისსა.

და იყო მათ დღეთა შინა დღესასწაული დიდი ძლევისათჳს სპარსთაჲსა.¹⁴ და იხარებდა მეფე და ჯერიყო მუნ მისლვაჲ¹⁵ ევსტათისიცა, რამეთუ სტრატილატი იყო¹⁶ და თავი ყოველთა მთავართაჲ.¹⁷ და ეძიებდეს მას და ვერ ჰპოებდეს. და ყოველნი განკვრევილ იყვნეს, თუ ვითარ ესრეთ მეყსა შინა¹⁸ მისი სიმდიდრე¹⁹ ესრეთ²⁰ წარჴდა და არცალა თვთ იპოების. და შენუხნა მეფე და ყოველნი მთავარნი მისნი²¹ მისთჳს და ყოველნივე²² განკვრევილ იყვნეს.

მაშინ ჰრქუა²³ ევსტათის ცოლმან მისმან: „ვიდრემდის ვდგათ²⁴ აქა, უფალო ჩემო, მოვედ,²⁵ აღვიხუნეთ ორნი ესე ჩჩვლნი ჩუენნი, რამეთუ ესენილა²⁶ დარჩომილ არიან²⁷ ჩუენ-

1. მონვენულ არს; 2. იქმნეს; 3. ყოველნივე მოსწყდეს] –; 4. ყოველნივე; 5. [ცოლით და შვილითურთ] ცოლითურთ და შვილით; 6. განშორებულად ლოცვად ადგილსა განშორებულსა] განშორებულსა ადგილსა ლოცვად; 7. ყოველი; 8. რაჲ; 9. იყო; 10. ოქრო; 11. დაშთა; 12. სიმდიდრისა მათისაგან] სიმდიდრისაგან მათისა; 13. + იგი; 14. სპარსთასა; 15. მისლვა; 16. იყო; 17. მთავართა; 18. + ყოველი; 19. მისი სიმდიდრე] სიმდიდრე მისი; 20. –; 21. –; 22. ყოველნი; 23. ჰრქუა; 24. ვართ; 25. + და; 26. ესენი ოდენ; 27. დაშთომილ არიან.

და, და წარვიდეთ ამათ ქუეყანათაგან, რამეთუ საყუედრელ¹ ვიქმნენით მეცნიერთა ჩუენთა.“

და ესრეთ ღამით წარემართნეს გზასა მას ეგვიპტისასა ორთა მათ შვილთა მათთა თანა. და შემდგომად მცირედთა დღეთა [107v] მივიდეს ზღვს კიდედ და პოვეს ნავი და შევიდეს მას შინა. და იყო² მენავეთმოძღუარი მის ნავისა³ უკეთური და ბარბაროზი კაცი.⁴ და იხილა რაჲ ცოლი ევსტათისი, რამეთუ შეენიერ⁵ იყო, შეუჭდა ეშმაკი გულსა⁶ და, განვლეს რაჲ ზღუაჲ, ეძიებდა მათგან სასყიდელსა წარყვანებისა მათისათვს.⁷ და ვითარცა არა⁸ აქუნდა,⁹ დაიმჭირა ცოლი ევსტათისი¹⁰ მიზეზითა სასყიდლისაჲთა.¹¹ ხოლო ყოველი ყო,¹² რაჲთამცა ჰყვა იგი თავისა თვისსა თანა, რამეთუ ესრეთ განეზრახა პირველითგან. ხოლო ევსტათი სიტყუაუგებდა¹³ რაჲ, ნამუყო მან მენავეთა მისი¹⁴ შთაგდებაჲ¹⁵ ზღუად.¹⁶ და ცნა რაჲ ევსტათი განზრახვაჲ¹⁷ მათი, იძულებით დაუტევა ცოლი თვისი¹⁸ და აღიხუნა ჩჩვლნი¹⁹ იგი და წარვიდა და²⁰ მწუხარებით იტყოდა: „მ²¹ მე და თქუენ, რამეთუ დედაჲ თქუენი მიეცა კაცსა უცხოთესლსა.“

და ესრეთ ვიდოდა რაჲ სულთქუმით²² და მწუხარებით, მიემთხვა მდინარესა ერთსა და სიდიდისათვს²³ წყლისა მის შემინა ორთავე ტვრთვაჲ²⁴ და ესრეთ წიაღსლვაჲ²⁵ და დაუტევა ერთი მუნ და აღიქუა ერთი მწართა ზედა და წიაღიყვანა და დასუა ქუეყანასა ზედა და მოიქცა წარყვანებაჲ²⁶ მეორისაცა. და მოვიდა რაჲ შორის მდინარესა,²⁷ მიხედნა²⁸ და იხილა, ვითარმედ ლომმან წარიტაცა შვილი მისი და წარვიდა და

1. საყუედრელ; 2. იყო; 3. ნავისა; 4. უკეთური და ბარბაროზი კაცი] კაცი უკეთური და ბარბაროზი; 5. შუწნიერ; 6. გულად; 7. მათისასა; 8. არა; 9. + მათ; 10. ევსტათისა; 11. სასყიდლისაჲთა; 12. A: იყო; 13. სიტყუაუგებდა; 14. -; 15. შთაგდებაჲდ + მისა; 16. ზღუაჲდ; 17. განზრახვა; 18. მისი; 19. ყრმანი; 20. -; 21. ვაჲ; 22. სულთქუმით; 23. A: სიმდიდრისათვს; 24. ტვრთვაჲ; 25. წიაღსლვა; 26. წარყვანებაჲდ; 27. მოვიდა რაჲ შორის მდინარესა] ვითარ შევიდა საშუალ მდინარისა; 28. მიხედა.

წარიკუეთა¹ მისთვის სასოებაჲ. და მოიქცა მეორისა მის შვილისა² მიმართ და იხილა, რამეთუ იგიცა³ წარიტაცა მგელმან. ხოლო იხილნა რაჲ შვილნი თჳსნი [108r] მწეცთა მიერ წარტაცებულ, უპყრა თმათა თჳსთა და იფხურა და ენება შთაგდება⁴ თავისა თჳსისაჲ⁵ წყალსა მას მდინარისასა, არამედ დაცვა იგი განგებულებაჲმან⁶ ღმრთისამან,⁷ რომელმან იცის ყოველივე მომავალი და განვიდა იგი წყლისაგან.

ხოლო ლომმან მან აღილო ყრმაჲ⁸ იგი და დაიცვა უვნებელად და წიაღვლო მდინარე იგი ზემო კერძო⁹ რაჲ¹⁰ და მივიდოდა უდაბნოდ, და იხილეს მწყემსთა ვიეთმე ყრმაჲ¹¹ იგი,¹² ემჭირა რაჲ ლომსა,¹³ ცნეს, ვითარმედ უვნებელად არს¹⁴ იგი. და განმწნდეს¹⁵ განგებულებითა ღმრთისაჲთა¹⁶ და მისდევდეს მას ძაღლებითა და ნებითა ღმრთისაჲთა შეშინდა ლომი იგი და დააგდო¹⁷ ყრმაჲ¹⁸ და ივლტოდა.¹⁹

და²⁰ კუალად რომელი-იგი მგელსა წარეტაცა, ეგრეთვე უვნებელად ეგო, რომელი-იგი იხილეს მუშაკთა ვიეთმე და ქმნეს ამბოხებაჲ²¹ და მისდევდეს მას²² და გამოულეს²³ ყრმაჲ იგი. ხოლო ორნივე მწყემსნიცა და მუშაკნიცა²⁴ ერთისა დაბისანი იყვნეს. და აღიხუნეს ყრმანი იგი და აღზარდნეს.²⁵ და ესე²⁶ ევსტათი²⁷ არა იცოდა,²⁸ არამედ მივიდოდა გოდებით და იტყოდა: „ვაჲმე, რომელი ოდესმე შუებულ²⁹ ვიყავ, ვითარცა ხც,³⁰ ხოლო³¹ ან განშიშულებულ ვარ; რომელი ოდესმე დიდებულ ვიყავ, ხოლო ან, ვითარცა ტყუე,³² ვარ; რომელი ოდესმე მწედართა მთავარი ვიყავ და ბევრეულთა მიერ ვიდიდებოდე

1. წარიკუჭთა; 2. -; 3. + ეგრეთვე; 4. შთაგდება; 5. თჳსისა; 6. განგებულებაჲმან; 7. ღმრთისაჲმან; 8. ყრმა; 9. კერძორე; 10. -; 11. ლომი; 12. + და; 13. ემჭირა რაჲ ლომსა] -; 14. + ყრმა; 15. განძლიერდეს; 16. ღმრთისათა; 17. დააგდო; 18. ყრმა; 19. ივლტოდა; 20. -; 21. ქმნეს ამბოხებაჲ] ვჲაჲ ყვეს; 22. -; 23. მოულეს; 24. მუშაკნი + იგი; 25. აღიხუნეს ყრმანი იგი და აღზარდნეს] აღზარდნეს იგინი; 26. -; 27. + ვერარა; 28. არა იცოდა] -; 29. შუჭბულ; 30. ხე; 31. -; 32. ტყუჭ.

და ან მარტო¹ დარჩომილ ვარ,² არცა თუ შვილნი ჩემნი არი-
 ან ჩემთანა, არამედ შენ, უფალო, უფალო, სრულიად ნუ³ და-
 მიტევებ,⁴ [108v] ნუ უგულებელსჰყოფ ცრემლთა ჩემთა.
 მაჰსოვს, უფალო, ვითარმედ სთქუ:⁵ „ჯერარს გამოცდა⁶ შე-
 ნი, ვითარცა იობ.“⁷ და, აჰა ესერა, უმეტესსაცა ვხედავ, რამე-
 თუ,⁸ დაღაცათუ მას მონაგებნი არა აქუნდეს, არამედ ადგილი
 ერთი აქუნდა, სადა ჯდა სკორეთა ზედა, ხოლო მე უცხოება-
 სა⁹ ამას¹⁰ ამათ ბოროტთა¹¹ თავსვიდეზ. მას მეგობარნი¹²
 ჰყვეს¹³ ნუგეშინისმცემელად, ხოლო მე უდაბნოსა ამას მყვა-
 ნან მვეცნი, რომელთა ნუგეშინისცემაჲ შვილთა ჩემთაჲ¹⁴ მიმი-
 ღეს. იგი დაღაცათუ რტოთაგან გამოჲწუა, არამედ ძირი ჰყვა,
 ხოლო მე ყოვლით კერძო აღმოფხურილ ვარ და არცალა კუა-
 ლი ჩანს ნათესავისა ჩემისაჲ,¹⁵ არამედ, ვითარცა რტოჲ¹⁶
 უდაბნოსა ზედა, ქართაგან ბოროტთა ვირყევი. ნუ მოიწყინებ,
 იესუ ქრისტე, მონასა შენსა, რამეთუ მრავლისგმეტყუელებ,¹⁷
 რამეთუ ტკივილთაგან გულისა¹⁸ ვიძულეზი თქუმად: „დას-
 დევ, უფალო, საცოჲ¹⁹ პირსა ჩემსა და კარი მცველი ბაგეთა
 ჩემთა, რაჲთა არა მისდრკეს²⁰ გული ჩემი სიტყუათა²¹ მიმართ
 უკეთურებისათა და განვარდე პირისა შენისაგან და მომეც
 ამიერიტგან დაცხრომა²² მრავალთა მათ ჭირთა ჩემთაჲ.“²³

და ამას რაჲ იტყოდა სულთქუშითა სულისაჲთა,²⁴ მო-
 ვიდა²⁵ დაბასა ერთსა, რომელსა ენოდებოდა ვადისონ. და შე-
 ვიდა მას შინა. დაშურებოდა და მოირენდა საზრდელსა
 თჳსსა. და დაყო მუნ ჟამი მრავალი და ევედრებოდა²⁶ მის და-
 ბისათა და დაადგინის²⁷ [109r] ვენაჴისა²⁸ მცველად და აღი-

1. მხოლო; 2. დაშთომილ ვარ; 3. სრულიად ნუ] ნუ სრულიად; 4. და-
 მიტეობ; 5. + თუ; 6. გამოცდა; 7. იობისი; 8. + მას; 9. უცხოებასა;
 10. —; 11. ბოროტთა; 12. მეგობარნი; 13; ჰყვენეს; 14. ჩემთა; 15.
 ჩემისა; 16. რტო; 17. მრავლისგმეტყუელებ; 18. გულისათა; 19. A:
 სასო; B: საცო; 20. მიდრკეს; 21. სიტყუათა; 22. დაცხრომა; 23.
 ჩემთა; 24. სულისათა; 25. მივიდა; 26. ევედრა; 27. დაადგინეს; 28.
 ვენაჴის.

ღებდა სასყიდელსა თვსსა. და დაყო ესრეთ ათხუთმეტი წელი. და ძენი,¹ ვითარცა ვთქუ, აღეზარდნეს² სხუასა³ მას დაბასა და არა იცოდეს, თუ ძმანი არიან.

ხოლო უცხო თესლმან მან წარიყვანა ცოლი მისი თვსა ქუეყანასა.⁴ და ესევეთარი მადლი მოვიდა დედაკაცსა მას ზედა, რომელ ყოვლადვე ვერ მიეახლა⁵ უცხო თესლი იგი, რამეთუ ამას ითხოვდა ღმრთისაგან დედაკაცი იგი, რაფთა დაიცვას ზიარებისაგან⁶ უცხო თესლისა მის.⁷ და შემდგომად ჟამისა რავდენისამე⁸ მოკუდა უცხო თესლი იგი. და⁹ იყო ცოლი¹⁰ ევსტათისი თავისუფლებით.¹¹

და მათ დღეთა შინა აღდგეს უცხო თესლნი იგი, რომელთა შორის იყო ცოლი ევსტათისი. და გამოვიდეს და წარტყუნეს¹² ქუეყანა¹³ ფრიადი ჰრომთა.¹⁴ და იყო მწუხარებასა შინა მეფე და¹⁵ ივსენებდა¹⁶ პლაკიდას, ვითარ მრავალგზის ეძლია უცხო თესლთადა და უკვრდა მისთვს. შეჰკრებდა უკუე¹⁷ ერსა და განემზადებოდა ბრძოლად. და იკითხვიდა ყოველთაგან, თუ ვიდრე წარვიდა პლაკიდა, გინათუ¹⁸ ცოცხალ არს, ანუ¹⁹ მოკუდა. და განავლინნა კაცნი ყოველსა სოფელსა, რომელი იყო სამეუფოსა მისსა ქუეშე,²⁰ და ეტყოდა²¹ მათ:²² „რომელმან პოოს იგი, პატივი დიდი მივსცე²³ და საფასე ფრიადი.“

ხოლო წარვიდეს ორნი მჴედარნი ძიებად²⁴ მისა, რომელთა სახელები აკაკი და ანტიოხოხოს, რომელნი ოდესმე მსახურნი იყვნეს მისნი და მოვლეს ფრიადი ქუეყანა [109v] და მრავალნი სოფელნი და მიიწინეს მასცა დაბასა, სადა იყო ევსტათი. ხოლო ევსტათი იხილნა რაჲ იგინი, შორით იცნნა. და

1. + მისნი; 2. აღიზარდნეს; 3. სხუასა; 4. თვსა ქუეყანასა] ქუეყანასა თვსსა; 5. + მას; 6. შეუგინებელად; 7. უცხო თესლისა მის] –; 8. რავდენისამე; 9. + განთავისუფლდა მეუღლე; 10. იყო ცოლი] –; 11. –; 12. წარტყუნეს; 13. ქეყანა; 14. ჰრომთა; 15. –; 16. მოივსენებდა; 17. უკუე; 18. ანუთუ; 19. გინათუ; 20. ქუეშე; 21. იტყოდა; 22. –; 23. პატივი დიდი მივსცე] მივსცე მას პატივი დიდი; 24. ძიებად.

მოეწენა პირველი ცხორება თვის და დადგა ლოცვად და იტყოდა: „უფალო იესუ ქრისტე, მონყალო, რომელი ყოვლისა ჭირისაგან იწსნი მვედრებელთა შენთა, რომელნი შენ გესვენ, ვითარცა-ესე¹ ვიხილენ, მოუგონებულად ღირსმყავ ხილვად მეუღლისაჲ ჩემისა, რამეთუ² უბადრუკნი³ შვილნი ჩემნი, ვიცო, რომელ⁴ ცოდვათა ჩემთაგან მწეცთაგან⁵ წარტაცებულ⁶ იქმნეს,⁷ არამედ ღირსმყავ, უფალო ღმერთო, მონყალო იესუ ქრისტე, მას დღესა ხილვად ასოთა⁸ ჩემთა.“

და ამას რაჲ იტყოდა, ესმა ჴმაჲ ზეცით, რომელი ეტყოდა: „მწნე იყავ, ევსტათი, რამეთუ ამასვე საწუთროსა მოხვდე პირველსავე⁹ დიდებასა¹⁰ შენსა და იხილო ცოლი შენი და შვილნი შენნი. ხოლო აღდგომასა მას უმეტესი იხილო და საუკუნენი კეთილნი დაიმკვდრნე და სახელი შენი იდიდოს თესლითი თესლამდე.“

ესე რაჲ ესმა ევსტათის, შეეშინა¹¹ ფრიად.¹² ხოლო მოეახლნეს¹³ რაჲ მვედარნი იგი,¹⁴ გარდამოვიდა ადგილით თვისით, სადა სცვიდა¹⁵ ვენაწსა და დადგა გზასა ზედა. და მოეახლნეს რაჲ, იხილნა¹⁶ იგინი კეთილად, ხოლო მათ ვერ იცნეს იგი და ჰრქუეს მას: „გიხაროდენ, მოყუასო!“ და მან ჰრქუა¹⁷ მათ: „მშკდობაჲ თქუენდა, ძმანო!“ და ჰრქუეს მას: „გვთხარ ჩუენ, უკუეთუ გინახავს¹⁸ აქა¹⁹ კაცი,²⁰ სახელით პლაკიდა ცოლისა თანა და ორთა შვილთა და, უკუეთუ გვჩუენო²¹ [110r] იგი, მოგცეთ²² შენ საფასე.“ და²³ ჰრქუა²⁴ მათ ევსტათი: „და რაჲსათვის ეძიებთ მას?“ ხოლო მათ ჰრქუეს:²⁵ „მეგობარი²⁶ არს ჩუენი და გვნებს²⁷ ხილვად²⁸ მისი მრავლით ჟამითგან.“ მიუგო მათ²⁹ ევსტათი:³⁰ „არა მინახავს³¹ ესევეთარი კაცი აქა, გარნა მოვედით

1. ვითარცა ესენი; 2. ვიცო, რომელ; 3. + იგი; 4. ვიცო, რომელ] –; 5. მწეცთაგან] მწეცთა მიერ; 6. შეჭმულ; 7. იქმნეს; 8. + მათ; 9. პირველსა; 10. დიდებასა; 11. შეშინდა; 12. –; 13. მიეახლნეს; 14. იგინი; 15. სცვდა; 16. იცნა; 17. ჰრქუა; 18. გიხილავს; 19. აქა; 20. + უცხო; 21. გვჩუენო; 22. მიგცეთ; 23. –; 24. ჰრქუა; 25. თქუეს; 26. მეგობარი; 27. გუნებავეს; 28. ხილვა; 29. –. 30. + და ჰრქუა; 31. მიხილავს.

სადგურად ჩემდა და განისუენეთ,¹ რამეთუ მეცა უცხო² ვარ.“

და წარიყვანნა იგინი სადგურად თჳსად და ჰრქუა უფალსა მის სახლისასა: „მეცნიერნი ჩემნი არიან კაცნი ესე და ჩემთჳს მოსრულ არიან. მომეც მე ღვნო³ და სხუად საწმარი, რაჲთა განუსუენო,⁴ და მიგცე ყოველივე, რაჲმს მოვილო სასყიდელი საქმისა ჩემისა.“⁵ ხოლო მან მისცა ყოველივე⁶ სიხარულით. და ჰმსახურებდა რაჲ ევსტათი კაცთა მათ, ვერ მოითმენდა, მოეწენის⁷ რაჲ პირველი ცხორებაჲ თჳსი, არამედ აღივისის ცრემლითა და განვიდის გარე და იტირის და დაიბანის პირი და შემოვიდის⁸ და ჰმსახურებნ.

ხოლო იგინი ხედვიდეს რაჲ, იწყეს მცირედ-მცირედ ცნობად სახესა⁹ მისა¹⁰ და იტყუედ თჳსაგან ურთიერთას, ვითარმედ:¹¹ „მსგავს არს კაცი ესე ჩუენ მიერ საძიებელსა¹² მას.“¹³ და ჰრქუა¹⁴ ერთმან მეორესა:¹⁵ „ფრიად მსგავს არს მისა, ხოლო¹⁶ მე ვიცი, ვითარმედ აქუნდა ქედსა მისსა¹⁷ სასწაული წყლულებისა¹⁸ და განვიცადოთ, უკუეთუ არს იგი მის თანა, ესე არს, რომელსა ვეძიებთ.“

და განიცადეს¹⁹ და იხილეს²⁰ სასწაული იგი ქედსა მისსა²¹ და მეყსეულად შეიტკბეს და ანბორსუყოფდეს²² [110v] და ეტყოდეს, ვითარმედ: „შენ ხარ პლაკიდა სტრატილატი.“ და უჩუენებდეს²³ სასწაულსა მას ქედისა მისისასა, რაჲმს იგი უვარჰყოფდა²⁴ და ფიცვიდეს, ვითარმედ: „იგი არს სტრატილატი პლაკიდა.“²⁵

ხოლო იცნეს რაჲ იგი კეთილად, მაშინ²⁶ იძულებით აღიარა. და ჰკითხვიდეს ცოლისათჳს და შვილთა მისთათჳს.²⁷

1. განგისუწნო თქუენ; 2. უცხო; 3. ღვნო; 4. განუსუწნო; 5. ჩემისა; 6. + მისცა; 7. მოიწენის; 8. შევიდის; 9. სახისა; 10. მისისა; 11. ფრიად; 12. საძიებელისა; 13. მის; 14. ჰრქუა; 15. + ეგრეთ არს, არამედ; 16. ფრიად მსგავს არს მისა, ხოლო] –; 17. A: მისა; 18. წყლულებისა; 19. განიხილეს; 20. პოვეს; 21. A: მისა; 22. ამბორსუყოფდეს; 23. უჩუწნებდეს; 24. უარჰყოფდა; 25. სტრატილატი პლაკიდა] –; 26. ხოლო იცნეს რაჲ იგი კეთილად, მაშინ] და; 27. მისთა.

და ჰრქუა¹ მათ, ვითარმედ: „ზლუასა² შინა მოკუდეს.“ და შემოკრბა ყოველი იგი დაბაჲ, ესმა რაჲ ესე საქმე.³ მაშინ მწედართა მათ მიუთხრეს ყოველთა⁴ სიკეთე მისი,⁵ პატივი⁶ და⁷ დიდებაჲ. და ესმა რაჲ დაბისათა, გოდებდეს და იტყოდეს: „ჴ, ვითარილა კაცი მიზღურად გუყუვა ჩუენ.“

მაშინ მწედართა გამოუცხადეს ბრძანებაჲ მეფისაჲ⁸ და შემოსეს სამოსელთა მათ მიერ, რომელ აქუნდა.⁹ და ნარიყვანეს მათ¹⁰ თანა და წარჴგზავნიდეს მას ცრემლით კაცნი მის დაბისანი. და მი-რაჲ-ვიდოდეს,¹¹ მიუთხრა მწედართა მათ, ვითარ იხილა ღმერთი იესუ¹² ქრისტე და ვითარმედ ევსტათი ეწოდა¹³ ნათლისღებისა მიერ. და ყოველი მოწვეწული¹⁴ მიუთხრა მათ.

და ვლეს რაჲ ათხუთმეტი დღე, მიიწინეს მეფისა. და ეუნყა რაჲ მეფესა მისთჳს, გამოვიდა შემთხუევად¹⁵ მისდა¹⁶ და ამბორსუყოფდა მას. და ცრემლოდა¹⁷ მის ზედა და ჴკითხვიდა მიზეზსა წარსლვისა მისისასა. ხოლო მან მიუთხრა¹⁸ მეფესა და¹⁹ მთავართა მისთა²⁰ ყოველი მოწვეწული²¹ მის ზედა და ვითარ წარწყმიდა²² ცოლი და შვილნი მისნი და იქმნა სიხარული დიდი პოვნასა მისსა²³ და ნუგეშინი სცა²⁴ მეფემან და მისცა²⁵ პირველი პატივი სტრატოლატობისაჲ [111r] და მიუთუალა მწედრობაჲ.

ხოლო მან იხილა მწედრობაჲ,²⁶ რამეთუ არა კმაიყო ბრძოლად ბარბაროზთა,²⁷ განავლინა²⁸ ყოველთა სოფელთა კრებად²⁹ ერისა. ხოლო მიიწინეს ამას ზედა დადგინებულნი იგი ამასცა³⁰ დაბასა, სადა აღზრდილიყვნეს ძენი ევსტათისნი,

1. ჰრქუაჲ; 2. ზლუასა; 3. ესე საქმე] საქმე ესე; 4. –; 5. + და; 6. –; 7. + პირველი; 8. მეფისა; 9. + მათ; 10. მათ] თავისა თჳსისა; 11. მი-რა-ვიდოდეს; 12. ღმერთი იესუ] უფალი; 13. + წმიდისა; 14. + მის ზედა; 15. შემთხუწვად; 16. მისა; 17. B: ცრემლოდა; 18. უთხრა; 19. + ყოველთა; 20. –; 21. მოწვეწილი; 22. წარწყმიდნა; 23. A: მისა; 24. ნუგეშინის სცა; 25. + კუალად; 26. ხოლო მან იხილა მწედრობაჲ] –; 27. A: ბაროზთა; 28. განავლინნა; 29. კრებად; 30. მასცა.

და კაცთა მის დაბისათა მისცნეს ჭაბუკნი იგი მჴედართა მათ, ვითარცა უცხონი. და შემოკრბა რაჲ ყოველი ერი წინაშე სტრატილატისა, განანესნა იგინი¹ და, იხილნა რაჲ ჭაბუკნი იგი² უფროს³ ყოველთა შუენიერნი,⁴ დაადგინნა მახლობელად⁵ თჳსა და ხედვიდა სიკეთესა მათსა და ბუნებითთა სიყუარულითა აღიძრვოდა მათა მიმართ.

და ყვნა მეპურისმტე ტაბლისა მისისა⁶ და, წარვიდა რაჲ ბრძოლად, განათავისუფლა ქუეყანა⁷ იგი, რომელი წარელო ბარბაროზთა. და მათ სძლო და დევნნა და განავლნა⁸ მდინარესა,⁹ რომელსა ეწოდების ედასპი.¹⁰ და შევიდა შინაგანთა სოფელთა ბარბაროზთასა და მოსწყდა¹¹ და ალაოხრა¹² ქუეყანა მათი. და ინება¹³ შინაგან შესლვაჲ¹⁴ განგებითა ღმრთისაჲთა,¹⁵ სადა-იგი იყო ცოლი მისი, რომელი დაცვულ იყო, ვითარცა ზემო ვთქუ,¹⁶ უცხო თესლისაგან¹⁷ უვნებელად და მომკუდარიყო რაჲ იგი, დაჯდომილიყო¹⁸ მტილსა ერთსა შინა ტალავრითა ერთითა და სცვიდა მას.

და მივიდა რაჲ სტრატილატი მას სოფელსა და ტყუეყო¹⁹ იგი და ბრძანა მუნ დადგომაჲ²⁰ ერისაჲ.²¹ და დაყო მუნ სამი დღე, რაჲთა განისუენონ²² მჴედართა, რამეთუ მარჯუე²³ იყო ადგილი.²⁴ და აღჰმართეს კარავი მისი მახლობელად მტილისა მის, სადა იყო ცოლი მისი. [111v] და მივიდეს ჭაბუკნი იგი – ძენი მისნი – ტალავარსა მას, სადა იყო დედაჲ²⁵ მათი და არა იცოდეს, თუ მათი დედაჲ²⁶ არს.

და შუადღე²⁷ ოდენ სხდეს და მიუთხრობდეს ურთიერთას²⁸ სიჩჩოხსა²⁹ მათისა საქმეთა, რამეთუ მცირედ რაჲმე აწსოვდა და დედასა მათსა ესმოდეს³⁰ სიტყუანი³¹ მათნი,³² რა-

1. ყოველნი; 2. –; 3. უფროს; 4. შუენიერნი; 5. მახლობელად; 6. თჳსისა; 7. ქუეყანა; 8. განავლო; 9. მდინარე; 10. ედასპი; 11. მოსრნა; 12. ალაოხრა; 13. ინება; 14. შინაგან შესლვაჲ] შესლვად შინაგან; 15. ღმრთისათა; 16. ვთქუთ; 17. თესლისა მისგან; 18. + იგი; 19. ტყუეყო; 20. დადგომა; 21. ერისა; 22. განისუენონ; 23. მარჯუე; 24. + იგი; 25. დედა; 26. მათი დედაჲ] დედა მათი; 27. შუადღეს; 28. –; 29. სიყრმისა; 30. ესმოდა; 31. სიტყუა; 32. მათი.

მეთუ იტყოდა უხუცესი იგი ძმაჲ, ვითარმედ:¹ „მე ფრიად ჩჩვლი² ვიყავ და სხუაჲ არაჲ მაწსოვს, გარნა ესე, ვითარმედ მამაჲ³ ჩემი სტრატილატი იყო და დედაჲ⁴ ჩემი შუენიერი⁵ იყო ფრიად. და ვესხენით ორნი შვილნი: მე და ერთი სხუაჲ, უმრწემესი⁶ ჩემსა, მონაბლე თმითა და შუენიერი⁷ ხატითა.

და აღგვხუნეს ჩუენ ორნივე⁸ და შევიდეს ნავად. არა უწყი, თუ სადა ენება წარსლვად და, გან-რაჲ-ვედით⁹ ქუეყანად,¹⁰ დედაჲ¹¹ ჩუენი არლარა ჩუენ თანა იყო. არა უწყი, თუ ვითარ დარჩა¹² ზღუასა¹³ შინა და მამასა ჩუენსა ვეტვრთენით ჩუენ და ვიდოდა და მიინია მდინარესა ზედა. და დამსუა მე და აღილო მეორე იგი ყრმაჲ¹⁴ და წიაღვლო. და მოიქცა, რაჲთამცა მეცა წარმიყვანა, ხოლო ვიდრე¹⁵ იგილა¹⁶ მოვიდა,¹⁷ ლომმან წარმიტაცა¹⁸ მე. და წარვიდა მალნართი კერძო და მწყემსთა მიწსნეს მისგან,¹⁹ მომიყვანეს²⁰ დაბასა მას, სადა შენცა უწყი.

ესე რაჲ ესმა უმრწემესსა უხუცესისაგან, ახლდა²¹ და მოეხვა მას და ეტყოდა:²² „ვფუცავ ქრისტეს ძალსა,²³ ძმაჲ შენი ვარ მე, რამეთუ ყოველი ეგე, რომელსა იტყვ, მაწსოვს მეცა და, რაჟამს წიაღმიყვანა²⁴ მამამან ჩემმან²⁵ მაშინ²⁶ წყალსა მას და მოიქცა შენდა, მოვიდა მგელი²⁷ და წარმიტაცა და, რომელთა აღმზარდეს, მითხრობდეს, [112r] ვითარმედ მგელისაგან²⁸ გიწსენით შენო.“²⁹ და ესრეთ ანბორსუყოფდეს³⁰ ურთიერთას.

ხოლო დედაჲ³¹ მათი იცნობდა თხრობასა მათსა³² ვიდრე ზღუად³³ შესლვამდე³⁴ და იგონებდა, ვითარმედ: ნუთუ³⁵

1. –; 2. ჩჩვლი; 3. მამა; 4. დედა; 5. შუენიერი; 6. უმცირესი; 7. შუენიერი; 8. ორთავე; 9. გან-რა-ვედით; 10. ქუეყანად; 11. დედა; 12. დაშთა; 13. ზღუასა; 14. მეორე იგი ყრმაჲ ძმა ჩემი; 15. ვიდრედა; 16. –; 17. მოვიდოდა + A; და; 18. მიმიტაცა; 19. + და; 20. + და აღვიზარდე; 21. აღდგა; 22. იტყოდა; 23. ქრისტეს ძალსა] ძალსა ქრისტესსა; 24. + მაშინ; 25. ჩუენმან; 26. –; 27. მგელი] მვეცმან რაჲმან მე; 28. მგლისაგან; 29. შენ; 30. ანბორსუყოფდეს; 31. დედა; 32. მას; 33. ზღუად; 34. შესლვადმდე; 35. ნუუუჲ.

იგინი¹ არიან ძენი მისნი და ესე ყოველი მოიწია მათ² ზედა და ელმოდა სულსა მისსა³ და უფროსად,⁴ რამეთუ იტყოდეს,⁵ რამეთუ⁶ მამა⁷ ჩუენი სტრატილატი იყო და დედა⁸ ჩუენი ზღუასა⁹ შინა დარჩაო.¹⁰

და ხვალისა დღე მოუჭდა დედაკაცი იგი სტრატილატსა და ეტყოდა: „გევედრები, უფალო ჩემო, მე¹¹ ქუეყანისაგან ჰრომთაჲსა¹² ვარ და ტყუე ვიქმენ¹³ აქა. მიმიყვანე მამულსავე ჩემსა.“

და ამას რაჲ იტყოდა, განიცდიდა იგი¹⁴ და იცნა იგი და შეეშინა¹⁵ კითხვად. ხოლო ვერ უძლო ტვრთვად,¹⁶ შეუფრდა¹⁷ და ჰრქუა:¹⁸ „გევედრები, უფალო ჩემო, ნუ განჰრისხნები მწევალსა შენსა ზედა, არამედ ტკბილად ისმინე ჩემი, რამეთუ ვჰგონებ, თუ შენ ხარ სტრატილატი პლაკიდა, რომელსა გეწოდა¹⁹ წმიდისა ნათლისღებისა მიერ „ევსტათი“, რომელსა ერუენა²⁰ ქრისტე ირემსა ზედა და ჰრწმენა მას²¹ იგი²² და მოიწია მის²³ ზედა²⁴ განსაცდელი. და აილო²⁵ მეუღლე თჳსი, რომელი-ესე მე ვარ, და ორნი ძენი: ალაპი და თეოპისტე. და მივიდოდეთ²⁶ ეგჳპტით კერძო და, გან-რაჲ-ვედით²⁷ ქუეყანად,²⁸ დავშთი მე ნავსა მას შინა, რამეთუ მენავთმოდლუარი იგი ბარბაროზი იყო და დამიძჭირა და მომიყვანა აქა. და მენამეზის მეუფე²⁹ ქრისტე, რომელ³⁰ ვერცა მან შემაგინა, ვერცა სხუამან ვინ, არამედ დამიმარხავს აქამომდე სინმიდე ჩემი. ან უკუეთუ შენ ხარ იგი, ვითარ³¹ მე ვჰგონებ, მითხარ მე ძალსა ქრისტესსა.“

[112v] ესმა რაჲ ესე ევსტათის, მანცა იცნა იგი და აღივსო სიხარულითა და ჰრქუა:³² „მე ვარ, რომელსა იტყჳ.“

1. A: იგი; 2. A: მას; 3. A: მისა; 4. უფროსად; 5. თქუეს; 6. ვითარმედ; 7. მამა; 8. დედა; 9. ზღუასა; 10. დაშთად; 11. –; 12. ჰრომთასა; 13. ტყუე ვიქმენ; 14. მას; 15. ეშინოდა; 16. + არამედ; 17. შეუფრდა; 18. თქუა; 19. ეწოდა; 20. ერუენა; 21. –; 22. + რომელსა; 23. და მოიწია მის] –; 24. + მოიწია; 25. აილო; 26. მივიდოდა; 27. გან-რა-ვედით; 28. ქუეყანად; 29. მე; 30. ვითარმედ; 31. ვითარცა; 32. ჰრქუაჲ.

და იცნეს ერთმანერთი და ჰმადლობდეს ქრისტესა. და ჰრქუა¹ მას ცოლმან მისმან: „უფალო, სადა არიან შვილნი ჩუენნი?“ ხოლო მან ჰრქუა² მას: „მჴეცთა წარიტაცნეს იგინი.“ და მიუთხრა ყოველი, ვითარ მოიწია მათ ზედა. ჰრქუა³ მას ცოლმან: „ეჴმადლობდეთ ქრისტესა ქველისმოქმედსა,⁵ რამეთუ, ვითარცა ჩუენ ესე⁶ ვჴოეთ ერთმანერთი, ეგრეთვე ძენი⁷ ჩუენნი მოგუცნეს.“ ჰრქუა⁸ მას ევსტათი: „გარქუ შენ, ვითარმედ მჴეცთა⁹ წარიტაცნეს.“¹⁰ ხოლო მან მიუგო, ვითარმედ: „გუშინ მესმა ორთა ჭაბუკთაჲ,¹¹ რამეთუ უთხრობდეს ურთიერთას სიჩჩოესა¹² მათისა საქმეთა და ვიცნენ, ვითარმედ ძენი ჩუენნი არიან. და არცა მათ იცოდეს, თუ ძმანი არიან, გარნა სიტყუათაგან¹³ უხუცესისათა იცნეს ურთიერთას და,¹⁴ უკუეთუ¹⁵ დღესამომდე უმეცარ ხარ,¹⁶ ან ცან¹⁷ სახიერებაჲ ქრისტესი, ვითარ შეგუკრიბნა და ჰკითხე მათ და თვთ გითხრან.“

და მოუწოდა ევსტათი ჭაბუკთა მათ და ჰკითხვიდა, თუ ვინანი არიან, ანუ რაჲ მოიწია¹⁸ მათ ზედა. და მათ უთხრეს ყოველივე. და იცნნა, ვითარმედ იგინი არიან ძენი მისნი და შეიტკბნა და ანბორსუყოფდა¹⁹ მათ²⁰ და ეგრეთვე დედაჲ მათი. და დავარდეს ქედთა ზედა შვილთა მათთასა და ცრემლით ჰმადლობდეს კაცთმოყუარესა ღმერთსა პოვნისა მისთვის მათისა საკურველისა. და ორ ჟამითგან ვიდრე ექუს ჟამამდე [113r] განჴდა ჴმაჲ ესე ყოველსა²¹ ერსა,²² ვიდრელა²³ ყოველნი შემოკრბეს. და უხაროდა პოვნასა ზედა მათსა უფროესლა,²⁴ ვიდრელა ძღვევასა ზედა ბარბაროზთასა.

და ყო დღესასწაული დიდი ევსტათი პოვნისა მისთვის მათისა და მადლობით უგალობდეს სახიერსა²⁵ ქრისტეს.²⁶ და

1-3. ჰრქუაჲ; 4. + მისმან; 5. ქრისტესა ქველისმოქმედსა] ქველისმოქმედსა ქრისტესა; 6. + ჩუენ; 7. შვილნიცა; 8. ჰრქუაჲ; 9. + მიერ; 10. შეიტკმნეს; 11. ჭაბუკთა; 12. სიჩჩოესაჲ; 13. სიტყუათაგან; 14. + ან; 15. უკუე; 16. + მათთვის; 17. ან ცან] ცან ან; 18. მოწეწილარს; 19. ამბორსუყოფდა; 20. -; 21. -; 22. + და; 23. -; 24. უფროს; 25. სახელსა; 26. ქრისტეს[ს]ა.

ტყუეყო¹ ყოველი² სოფლები, გარე მოხლეს³ ბარბაროზთა⁴ და ძლევიტა და ნატყუენავითა⁵ დიდითა მიიქცა სამეფოდ.

ხოლო პირველ მისლვისა⁶ მისისა მოკუდა მეფე ტრიაინე და დაჯდა მის წილ სხუა მეფე, სახელით ანდრიანე, წარმართი იგიცა და ურჩულოეს⁷ ყოველთა პირველ მისა⁸ ყოფილთა მეფეთაჲსა.⁹ ხოლო ცნა რაჲ მოსლვაჲ¹⁰ ევსტათისი ესევიტართა ძლევიტა, მიეგება მას და ყო დღესასწაული დიდი ძლევისა მისისათჳს,¹¹ რომელი ექმნა, და პოვნისათჳს ცოლისა და შვილთა მისთა.

და მივიდა საკერპოდ, რაჲთამცა შენირა¹² მსხუერპლი¹³ კერპთა და, შე-რაჲ-ვიდოდა¹⁴ იგი ტაძრად აპოლონისსა,¹⁵ ევსტათი არა შევიდა მის თანა, არამედ გარე დადგა და მოუწოდა მას მეფემან და ჰრქუა,¹⁶ ვითარ: „არა მოხუედ¹⁷ შენირვად მსხუერპლისა¹⁸ ძლევისა მისთჳს,¹⁹ რომელი გაგემარჯუა და²⁰ პოვნისათჳს²¹ ცოლისა და შვილთა შენთაჲსა?“²²

ხოლო ევსტათი ჰრქუა²³ მეფესა: „მე ღმრთისა²⁴ ჩემისა იესუ ქრისტესა²⁵ შემინირავს და შევწირო²⁶ მას²⁷ ლოცვაჲ²⁸ და მადლობაჲ, რამეთუ შემინყალა და შემაქცია²⁹ ტყუეობისაგან და მომცა მეუღლე და შვილნი ჩემნი და³⁰ სხუა ღმერთი არა ვიცი, [113v] არცა მისწავიეს,³¹ გარნა ღმერთი, რომელმან სიტყვთა შექმნა ყოველივე.“

მაშინ ბრძანა მეფემან აღძრცუაჲ³² პატივისა მისისაჲ³³ და დადგინებაჲ,³⁴ ვითარცა გლახაკისაჲ³⁵ მისი და ცოლისა მი-

1. ტყუეყო; 2. + გარემო; 3. გარე მოხლეს] გარე მოა[ლ]ეს] –; 4. ბარბაროზთა; 5. ნატყუენავითა; 6. მოსლვისა; 7. უუფუჯულოესი; 8. პირველ მისა] მისა პირველ; 9. მეფეთა; 10. მოსლვა; 11. მისთჳს; 12. შენირა; 13. მსხუერპლი; 14. შე-რა-ვიდოდა; 15. აპოლონისა; 16. ეტყოდა; 17. მოხუედ; 18. მსხუერპლისა; 19. + ბარბაროზთაჲსა; 20. რომელი გაგემარჯუა და] –; 21. პოვნისა მისთჳს; 22. შენთაჲსა; 23. ჰრქუა; 24. უფლისა; 25. A: ქრისტესსა; 26. შევწირო + მადლის; 27. –; 28. ლოცვა; 29. მომაქცია; 30. –; 31. მრწამს; 32. აღძარცუვა; 33. მისისა; 34. დადგინება; 35. გლახაკისა.

სისა¹ და შვილთა² მისთა³. და ესრეთ იქმოდა განკითხვასა მათსა.

და იხილა რაჲ მეფემან შეუცვალებელობა⁴ გონებისა მისისა⁵ სარწმუნოებისაგან ქრისტესისა, ბრძანა შეყვანება⁶ მათი ცხენთა⁷ სარბიელსა და გამოყვანება⁸ მათ ზედა ლომნი. ხოლო მოიყვანეს⁹ რაჲ ლომნი, მირბიოდეს¹⁰ და თაყუანი სცეს მათ ნეტართასა წინაშე¹¹ და შეიქცეს და განვიდოდეს მიერ.

ხოლო იხილა რაჲ ესე მეფემან, ვითარმედ არა შეეხნეს მათ მწეცნი, განკვრდა და ბრძანა განჯურვება¹² კურო¹³ რვალისა¹⁴ და მუნ შეყრად¹⁵ წმიდათა¹⁶ მათ.

და შეკრბებოდა ყოველი ერი მაშინ¹⁷ ხილვად ლუანლისა მათისა და, განაჯურვეს რაჲ კურო იგი, მანქანებით ქმნული, ¹⁸ და მიიყვანნეს წმიდანი მუნ შეყრად, ევედრნეს იგინი მტარვალთა, რაჲთა ადროონ¹⁹ ლოცვად. და განიპყრნეს ჳელნი ზეცად და ილოცეს და თქუეს: „უფალო, ღმერთო ძალთაო, რომელი ყოველთა მიერ უხილავ ხარ და ჩუენ გუეჩუენე,²⁰ ვითარცა ინებე, ისმინე ვედრება²¹ ჩუენი, რამეთუ, აჰა ესერა, ლოცვა²² ჩუენი აღსრულებულ არს, რამეთუ ვპოვეთ²³ და ვიხილეთ ურთიერთას და ღირს ვიქმნენით ნაწილსა წმიდათა შენტასა. ვითარცა სამნი ყრმანი ბაბილონს²⁴ ცეცხლითა გამოიცადნეს და არა უარგყვეს, ეგრეთვე ჩუენ აღვესრულნეთ ცეცხლისა ამის მიერ და შე-მცა-[114r]წირულვართ შენდა ცეცხლითა ამით შეწირულნი და მოეც, უფალო, მადლი ნაწილთა ჩუენტა, რაჲთა ყოველი, რომელი გუაჳსენებდეს, აქუნდეს ნაწილი სასუფეველსა ცათასა და ქუეყანასა ზედა მშგლო-

1. მისისა; 2. ძეთა; 3. მისთა; 4. შეუცვალებელობა; 5. მათისა; 6. შეყვანება; 7. ცხენთა; 8. გამოყვანებად; 9. მოიყვანნეს; 10. სრბით მივიდეს; 11. მათ ნეტართასა წინაშე] წინაშე მათ ნეტართასა; 12. განჯურვებად; 13. კურო; 14. რვალისა; 15. შეყრად; 16. წმიდათა; 17. ყოველი ერი მაშინ] მაშინ ყოველი ერი; 18. ქმნილი; 19. აცადონ; 20. გუჳჩუჳნე; 21. ვედრება; 22. ლოცვა; 23. ვპოვეთ; 24. + შინა.

ბაჲ;¹ და უკუეთუ² ზღუასა³ შინა, გინა⁴ მდინარესა გხადოს სახელითა ჩუენითა, ივსენ ჭირისაგან; და ცოდვილთა,⁵ რომელნი⁶ ჩუენისასა⁷ სიგლახაკისა სახელითა შეგივრდებოდინ,⁸ ეც⁹ შენდობაჲ ცოდვათაჲ;¹⁰ და ყოველნი, რომელნი გუაჴსენებდენ ჩუენ და შენ გადიდებდენ, შემნე ეყავ; და სიმძაფრე ამის საჴუმილისაჲ¹¹ შეცვალე, უფალო, ცუარად; და ჩუენი მას შინა აღსრულებაჲ სათნოიყავ; და გუამნი ჩუენნი ნუმცა განიყოფვიან,¹² არამედ ზოგად სათნოიყავ დადებაჲ¹³ მათი, რამეთუ შენი არს სუფევაჲ¹⁴ უკუენითი უკუენისამდე, ამენ!“

და ესე რაჲ ილოცეს მათ, მოვიდა ჳმაჲ ზეცით, რომელი ეტყოდა: „ეგრეთ იყოს თქუენდა ყოველი, რავდენი¹⁵ ითხოეთ და უმეტესიცა მაგისი,¹⁶ რამეთუ მოლუანე იქმნენით ყოველსავე ცხორებასა¹⁷ თქუენსა; და მრავალნი და დიდნი განსაცდელნი მოითმინენით და არა იძლიენით; და ან მოვედით მშკდობით და მიიხუენით¹⁸ გვრგვინი ძლევისა თქუენისანი და წარმავალისა წილ ჭირისა უკუენითი უკუენისამდე იშუებდეთ¹⁹ კეთილთა მათ შინა წმიდათათჳს განმზადებულთა.“

და ესე რაჲ ესმა წმიდათა, გულსმოდგინედ მისცნეს თავნი მათნი ცეცხლსა. და შე-რაჲ-ყარნეს²⁰ იგინი რვალსა მას შინა, მეყსეულად სიმძაფრე იგი დასცხრა და აღიდებდეს იგინი დაუსაბამოსა²¹ და ყოვლად დიდებულსა²² სამებასა²³ [114v] და გალობდეს ძლევისა გალობასა²⁴ და ესრეთ მისცნეს მშკდობით ღმრთისმეტყუელნი²⁵ იგი სულნი მათნი უფალსა. და არა შეეხო ცეცხლი იგი არცა თუ თმასა მათსა.

და შემდგომად სამისა დღისა მოვიდა ურჩულოჲ²⁶ იგი მეფე ადგილსა მას და ბრძანა განბნევაჲ²⁷ რვალისა მის,

1. მშკდობა; 2. + ვინ; 3. ზღუაჲსა; 4. ანუ; 5. ცოდვისა; 6. რომელი; 7. ჩუენისაჲ; 8. შეგივრდებოდის; 9. მეც; 10. ცოდვათა; 11. საჴუმილისა; 12. განიყოფვიან; 13. დასხმა; 14. დიდებაჲ; 15. რავდენიცა; 16. მოგეცეს; 17. ცხორებაჲსა; 18. მიიხუენით; 19. იშუებდეთ; 20. შე-რა-იყარნეს; 21. დაუსაბამოსა; 22. საგალობელსა; 23. სამებაჲსა; 24. გალობაჲსა; 25. ღმრთისმეტყუელნი; 26. უშჯულო; 27. განპებაჲ.

რაათამცა იხილა,¹ თუ რა იქმნეს გუამნი იგი წმიდათანი. და პოენეს მრთელად და შეუხებელად გუამნი მათნი² და ჰგონებდეს, თუ ცოცხალ არიან, ვიდრე³ მიეახლნეს და ცნეს, ვითარმედ აღსრულებულ არიან. და გამოიხუნეს და დასხნეს ქუეყანასა ზედა და საკრველებამან⁴ შეიპყრნა იგინი, თუ ვითარ⁵ არცათუ თმასა მათსა შეეხო⁶ ცეცხლი, არამედ იყვნეს გუამნი მათნი შუენიერ⁷ და ბრწყინვალე. და შეშინდა⁸ არანმიდა იგი მეფე და წარვიდა.

ხოლო სიმრავლენი იგი ღალადებდეს ჭეშმარიტად: „დიდ არს ღმერთი ქრისტიანეთა.⁹ ერთ არს ჭეშმარიტად¹⁰ იესუ ქრისტე და¹¹ არა არს სხუა ღმერთი,¹² რომელმან დაიცვნა წმიდანი მისნი და არცა თმასა მათსა ეუფლა ცეცხლი.“

ხოლო ფარულად ქრისტიანეთა მოიპარნეს გუამნი წმიდათანი¹³ და დაჰმარხნეს იგინი ადგილსა პატიოსანსა. და შემდგომად დევნულებისა დაცხრომისა¹⁴ აღაშენეს ეკლესია და დაუსუენნეს¹⁵ მას შინა სადიდებელად დღესასწაულისა მათისა, რომელი¹⁶ აღესრულების თუესა სეკდებერსა¹⁷ ო.

ესე არს მოქალაქობა წმიდათა ამათ¹⁸ და სანატრელთა მონამეთა!¹⁹ ესე არს აღსასრული დიდებულისა ლუა[115r]წლისა მათისა!²⁰ ყოველნი, რომელნი უკუე²¹ ღირს იქმნებიან წესებისა მათისა აღსრულებად²² და ხადიან მათ შემნედ, ჰპოებენ კეთილთა მათ, რომელნი აღთქუმულ²³ არიან წმიდათა და მადლითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, რომლისა²⁴ არს დიდება და სიმტკიცე თანა მამით და სულით წმიდით²⁵ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!

1. რაათამცა იხილა] რაათა იხილოს; 2. გუამნი მათნი] –; 3. ვერ; 4. საკრველებამან; 5. იგინი, თუ ვითარ] ყოველნი, რამეთუ; 6. შეხებულები; 7. შუენიერ; 8. შეძრუნდა; 9. ქრისტიანეთა; 10. ჭეშმარიტი; 11. + სხუა; 12. სხუა ღმერთი] –; 13. წმიდათა მონამეთანი; 14. დევნულებისა დაცხრომისა] დაცხრომისა დევნულებისა; 15. დაუსუენნეს; 16. რომელი; 17. სეკდენბერსა; 18. მათ; 19. მონამეთა; 20. მათისა; 21. –; 22. აღსრულებად; 23. აღთქუმილ; 24. რომლისა; 25. წმიდითურთ + ან და მარადის და.

წმინდა თეოდორე პერგელი
სხენების ღლე - 4 მანსი (21 აპრილი)

[279v]თუესა აპრილსა კ̃ა¹ ნამებაჲ წმიდისა და დიდებუ-
ლისა მონამისა² თეოდორესი და მის თანა ნამებულთა მო-
ნამეთაჲ,³ რომელნი იწამნეს პერგე⁴ ქალაქსა, ქუეყანასა
პანფილიისასა⁵

მათ ჟამთა⁶ იყო ჰრომს მეფე⁷ ანტონინე, ხოლო ქუეყა-
ნასა ფრიგიისასა,⁸ ქალაქსა⁹ პერგეს, მთავრობდა დიოდორე¹⁰
ვინმე, კაცი უკეთური. მდევარი იყო და მტერი ქრისტიანეთაჲ.

ხოლო მოვიდა მისა ბრძანებაჲ მეფისაგან, რაჲთა შეკ-
რიბნეს ჭაბუკნი მწნენი¹¹ და შუენიერნი¹² და შეჰმზადოს¹³ და-
სი მწედრებისაჲ,¹⁴ მისცეს¹⁵ მათ საფასე და საჭურველი და¹⁶
საწედრები და ჯინიბები და ყოველი,¹⁷ რაჲცა უჰმს¹⁸ მწედარ-
თა, და დაუდგინოს ერთი ათასისთავი¹⁹ და მიავლინნეს²⁰
ჰრომდ.²¹

ხოლო მთავარი იგი მოსწრაფე იყო ბრძანებისა მის²²
აღსრულებად. განავლინნა²³ მწედარნი, რაჲთა,²⁴ ვინცა²⁵ პო-
ონ²⁶ [280r] ჭაბუკი მწნე, მიიყვანონ²⁷ მისა.²⁸ განვიდეს რაჲ²⁹
იგინი ძიებად, შეემთხვნეს ჭაბუკსა შუენიერსა,³⁰ სახელით³¹

1. B: აპრილსა კ̃ა] ფებერვალსა ი̃ზ; D: სეკდენბერსა კ̃ა; 2. C: -; 3. B: წმიდათაჲ; D: მონამეთა; 4. B: პერგი; 5. BC: პანფილიისასა + გუა-
კურთხენ; D: პამფილიისასა; 6. C: + შინა; 7. C: ჰრომს მეფე] მეფე
ჰრომს; 8. B: ფრიგვისსა; C: ფრიგვისასა; 9. D: ქალაქისა; 10. B: დეო-
დორე; 11. B: მწნენი] და მწედარნი; 12. B: შუწნიერნი + ერნი; CD:
შუწნიერნი; 13. D: შემზადოს; 14. C: + და; D: მწედრებისა + და; 15.
B: და სცეს; 16. C: -; 17. BC: ყოველივე; 18. B: უნდეს; 19. BCD: ასის-
თავი; 20. C: მიავლინოს; 21. ABCD: ჰრომედ; 22. BC: მისისა; 23. B:
განავლინნა; 24. C: -; 25. D: ვინაცა; 26. D: პოვონ; 27. C: მოიყვანენ;
28. B: მისსა; 29. C: -; 30. BCD: შუწნიერსა; 31. D: სახელითა.

თეოდორეს, მონასა ქრისტესსა.¹ და² მივიდოდა³ ლოცვისა შე-
ნირვად ჩუეულებისაებრ.⁴ იხილეს რაჲ იგი⁵ მწედართა მათ,⁶
ჰრქუეს⁷ ურთიერთას: „აჰა, ჭაბუკი, რომელსა ძალუც სხუა-
თაცა წსნაჲ⁸ ჟამსა ბრძოლისასა.“

და მეყსეულად შეიპყრეს იგი და ჰრქუეს:⁹ „მთავარი
გინოდს¹⁰ შენ.“ ხოლო ნეტარმან თეოდორე სიხარულით აღი-
ხილნა ზეცად და თქუა: „უფალო იესუ ქრისტე, გმადლობ
შენ, რამეთუ მოინია ჟამი მოლუანებისა ჩემისაჲ,¹¹ რომლი-
სათჳს სურვიელ¹² ვიყავ და¹³ დლითი-დღე¹⁴ მოველოდე.“

და წარვიდა მათ თანა.¹⁵ შევიდეს მწედარნი¹⁶ და აუნ-
ყეს მთავარსა, ვითარმედ: „ვპოეთ¹⁷ ერთი ჭაბუკი რჩეული.“
და ბრძანა შეყუანებაჲ¹⁸ მისი. შეიყუანეს¹⁹ რაჲ, განიხარა მთა-
ვარმან²⁰ და ყოველთა მის თანა მსხდომარეთა შუენიერებასა²¹
ზედა და სიკეთესა ხილვისა მისისასა და წესიერებასა ჰასაკი-
სა მისისასა. და თქუეს:²² „ჭემმარიტად ღირს არს²³ ეგე წინა-
შე მეფისა დგომასა.“²⁴ ჰრქუა მას მთავარმან:²⁵ „რა გენოდე-
ბის შენ, ჭაბუკო?“ მიუგო²⁶ ახოანმან²⁷ მან:²⁸ „თეოდორე მე-
ნოდების.“ მთავარმან თქუა:²⁹ „მაღლი დიდთა ღმერთთა! სა-
ხელიცა კეთილი გაქუს.“ და³⁰ ბრძანა დადებად მის ზედა ბე-
ჭედი.³¹

1. A: თეოდორე, მონაჲ ქრისტესი; D: თეოდორეს, მონასა ქრისტესა;
2. B: რამეთუ; C: -; 3. B: + იგი; 4. BCD: ჩუეულებისაებრ; 5. D: -;
6. D: + და; 7. BC: ჰრქუეს; D: თქუეს; 8. D: წსნა. 9. C: ჰრქუეს; D: +
მას; 10. D: გინეს; 11. D: ჩემისა; 12. B: მოსწრაფე; 13. CD: -; 14. A:
დლითიდ-დღე; 15. B: + და; 16. B: + იგი; 17. C: ვპოვეთ; D: ვჰპოეთ;
18. B-D: შეყვანებაჲ; 19. BCD: შეიყვანეს; 20. B: + მან; D: მძლავ-
რმან; 21. BCD: შუენიერებასა; 22. C: თქუეს; 23. B: ღირს არს]
ღირს; 24. B: მდგომელად; 25. D: მძლავრმან; 26. C: + მას; 27. BD:
ახოანმან; 28. CD: -; 29. B: ჰრქუა; 30. B: -; 31. B: დადებად მის
ზედა ბეჭედი] მას ზედა დადებად ბეჭედი; C: მის ზედა ბეჭედი
დადებად.

ხოლო ნეტარმან თეოდორე განკუეთა¹ ბეჭედი იგი და განაგდო და თქუა:² „მე საშოთგანვე დედისა ჩემისაჲთ აღბეჭედულ ვარ მწედრად მეუფისა ჩემისა.“ მთავარმან თქუა:³ „რომლისა მეუფისა⁴ ხარ მწედარი?“⁵ თეოდორე თქუა:⁶ „რომელმან ქმნა⁷ ცანი და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მათ⁸ შინა, მისი მწედარი ვარ.“⁹ მთავარმან თქუა:¹⁰ „რაჲ არს სახელი მისი?“¹¹ თეოდორე თქუა: „იესუ ქრისტე – მეუფე¹² საუკუნეთაჲ!“¹³ დიოდორე მთავარმან¹⁴ თქუა: „და არა გნებავსა, რაჲთა იქმნა¹⁵ მწედარ ანტონინე მეფისა?“ თეოდორე თქუა: „არცა მწედარ მისა¹⁶ ვიქმნები [280v],¹⁷ არცა ბრძანებასა მისსა ვერჩი!“ მთავარმან თქუა: „უკუეთუ ბრძანებასა მეფისასა არა ერჩი,¹⁸ ღმერთთაცა სადმე¹⁹ არა უზორავ,²⁰ ვითარცა სხუანი იგი, რომელთა ეწოდებოდა²¹ ქრისტეანე,²² არა უზორვიდეს და ფერად-ფერადითა სატანჯველითა მოსწყდეს²³ და წარწყმდეს. ან უკუე²⁴ შენცა, თეოდორე, უკუეთუ არა უზორო, ბოროტად წარწყმდეს²⁵ სიჭაბუკე შენი. ხოლო, მისმინო თუ და უზორო, გყო შენ კომსად²⁶ და დიდითა პატივითა მიგავლინო²⁷ მეფისა.“ თეოდორე თქუა: „ვისა²⁸ მიბრძანებ ზორვად?“ მთავარმან თქუა:²⁹ „უბინოსა მას ჰაერთა მეუფესა³⁰ – დიოსს.“ თეოდორე თქუა: „უბინოჲ არსა დიოს, რომელი წელოვნებითა გრძნებისაჲთა ემსგავსა ვეშაჰსა და აღიტაცა ულუმპია³¹ და განწრწნა³² იგი³³ და მერმე ემსგავსა ვარხუსა

1. BCD: განკუჭთა; 2. B: ჰრქუა; 3. D: მთავარმან თქუა] –; 4. C: მეუფისაჲ; 5. C: მწედარო; 6. D: ჰრქუა; 7. BC: ქმნა; 8. BCD: მას; 9. B: –; 10. D: ჰრქუა; 11. B: –; 12. D: მეუფე; 13. B: საუკუნო; D: საუკუნეთა; 14. BC: –; 15. CD: იქმნე; 16. B: მწედარ მისა] მისსა მწედარ; 17. BC: + და; 18. B: ერჩი; 19. B: სამე; 20. B: უზორ[ა]ვთ; 21. C: ეწოდა; 22. C: + რამეთუ; 23. B: მოსწყდნეს; 24. BCD: უკუე. 25. B: წარწყმდეს; 26. C: კომსად; D: კომისად; 27. B: + შენ; D: მიგავლინო; 28. B: ვისსა; 29. D: ჰრქუა; 30. D: მეუფეცა; 31. B: ულუმპია; D: ულონპია; 32. D: განწრწნა; 33. B: და განწრწნა იგი] –.

და განჯრნა ქალწულება ლიდასი?¹ მთავარმან თქუა: „ნუ ჰზრახავ ცუდად და შეასმენ დიდსა მას ღმერთსა!“²

თეოდორე თქუა: „არაოდეს გიკითხავსა, თუ ვინა³ არიან ეშმაკნი ეგე,⁴ რომელთა⁵ ჰმსახურებთ, რომელთაცა თანა დასჯად⁶ ხარ?“⁷ მთავარმან თქუა: „უზორე ქალწულსა არტემას!“⁸ თეოდორე თქუა: „არტემას⁹ იტყუ,¹⁰ რომელი-იგი მათა და ჯურელთა¹¹ იარებინ ნადირობად. იგი არსა ქალწული? ისინე ცხორება მისი: ჰყვეს თანაშემწედ საქმეთა თვსთა¹² ეშმაკნი და ეტრფიალა ათორმეტთა¹³ კაცთა და იყენეს¹⁴ იგინი შემწეთა მათ¹⁵ მისთა¹⁶ ეშმაკთა თანამყოლელ¹⁷ მისა¹⁸ და აღმასრულებელ გულისთქუმათა მისთა და იქმნეს¹⁹ ცნობამიღებულ²⁰ და ბოროტად მოსწყდეს და წარწყმდეს.“²¹

მთავარმან თქუა: „განდგომილო, ტაძართა მკრეხველო! თუ ზორვაჲ არა გნებავს, რაჲსათვს²² ჰგმობლა²³ ღმერთთა, არამედ მე ვარ მიზეზი, რომელ მიგიშვ²⁴ ესევეითართა სიტყუათა თქუმად.“

მაშინ ბრძანა განრთხმა მისი და გუემა²⁵ ზროხის²⁶ ტყავებითა,²⁷ ვიდრემდე²⁸ აღუთქუას [H-1347: 449v] ზორვაჲ.²⁹ ხოლო წმიდაჲ თეოდორე იტანჯებოდა რაჲ, ესრეთ იტყოდა: „უფალო იესუ ქრისტე, გიგალობ შენ და გაკურთხევ, რომელმან ღირსმყავ მიმთხუცვად ნაწილსა წმიდათასა. შენ აღვიარებ და შენ გხადი მეუფედ და ღმერთად და მაცხოვრად, რომელმან ჰქმნენ საუკუნითგან საკვრველებანი მიუთხრობელნი

1. BC: ლიდასი; D: ლიასი; 2. B: დიდსა მას ღმერთსა] დედასა მას ღვთისასა; 3. D: ვინ; 4. D: –; 5. B: + თქუჲნი; D: რომელთაცა; 6. D: დასჯად; 7. BCD: ხართ; 8-9. B: არტემის; CD: არტემს; 10. B: იტყვი; C: იტყვა; 11. BC: ჯმელთა; D: ჯვეთა; 12. C: მისთა; 13. B: ათორმეტთა; 14. B: იყუნენ; 15. C: –; 16. B: + თანა; 17. C: თანამყოფელ; 18. B: მისსა; 19. D: იქმნეს; 20. D: ცნობამიღებულ. 21. C: და წარწყმდეს] –; 22. D: რაჲსათვსლა; 23. D: ჰგმობ; 24. B: მიგიშუჲ; CD: მიგიშუ; 25. BCD: გუჲმაჲ; 26. BD: ზროხისა; 27. B: ტყავითა; 28. C: ვიდრემდის; 29. C: + ღმერთთაჲ.

და გამოუთქუმელნი, რომელი შემწე ყვავ აბრაჰამს, ისააკს და იაკობს და ყოველთა მართალთა. გევედრები, ყავ ჩემთანაცა¹ სასწაულ კეთილ და აღვოცე ჩემგან ყოველი ბილწება და არმური ამის სოფლისაჲ და ღირსმყავ აღსრულებად² სრბასა³ ჩემსა, რაჲთა ვაქებდე და ვადიდებდე⁴ სახელსა⁵ შენსა უკუნი-სამდე.“⁶

ესოდენ⁷ ტანჯეს წმიდაჲ⁸ იგი, ვიდრე⁹ დაშურეს ცემითა მტარვალნი იგი.¹⁰ ჰრქუა მას მთავარმან: „რასა იტყუ, თეოდორე, უზორო¹¹ და სცხოვნდე, რაჲთა არა უჟამოდ¹² წარწყმდეს სიჭაბუკე შენი.“

თეოდორე ჰრქუა: „მე ესე¹³ გამოვირჩიე,¹⁴ რაჲთა თავი ჩემი შევწირო ღმრთისა ჩემისა და დავთრგუნო თავი მამისა თქუწნისა¹⁵ ეშმაკისა!“¹⁶

დიოდორე მთავარმან ჰრქუა:¹⁷ „მოიღეთ¹⁸ ლანძვ რკინისაჲ, განაწურვეთ და დაანვინეთ მას ზედა და ვიხილო,¹⁹ თუ რასა ერგოს ღმერთი მისი.“

და მეყსეულად მოიღეს ლანძვ დიდი, რომელსა ზედა დაეტეოდა²⁰ წოლით²¹ მამაკაცი²² და დაჰფინეს მის ქუწმე²³ ცეცხლი და ასხურებდეს ზედა მისსა²⁴ ცმელსა და ცკლსა²⁵ და წუმნობასა²⁶ და აღეტყინა რაჲ ალი სასტიკი და დაანვინეს მას ზედა ნეტარი თეოდორე შიშუჭლი,²⁷ მირბოდა²⁸ იგი, ვითარცა ტარიგი უმანკოჲ, და წადიერად განირთხა ცეცხლსა მას ზედა და, ვითარცა ცუარსა ზედა, ესრეთ განისუწნებდა.²⁹

1. B: ჩემთანა; 2. D: აღსრულებად; 3. D: სრბასა; 4. C: – და ვადიდებდე; 5. C: სახიერებასა; 6. C: –; 7. C: + უკუწ; 8. BD: – წმიდაჲ; 9. C: ვიდრედა; 10. C: ცემითა მტარვალნი იგი] მტარვალნი იგი ცემითა; 11. BD: უზორეა; 12. BD: უზომოდ; 13. B: ესერა; 14. C: გამო-მირჩევიეს; 15. C: შენისა; 16. C: ეშმაკისაჲ; 17. C: თქუა; 18. BD: მოიღე; 19. D: ვიხილოთ; 20. C: ეტეოდა; 21. C: წოლად; 22. D: მამაკაცი; 23. C: მის ქუწმე] ქუწმე მისა; D: ქუწმე; 24. C: –; 25. C: ცმელსა და ცკლსა] ცკლსა და ცმელსა; 26. B: წონნობასა; C: წუნნობასა; 27. C: შიშველი + და. 28. D: მირბოდა; 29. C: + და.

აღიხილნა ზეცად თუალითა მხიარულითა და თქუა: „უფალო, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო, რომელი იქები ქერობინთა მიერ საყდართა ზედა დიდებისა შენისათა, რომელი იქები ყოველთა დაბადებულთაგან, რომელმან მოხედნი¹ ქუეყანასა² და შეაძრწუნნი³ იგი და⁴ შეახი მათა და კუმოდიან,⁵ ისმინე ჳმაჲ მონისა შენისაჲ,⁶ უფალო იესო ქრისტე, მოა[450r][ვლინ]ე ანგელოზი შენი და მიჴსენ ცეცხლისა ამისგან⁷ და კუამლისა, რამეთუ სახელისა შენისათჳს მელმის ესე ყოველი.“

ესე რაჲ თქუა, ვიხილეთ სასწაული დიდი: იქმნა ოხრაჲ სიღრმიტგან⁸ და იძრა ქუეყანაჲ და აღმოეცენა წყალი ლანძუსა მას ქუშჳმე და დაშრტა⁹ ცეცხლი იგი და მონამე აღდგა, ვითარცა ძილისაგან, და ჰრქუა მთავარსა მას:¹⁰ „ან ისმინე, დიოდორე, და¹¹ ერთი მჴედართა შენთაგანი დაანვინე ლანძუსა მას ზედა სახელითა ღმერთთა შენთაჲთა¹² და ვიხილოთ, ვითარძი შეენინენ იგინი.“¹³

ხოლო ერთმან მჴედართაგანმან, სახელით აკკლინე,¹⁴ ჰრქუა მთავარსა: „ნუ ისმენ,¹⁵ უფალო, ნუცა მოიგონებ მჴედართაგანსა¹⁶ მიცემად სატანჯველსა ამას,¹⁷ არამედ, უკუჴთუ გამოცდაჲ გნებაჲს,¹⁸ მღდელთაგანი დაანვინე და, უკუჴთუ აქუს ღმერთთა ძლიერებაჲ, დაიცვან მსახური თჳსი უვნებელად.“

მოუწოდა მთავარმან მღდელსა ერთსა და ჰრქუა: „რაჲ გენოდების შენი?“ მიუგო და ჰრქუა მას:¹⁹ „დიოსკორე არს სახელი ჩემი.“ მთავარმან ჰრქუა:²⁰ „რომელთა ღმერთთა ჳმსახურებ?“ დიოსკორე ჰრქუა:²¹ „დიოსს²² და ათინას.“ მთავარმან ჰრქუა:²³ „თეოდორე ქრისტიანე, ურჩი ბრძანებასა მეფი-

1. B: მიხედნა; 2. D: ქუჴყანასა; 3. B: შეაძრწუნა; D: შეაძრწუნვი; 4. C: -; 5. B: კომდიან; 6. C: + გევედრები შენი; D: შენისა; 7. B: მისგან; 8. C: სიღრმისაგან; 9. B: დაშრიტა; 10-11. C: -; 12. C: ღმერთთა შენთაჲთა] ღმრთისა შენისაჲთა; 13. CD: -; 14. C: აკკლიანე; 15. C: უსმენ; 16. C: მჴედართაგან; 17. C: მას; 18. D: გნებაჲს; 19. C: -; 20-21. C: თქუა; 22. CD: დიოს; 23. C: თქუა.

სასა, დავანვინეთ¹ ლანძუსა ზედა და² ცეცხლი არა შეეხო მას. ან მითხარ, თუ რომლითა ჴელოვნებითა შეგრძნობა³ ცეცხლი?“

დიოსკორე თქუა: „ესე უწყოდე, მთავარო, რომელ ქრისტეანეთა თანა გრძნებაჲ არა იპოების, არამედ, სადაცა სახელედვას⁴ სახელსა⁵ ქრისტესსა, ყოველი ჴელოვნებაჲ გრძნებისაჲ დაიჴსნების და ეშმაკნი იდევენებიან, რამეთუ საშინელ არს სახელი იგი.“⁶ მთავარმან თქუა: „და ქრისტე⁷ უძლიერეს არსა დიოხსსა?“⁸ დიოსკორე თქუა: „ზევდიოს⁹ კერპი არს,¹⁰ კაცთაგან გამოქანდაკებული.“¹¹ მთავარმან თქუა: „დავანვინოთ¹² ლანძუსა მას¹³ ზედა და ხადოდე¹⁴ ღმერთთა და¹⁵ ჰრცხუჴნეს თეოდორეს.“ [A-1103: 281r] დიოსკორე თქუა: „ნუ მაიძულებ მე¹⁶ საქმესა მას,¹⁷ არამედ თავადი ზევდიოს¹⁸ აღიღე ბომონისაგან და დადევ ცეცხლსა მას ზედა და, უკუეთუ შეუძლოს დაცვად თავი თვისი, სცნა, ვითარმედ სხუათაცა¹⁹ შეწვენად ჴელენიფების.“ მთავარმან თქუა: „და ვინ იკადროს ქმნად ეგე,²⁰ ვითარ სთქუ სიტყუაჲ ეგე?“ დიოსკორე თქუა:²¹ „მე მიბრძანე და ექმნა და, უკუეთუ მავნოს²² რაჲ, ვცნათ ძალი მისი.“ მთავარმან თქუა:²³ „ვითარ ვხედავ, ურწმუნოებაჲ გაქუს ღმერთთაჲ, ვითარ უკუე²⁴ ჴმსახურებ?“²⁵ დიოსკორე თქუა:²⁶ „სარწმუნოებაჲ არაოდეს მქონებია, არამედ ნაკლულევანებისაგან და სიგლახაკისა ვჴმსახურებდ²⁷ ნაყროვნე-

1. C: დავანვინე; 2. C: –; 3. B: შეგრძნობა; D: შეგრძნობაჲ; 4. C: სახელსდვას; 5. C: –; 6. C: + მისი; 7. C: იესუ; 8. B: დიოდისისსა; 9. C: ზევ და დიოს; 10. C: კერპნი არიან; 11. C: გამოქანდაკებულნი – არს; 12. C: დავანვინო; 13. C: ლანძუსა მას] ლანძუთა მათ; 14. BD: ხადოდეთ; 15. C: +; ნუთუ კულა და არაჲ გევნოს და; 16. BD: –; 17. B: საქმესა მას] საქმისა ამის; C: საქმესა ამას; 18. C: ზევ და დიოს; 19. B: სხუათა; D: სხუათაცა; 20. C: + ანუ; 21. B: ჰრქუა; 22. C: მავნონ; 23. B: ჰრქუა; 24. BCD: უკუე; 25. D: + შენ; 26. C: + მე; 27. A: მსახურებ; C: ვჴმსახურებ; D: ვჴმსახურებდ.

ბისთვის,¹ ხოლო ან ვიხილე ნეტარი თეოდორე, ვითარ² მძლე ექმნა ღმერთთა ჩუენთა და წადიერ ვარ მოყუასყოფად მისა.“ მთავარმან თქუა: „უკუეთუ შენცა მწედარ იესუსა³ იქმნები,⁴ ყოვლისა პირველად დანევ ლანძუსა მას ზედა!“ დიოსკორე თქუა: „გევედრები, უფალო ჩემო თეოდორე, მილოცე გლახაკსა ამას,⁵ რაათა ვპოო წყალობაჲ!“

მაშინ განაჭურვეს ლანძუ იგი შუდ წილად⁶ და დაანვინეს დიოსკორე მას ზედა და იწყო ჴმობად: „უფალო იესუ ქრისტე,⁷ ლოცვითა მონისა შენისა თეოდორესითა შეივედრე მშუდობით სული ჩემი!“⁸ და ესე რაჲ თქუა, აღესრულა. მაშინ მუნ მდგომარეთა მორწმუნეთა მოითხოვეს⁹ გუამი მისი და შემურეს, ვითარცა ჭეშმარიტი მონამე, და პატიოსნად დაჰმარხეს.

ხოლო ნეტარისა თეოდორესი ბრძანა მთავარმან საპყრობილეს¹⁰ შეწყუდევაჲ. და იყო იგი დილეგსა მას¹¹ შინა და ილოცვიდა სულისათჳს დიოსკორესა,¹² რაათა შეიყვანოს იგი უფალმან კრებულსა¹³ მართალთასა.

მას ლამესა მოვიდა პილასე¹⁴ ეპისკოპოსი¹⁵ და ევედრა მესაპყრობილესა, რაათა იხილოს¹⁶ წმიდაჲ თეოდორე.¹⁷ შეიყვანა¹⁸ სიხარულითა¹⁹ და პოვა მართალი იგი კრულებათა შინა და ევედრებოდა იგი ღმერთსა.

ხოლო ეპისკოპოსი²⁰ შეუვრდა ფერწათა მისთა და ამბორს[281v]უყოფდა და თქუა: „გმადლობ შენ, უფალო²¹ იესუ ქრისტე, რამეთუ შემინყალე უღირსი ესე და ცხოვართა მათ-

1. B: ნაკლულოვანებისათჳს; C: ნაყრუვანებისათჳს; 2. C: + იგი. 3. CD: იესუსა; 4. C: იქმნები; 5. B: გლახაკსა ამას] –; 6. B: შუდ წილად] დიდდალად; 7. D: + ღმერთო; 8. D: მშუდობით სული ჩემი] სული ჩემი მშუდობით; 9. BD: მოითხოვეს; 10. BCD: საპყრობილესა; 11. B: –; 12. BC: დიოსკორესისა; 13. B: + თანა; CD: + მას; 14. C: პილასეოს; 15. BD: ეპისკოპოსი; 16. D: იხილოს; 17. BC: + ხოლო მან; D: + და; 18. B: + იგი; 19. BCD: სიხარულით; 20. B: ეპისკოპოსი + იგი; D: ეპისკოპოსი; 21. D: –.

გან, რომელნი¹ მომცენ მე,² გამოირჩიე ტარიგი წმიდაჲ, რომელი³ წარუძღუეს⁴ ყოველსა მას სამწყსოსა⁵ შენდა მომართ.“

და ჰრქუა წმიდა თეოდორეს: „ნეტარ ხარ შენ, შვილო ჩემო, რომელმან ილუანე ქრისტესთვის. არამედ გევედრები, სრულყავ⁶ სრბაჲ შენი, რაჲთა ჩუენთვისცა⁷ მეოხ იყო, რაჲთა შეუდგეთ კუალსა შენსა.“ და სხუაჲ მრავალი საღმრთოჲ⁸ სწავლაჲ⁹ მიუთხრა და მისცა მშუდობაჲ და წარვიდა.¹⁰

ხვალისა დღე იყო დღე ხუთშაბათი.¹¹ ბრძანა მთავარმან მიყვანებაჲ¹² წმიდისა თეოდორესი და, ვითარცა დადგა მის წინაშე, ჰკითხა მთავარმან:¹³ „რაჲ არს, თეოდორე, არა უზორავა ღმერთთა?“ თეოდორე თქუა:¹⁴ „უკუეთუ მიბრძანო, ვჰკითხო გამოქანდაკებულსა მას¹⁵ დიოსისსა,¹⁶ უკუეთუ ჰნებავს¹⁷ შენირვად ჩემგან¹⁸ შესანირავი.“

მთავარმან დაუყენებულად უბრძანა.¹⁹ მაშინ ნეტარი თეოდორე მოუწდა კერპსა მას და ჰრქუა: „შენ გეტყჳ, უტყო²⁰ და ყრუო, რომელი-ეგე²¹ გქმნეს კაცთა. თქუნ²² უტყვო პირით შენით ეშმაკმან მან,²³ რომელი მკვდრ²⁴ არს შენ შორის,²⁵ გნებავსა, რაჲთა შეეწირო შენდა ზორვაჲ?“

და მეყსეულად ჳმაყო²⁶ ეშმაკმან მან²⁷ ჳმითა დიდითა: „ისმინე, მთავარო,²⁸ ისმინეთ ყოველთა მკვდრთა ამის ქალაქისათა:²⁹ უწინარეს სამისა წლისა ვეძიებდი³⁰ ბრძოლად ამის

1. B: რომელი; 2. B: –; 3. AD: რომელმან; D: რაჲთა მან; 4. BC: წარუძღუეს; 5. C: ყოველსა მას სამწყსოსა] ყოველსა სამწყსოსა მას. 6. D: სრულჰყავ; 7. D: ჩუწნთვის; 8. B: –; D: საღმრთო; 9. C: საღმრთოჲ სწავლაჲ] სწავლაჲ საღმრთოჲ; 10. B: და წარვიდა} –; 11. C: + და; 12. C: მოყვანებაჲ; 13. BC: + მან; 14. B: ჰრქუა; 15. B: გამოქანდაკებულსა მას} –; 16. BD: დიოსისა; 17. D: ჰნებავს; 18. B: ჩემგან] ჩემ მიერ; 19. B: ბრძანა; 20. B: უტყო; 21. B: რომელი-ეგე] რომელი-იგი; 22. C: თქუნ; 23. BCD: –; 24. BCD: დამკვდრებულ; 25. D: თანა; 26. D: ჳმაყო; 27. BCD: –; 28. B: + და; 29. D: ქალაქისთა; 30. B: ვეძიებ.

ჭაბუკისა, რაფთამცა შევიყვანე¹ სამეძვოდ, რაფთა განეშოროს სამწყსოსა ქრისტესსა. მივედ² და ვპოე³ სინმინდით მძინარე და განვაჭურვენ თირკუმელნი მისნი და გული. ხოლო იგი მეყსეულად აღდგა და ილოცა და ხადოდა სახელსა ჯუარცუმულისასა⁴ და⁵ შევძრუნდი და ვივლტოდე⁶ მისგან. ან უკუე⁷ მე⁸ მაგისგან ზორვაჲ არა მნებავეს, არცა შესანირავი, არამედ⁹ უწყი,¹⁰ ვითარმედ¹¹ მაგის მიერ მეგულების სივლტოლაჲ¹² ამიერ და ვერლარა¹³ ვარ აქა. მაკედონიას ვიყავ და გამოჩნდეს მრავალნი მბრძოლნი ჩემნი და მათეს მიერ. ნიკომიდიას მივედ და ტრი[282r]ფონ¹⁴ გამომდევნა,¹⁵ სხუასა ადგილსა თვრსო მონამემან დაარღვა საყოფელი¹⁶ ჩემი. აქა მოვედ და თეოდორესგან ვიდევნები. სადა წარვიდე, არა უწყი, რამეთუ ყოველი¹⁷ სოფელი და ყოველი სული დაემორჩილნეს ჯუარცუმულსა.¹⁸ წარვიდე მე¹⁹ ცეცხლსა მას საუკუნესა. თეოდორე, შემინდვე, გევედრები!²⁰

ხოლო წმიდამან თეოდორე შეჰრისხნა მას და²¹ დაწყევა ეშმაკი იგი და ჰრქუა მას: „დუმენ,²² საძაგელო, სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა! განხეთქე სამკვდრებელი შენი და კაცსა ნუვის²³ ავნებ. არამედ წარვედ, სადა²⁴ თვთ²⁵ სთქუ!“

მაშინ ეშმაკმან მან²⁶ შემუსრა კერპი იგი და მტუერყო²⁷ იგი²⁸ და ივლტოდა და ჰრქუა მთავარსა:²⁹ „მთავარო ბო-

1. C: შევიყვანე; 2. D: მოვედ; 3. C: ვპოვე + ესე; D: ვპოვე; 4. B: ჯუარცუმულისასა; 5. C: + ფრიად; 6. C: ვივლტოდი; 7. BCD: უკუე; 8. CD: -; 9. B: მე მაგისგან ზორვაჲ არა მნებავეს, არცა შესანირავი, არამედ -; 10. B: უწყოდეთ; 11. B: -; 12. D: სივლტოლა; 13. D: ვერლა; 14. B: ტრიფონ; 15. B: + და; 16. B: საფუძველი; 17. D: -; 18. B: ჯუარცუმულსა; C: + ხოლო მე; 19. C: -; 20. C: თეოდორე, შემინდვე, გევედრები -; 21. B: შეჰრისხნა მას და -; C: და - 22. B: დადუმენ; 23. C: ნუ; 24. C: სადაცა; 25. B: -; 26. D: -; 27. BD: მტუჭრყო; 28. C: და მტუერყო იგი] ვითარცა მტუჭრი; 29. B: + მას.

როტო,¹ რაჲსათჳს² შეიპყარ ჭაბუკი ეგე³ წარსაწყმედელად ჩემდა?“ ან უკუე⁴ მსწრაფლ განიყვანე ამის ცხოვრებისაგან! ნუუკუე⁵ განრისხნეს და ილოცოს⁶ ჯუარცუმულისა⁷ მიმართ და⁸ შენ და⁹ ყოველნი შენნი¹⁰ დაგწუნეს¹¹ ცეცხლითა.¹² მე და მოყუასანი ჩემნი სიყრმითგანვე ვხედვედით,¹³ ვითარმედ მაოტებელ¹⁴ ჩუენდა იქმნების.“

მოუწოდა მთავარმან წმიდასა¹⁵ თეოდორეს და ჰრქუა: „მითხარ, რაჲ არს შენ თანა, რომელ ღმერთთა იოტებ და სატანჯველთაგან არა¹⁶ გეშინის და ცეცხლმან ვერაჲ გავნო? მაუწყენ საიდუმლონი¹⁷ შენისა ქრისტესნი¹⁸ და განგიტეო.“¹⁹

მიუგო წმიდამან თეოდორე და ჰრქუა მას: „მიქადებ განტევებასა,²⁰ ვითარმცა სურვიელ ვიყავ ყოფად ნივთთა შინა ამის საწუთროსათა,²¹ გარნა ყოველივე სოფელი შეურაცხ არს ჩემ წინაშე და საუკუნეთა მათ კეთილთა მიმთხუევად²² მოსწრაფე ვარ.²³ ხოლო ვითარ გაუწყო შენ²⁴ სახარებაჲ²⁵ უფლისა²⁶ ჩემისაჲ, რამეთუ ვხედავ გულსა შენსა გულარძნილსა და დრკუსა?²⁷ წერილ არს: „ნუ მისცემთ სინმინდესა თქუენსა²⁸ ძალთა, ნუცა დაასხამთ²⁹ მარგალიტსა³⁰ წინაშე ღორთა!“ ვითარ უკუე³¹ შეუძლო³² სმენად³³ საიდუმლოთა³⁴ ღმრთისათა,³⁵ უკუეთუ არა იყოს გული შენი წრფელ?“

1. D: ბოროტოჲ; 2. B: რაჲსა; 3. CD: ესე; 4. BCD: უკუე; 5. BCD: ნუ-
უკუე; 6. B: ივლტოდეს; 7. BD: ჯუარცმულისა; 8. B: + ეშმაკნი; 9.
B: შენ და] –; 10. B: –; ჩ: შენთანანი; 11. B: დაინუნეს; 12. C: + რამე-
თუ; 13. D: + მას; 14. B: მავნებელ; D: მაოტებელად; 15. BCD: წმი-
და; 16. B: არაჲ; 17. D: საიდუმლონი; 18. B: შენისა ქრისტესნი] შენ-
ნი საქმენი; 19. D: განგიტეოჲ; 20. AD: განტეობასა; 21. D: საწუთ-
როსათა; 22. BC: მიმთხუევად; 23. B: მიმთხუევად მოსწრაფე ვარ]
მოსწრაფე ვარ მიმთხუევად; 24. D: შორის; 25. B: სახიერებაჲ; 26. C:
ღმრთისა; 27. B: + რამეთუ; C: + და რამეთუ; 28. C: ჩემსა; D:
ჩუცნსა; 29. B: ნუცა დაასხამთ] ნუ დაუსხამთ; CD: ნუცა დაუსხამთ;
30. C: + ჩემსა; D: + ჩუცნსა; 31. BCD: უკუე; 32. B: უძლო; 33. BC:
–; 34. B: საიდუმლოთა; D: საიდუმლ[ო]თა; 35. B: + უწყებად შენდა.

განრისხნა მთავა[282v]რი იგი და ბრძანა¹ მობმაჲ მისი კიცუთა² უმწყთა³ და გაქცევაჲ,⁴ რაჲთა თრევასა⁵ მას შინა განილიოს. მოიყვანნეს⁶ მწედართა⁷ კიცუნი იგი⁸ საგდებლითა⁹ და მოაბმიდეს მას.¹⁰ ხოლო წმიდამან თეოდორე ითხოა¹¹ დროებაჲ,¹² რაჲთა ილოცოს. ჰრქუეს¹³ მას¹⁴ მწედართა: „ილოცე ჩუენთჳსცა, წმიდაო თეოდორე!“¹⁵

ალიხილნა ახოანმან¹⁶ მან თუალნი ზეცას¹⁷ და თქუა: „ნათელო ჭემმარიტო, ქრისტე ღმერთო ჩუენო,¹⁸ სასოო¹⁹ განწირულთაო, წინამძღუარო შეცთომილთაო, მწსნელო წარტყუენულთაო,²⁰ აღდგომაო მკუდართაო! გვეედრები, სახიერო უფალო, რომელმან ელია ეტლითა ცეცხლისაჲთა აღამალღე, რომელმან დანიელ პირისაგან²¹ ლომთაჲსა იწსენ, აღადგინე ანცა ძალი შენი და მოედ²² შენევენად ჩემდა, რომელი ჰზი ქერობინთა,²³ განაცხადენ,²⁴ ყავ ჩემ თანა²⁵ სასწაულ კეთილ, რაჲთა იხილონ მოძულეთა ჩემთა²⁶ და ჰრცხუენოდის.²⁷ მოიწსენენ, უფალო, ორნიცა ესე მწედარნი და ლმოზიერყვენ გულნი მათნი,²⁸ რაჲთა ჰრწმენე შენ და ცხოვდენ²⁹ უკუნისამდე.“ მერმე ჰრქუა მწედართა მათ: „ქმენით, რაჲ-იგი ბრძანებულ არს თქუენდა!“ ხოლო მათ არა ინებეს შეკრვაჲ მისი.

მოვიდეს სხუანი³⁰ მტარვალნი, მოვლინებულნი მთავრისა მიერ, და მოაბეს წმიდაჲ იგი მოწამე უმწყთა³¹ მათ კი-

1. D: ჰბრძანა; 2. C: კვცთა; 3. BD: უმწყსთა; 4. CD: განქცევაჲ; 5. B: დათრევასა; 6. B: მიიყვანნეს; 7. C: + მათ; 8. C: -; 9. B: საბლებითა; D: საგდებელითა; 10. B: მათ; 11. BC: ითხოვა; D: ითხოვაჲ; 12. B: მარტოებაჲ; 13. B: ჰრქუჳს; 14. BCD: -; 15. B: თეოდორე; 16. BCD: ახოვანმან; 17. BD: ზეცად; 18. B: ჩემო; 19. D: სასოო; 20. BC: წარტყუჳნულთაო; D: წარწმედულთაო; 21. B: პირთაგან; 22. BCD: მოვედ. 23. C: ქერაბინთა; 24. C: განაცხადენ; 25. C: ჩემ თანა] -; 26. B: ჩუჳნთა; 27. BCD: ჰრცხუჳნოდის; 28. C: + და; 29. B: სცხოვდენ; D: ცხოვდენ; 30. C: სხუანიცა; D: სხუანი; 31. B: უმწყსთა.

ცუთა და სცეს მათ¹ შოლტითა და განაქცინეს ველად. და ზიდვიდეს იგინი წმიდასა მას.² ხოლო მან ჳმაყო³ და თქუა: „უფალო იესუ ქრისტე, უწყის სახიერებამან⁴ შენმან, თუ რაოდენ⁵ სურვიელ ვარ განსლვად სოფლისა ამისგან და მოსლვად შენ წინაშე. არამედ ამისთვის, რაჲთა უმეტესად იდიდოს სახელი შენი წმიდაჲ,⁶ მიჴსენ ამის სიკუდილისაგან,⁷ რაჲთა ჰრწმენეს მრავალთა, ვითარმედ შენ ხარ მეუფე⁸ მეუფეთაჲ,⁹ ღმერთი ღმერთთაჲ და უფალი უფლებათაჲ.“¹⁰

ესე რაჲ თქუა ნეტარმან მან,¹¹ ვიხილეთ ყოველთა ეტლი ცეცხლისაჲ,¹² მომავალი [283r] ზეცით, და აღილო წმიდაჲ იგი მონაშე და დაადგინა წინაშე¹³ კარსა ურჩულოჲსა¹⁴ მის მთავრისასა. ხოლო ცხენნი იგი, რომელნი ზიდვიდეს¹⁵ წმიდასა¹⁶ თეოდორეს, შეაძრწუნეს¹⁷ ანგელოზთა და¹⁸ ივლტოდეს იგინი და შთაცკვეს პარეხსა დიდსა და წარწყმდეს.

ეუნყა მთავარსა მას¹⁹ ესე ყოველი.²⁰ იგონებდა, თუ ვითართა სახითა²¹ მოკლას ახოვანი იგი. მაშინ შეაყენეს იგი დილეგსა და მთავარმან ყო განზრახვაჲ საკუთართა თჴსთა თანა, თუ რომლითა სიკუდილითა მოკლას იგი. მოუწოდა საპყრობილით და ჰრქუა: „ნუ²² ჰგონებ, თეოდორე, თუმცა ცოცხალი განერი²³ ჳელთაგან ჩემთა, უკუეთუ არა უზორო ღმერთთა. ან ისმინე ჩემი, რამეთუ დიდად მენყალის სიჭაბუკე შენი.“ წმიდამან თეოდორე ჰრქუა მას: „და მეცა²⁴ დიდად ვიგლოვ შენთვის,²⁵ მთავარო, რამეთუ მიმავალ ხარ ცეცხლსა მას საუკუნესა. ან ისმინე ჩემი და შეინანე ურჩულოებაჲ²⁶ შენი და

1. B: -; 2. D: -; 3. D: ჳმაყო; 4. D: სახიერებამან; 5. C: რაოდენ; 6. BD: შენი წმიდაჲ წმიდაჲ შენი; 7. B: ამის სიკუდილისაგან სიკუდილისა ამისგან; 8. D: მეუფე; 9. C: + და; D: მეუფეჴთაჲ + და; 10. D: უფლებათა; 11. C: -; 12. D: ცეცხლისა; 13. B: -; 14. BC: უსჯულოჲსა; D: უმჯულოჲსა; 15. BD: ჰზიდვიდეს; 16. CD: წმიდა; 17. C: შეაძრწუნეს; 18. C: -; 19. B: + და; 20. C: + და; 21. B: საცთურითა; 22. B: -. 23. C: განერი; 24. B: + შენთვის. 25. B: -; 26. BC: უსჯულოება; D: უმჯულოება.

სცხოვნდე.¹ უკუეთუ კულა² შენ დაგიც თავი შენი წარსაწყმედელად ჩემთვს, ვითარი³ გნებავს სიკუდილი, განმზადე,⁴ რამეთუ მე ღმერთთა შენთა არა ვჰმსახურებ,⁵ არცა უზორავ უსულოთა⁶ მათ და ყრუთა და მრავლისა ბოროტისა მოქმედთა.“

მაშინ მიავლინა იგი საპყრობილედვე და ბრძანა აღშენება თორნისა დიდისა⁷ და შთაგდებად⁸ შეშა⁹ ფრიადი¹⁰ და სამ დღე განწურვება და შთაგდება მას შინა წმიდისა თეოდორესი. და ფიცა¹¹ მთავარმან, ვითარმედ,¹² უკუეთუ იპოოს¹³ ვინ,¹⁴ რომელ¹⁵ სიტყუად ხუეშნისა¹⁶ მისთვს თქუას, ანუ¹⁷ სულთ-ოდენ-ითქუნეს,¹⁸ იგიცა შთავარდეს საწუმილსა¹⁹ მას.²⁰

ხოლო წმიდა თეოდორე ილოცვიდა საპყრობილესა შინა და იტყოდა: „უფალო იესუ ქრისტე, სახიერო და კაცთმოყუარეო! მინდა, რაჟამცა ჰყავ სასწაულ კეთილ და განაგე მოსლვად²¹ დედისა ჩემისა,²² რაჟთა ვიხილოთ ურთიერთას,²³ რამეთუ²⁴ არარაჟ არს შეუძლებელ²⁵ შენ წინაშე.“ რამეთუ დედაჟ მისი უცხო²⁶ თესლთა ვიეთ[283v]განმე წარტყუენულ²⁷ იყო.

ამას რაჟ ილოცვიდა,²⁸ ჰრქუა მას ანგელოზმან უფლისამან: „ნუ მწუხარე ხარ ამის ჯერისათვს. აჰა ესერა, ბრძანა²⁹ უფალმან, რაჟთა იხილო³⁰ დედაჟ შენი პირველ აღსრულებსა.“

1. B: სცხოვნდე; 2. C: კულად; 3. B: ვითარ; C: ვითარცა.; 4. BCD: განჰმზადე; 5. B: + და; 6. D: უსულოთა; 7. D: დიდისა; 8. C: შთაგზნებად; D: შთაგზნებად; 9. B: + დიდძალი; 10. B: ფრიად; 11. D: ფიცაჟ; 12. D: –; 13. D: იპოვოს; 14. B: ვინმე; 15. B: –; CD: რომელმან; 16. A: ხუეშნისაჟ; BC: ხუაიშნისაჟ; D: ხუეშნისა; 17. B: ანუთუ; 18. D: სულთითქუნეს; 19. D: საწმილსა; 20. B: + შინა; 21. BCD: მოსლვად; 22. BC: ჩემისაჟ; 23. C: ურთიერთარს; 24. B: რაჟთა; 25. B: შეუძლებელი; 26. D: უცხოჟ; 27. B: წარტაცებულ; CD: წარტყუენულ; 28. B: + წმიდაჟ იგი; 29. B: ინება; 30. D: იხილოჟ.

ხოლო წარჳდეს რაჲ სამნი დღენი და საშინელი იგი თორნე ეგზებოდა,¹ ბრძანა მთავარმან² მოყვანებაჲ წმიდისა³ თეოდორესი.⁴ მოიყვანეს⁵ და შეკრეს და შთააგდეს საჯუმილსა⁶ მას.⁷

ხოლო მჳედარნი⁸ იგი,⁹ რომელთათჳს¹⁰ პირველ¹¹ ილოცა¹² წმიდამან თეოდორე, რომელთა¹³ სახელები¹⁴ არს სოკრატე და დიონოსი,¹⁵ მწუხარე იქმნეს¹⁶ ფრიად და ჰრქუეს¹⁷ ურჩულოსა¹⁸ მას: „ჰ, მთავარო, სავსეო მრავლითა უგუნურებითა, რაჲ ბოროტი უქმნიეს შუენიერსა¹⁹ ამას²⁰ ჭაბუკსა, რომელ ესოდენნი სატანჯველნი წარჳადენ მას და ყოველთავე ზედა მძლედ²¹ იპოვა და ჯერეთ ვერ შეიგონე? ვაჲ შენდა, ურჩულოო,²² რამეთუ დიდნი სატანჯველნი მიგელიან შენ.“ ჰრქუა მათ მთავარმან: „ვაჲ თქუენდა,²³ უბადრუკო, რამეთუ დღეს დააკლდებით ნათელსა მზისასა.“ და ბრძანა შთაყრაჲ²⁴ მათი საჯუმილსა მას.

შეიყარნეს²⁵ რაჲ საჯუმილად მჳედარნი იგი, პოეს:²⁶ წმიდაჲ თეოდორე²⁷ ილოცვიდა და უგალობდა უფალსა. და²⁸ ჰრქუეს²⁹ მას: „წმიდაო თეოდორე, შემწე გუეყავ,³⁰ რამეთუ დავინუვით.“³¹ ჰრქუა მათ ნეტარმან მან:³² „ნუ გეშინინ, ძმანო,³³ არამედ ესერა³⁴ მე ვგალობ, თქუენ იტყოდეთ³⁵ ალილუასა.“³⁶

1. D: ეგზებოდა; 2. B: + მან; 3. B: -; 4. B: + ხოლო მათ; 5. B: მოიყვანეს; 6. B: საჯმილსა; 7. B: + შინა; 8. B: მჳედართა + შორის; 9. B: -; 10. D: რომელ; 11. D: -; 12. D: ილოცაჲ; 13. B: რომელთაჲ; 14. C: + ესე 15. B: დიონოსიოს; C: დიონოსე; 16. D: იქმნეს; 17. B: ჰრქუ[უს]; 18. BC: უსჯულოსა; D: უშჯულოსა; 19. BCD: შუწნიერსა; 20. C: მას; 21. B: მრთელად; 22. BC: უსჯულოო; D: უშჯულოო; 23. B: თქუწნდა; 24. D: შთაყრა; 25. C: შთაიყარნეს; 26. CD: პოეს; 27. C: + რამეთუ; 28. C: -; 29. C: ჰრქუუს; 30. BCD: გუეყავ; 31. D: დავინვით; 32. C: -; 33. C: ძმაო; 34. B: -; 35. D: იტყოდით; 36. B: ალელუსა; C: ალილუასა.

და იწყო წმიდამან მან¹ გალობად: „წმიდაო ღმერთო!“² მწვედართა³ თქუეს:⁴ „ალილუჲაჲ!“⁵ „წმიდაო ძრიელო!“⁶ „ალილუჲაჲ!“⁷ „წმიდაო უკუდაო,⁸ შეგკწყალენ ჩუენ!“ „ალილუჲაჲ!“⁹ „წმიდა არს მამაჲ!“ „ალილუჲაჲ!“¹⁰ „და¹¹ წმიდა არს ძე!“ „ალილუჲაჲ!“¹² „წმიდა არს წმიდაჲ იგი და ნუგეშინისმცემელი სული!“ „ალილუჲაჲ!“¹³ „დიდებაჲ მალალთა შინა ღმერთსა!“ „ალილუჲაჲ!“¹⁴ და შემდგომი¹⁵ ამისი და ყოველსა მუჴლსა ზედა იტყოდეს იგინი¹⁶ ალილუჲასა.¹⁷

მერმე თქუა წმიდამან თეოდორე: „მოვედ, უფალო,¹⁸ და¹⁹ იხილე²⁰ სიგლახაკე²¹ ჩუენი და მიმოდაყარე ალი ესე ცეცხლისაჲ²² ჩუენგან,²³ ვითარცა მიავლინე ანგელოზი და დაშრიტა²⁴ საჯუმილი იგი²⁵ სამთა ყრმათაჲ²⁶ ბაბილონს²⁷ და დანიელ იჴსენ პირისაგან ლომთაჲსა. ჩუენ ზედაცა აჩუენე²⁸ ძრიელე[284r]ბაჲ²⁹ შენი და ღირსმყვენ სრულყოფად წამებისა ამის ჩუენისა!“ ესრეთ ილოცა რაჲ წმიდამან თეოდორე, ალი იგი დაშრიტა და წმიდათა მათ მიერულა ძილითა ჰამოფთა.

ხოლო მას ოდენ დღესა მოიწია მადლითა ღმრთისაჲთა დედაჲ წმიდისა თეოდორესი, ნეტარი ფილიპა,³⁰ შორიელთა სოფელთაგან. და ესმა³¹ რაჲ ძისა მისისათჴს, ვითარმედ საჯუმილსა შინა არს,³² დაიპო სამოსელი თჴსი და³³ დაიფხურ-

1. C: -; 2. C: + და; 3. BC: + მათ; 4. C: თქუეს; 5. B: ალელუჲა; C: ალილუჲა; 6. BC: ძლიერო; 7. B: ალელუჲა; C: ალილუჲა; D: წმიდაო ძრიელო! ალილუჲაჲ; -; 8. BC: უკუდავო; 9. B: ალელუჲა; C: ალილუჲა; 10. B: ალელუჲა; C: ალილუჲა; 11. BCD: -; 12. B: ალელუჲა + და; C: ალილუჲა; 13. B: ალელუჲა + და; C: ალილუჲა; 14. B: ალელუჲა; C: ალილუჲა; 15. B: შემდგომის; 16. B: -; 17. B: ალელუჲა; C: ალილუჲასა; D: ალელუჲასა; 18. C: + შენვენად; 19. B: -; 20. B: მოიხილე; 21. B: სიგლახე; 22. D: ცეცხლისა; 23. C: - ჩუენგან; 24. B: დაშრიტა; D: დაშრიტე; 25. C: + ცეცხლისა; 26. D: ყრმათა; 27. B: ბაბილონს; 28. BCD: აჩუენე; 29. BCD: ძლიერება; 30. BCD: ფილიპა; 31. D: ესმა; 32. C: -; 33. D: -.

ნა¹ თმანი თჳსნი და სრბით მივიდა² საჯუმილსა მას და იტყო-
და: „ჭ, მეუფეო, ქრისტე ღმერთო ჩემო! რად³ ესრეთ მიყავ
მწვეალსა შენსა?⁴ ვიდრეა⁵ იყო საშოხსა⁶ ჩემსა მონაჲ ესე⁷ შე-
ნი, ესრეთ მიბრძანე, ვითარმედ: „თეოდორე უწოდე მას,⁸ რა-
მეთუ დიდსა დიდებასა მიინევის“, და ვითარ ან საჯუმილსა
შინა ცეცხლისასა იტანჯების?“

ხოლო⁹ წმიდამან თეოდორე იხილა¹⁰ რაჲ¹¹ დედაჲ თჳსი
თავუბურველი და სამოსელდაპებული, ჰრქუა მას: „ჭ, დედაო,
რაჲ ეგე ჰქმენ შენ? მე¹² ვევედრე¹³ ღმერთსა, რაჲთა მოხვდე
და იხილო¹⁴ ღუანლი წამებისა ჩემისა¹⁵ და განიხარო, და ვი-
თარ სოფლიოჲ¹⁶ და სანუთროჲსა¹⁷ საქმე ჰქმენ? ან უკუე¹⁸
მსწრაფლ¹⁹ წარვედ და შეიმოსე სამოსელი წმიდაჲ და დაიბუ-
რე თავი, ვითარცა სძალმან ქრისტესმან, რაჲთა არა განიხა-
როს ეშმაკმან შენ ზედა.“²⁰

მეყსეულად წარვიდა და შეიმყო,²¹ ვითარცა სძალი
ქრისტესი და მოვიდა საჯუმილსა მას თანა. შეუვრდა უფალსა
და იტყოდა: „იხილე, უფალო იესუ ქრისტე, ნაყოფი ესე მუც-
ლისა ჩემისაჲ და შეინირე²² შესაწირავად მსხუერპლად²³ სუ-
ლად²⁴ სურნელად!“²⁵ მერმე ჰრქუა წმიდასა²⁶ თეოდორეს:
„შვილო ჩემო, გამომეცხადა²⁷ მე, ვითარმედ²⁸ ჯუართა აღეს-
რულეები.“²⁹

ხოლო განთიად აღდგა³⁰ ურჩულოჲ³¹ იგი მთავარი³² და

1. C: აიფხურნა; D: დაიფხურა; 2. C: მოვიდა; 3. D: რაჲ; 4. C: +
რამეთუ; 5. D: ვიდრე; 6. D: საშოხსა; 7. D: -; 8. B მაგას; 9. C: -; 10.
D: იხილა; 11. CD: -; 12. B: -; 13. B: ვევედრე; 14. D: იხილო; 15. D:
ჩემისა; 16. B: სოფლისა; 17. C: სანუთრო; 18. BCD: უკუე; 19. B:
სწრაფით; 20. BC: + ხოლო იგი; 21. BCD: შეიმოსა; 22. C: შეწირე;
23. B: მსხუერპლად + სათნოდ; C: მსხუერპლად; 24. D: სულად;
25. C: სურნელად; D: სურნელად + და; 26. CD: წმიდა; 27. B: გამო-
მეცხადე; D: გამომეცხადა; 28. B: რამეთუ; 29. C: + შენ; 30. D: აღ-
დგა; 31. BC: უსჯულო; D: უშჯულო; 32. C: მძლავრი.

ჰრქუა მისთანათა: „ვჰგონებ, თუ მათ უბადრუკთა¹ არცათუ² ძუალი დაშთომილიყოს საჯუმილსა მას შინა.“ მიუგო ერთმან მსახურთაგანმან და ჰრქუა:³ „უნყებულ იყავნ შენდა, უფალო,⁴ ყოვლადვე⁵ ვერ შეუძლო⁶ მათ ცეცხლმან მან,⁷ რამეთუ, შე-რად-ვაგდეთ თეოდორე საჯუმილსა, ხადოდა სახელსა ქრისტესსა და მეყსეულად ესოდენი იგი⁸ ძალი საჯუმილისა⁹ მის¹⁰ დაშრტა და დედაცა¹¹ [284v] მისი მოვიდა ან და ასნავლის მოთმინებასა და ესრეთ იხარებს, ვითარმცა ქორნილსა აღასრულებდა ძისა თვისისა.“

ესე რად ესმა¹² მთავარსა, მივიდა¹³ საჯუმილსა მას¹⁴ ზედა და პოვა¹⁵ დედა თეოდორესი ერთა მრავლითა. მოუნოდა მას და ჰრქუა: „შენ ხარა დედა თეოდორესი?“ მიუგო და ჰრქუა: „ჰე, მე ვარ.“ ჰრქუა მას მთავარმან: „ამცენ, რადთა მისმინოს და¹⁶ უზოროს ღმერთთა¹⁷ და ცხონდეს,¹⁸ რადთა არა უშვილო¹⁹ დაშთე შენ სოფელსა შინა.“ მიუგო ნეტარმან²⁰ ფილიპა²¹ და²² ჰრქუა: „ისმინე, მთავარო!²³ ჩუენ ეშმაკთა არა უზორავთ. ნუ სცთები! ხოლო მე გამომიცხადა უფალმან, ვითარმედ²⁴ ჯუართა სრულ იქმნების ძე ჩემი და უნყი,²⁵ სიტყუა უფლისა²⁶ ჭემმარიტ არს.“

მთავარმან²⁷ თქუა:²⁸ „ვინაფთგან შენ თვთ ჰპოვე²⁹ სიკუდილი ძისა შენისა, ვბრძანებ ეგრე³⁰ მოკლვად.“ და³¹ გამოიყვანეს³² თეოდორე³³ თორნისა მისგან³⁴ და წარიყვანეს³⁵ ჯუარ-

1. BD: უბადრუკთა; 2. B: არცალათუ; 3. C: თქუა; 4. B: + რამეთუ; 5. C: ყოვლად; 6. C: უძლო; 7. BC: -; 8. BCD: -; 9. D: საჯუმილისა; 10. B: -; 11. D: დედაცა; 12. D: ესმა; 13. C: მოვიდა; 14. B: -; 15. B: პოა; 16. B: -; 17. D: ღმერთთადა; 18. B: ცხონდეს; 19. D: უშვილოდ; 20. D: + მან; 21. BCD: ფილიპა; 22. D: -; 23. B: ისმინე, მთავარო] -; C: + რამეთუ. 24. C: რამეთუ; D: -; 25. B: + რამეთუ; 26. B: ღმრთისა; 27. C: + მან; 28. BCD: ჰრქუა; 29. D: ჰპოვე; 30. B: ესრეთ; D: ეგრეთ; 31. B: + ჰრქუა მსახურთა; 32. B: გამოიყვანეთ; CD: + წმიდა; 33. B: -; 34. B: თორნისა მისგან] თორნისა-გან; 35. B: წარიყვანეთ; C: წარმოიყვანეს.

ცუმად. ხოლო ორნი იგი მჴედარნი ლახურებითა დაგურიმნეს მტარვალთა თორნესა¹ მას შინა და მოკლნეს და დედისა წმიდისა თეოდორესი ბრძანა მახვლითა თავისა წარკუეთა.²

ხოლო წმიდაჲ თეოდორე მივიდა³ რაჲ ადგილსა მას, სადა აღემართა ჯუარი, იხილა ჯუარი იგი და თქუა:⁴

„გიხაროდენ, ჯუარო, სიქადულო ქრისტეანეთაო; გიხაროდენ, ჯუარო, აღმწოცველო ცოდვათაო; გიხაროდენ, ჯუარო,⁵ სიქადულო მართალთაო, კიბეო, ზეცად⁶ აღმეყანებელო, სუეტო⁷ ნათლისაო, ქადაგებო წინანარმეტყუელთაო, ნავთსაყუდელი კაცთაო,⁸ კუერთხო⁹ ძრიელებისაო,¹⁰ გზაო უცთომელო,¹¹ მახვლო მტერთა ზედა,¹² მაოტებელო ემმაკათაო, ქადაგო¹³ ქრისტეს ვნებათაო,¹⁴ ნელსაცხებელო სურნელო,¹⁵ აღდგომაო მორწმუნეთაო! შემინყნარე მე, სიხარულით შენდა მოსრული, რაჲთა ვადიდებდე ჴორცითა შენ ზედა დამოკიდებულსა ქრისტესა ღმერთსა [285r]¹⁶ და უგალობდე¹⁷ მას¹⁸ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!“¹⁹

და აღასრულა რაჲ მოკითხვაჲ იგი²⁰ ჯუარისაჲ,²¹ ჰრქუა მტარვალთა:²² „ნუ დამკიდებთ მე²³ მსგავსად უფლისა ჩემისა იესუ ქრისტესა, არამედ თავდაქცევით²⁴ ჯუარს მაცუთ.“²⁵ ხოლო მათ²⁶ არა უსმინეს, არამედ ჰრქუეს,²⁷ ვითარმედ: „ესრეთ ბრძანებულ ვართ,²⁸ რაჲთა მართლიად ჯუარს გაცუათ.“

1. C: თორნესავე; 2. BC: წარკუჭთაჲ; D: წარკუჭთა; 3. B: მივიდოდა; C: მოვიდა; 4. B: ჰრქუა; 5. CD: ქრისტეანეთაო; გიხაროდენ, ჯუარო, აღმწოცველო ცოდვათაო; გიხაროდენ, ჯუარო] –; 6. BCD: ცად; 7. BCD: სუეტო; 8. C: ნავთსაყუდელი კაცთაო] –; 9. BCD: კუჭრთხო; 10. BCD: ძლიერებისაო; 11. BC: + და; D: უცთომელო; 12. B: + გიხაროდენ ჯუარო; 13. D: ქადაგო; 14. D: ვნებათაო; 15. CD: სულნელო; 16. BD: + ჩუწნსა; 17. B: + მარადის; 18. B: –; 19. C: ამინ; 20. C: –; 21. D: ჯუარისა; 22. B: + მათ; 23. B: –; 24. B: თავდამოქცევით; 25. B: + მე; D: მაცუთ + მე; 26. B: –; 27. C: ჰრქუეს; 28. BD: არს.

და დამსჭუალეს¹ იგი ჯუარსა მას ზედა.² ხოლო ნეტარმან მან³ ვმაცო⁴ და თქუა:⁵ „ან დაგთრგუნე⁶ შენ, ეშმაკო, ან სირცხვლეულ იქმენ შენ, სამაელ.⁷ ამიერიტგან არლარა მესინის⁸ შენგან, რამეთუ აღვჴედ⁹ გოდოლსა მალალსა.“

მას ოდენ¹⁰ ჟამსა მოიყვანეს დედა მის ნეტარისაჲ,¹¹ ფილიპა,¹² რაჲთა წინაშე ძისა მისისა წარჴკუეთონ¹³ თავი და იტყოდა იგი: „იხილე, უფალო იესუ ქრისტე, რამეთუ სასუმელი, რომელ¹⁴ სუ¹⁵ შენ კაცთა ცხორებისათჳს, სუამს შვილი ჩემი თეოდორე სახელისა შენისათჳს. მოგჴსენენ,¹⁶ უფალო, ცოდვილნი ესე და მოავლინე ჩუენ ზედა წყალობაჲ შენი!“

ესე¹⁷ თქუა და¹⁸ აღესრულა¹⁹ მახვლითა. ხოლო წმიდამან თეოდორე დაყო სამი დღე ჯუარსა ზედა. მერმე ვმაცო²⁰ ღმრთისა²¹ მიმართ: „მამაო მონყალებისაო²² და ღმერთო ყოვლისა ნუგეშინისცემისაო!²³ შეივედრე სული ჩემი მადლითა და კაცთმოყუარებითა მხოლოდშობილისა ძისა შენისაჲთა,²⁴ რომლისა თანა კურთხეულ ხარ²⁵ ყოვლად წმიდით სახიერით,²⁶ ცხოველსმყოფელით სულითურთ²⁷ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!“²⁸ და ესე რაჲ თქუა, მისცა სული თჳსი უფალსა.

ხოლო ძმანი შეკრბეს²⁹ და აღიხუნეს³⁰ ნაწილნი იგი მონამეთანი და დაჴმარხნეს პატიოსნად. ამისა შემდგომად ტაძარიცა შუენიერი³¹ აღაშენეს სამარხოსა მათსა ზედა სადიდებელად ღმრთისა.

1. B: დამსჭუალეს; C: დაჴმჭუალეს; D: დამსჭუალეს; 2. B: მას ზედა] –; 3. B: –; 4. D: ვმაცო; 5. B: ჴრქუა; 6. D: დაგათრგუნე; 7. D: სამოელ; 8. BD: + მე; 9. D: აღვჴედ; 10. D: ოდეს; 11. D: ნეტარისა; 12. BCD: ფილიპია; 13. BCD: წარჴკუეთონ; 14. BC: რომელი; 15. BC: ჴსუ; 16. D: მოგჴსენენ; 17. B: + რაჲ; 18. B: –; 19. B: აღასრულეს; 20. D: ვმაცო; 21. D: უფლისა; 22. D: მონყალებისაო; 23. BC: ნუგეშინისმცემელი; 24. D: შენისათა; 25. B: + შენ; 26. C: + და; 27. D: სულით + შენითურთ; 28. C: ამინ; 29. B: შემოკრბეს; 30. B: მოიხუნეს; 31. BCD: შუენიერი.

აღესრულა წმიდაა თეოდორე და დედაა მისი ფილიპა¹
და მწედარნი იგი თუესა² აგუსტოსსა³ კ.,⁴ მეფობასა ანტონი-
ნესსა.⁵ ხოლო ჩუენ ზედა მეუფე⁶ არს ქრისტე ღმერთი ჩუენი,
რომლისა⁷ არს⁸ დიდება და სიმტკიცე თანა მამით და სუ-
ლით წმიდითურთ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე,
ამენ!“⁹

1. BCD: ფილიპია; 2. BCD: თუჴსა; 3. D: სეკდენბერსა; 4. BC: ოცსა;
D: კ-ა; 5. C: ანტონინესა; 6. D: მეუფჴ; 7. D: რომლისა; 8. C: + სუ-
ფევაა, ძალი და; 9. B: -; C: ამინ.

წმინდა ანთიმოზ ნიკომიდელი

სსენების დღე - 3 სექტემბერი (16 სექტემბერი) და
28 დეკემბერი (10 იანვარი)

[Jer-2]

**[23r] თუესა სეკტემბერსა გ წამებაჲ წმიდისა და ნეტარი-
სა ანთიმოს ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ გუაკურთხენ,
უფალო!**

ქუეყანასა ბითუნისასა, წიაღ კერძო ბიზანტიისა, ქა-
ლაქი არს, სახელით ნიკომიდიად, რომელი-იგი ჟამთა მათ
პირველთა დიდი იყო და დიდებული, სავსე ერთა ფრიადითა
და სახელოვან ყოველთა მათ გარემოჲს სანახებთა. და ქუეყა-
ნათა ამის ქალაქისაგან აღმოეცენა მორჩი შუენიერი და შრო-
შანი, სავსე ნაყოფითა სულნელითა და შუენიერთა. ესე იგი
არს ანთიმოს ღმერთშემოსილი, სამკაული მღვდელთმოდღურე-
ბისაჲ და შუენიერებაჲ წამებისაჲ.

ამან შეამკო ქალაქი იგი და ეკლესიაჲ უფროჲს ყოველ-
თა საფასეთა და სიმდიდრეთა მისთა. ამან განანათლნა
მკვდრნი მისნი არა ხოლო მის ქალაქისანი, არამედ ყოვლისა
სოფლისანი, რამეთუ ყოველსა ქუეყანასა განჴდა ჴმაჲ მოლუა-
ნებისა მისისაჲ და კიდეთა სოფლისათა სასწაულნი მისნი.

რამეთუ სიჩჩოთგანვე ყოველი წესი კეთილი მოიგო
და მადლი ღმრთისაჲ იყო მის ზედა. და რაოდენ ჰასაკი გუა-
მისაჲ აღორძნდებოდა, გონიერებაჲ ცნობისაჲ უმეტეს გან-
მრავლდებოდა და შიში ღმრთისაჲ დაემტკიცებოდა მის ზედა.
ხოლო საზომსა რაჲ სიჭაბუკისასა მოვიდა, ახოვნად და მჴნედ
მუშაკად იხილვებოდა. რამეთუ მარხვაჲ ფრიადი მოიგო და
ლოცვასა მოთმინე იყო და ღმობიერ. გულისწყრომაჲ, ვითარ-
ცა მონაჲ, დაიმორჩილა და გულისთქუმანი ჴორცთანი სრუ-
ლიად იოტნა. ზუაობაჲ და დიდებაჲ კაცთაჲ სიძულილითა
სრულითა მოიძულნა და მას ლოცვასა და ვედრებასა ღმრთი-
სასა და კითხვასა წიგნთასა შექცეულ იყო. ხოლო დედაჲ იგი
სათნობათაჲ – სიყუარული ყოვლითა სულითა და ყოვლითა
გონებითა მოიგო ღმრთისა მიმართ და მოყუსისა, სიცილი და
ლალობაჲ, ვითარცა მტერნი ბოროტნი, განიშორნა. უფროჲსად

გლოვამ და ცრემლნი ყოველთა [23v] დღეთა ცხორებისა მისი-სათა შეიყუარნა.

ხოლო სიმდაბლითა ესოდენ შემკობილ იყო, ვიდრელა ყოველთა, რომელთა იხილიან იგი, სავსე იქმნებოდეს ლმობი-ერებითა და სათნოებათა მისთა ბაძვად აღეშენებოდეს, ესე-ვითარსა რაჲ მოქალაქობასა შინა ბრწყინვიდა და სათნოებანი მისნი ქადაგებდეს მას და დაფარვად არა შეუნდობდეს. მაშინ მთავარეპისკოპოსმან მის ეკლესიისამან იძულებით უღელი მღდელობისაჲ დასდვა მას და მთავარდიაკვნად აკურთხა და შემდგომად რაოდენისამე ჟამისა მაღალსა მას ხარისხსა ხუ-ცობისასა დასუა, რაჲთა, ვითარცა წერილ არს, „საყდრებსა მოხუცებულთასა აქებდენ უფალსა.“

ხოლო ნეტარი იგი შიშით და კრძალვით შევიდა პატივ-სა მას მრავლითა იძულებითა მღდელთმოდღუართაჲთა და სხუათა მრავალთაჲთა, რომელნი-იგი წამებდეს და ქადაგებდეს სათნოებათა და ღირსებათა მისთა. მიერიტგან უმეტესად შეს-ძინა და წარჰმატა მოღუანებითა და სათნოებათა მისთა. და იყო შემდგომად მობაძავი ანგელოზთაჲ. შემდგომად ჟამთა რა-ოდენთამე მოუწოდა უფალმან მღდელთმოდღუარსა მას ქალა-ქისასა ამიერ სოფლით, ნეტარსა კურილეს. და დაობლდა ეკლე-სიაჲ იგი მწყემსისაგან და დიდი მწუხარებაჲ იყო მათ ზედა.

მაშინ შეკრბეს გარემოჲს სანახებისა ეპისკოპოსნი და ყოველნი მღდელნი და მორწმუნენი ნიკომიდიისანი და განიზ-რახეს ნეტარი ანთიმო დასუამად საყდარსა მღდელთმოდღურე-ბისასა. ესე რაჲ განიზრახეს, წარვიდეს ეკლესიაჲ ვედრებად ღმრთისა, რაჲთა გამოუცხადოს, უკუეთუ სათნო არს მისსა განზრახვად მათი და უკუეთუ ეწამების იგი ღირსებასა ანთი-მოსისსა. შე-რაჲ-ვიდეს ეკლესიაჲ და ყვეს ლოცვამ, აჰა ესე-რა, გამობრწყინდა ნათელი დიდი და საკრველი და ჴმაჲ ისმა ესევითარი: „ღირს არს და მართალ ანთიმოს, მონაჲ ჩემი, და კეთილ არს განზრახვად თქუენ ყოველთაჲ.“

[24r] ესევითარი რაჲ წამებაჲ მოიღეს უფლისაგან, მეყ-სეულად დადგეს ჟამისწირვად და ნეტარი ანთიმო აკურთხეს

მთავარეპისკოპოსად. და პოვა საყდარმან ღირსი თჳსი. და მჭმუნვარებაჲ და გლოვაჲ ეკლესიისაჲ მოიქცა სიხარულად, რამეთუ მიემთხვა მწყემსსა კეთილსა და მღდელთმოდლუარსა უმანკოსა და უბინოსა და შემკობილსა ყოვლითა სათნოებითა. მაშინ ნეტარმან მან, ვითარცა ბრძენმან მენავეთმოდლუარმან, ჴელად ილო რაჲ საჭე იგი ეკლესიისაჲ, ამას ზედა მოსწრაფე იყო, რაჲთა ღელვათა მათგან უშჯულოებისათა იჴსნნეს სულნი იგი მისდა რწმუნებულნი და ნავთსაყუდელსა ცხორებისასა შეიყვანნეს შენეენითა ღმრთისაჲთა.

ნამებს მოძღურებისა მისისა ძალსა კაცი იგი საკვრველი და დიდებული ინდე წარჩინებული პალატსა შინა მეფისასა, რომელმან სწავლითა დიდისა ანთიმოჲსითა დაუტევა მეფე და სამეუფონი შუებანი დომნაჲს თანა, დიდებულისა მის სეფე ქალისა, რომლითა-იგი პირველისა მის მღდელთმოდღურისა კვრილეს ჴელითა ნათელედო და გვრგვნი ნამებისაჲ მიიღეს.

ნამებს მოძღურებასა ანთიმოჲსსა სიმრავლე ორთა მათ ბევრთაჲ, რომელნი ცეცხლითა სრულ იქმნნეს და საკუერთხად შეიწირნეს უფლისა ამათ თანა: მარდონიოსცა და მილდონიოს, პეტრე და დოროთე და ზენონ ახოვანნი, რომელთა დასთხინეს წადიერებით უფლისათჳს სისხლნი მათნი. ესრეთ საკვრველ იყო და დიდებულ მღდელთმოდღურებაჲ ანთიმოჲსი. და ესრეთ წარუდგინნა ღმერთსა თჳსნი იგი სამწყსონი შესანირავად შუენიერად.

ხოლო მათ ჟამთა შინა აღდგა ზამთარი ფიცხელი და ნიავეარი სასტიკი მოიწია ქრისტეანეთა ზედა. და დაიპყრა მეფობაჲ მაქსიმიანე და ყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტეანეთა ზედა. და პირად-პირადითა სატანჯველითა მოსწყუედდა ყოველთა, რომელნი არა ერჩიდეს ბრძანებათა მისთა, არცა თაყუანისსცემდეს კერპთა მათ მცბიერთა. ხოლო უვარისმყოფელთა ქრისტესთა და მორჩილ[24v]თა უშჯულოებისა მისისათა მიეცემოდეს დიდნი პატივნი, სიმდიდრენი და ჴელმწიფე-ბანი.

მაშინ ყუავილი იგი ღმრთისმსახურებისაჲ, სულნელი ანთიმო, შეასმინეს უკეთურთა ვიეთმე მეფისა, ვითარმედ იგი არს მოძღუარი და წინამძღუარი ქრისტიანეთაჲ. და მეყსეულად წარავლინა მაქსიმიანე ოცი ცხენოსანი ძიებად და მოყვანებად მისა. ხოლო იყო მაშინ ნეტარი იგი დაბასა, რომელსა ეწოდებოდა სიმანე და ქადაგებდა სიტყუასა მას ჭეშმარიტებისასა და განამრავლებდა ტალანტსა მას, რომელ რწმუნებულ იყო მისა. იყო დაბაჲ იგი ადგილსა უდაბნოსა და განვიდის მღდელი იგი უფლისაჲ დლითი-დღე თჳსსაგან უდაბნოდ და ცრემლითა მწურვალითა შესწირავნ ვედრებათა თჳსთა უფლისა. ხოლო ოდეს უგალობნ იგი და ადიდებნ ღმერთსა, ნადირნი ველისანი შემოკრბიან და, ვითარცა კაცნი პირმეტყუელნი, დადგიან გარემოჲს მისსა და ისმენდიან გალობასა მისსა და მისთანა ადიდებდიან დამბადებელსა. და რაჟამს დასცხრის ღირსი იგი გალობისაგან და აკურთხნის იგინი, წარვიდიან და სადგურსა თჳსსა დაადგრიან.

ესრეთ სანადელ იყო ნეტარი იგი არა კაცთა ხოლო, არამედ პირუტყუთაცა. ხოლო მივლინებულნი იგი ძიებად მისსა მწედარნი მიმოვიდოდეს სოფელთა და დაბათა და ეძიებდეს მას. მიიწინეს დაბასა მასცა სიმანეს, სადა-იგი იყო მონაჲ ღმრთისაჲ ანთიმო. და ექმნა მცირე ტალავარი კიდესა დაბისასა სადგურად. მიემთხვნეს მას მეძიებელნი იგი და არა უწყოდეს, თუ იგი არს ანთიმო. ჰკითხეს მას უკუეთუ: „სადა გიხილავს ანთიმო, ქრისტიანეთა ეპისკოპოსი?“ ჰრქუა მათ წმიდამან ანთიმო: „რაჲსათჳს ეძიებთ თქუენ კაცსა მას?“ ჰრქუეს მას მწედართა მათ: „მეფისაგან მოვლინებულ ვართ წარყვანებად მისსა და წარდგინებად წინაშე მეფისა.“ ჰრქუა მათ წმიდამან ანთიმო: „მოვედით სავანესა ამას ჩემსა და [25r] განისუენეთ და ჰპოვოთ კაცი იგი.“ შეიყვანნა მწედარნი იგი და დაუგო მათ პური და ჳნდური დამბალი, რამეთუ სხუაჲ არარაჲ აქუნდა. და, ვითარცა ჭამეს და განისუენეს, მერმე ჰრქუა მათ: „მე ვარ ანთიმო, რომელსა ეძიებთ.“

ესე რაჲ ესმა კაცთა მათ, განცკბრდეს და ჰრცხუენო-

დაცა მიხედვად პირსა მისსა, უფროხლა, ოდეს მოიგონიან ლმობიერად სტუმრობაჲ იგი, რომელ ისტუმრნა, რამეთუ უწყოდეს, ვითარმედ ტანჯვად და გუემად და სიკუდილადცა მოუწოდს მას მეფე. მიუგეს უკუე და ჰრქუეს მას: „უკუეთუ ნანდვლვე შენ ხარ ანთიმო, არა წარგიყვანებთ, არამედ იყავ ტალავარსა ამას შინა. ანუთუ, სადაცა გნებავს, დაფარე თავი შენი და ჩუენ მივიდეთ და ვჰრქუათ მეფესა, ვითარმედ: „ვძებნეთ ანთიმო ყოველთა სანახებთა ნიკომიდიისათა და ვერ ვპოვეთ.“

ხოლო ანთიმო, შჯულსა უფლისასა მზრახვალმან დღე და ღამე, არა ჯერიჩინა ცრუსა სიტყუასა თქუმად წამებაჲ მათი. არამედ წადიერებაჲდა ფრიადი აქუნდა დათხევად ქრისტესთვის სისხლთა თვსთა. მოუგო და ჰრქუა მათ: „არა ეგების, შვილნო, საქმე ეგე, რაჲთამცა უთხართ მეფესა სიტყუაჲ ტყუილისაჲ. არამედ გუაღეთ, ზოგად წარვიდეთ და ვიხილოთ, რაჲსათვს მეძიებს მეფე. რამეთუ უფალი მწე ჩემდა არს, არა შემემშინოს, რაჲ მიყოს მე კაცმან.“

ესე თქუა და აღილო კუერთხი თვისი და წარვიდა კაცთა მათ თანა. ჰხედვიდეს იგინი უმანკობასა მას მისსა და სინრფოებასა და უკვრდა და, ვითარცა ანგელოზსა, პატივს ცემდეს მას.

ხოლო სლვასა მას მათსა შინა ეტყოდა ნეტარი ანთიმო: „ჴ, შვილნო ჩემნო, მოიქეცით ბოროტისა მაგის საცთურისაგან კერპთაჲსა და[25v] გრწმენინ დამბადებელი, მეუფე ცისა და ქუეყანისაჲ, ხილულთა ყოველთა და არახილულთაჲ.“ და იწყო თხრობად მათდა კეთილთა მათ, რომელნი განმზადებულ არიან მართალთათვს საუკუნესა მას და სატანჯველთა მათ, რომელნი მიელიან უშჯულოთა და ცოდვილთა და ყოველივე საიდუმლოჲ ქრისტეანობისაჲ გულისხმაუყო. მაშინ კაცნი იგი ლმობიერ იქმნეს და ჰრწმენა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე და ევედრნეს, რაჲთა სრულყვნეს იგინი წესსა მას ქრისტეანობისასა.

ამას რა იტყოდეს, მიემთხვნეს მდინარესა. და დაადგინნა იგინი მონამან მან ქრისტესმან საკუთარმან და წართქუნ[ნ]ა ლოცვანი იგი განწესებულნი და ნათელსცა მათ სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა და მერმე კუალად წარემართნეს და მივიდოდეს. ხოლო მკედარნი იგი აიძულებდეს სულიერსა მას მამასა მათსა, რაჲთა წარვიდეს სადამე და იყოს ფარულად და არა მივიდეს მათ თანა მეფისა. არამედ ნეტარმან მან არა ჯერიჩინა, არამედ იგინი შევიდეს ქალაქად და აუწყეს მეფესა მიყვანებაჲ ანთიმოჲსი. და ბრძანა წარდგინებაჲ მისი წინაშე. მაშინ შეუკრნეს მას ჴელნი უკუღმართ, რამეთუ ესრეთ იყო წესი ქრისტეანეთა: პყრობილთაჲ წარდგინებაჲ სამშჯავროდ, ვითარცა ძკრისმოქმედთაჲ.

მაშინ ანთიმო აღიხილნა თუალნი გონებისანი ზეცად, ვინაჲცა მოელოდა შეწევნასა თჳსსა და უშიშითა გულითა შევიდა მეფისა. ხოლო მეფემან ბრძანა წინაშე დასხმად ყოველთავე აგებულებითა სატანჯველთასა: არგნები ფიცხლები, შოლტები მძიმე, ლანძუები და ფუცხუები რკინისაჲ, გუერდთა სახუეტელები და ნასხმანთა აღმოსაღრვლები, მა[26r]ხვლები ლესული და ურმის თუალები შეჭედილი, ჴამლები რკინისაჲ, სამშჭულედოანი და სხუაჲ და სხუაჲ ფერად-ფერადი საგუემელი, რაჲთა ხილვითა ოდენ შეაძრწუნოს უშიში იგი. და შეიყვანეს რაჲ ნეტარი იგი მის წინაშე, ჰრქუა მეფემან:

„შენ ხარა ანთიმო, ცთომილი მის მიერ, რომელსა ჰრქვან ქრისტე, რომელი-ეგე უგუნურსა მას ერსა და უგულისხმოსა აცთუნებ და ღმერთთა ჩუენთა შეურაცხყოფად აწუევ?“ ხოლო ახოვანმან მან მოხუცებულმან და უშიშმან გულითა წინამდებარენიცა იგი სატანჯველნი და სიტყუანიცა იგი მეფისანი საბასრობელად შეჰრაცხნა. მიუგო და ჰრქუა მას: „ჯერიყო, მეფეო, რაჲთამცა ყოვლადვე არა მიგიგე პასუხი, გარნა სიტყუსა მისთჳს მოციქულისა, რომელსა იტყუს, ვითარმედ: „მზა იყვენით მიცემად სიტყუსა ყოველთა, რომელნი ეძიებდენ თქუენგან სიტყუათა.“ და კუალად უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან აღგუთქუა, ვითარმედ: „მიგცე თქუენ

სიტყუა და სიბრძნე, რომელსა ვერ უძლონ წინააღმდეგოდ ყოველთა წინააღმდეგომთა თქუენთა.“ ამისთვის გეტყვ: უწყოდე, ვითარმედ ამისსა პირველცა განკვრეებულ ვიყავ სიზრქესა მას და სიბნელესა გონებისა შენისასა, რომელ ესრეთ სრულიად შეკრულ ხარ საცთურსა მას კერპთმსახურებისასა და არა გნებავს ახილვად თუალთა და ხილვად ნათელსა მას ღმრთისმსახურებისასა და შევრდომად დამბადებლისა მის და მეუფისა ყოველთაჲსა, რამეთუ შენცა უმაღლოე ეგე დაგბადა და პატივი ესე მეფობისაჲ მოგცა, ხოლო ან უმეტესად მიკვრს უგუნურებაჲ შენი, რომელი ჰგონებ ჩემსა შეშინებასა, რაჲსათვს უკუე შეკრული წარმომადგინე წინაშე შენსა და სატანჯველთა აგებულეზანი ესე წინა [26v] დამისხენ. ამისთვის ჩანს თუ, რაჲთამცა შემაშინე და შემადრწუნე, ან უკუე სხუათა ვიეთმე აშინებდი, რომელთა სანადელ უჩნს სანუთროე ესე და უძნავს დაკლებაჲ მისგან. ხოლო მე ჳორცნი ესე მიწისაგანნი საპყრობილედ შემირაცხიან, რამეთუ არა შეუნდობენ სულსა ჩემსა სანადელისა მის და სასურველისა ადრე მიწევნად, ხოლო სატანჯველნი და საგუემელნი და ქადებანი შენნი სალალობელად შემირაცხიან და სანადელად, რამეთუ ადრე მოუწოდენ სიკუდილსა, რომელი-იგი მიწისნი მე კრულებათაგან ჳორცთაჲსა და წარმგზავნის სავანეთა მათ საუკუნეთა.“

ესევითარნი ესე სიტყუანი წარმოთქუნა რაჲ დიდმან მან მღდელთმოდღუარმან ანთიმო, განრისხნა უშჯულოე იგი მეფე და ბრძანა ქვითა ცემაჲ ქედსა მისსა. ხოლო ნეტარი იგი შე-რაჲვიდა დაწყებასა ლუანლთასა, აღივსო სიხარულითა და ჳმადლობდა უფალსა და იტყოდა ჳმამალლად: „ღმერთნი მაქსიმიანესნი, რომელთა არცა ცაჲ ქმნეს, არცა ქუეყანაჲ, წარწყმდენ, რამეთუ კერპნი არიან უსულონი, სამკვდრებელნი ეშმაკთანი.“

ესე რაჲ ესმოდა უშჯულოსა მას მძლავრსა, ბორგდა გულისწყრომისაგან და ბრძანა სამშქუალთა რკინისათა მტკავლეულთა განჯურეებად და შემშქუალვად წვტა მის ნეტარისათა. ხოლო ახოვანმან მან ფიცხელი იგი და მწარე სატანჯველი საშუებელად შეჳრაცხა, რამეთუ უწყოდა რაბამთა

კეთილთა მომატყუებელ ექმნებოდეს მას ლუანლი იგი. და ეტყოდა მძლავრსა მას: „დალაცათუ კერპთმსახურებისათს დიდად გაბრალობ, არამედ ჩემ ზედა მონვენულთა ამათ ტანჯვათათს ფრიად მაღლიერ ვარ, რამეთუ მცირედითა ლუანლითა აღურაცხ[27r]ელთა მომატყუებ კეთილთა.“ ხოლო მაქსიმიანე ხედვიდა რაჲ მოთმინებასა მისსა, მოსწრაფე იყო პირად-პირადითა ტანჯვითა ძლევად ახოვნებასა და სიმწენესა გონებისა მისისასა.

ბრძანა უკუე კეცისა ნალენი მახვილოანი განფენად ქუეყანასა და წმიდისა ანთიმოხსი შიშულად მას ზედა დანვენა და არგნებითა უწყალოდ გუემად, რაჲთა ორკერძო იტანჯებოდის: ზედა კერძო ცემითა მით არგნებისათა და ქუეშე კერძო კეცისა მის ნალენისა დასობითა ჯორცთა შინა მისთა.

ხოლო ძლევით შემოსილი იგი მღდელი ღმრთისაჲ იტყოდა: „გმადლობ შენ, მეუფეო და უფალო საუკუნეთაო, რამეთუ შემმოსე მე ძალი მაღლით გამო. მტერნი ჩემნი დევნულ ყვენ და მოძულენი ჩემნი მოსრენ, რომელნი აღდგომილ არიან ჩემ ზედა, ყვენ იგინი ჩემ ქუეშე.“

ხოლო მყოვარ ჟამ გუემეს რაჲ არგნოსანთა მათ და მდინარენი სისხლისანი დიოდეს მისგან და ჯორცნი მისნი დაიბძარნეს და ძულნიცა შეიმუსრვოდეს. ხოლო პირი მისი აქებდა უფალსა და გონებაჲ მისი შეურყეველ იყო სიყუარულისაგან მისისა. ხედვიდა რაჲ მძვნვარე იგი მწეცი უაღრეს გონებისა მოთმინებასა მისსა, უკვრდა. მაშინ ბრძანა ჴამლთა რკინისათა განჯურვებულთა შესხმაჲ ფერჯთა მისთა. ესე რაჲ აღასრულეს მტარვალთა მათ და ჴამლნი იგი განჯურვებულნი შეასხნეს და შეინჯებო[27v]დეს ფერჯნი მისნი და ლუანლი იგი უაღრეს იყო ცნობისა. მოვიდა ზეცით მაღლი ღმრთისაჲ ახოვანსა მას ზედა და ჴმაჲ ესმოდა ზეგარდამო, რომელი ეტყოდა: „მწნე იყავ, ანთიმო, მონაო ჩემო, და განძლიერდი და მძლე ექმენ მტერთა შენთა, რამეთუ სასყიდელი შრომათა შენთაჲ განმზადებულ არს ბრწყინვალედ და გვრგვნი დაუჭნობელი მოგეცემის.“

ესევეთარი რაჲ ჳმაჲ ესმა მას, აღივსო სიხარულითა გული მისი და პირი მისი განბწყინდა და არარად შეჳრაცხა სატანჯველი იგი. ამას რაჲ ხედვიდა მაქსიმინე, განცკბრებულ იყო მოთმინებასა მას ზედა მისსა და იტყოდა: „ესე კაცი გრძნებისა მეცნიერი არს და ამისთვის ესევეთარი ესე უაღრესი გონებისაჲ აჩუენა მოთმინებაჲ.“

და ჳრქუა ნმიდასა ანთიმოსს: „მაუნყე ჳელოვნებაჲ გრძნებათა შენთაჲ, რომლითა სახითა ესრეთ შეურაცხ არიან სატანჯველნი შენ წინაშე.“ მიუგო ნმიდამან ანთიმო და ჳრქუა: „უფალმან იესუ ქრისტემან, ჳემმარიტმან ღმერთმან და მეუფემან ყოველთამან, მომცა ძალი ძლევაჲ მანქანებათა შენთა, რაჲთა ვამხილო ამპარტავანებასა შენსა და ცუდად მოქადულობასა, რამეთუ, აჳა ესერა, ერთსა ბერსა უძღურსა ვერ უძღე ძლევაჲ, რომელთა-ეგე ღმრთად სახელსდევე, უუძღურეს არიან კაცობრივისაცა ძალისა და სრულიად არარა. ამისთვისცა ზოგად შენ და ღმერთნი შენნი იძლიენით ჩემ მიერ. რამეთუ, აჳა ესერა, ღმერთი შემწე ჩემდა არს და უფალი შემწყნარებელ არს [28r] სულისა ჩემისა, მიაქციოს ბოროტი მტერთა ჩემთა ჳემმარიტებითა მისითა, მოსრნეს იგინი და მენებითა ჩემითა მსხუერპლი შევწირო მისა და აღუარო სახელსა მისსა, რამეთუ კეთილ, რამეთუ ყოვლისა ჳირისა ჩემისა-გან მიჳსნა მე. და მტერთა ჩემთაჲ იხილოს თუალმან ჩემმან.“

ამათ სიტყუათა ზედა აღივსო გულისწყრომითა უშჯულოჲ იგი მეფე და ბრძანა დაკრვაჲ მონამისაჲ ურმის თუალსა ზედა და ზედაჲს-ზედა ქცევაჲ ურმის თუალისაჲ მის განზრახვით სატანჯველად ქმნილისაჲ. და ზოგნი მტარვალნი აქცევდეს ურმის თუალსა მას. და სხუათა მათ უბრძანა, რაჲთა აქუნდენ ჳელთა ღამპარნი ცეცხლისანი მგზებარენი და ქცევასა მას ურმის თუალისასა სწუვიდენ ჳორცთა მისთა. და მეყსეულად ბრძანებაჲ იგი აღესრულებოდა. და მტარვალთა ღამპრები მგზებარე ალატყინეს და მირბიოდეს დაწუვად ნეტარისა მის. და მეყსეულად მადლითა ქრისტესითა ურმის თუალი იგი დადგა და არა იქცეოდა ყოვლადვე და მტარვალ-

ნი იგი დაცვეს ქუეყანად. და ლამპრები დაჰვარდა ჴელთაგან მათა და იქმნეს, ვითარცა დათლემულნი ძილითა.

ამას რაჲ ჰხედვიდა მეფე, განრისხნა მტარვალთა მათთჳს, რომელ ესრეთ უდებყვეს მორჩილებაჲ ბრძანებათა მისთაჲ. და თქუა: „ფუტყავ ძალსა ღმერთთასა, არა განმერთ ჴელთაგან ჩემთა, უკეთურნო მტარვალნო, რამეთუ შეურაცხჰყავთ ბრძანებაჲ ჩემი და [28v] მისწევით ძილად წინაშე ჩემსა.“ მიუგეს მტარვალთა მათ და ჰრქუეს: „არათუ ბრძანებაჲ შენი უგულბელსყავთ, მეფეო, ნუ იყოფინ, არამედ ხილვაჲ საშინელი ვიხილეთ და მის გამო დავჰსწენით და ქუე დავცვევით. რამეთუ სამნი კაცნი – ელვარენი პირითა და მოსილნი სპეტაკითა, საშინელად დიდებულნი, ვიხილენით და მეყსეულად ლამპრები იგი დავარდა ჴელთაგან ჩუენთა და ჩუენ შემუსრვილნი ქუეყანად დავცვევით დათლემულნი და დაჰსწილნი.“ ხოლო იგინი მიეახლნეს ანთიმოსს და მოიკითხეს და ნუგეშინისცემისა სიტყვთა თანამზრახვალ ეყვენეს მას. ამას რაჲ იტყოდეს მტარვალნი იგი და ურმის თუალი იგი არა იქცეოდა, ნეტარი ანთიმო ჰმადლობდა ღმერთსა და უგალობდა მჴურვალთა გულითა და მხიარულითა პირითა.

მაშინ ბრძანა მეფემან განჴსნაჲ წმიდისა ანთიმოჲსი ურმის თუალისა მისგან და ჰრქუა: „ერთი ორთაგანი წინა გიც: ანუ შენირე შესანირავი ღმერთთა ჩემთა და გყო შენ წარჩინებულ უფროჲს ყოველთა მთავართა და ჴელმწიფეთა მეფობისა ჩემისათა, ანუ აწვე მახვლითა წარიკუეთოს თავი შენი.“ მიუგო ნეტარმან მან და ჰრქუა: „ეგე საწადელ არს ჩემდა უფროჲს ყოვლისა, რაჲთა მსწრაფლ წარვიდე ამიერ და მივიწიო კრებულსა მას ოცდაათთა ათასთა მონამეთასა, რაჲთა ვთქუა კადნიერებით: „აჰა ესერა მე და ყრმანი, რომელნი მომცნა მე უფალმან [ღმერთმან].“

იხილა რაჲ მაქსიმიანე, ვითარმედ საწადელ უჩნს [29r] აღსრულებაჲ, ჰრქუა მას: „უნყი თქუენი, ქრისტეანეთა, დიდებისმოყუარებაჲ და ზუაობაჲ, რამეთუ ამისთჳს ოდენ, რაჲთა სახელი სიმჴნისაჲ და მოთმინებისაჲ აღილოთ, საწადელად

გიჩნს სიკუდილი, რომელი-იგი უკუანახსენელი არს ყოველთა ბოროტთაჲ, არამედ ვერ განიხარო ამით ჯერითა, არამედ ძკრ-ძკრად გტანჯო პირველ და მერმე მწარითა სიკუდილითა გამოგაჭუა ცხორებისა ამისგან.“ ესე რაჲ თქუა, მერმე ბრძანა შეკრვად მისი რკინითა და წარყვანებაჲ საპყრობილედ.

შე-რაჲ-ვიდა წმიდაჲ ანთიმოს საპყრობილედ, იყოფოდა მუნ, ილოცვიდა დაუცხრომელად და ადიდებდა ღმერთსა, რომელმან-იგი მოუვლინა შეწევნაჲ ზეცით წმიდით მისით. მერმე შეყენებულთა მათ და შეწყდომილთა დილეგსა მას შინა მისცა მშკდობაჲ და ასწავებდა ცხორებასა სულისასა და უქა-დაგებდა ჭეშმარიტსა ღმრთისმსახურებასა. ხოლო იგინი მეყ-სეულად სწავლითა მისითა განათლდეს და ჰრწმენა ქრისტე და ევედრებოდეს, რაჲთა ნათელსცეს. ხოლო არა უდებ იქმნა მწყემსი იგი კეთილი შერაცხვად კაცთა მათ სამწყსოსა თვსსა თანა. მოიღეს უკუე წყალი საპყრობილესა მას შინა და წესი-საებრ აღასრულნეს ლოცვანი და ნათელსცა ყოველთა მათ და ყვნა შვილ ნათლისა.

ეუწყა მაქსიმიანეს და ალივსო რისხვითა და გულის-წყრომითა და ბრძანა წმიდისა ანთიმოჲსი განთიად წარდგინე-ბაჲ მის წინაშე და, ვითარცა წარმოუდგინეს, ჰრქუა მას მრის-ხანითა სულითა [29v] და ჴმითა გულისწყრომისაჲთა: „ჯერეთ არა შეეხნეს უღმობელსა მაგას სულსა შენსა ეგოდენნი იგი სატანჯველნი, არცა გწუართეს მრავალთა მათ გუემათა, არა-მედ დილეგსაცა შეწყდომილმან იკადრე მრავალთა ცთუნებაჲ, ვითარცა მეუწყა, და შენსა შჯუულსა მიქცევად.“

მიუგო წმიდამან ანთიმო და ჰრქუა: „მე მღდელი ვარ დიდისა მის მღდელთმოძღურისა ქრისტესი და ჴელმენიფების წმიდასა ადგილსა ქადაგებად სახელსა მისსა [მღდელთმოძღუ-რისა] ჩემისა, რომელთა ენებოს, რამეთუ მან თავადმან ეს-რეთ უბრძანა: „წარვედით და უქადაგეთ ყოველთა წარმარ-თთა და ნათელსცემდით მათ სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა!“ ხოლო შემდგომად [მისა] მოწვეწულ-თა ამათ ჩემ ზედა სატანჯველთა [...] და [მოშიშ მეყავ] მე აღ-

სრულებად მსახურებისა ჩემისა, არამედ უმეტესიცა ძალი და სიმკნე შემოსე მე და უფროსად [...] მოინინეს ჩემ ზედა მადლი და შენვენა მეუფისა ჩემისა, რამეთუ მრავალთა საღმობათა გულისა ჩემისათა ნუგეშინისცემანი შენნი ახარებენ სულსა ჩემსა [...], ხოლო შენ, მძლავრო უმჯულოო, ნუ სცთები და დაჰშურები ცუდად, რამეთუ ვერ უძლო[...] ძლევად ჩემდა ქრისტეს მიმართ სურვილსა და წადიერებასა. მაშინ მაქსიმიანე ყოვლით კერძო რაჲ უღონო იქმნა და ძლეულ ნეტარისა ანთიმოზსგან, მისცა გან[30r]ჩინება: განყვანებად იგი გარეშე ქალაქსა და მახვლითა წარკუეთად თავი მისი.

ხოლო მიიყვანებდეს რაჲ ადგილსა მას აღსრულებისა-სა, მეწრმლე იგი ღმობიერ იქმნა, რამეთუ მოივლინა მის ზედა ცუარი წყალობისა თვისისა, რომელსა-იგი ჰნებავს ყოველთა კაცთა ცხორება. და ევედრებოდა იგი წმიდასა მას, რაჲთა ღირსყოს იგი მადლსა ქრისტესსა. ხოლო ნეტარმან მან წადიერებით ასწავა ღმრთისმსახურება და ჰრქუა: „მადლი უფლისაჲ იყავნ შენ თანა.“ და მი-რაჲ-ც[ყ]ვანეს ადგილსა მას, მოიდრიკნა მუჴლნი წმიდამან ანთიმო და ილოცა ღმრთისა მიმართ და შეწირა გალობაჲ მადლობისაჲ და ჰრქუა მტარვალსა: „აღასრულე ბრძანებაჲ მეფისაჲ.“ და ესრეთ წარჰკუეთეს თავი ნეტარისაჲ მის თუესა სეკტემბერსა გ, ხოლო მეწრმლე იგი მეფისაჲ მიერიტგან იქმნა ქრისტეანე.

და ვითარცა შემწუხრდა, მოვიდეს ყმანი და აღიდეს გუამი ღუანლით შემოსილისაჲ მის და დაჰმარხეს ადგილსა პატიოსანსა ნელსაცხებელად სულნელებისად, საუნჯედ კურნებისად, მნათობად მორწმუნეთა მადლითა და კაცთმოყუარებითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, ჭეშმარიტისა მის ღმრთისა და მეუფისა [კაცთმოყუარი]საჲთა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და სიმტკიცე თანადაუსაბამოჲთ მამით და ყოვლად წმიდით, სახიერით და ცხოველსმყოფელით სულით წმიდითურთ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!

„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ბერძნული ტექსტის გამოცემის შესახებ

„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ბერძნული ტექსტი გამოქვეყნებულია *‘Patrologia Graeca’*-ს 105-ე ტომსა¹ და *‘Acta Sanctorum’*-ის მე-6 ტომში.² მათი შედარების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ეს გამოცემები არსებითად იდენტურია, თუმცა გარკვეული ადგილები ერთმანეთისაგან განსხვავებულ მონაცემს გვთავაზობს.

წარმოვადგენთ შესაბამის მაგალითებს:

1. *‘Acta Sanctorum’*-ში წმინდა ევსტატის მარტვილობის დასაწყისი ცალკე გამოიყოფა და წარმოდგენილია პროლოგის სახით³, ხოლო *‘Patrologia Graeca’*-ში ის ძირითად ტექსტთან არის გაერთიანებული.⁴

2. *Acta Sanctorum*: ἘΝ ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ, τῆς εἰδωλολατρείας κρατούσης, προήχθη παρὰ τοῦ βασιλέως στρατηλάτης, ὀνόματι Πλακίδα.

თარგმანი: „ტრაიანე მეფის დღეებში, კერპმსახურების მძლავრებისას, დადგენილ იქნა მეფის მიერ სტრატილატი, სახელით პლაკიდა.“

PG. t. 105; col. 377 C: ἘΝ ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ, τῆς εἰδωλολατρείας κρατούσης, ἦν ἄς στρατηλάτης, ὄνομα τοῦτῳ Πλακίδα.

თარგმანი: „ტრაიანე მეფის დღეებში, კერპმსახურების მძლავრებისას, იყო ვინმე სტრატილატი, სახელი მისი – პლაკიდა.“

დამონმებულ ბერძნულ ციტატებში რამდენიმე გან-

¹ იხ. Migne J. P., 1862: col. 376-417.

² იხ. Acta Sanctorum, 1867: 125-135.

³ იქვე: 123.

⁴ იხ. Migne J. P., 1862: col. 376 B - 377 BC.

სხვაეპული მონაცემი ფიქსირდება. კერძოდ, 'Acta Sanctorum'-ში დაკონკრეტებულია, რომ სტრატილატობა პლაკიდას მეფემ უბოძა, რაც არ არის მითითებული 'Patrologia Graeca'-ში. ამასთან, იმავე 'Acta'-ში პლაკიდას სტრატილატობაზე საუბრისას გამოყენებულია ვნებითი გვარის ზმნა **πιορήθη**, რაც კონტექსტის გათვალისწინებით ასე ითარგმნება: „დადგენილ იქნა“, ხოლო 'Patrologia Graeca'-ს შესაბამის ადგილას გვხვდება ზმნა „იყო“ (შდრ. ბერძ. ἦν). ამავდროულად, 'Acta'-ს მონაცემი – **ὀνόματι Πλακίδας** – ზედმინევნითი სიზუსტით ითარგმნება, როგორც „სახელით პლაკიდა“, ხოლო 'Patrologia Graeca'-ში დაცულ იმავე ტერმინს ნაცვალსახელი აქვს შეწყობილი (შდრ. **ὄνομα τοῦτῳ Πλακίδας**) და ასე ითარგმნება: „სახელი მისი – პლაკიდა.“

ექვთიმე ათონელის მიერ აღნიშნული მონაკვეთი ასეთა თარგმნილი: „დღეთა მათ ტრაიანე მეფისათა, რაჟამს კერპთა მსახურებასა დაეპყრა სოფელი, დაადგინა მეფემან სტრატილატი ვინმე, სახელით პლაკიდა.“

ნარმოდგენილი ამონარიდი ცხადყოფს, რომ ექვთიმე ათონელი სიტყვასიტყვით მიჰყვება 'Acta'-ს ბერძნულ რედაქციას, რადგან დაკონკრეტებული სახით უწყება საკუთრივ მეფის მიერ სტრატილატად პლაკიდას დადგინების თაობაზე (შდრ. ბერძ. **πιορήθη παρὰ τοῦ βασιλέως**) არ გვხვდება 'Patrologia Graeca'-ში.

3. 'Acta'-ს ტექსტი პლაკიდას შესახებ შემდეგ ვრცელ ცნობებს გვანვდის: **ἀντιλαμβανόμενος τῶν καταπονουμένων, συνηγορῶν τοῖς ἀδικουμένοις καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν δικαστηρίων χρήμασιν ἀνακαλούμενος, γυμνητεύουσι περιβόλαια χαριζόμενος, πεινώντας διατρέφων, καὶ ἀπαξιαπῶς, πᾶσι τοῖς ἐπιδομένοις τὰ κατὰ τὸν βίον οἰκονομῶν, νέος τις Κορνήλιος ἐν τοῖς καιροῖς ἀνεφαίνετο. Εἶχε δὲ Γυσαῖκα καὶ αὐτὴν μὲν τῆς**

τῶν εἰδῶλων θρησκείας ἐπάρχουσαν, ὁμοίотροπον δὲ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ γνῶμης. Τίκτονται οὖν αὐτοῖς Παῖδες δύο, οὐκ ἀνέτρεφον ὁμοίους τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως· ἦν δὲ τοσοῦτον περιφανῆς ὁ ἀνὴρ καὶ διαβόητος ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ δυναστείαις, ὥς καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνον φοβεῖσθαι αὐτὸν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 123-124).

თარგმანი: „დამაშვრალთა შემწყნარებელი, უსამართლოდ მოპყრობილთა დამცველი, სასამართლოთაგან მრავალთა საფასით დამხსნელი, შიშველთათვის სამოსელთა მზოდებელი, მშიერთა დამპურებელი და, ზოგადად, ყველა შეჭირვებული [ადამიანის] ცხოვრების შესაბამისად განმგებელი, ახალი ვინმე კორნელიოსი, რომელიც სათანადო დროს გამოჩინდა. ჰყავდა მეუღლე და ის, ერთი მხრივ, კერპების მსახურებას მიჰყვებოდა, მეორე მხრივ კი, მსგავსადვე (ეგსტათის) სახიერ გონებას. შეეძინათ მათ ორი შვილი, რომლებიც თავიანთი ნების შესაბამისად აღზარდეს. ესოდენ სახელოვანი და ცნობილი კაცი იყო, კეთილმოქმედი და მეუფებრივი, რომ თავად ბარბაროსებს მხოლოდ მისი სახელისაც კი ეშინოდათ.“¹

აი, ექვთიმესეული თავისუფალი თარგმანის სათანადო ადგილი: „ჭირვეულთა შეენეოდა, დაშჯილთა და მრავალთა იწსნიდა სამშჯავროთაგან საფასითა, შიშუელთა შეჰმოსდა, მშიერთა ზრდიდა; ყოველთა, რომელთა რაჲ ეწმარებინ მისგან, მისცემნ. და იყო ახალი კორნილიე მათ ჟამთა შინა. ხოლო ესუა მეუღლე ეგვეითარისავე კეთილისა გონებისაჲ და ესხნეს მათ ორნი ძენი, რომელთა მასვე გონებასა ზედა ზრდიდეს. და იყო კაცი იგი განთქუმულ და სახელოან განმარჯუებასა ზედა და ბრძოლასა, ვიდრელა ბარბაროზნი სახელისაგან ოდენ მისისა იშიშვოდეს.“

¹ შდრ. Acta Sanctorum, 1867: 123-124.

აღნიშნული ადგილი არ გვხვდება *'Patrologia Graeca'*-ში.¹

მიუხედავად იმისა, რომ ექვთიმე მოცემულ შემთხვევაში მისთვის დამახასიათებელ ერთ-ერთ ხერხს, კლებას, მიმართავს და დამოწმებული ადგილის თარგმნისას ზოგიერთ წინადადებას გვერდს უვლის (მაგალითად, გამოტოვებული აქვს ის მონაკვეთი, სადაც ქრისტეს რჯულზე მოქცევამდე კერპების მიმართ ევსტათის ცოლის ლტოლვაა ნაჩვენები), სრულიად ცხადია, რომ მის მიერ სათარგმნად გამოყენებული ბერძნული ვერსია ვერანაირად ვერ იქნებოდა *'Patrologia Graeca'*-ში დაცული ტექსტი, რომელიც აღნიშნულ ცნობას არ შეიცავს.

ორიგინალურ ტექსტებთან ექვთიმეს თარგმანების შედარება ცხადყოფს, რომ იგი სრულად არ სცილდება პირველწყაროებს. საანალიზო ტექსტის ბერძნული ვერსია, გამოქვეყნებული *'Acta Sanctorum'*-ის VI ტომში, გამომცემელთა მიერ აბზაცების შესაბამისად ოცდაორ მუხლადაა დანომრილი. ექვთიმეს ქართულ თარგმანში იდენტურად ოცდაორივე აბზაცი იქნებოდა.

წარმოდგენილი რამდენიმე მაგალითის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ „ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ექვთიმესეული თარგმანის წყარო *'Acta Sanctorum'*-ში დაცული ბერძნული ტექსტია, რასაც ვაქვეყნებთ კიდევ წინამდებარე გამოცემაში.

¹ შდრ. Migne J. P., 1862: col. 377 CD.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ბერძნული გამოცემის შესახებ

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ძველი ბერძნული ტექსტი გამოქვეყნებულია *‘Acta Sanctorum’*-ის III ტომში.¹ ექვთიმე ათონელის მიერ შესრულებული ძველი ქართული თარგმანისა და ხსენებული პუბლიკაციის ურთიერთმედარების საფუძველზე ცალსახად შეიძლება ითქვას, რომ ქართული ტექსტის პირველწყარო ვერანაირად ვერ იქნებოდა *‘Acta’*-ში დაცული ტექსტი. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე მათგანი ერთსა და იმავე ისტორიაზე მოგვითხრობს და ცალკეულ ადგილებში რიგი მოვლენების თანხვედრა შეინიშნება (რაც მხოლოდ და მხოლოდ ისტორიულ ფაქტებს უკავშირდება და არანაირად არ აისახება საკუთრივ თარგმანის იდენტურობაზე), მათ შორის საკმაოდ დიდი განსხვავებაა.

‘Acta’-ში გამოქვეყნებული ბერძნული ტექსტი თხუთმეტი აბზაციითა და, შესაბამისად, ამდენივე მუხლითაა წარმოდგენილი. ის იმდენად სხვაობს ექვთიმე ათონელის ქართული თარგმანისგან, რომ არ გვაძლევს შესაძლებლობას, აბზაციები აქაც ანალოგიურად გამოიყოს.

როგორც ჩანს, ექვთიმე ათონელი ნიკომიდიელი მღვდელმთავრის მარტვილობის თარგმნისას დღეისთვის უცნობი და განსხვავებული ორიგინალური რედაქციით ხელმძღვანელობდა. ამიტომაც წინამდებარე გამოცემაში არ ვაქვეყნებთ *‘Acta Sanctorum’*-ში დაცულ ბერძნულ ტექსტს.

¹ Acta Sanctorum, 1866: L-LIII.

„ეკლეთის ცხოვრება და წაძება“

ბერძნული ტექსტი

Prologus

Πρόκειται μὲν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐκ φύσεως οἰκεῖόν τι διδασκαλεῖον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κατορθωσιν, διδάσκον ἐκεῖνα ποιεῖν τῷ πλησίον, ἄπερ αὐτὸς πάσχειν παρ' ἑτέρου βούλεται, ἐκεῖνας τε ἀποπληροῦν τῷ εὐεργέτη Θεῷ τὰς εὐχαριστίας, ἄπερ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν εὐεργετουμένων ἀπαιτεῖ. Πρόκειται δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων γραφῶν διδασκαλεῖαι παμπληθεῖς καὶ πράξεις ἀνδρῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων, οἷον εἰκόνες τινὲς ἔμψυχοι πρὸς μίμησιν τῶν ἀγαθῶν κατορθωμάτων τοῖς βουλουμένοις ἔπεσθαι ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς. Οὐδὲν οὖν ἦπτον προεθέμην, προσθηῖναι ταῖς ἀρχαίων ἀνδρῶν ἐγγράφοις ἀνδραγαθίαις καὶ τὰ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα, πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκουόντων, ἐπιστροφὴν δὲ τῶν φασκόντων, μὴ δύνασθαι μὲν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις, ἵνα γνῶσι πάντες πῶς οὔτε χρόνος, οὔτε καιρῶν δυσχέρεια, οὔτε ἀναστροφή ἀπηγορευμένου βίου, ἐμπόδιον γίνεται πρὸς κατορθωσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Ἐὰν θέλῃ τις πρῶτον τῷ φυσικῷ λόγῳ ἐπόμενος, ἔτι καὶ ταῖς διδασκαλίαις τῶν προειρημένων ὁσίων πατρῶν ἀκολουθεῖν, ῥαδίαν εὐρήσει ὁδὸν τῆς ἐναρέτου πολιτείας. Οἷοι εἰσὶν, καὶ οἱ νῦν ἡμῖν προκείμενοι πρὸς διήγησιν ἄνδρες, ὧν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον ἀναγράψω, καὶ τὸν τοῦ τέλους ἔπαινον ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἔργων ἐπιδείξω.

CAPUT I.

S. Eustathius mirabili Salvatoris inter cornua cervi apparitione
vocatur ad fidem, baptizatur cum Uxore ac Filiis, ad egestatem
redigitur, & profugus Uxorem & Filios amittit.

ἘΝ ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ, τῆς εἰδωλολατρείας κρατούσης, προήχθη παρὰ τοῦ βασιλέως στρατηλάτης, ὀνόματι Πλακίδας, γένους τοῦ κατὰ σάρκα ἐπιδόξου, πλούσιος σφόδρα, ὑπερβάλλων πάντας τοὺς ἐνδόξους ἔν τε κτήμασι καὶ χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἀνδραπόδοις, καὶ τῇ λοιπῇ περιουσίᾳ; Ἕλληνα μὲν οὖν ὑπῆρχεν καὶ αὐτὸς τὴν θρησκείαν. Τοῖς δὲ ἐργοῖς τῆς δικαιοσύνης παντοίως ἐκεκόσμητο, ἀντιλαμβάνομενος τῶν καταπονουμένων, συνηγορῶν τοῖς ἀδικουμένοις καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν δικαστηρίων χρήμασιν ἀνακαλούμενος, γυμνητεύουσι περιβόλαια χαριζόμενος, πεινῶντας διατρέφων, καὶ ἀπαξιαπλῶς, πᾶσι τοῖς ἐπιδεομένοις τὰ κατὰ τὸν βίον οἰκονομῶν, νέος τις Κορνήλιος ἐν τοῖς καιροῖς ἀνεφαίνετο. Εἶχε δὲ Γυναῖκα καὶ αὐτὴν μὲν τῆς τῶν εἰδώλων θρησκείας ἐπάρχουσαν, ὁμοίτροπον δὲ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ γνώμης. Τίκτονται οὖν αὐτοῖς Παῖδες δύο, οὓς ἀνέτρεφον ὁμοίους τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως· ἦν δὲ τοσοῦτον περιφανῆς ὁ ἀνὴρ καὶ διαβόητος ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ δυναστείαις, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνον φοβεῖσθαι αὐτὸν, πολεμικώτατον ὄντα καὶ δεξιᾷ τύχη ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν θῆραν σπουδαῖος κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἠδέως κυνηγῶν. Ἄλλ' ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς Θεὸς, ὃ πάντοτε καὶ πανταχοῦ τοὺς ἑαυτοῦ ἀξίους προσκαλούμενος, οὐ περεῖδεν τούτου τὰς εὐποιίας, οὐδὲ ἠθέλησεν τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν Θεοῦ γνώμην ἄμισθον εἶναι ἢ ἐγκαταλειφθῆναι σκότει τῆς εἰδωλολατρείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἐν παντὶ ἔθνει ὁ

φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἔστιν, ἔφθασεν δὲ καὶ εἰς τοῦτον τοῖς Χρηστοῖς αὐτοῦ σπλάγγνοις καὶ σώζειν αὐτὸν βούλεται τρὸς τοῖς ὡδὲ.

[3] Ἐξεληθόντος αὐτοῦ μιᾷ τῶν ἡμέρων ἐπὶ τὰ ὄρη θηρεῦσαι μετὰ τοῦ στρατοπέδου πάσης τῆς θεραπείας αὐτοῦ κατὰ τὸ σύνητες, ὥφθη αὐτῷ ἀγέλη ἐλάφων βοσκομένη, καὶ διαστήσας κατὰ τὸ σύνητες τὸν στράτον, ἐποίησατο τὴν κατὰ αὐτῶν δίωξιν...περὶ δὲ τὴν σύλληψιν τῶν ἐλάφων, ὑπερμεγεθέστατος πάσης τῆς ἀγέλης καὶ εὐειδέστερος, ὅστις ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τῆς ἀγέλης, ὥρμησε κατὰ τοῦ κρήνου ἐν δασυτέροις τόποις τῆς ὕλης, καὶ δυσβάτοις χωρίοις· ὃν θεασάμενος ὁ Πλακίδας καὶ ἐπιθυμήσας συλλάβεσθαι αὐτὸν, καταλιπὼν πάντας, μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν κατεδίωκεν. Ἄτονισάντων δὲ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ, μόνος προσεκαρτέρει τῇ διώξει. Κατὰ πρόνοιαν δὲ τοῦ Θεοῦ μήτε τοῦ ἵππου αὐτοῦ ἀτονήσαντος, μήτε δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν δυσχέρειαν τοῦ τόπου ἀποκνήσαντος, ἐπὶ πολὺ δὲ καταδιώκων, μάκραν εὐρέθη τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, ὃ δὲ ἔλαφος ἐκεῖνος καταλαβὼν ἀκρώρειαν πέτρας ὑψηλοτάτης ἔστη ἐπάνω αὐτῆς. Φθάσας δὲ πλησίον ὁ Στρατηλάτης, μηδενὸς συνόντος αὐτῷ, ἔστηκεν περισκοπῶν πάντοθεν ποίῳ τρὸς ἐπιλάβηται τοῦ ἐλάφου. Ὁ δὲ πάνσοφος καὶ οἰκτίρμων Θεὸς, ὃ παντοίας ὁδοὺς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐπινοῶν, ἀντιθηρεύει τοῦτον ἐν τῇ θήρᾳ, οὐχ ὡς Κορνῆλιον διὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ὡς Παῦλον διώκοντα διὰ τῆς ἰδίας ἐπιφανείας. Ἐπὶ πολὺ δὲ ἐστῶτος τοῦ Πλακίδα, καὶ ἀτενίζοντος μὲν εἰς τὸν ἔλαφον, θαυμάζοντος δὲ αὐτοῦ τὸ μέγεθος, καὶ ἀμηχανοῦντος ποίῳ τρὸς ἐπιλάβηται τοῦ ἐλάφου, δείκνυσιν ὁ Κύριος τεράστιον τοιοῦτον, οὐκ ἀπεικὸς οὐδὲ ὑπερβαῖνον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὸ μέγεθος· ἀλλ' ὡς περ ἐπὶ τῷ Βαλαὰμ, λόγον ἐνθεὶς τῇ ὄνῃ, ἠλέγξεν αὐτοῦ τὴν ἄνοιαν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα

δείκνυσι τοῦτον ἐπὶ μὲν τῶν κεράτων τοῦ ἐλάφου τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου λάμποντα, μέσον δὲ τῶν κεράτων τὴν εἰκόνα τοῦ θεοφόρου σώματος, ἣν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀναλαβεῖν κατεδέξατο, καὶ φωνὴν ἀνθρωπίνην ἐνθεὶς τῷ ἐλάφῳ, προσκαλεῖται αὐτὸν, λέγων·

[4] Ὡ Πλακίδα τί με διώκεις; ἴδου ἕνεκέν σου παρείμι ἐν τῷ ζῶῳ τούτῳ ὀφθῆναι σοι. Ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὃν ἀγνοῶν σέβη· αἱ γὰρ εὐποιΐαι καὶ ἐλεημοσύναι σου, ἅς ποιεῖς εἰς τοὺς δεομένους παρεστήκασιν ἐνώπιόν μου, καὶ ἦλθον ἐμφανῆσαι σοι ἑμαυτὸν, καὶ ἀποκαταστήσαι διὰ τοῦ ἐλάφου τούτου καὶ ἀντιζωγρεῦσαί σε καὶ συσχεῖν τοῖς δικτύοις τῆς φιλανθρωπίας μου· οὐ γὰρ ἐστὶν δίκαιον, τὸν ἐμοὶ προσφιλεῖν διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, δουλεύειν δαίμοσιν ἀκαθάρτοις καὶ εἰδώλοις νεκροῖς καὶ κωφοῖς καὶ ἀναισθητοῖς· διὰ τοῦτο ἦλθον ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῷ εἶδει, ὃ νῦν ὁρᾷς με, σῶσαι θέλων τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδα, καὶ ἔμβορος γενόμενος, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐπὶ τὴν γῆν. Ὡρας δὲ διελευσῆς, εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἀνέστη, ἀκριβέστερον ἰδεῖν βουλόμενος, τὸ ὀφθὲν αὐτῷ θέαμα καὶ φησὶ· τίς ἢ φωνή, ἣν ἀκούω; ἀποκάλυψόν μοι ὁ λαλῶν, ἵνα πιστεύσω εἰς σέ. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Σύνες ὦ Πλακίδα. Ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ μὴ ὄντων συστησάμενος, ὁ τὴν ἀδιάκριτον ὕλην διακρίνας, ὁ τὸ φῶς ἀναδείξας, καὶ τὸ σκοτὸς διαχωρίσας. Ἐγὼ εἶμι, ὁ τὸν ἥλιον εἰς φῶς τῆς ἡμέρας κατασκευάσας καὶ τὴν σελήνην σὺν τοῖς ἀστροῖς εἰς φαῦσιν τῆς νυκτὸς τάξας. Ἐγὼ εἶμι, ὁ καιροὺς καὶ χρόνους καὶ ἡμέρας καὶ ἐνιαυτοὺς συστησάμενος. Ἐγὼ εἶμι, ὁ καὶ τὸν ἀνθρώπον ἐκ γῆς διαπλάσας, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς φανείς ἐν σαρκί, ὁ σταυρωθεὶς καὶ ταφείς καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθεὶς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ

στρατηλάτης Πλακίδας προσέπεσε πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν, λέγων· Πιστεύω εἰς σέ, Κύριε, ὅτι σύ εἶ, ὁ ποιητὴς τῶν ἀπάντων, καὶ ἐπιστροφεὺς τῶν πεπλανημένων, καὶ ἀνορθωτὴς τῶν πεπτωκότων, καὶ ζωοποιὸς τῶν τεθανατωμένων. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Εἰ πιστεύεις εἰς ἐμέ, ἄπελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ πρόσελθε τῷ ἱερεῖ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ζήτησον παρ' αὐτοῦ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος χάριν.

[5] Λέγει ὁ Πλακίδας· Κελεύεις ἀπαγγεῖλω ταῦτα τῇ Γυναικί μου καὶ τοῖς Τέκνοις μου, ὅπως καὶ αὐτοὶ πιστεύσωσιν εἰς σέ; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Ἀπάγγειλον αὐτοῖς, καὶ δεξάμενοι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα διὰ τοῦ βαπτίσματος καθαρισθήσεσθε ἀπὸ τῶν μολυσμάτων τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, καὶ ἐλθεῖ ἐνθάδε, καὶ ὀφθήσομαί σοι, καὶ ὑποδείξομαί σοι τὰ μέλλοντα, καὶ φανερώσω ὑμεῖν τὰ τῆς σωτηρίας μυστήρια. Καταβάς δὲ ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, ὀψίας λοιπὸν ἤδη γενομένης, ἤρξατο διηγεῖσθαι τῇ Γυναικί αὐτοῦ τὰ μεγάλα θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ, ἃ ἐώρακεν. Ὡς δὲ συνετέλεσεν ἐξηγούμενος τὴν ὄρασιν καὶ τὰ λαληθέντα αὐτῷ διὰ τῆς ὀπτασίας, ἀνεβόησεν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· Ὡ Κύριέ μου, τὸν ἐσταυρωμένον ἐώρακας, ὃν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς, ὁ διὰ τοιούτων σημείων προσκαλούμενος τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν· καὶ ἐπὶ πλεῖον ἀναβοήσασα ἔλεγεν. Ἐλέησόν με, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ τὰ δύο μου Νήπια. Καὶ λέγει τῷ Ἄνδρι· Ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ ἔθεασάμην κάγω αὐτὸν λέγοντά μοι· Αὔριον σύ καὶ ὁ Ἄνθρωπος σου καὶ τὰ Τέκνα ὑμῶν ἐλεύσεσθε πρὸς με, καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός. Ἐβουλήθη οὖν ἐν τοιούτῳ σχήματι καὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι διὰ τοῦ ἐλάφου σοὶ ὀφθῆναι, ἵνα θαυμάσας τὴν δύναμιν αὐτοῦ πιστεύσῃς εἰς αὐτὸν. Δεῦρο οὖν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ προσέλθωμεν καὶ τύχωμεν τοῦ βαπτίσματος τῶν Χριστιανῶν, διὰ τούτου γὰρ οἰκιοῦνται αὐτῷ οἱ πιστεύοντες

εἰς αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτήν ὁ Πλακίδας· Τοῦτο γὰρ καὶ εἶπεν μοι ὁ ὀφθεῖς μοι. Μεσοῦσης δὲ νυκτὸς λαθραίως λαβόντες τὰ δύο Νήπια καὶ ὀλίγους τῶν οἰκετῶν προσῆλθον τῷ ἱερεῖ.

[6] Κατ' ἰδίαν γενόμενοι καταλιπόντες ἔξω τοὺς οἰκέτας καὶ ἀνήγγειλαν τῷ ἱερεῖ πᾶσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς ὀπτασίαν, καὶ ὁμολογήσαντες πιστεύειν ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, παρεκάλεσαν αὐτὸν δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ὁ δὲ περιχαρῆς γενόμενος καὶ δοξάσας τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν θέλοντα πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, λαβὼν κατήχησεν αὐτούς, ἐκθέμενος αὐτοῖς τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, καὶ ἐβάπτισεν αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸν μὲν Πλακίδαν ὀνομάσας Εὐστάθιον, τὴν δὲ Γυναῖκα αὐτοῦ Τατιανὴν μετονομάσας Θεοπίστην, τὰ δὲ Τέκνα αὐτοῦ, τὸν μὲν πρωτοτοκὸν ὀνομάσας Ἀγάπιον, τὸν δὲ ἕτερον ὀνομάσας Θεόπιστον. Καὶ μετέδωκεν αὐτοῖς τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς, εἰπὼν· Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ἔστω μεθ' ὑμῶν, καὶ χαρίσεται ὑμῖν τὴν αὐτοῦ βασιλείαν· ἔγνω γὰρ ὅτι χεὶρ Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς ἐστίν. Ὑμεῖς δὲ ὅταν αὐλίζησθε ἐν παραδείσῳ τῆς τρυφῆς μνησθήτε τῆς ψυχῆς ἐμοῦ Ἰωάννου; ναὶ παρακαλῶ ὑμᾶς. Πρωΐας δὲ γενομένης, λαβὼν ὁ Εὐστάθιος ὀλίγους ἵππους μεθ' ἑαυτοῦ, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐγγίσας γενόμενος τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὴν ὀπτασίαν ἐώρακεν, ἀπέστειλεν τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν ἐκζητῆσαι θήραμα, καὶ μόνος ἀπομείνας μικρὸν, προσῆλθεν ᾧ ἔδει αὐτὸν ἐγγίσει τόπῳ. Καὶ ὁρᾷ τὸν τόπον τῆς δειχθείσης αὐτῷ ὀπτασίας τὸ πρότερον, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐβόα λέγων·

[7] Δέομαί σου Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἔγνωκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ πιστεύω εἰς Πατέρα

καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ νῦν ἦκω δεόμενος τῆς ἀχράντου σου θεότητος, ὅπως γνωρίσης μοι ἄπερ ἐπηγγείλω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Μακάριος εἶ Ευστάθιε, δεξάμενος τὸ λουτρὸν τῆς χάριτός μου, καὶ ἐπαμφιασάμενος τὴν ἀθανασίαν. Νῦν οὖν νενίκηκας τὸν πονηρὸν, νῦν ἐπάτησας τὸν ἀπατήσαντά σε, νῦν ἀπεδύσω τὸν φθαρτὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεδύσω τὸν ἀφθαρτον, τὸν διαμένοντα εἰς αἰῶνα αἰῶνος· νῦν τῆς πίστεως σου δειχθήσεται τὸ ἔργον, ἐπειδήπερ φθόνῳ κекίνηται κατὰ σου ὁ διάβολος, διότι ἐγκατέλιπες αὐτὸν, καὶ σπουδάζει πᾶσαν ἐπίνοιαν κατὰ σοῦ κινῆσαι, δεῖ σε τινὰ πειρασμὸν ὑπενεγκεῖν, ὃν ἐὰν ὑπενέγκης, κομίζῃ τὸν στέφανον τὸν νίκης. Ἴδου ὑψώθης ἕως τοῦ νῦν ἐν ταῖς πραγματεαίαις τοῦ βίου τούτου τοῦ προσκαίρου· δεῖ οὖν ταπεινωθῆναι σε ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ματαίου τούτου, αὔθις πάλιν ὑψωθῆναι σε ἐν τῷ πνευματικῷ πλούτῳ. Μὴ οὖν δειλανδρήσης, μὴ δὲ ἀπίδης πρὸς τὴν ὑπάρξασαν κοσμικὴν δόξαν, ἀλλ' ὥσπερ πολεμῶν ἀνθρώποις ἀριστεύων ἐφαίνου, βασιλεῖ ἀρέσαι σπουδάζων τῷ ἐπιγίῳ, οὕτως καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀνδραγασθῆσαι σπούδασον, ἐμοὶ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ τὴν πίστιν φυλάττων· δεῖ γὰρ καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τουτοῖς ἄλλον Ἰώβ ἀναδειχθῆναί σε νέον ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ νικητὴν τοῦ διαβόλου αναφανῆναί σε. Ὅρα οὖν μήπως ἐν τῇ καρδίᾳ σου λογισμὸς τις δυσφημίας ἀνάβη, ὅταν γὰρ ταπεινωθῆς, ἐλεύσομαι πρὸς σε, καὶ πάλιν ἀποκαταστήσω σε ἐν τῇ προτέρῃ σου δόξῃ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Κύριος, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγων τῷ Εὐσταθίῳ· Νῦν βούλει δέξασθαι τὸν προκείμενόν σοι πειρασμὸν, ἢ ἐπι ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν;

[8] Λέγει ὁ Εὐστάθιος· Δέομαί σου Κύριε, εἰ οὐκ ἔστιν παρελθεῖν τὰ ὀρισμένα ἐφ' ἡμῶν, νῦν μᾶλλον δέξασθαι ἡμᾶς τὸν πειρασμὸν κέλευσον, καὶ δὸς δύναμιν ὑπενεγκεῖν τὰ ἐπαγόμενα, ἵνα μὴ λογισμὸς τις ἐπελθὼν πονηρὸς σαλεύσῃ τὴν

διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς εἰς σέ πίστεως. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Ἀγωνίζου καὶ ἴσχυε Εὐστάθιε, ἡ γὰρ χάρις μου ἔσται μεθ' ὑμῶν, διαφυλάσσοις ὑμῶν τὰς ψυχάς. Κατελθὼν δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους ὁ Εὐστάθιος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπήγγειλεν τῇ Γυναικὶ τὰ λαληθέντα αὐτῷ, καὶ κλίναντες τὰ γόνατα, ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ λέγοντες. Τὸ θέλημά σου Κύριε γενέσθω. Ὀλίγων δὲ ἡμέρων διελθουσῶν, συνέβη νόσον λοιμικὴν ἐνσκήψαι ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ τελευτῆσαι πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας. Τούτου δὲ γενομένου, ἦσθετο ὁ Εὐστάθιος τὸν προμηνυθέντα αὐτῷ πειρασμὸν εἶναι, καὶ εὐχαρίστως δεξάμενος, παρεκάλει τὴν Γυναῖκα αὐτοῦ μὴ μικροψυχῆσαι. Καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ χρόνον ἔφθασε κατὰ τῶν ἵππων αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν μοῖρὰ τις θανατικὴ· καὶ παραχρῆμα ἀπέθανον πάντα τὰ κτήνη τὰ προσόντα αὐτῷ. Καὶ οὕτως δεξάμενος καὶ ταύτην τὴν συμφορὰν εὐχαρίστως, ἀνεχώρησε τῆς οἰκίας αὐτοῦ λεληθότως, ἅμα τῇ Γυναικὶ καὶ τοῖς Τέκνοις εἰς ἀνακεχωρισμένον τόπον. Καὶ θεασάμενοί τινες τῶν κακούργων τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐλθόντες ἐν νυκτὶ, διαρπαγὴν ἐποίησαντο πάντων τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ ἔν τε χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἀνδραπόδοις καὶ ἱματισμῷ, ὡς μηδὲν ὑπολείπεσθαι τῆς οὐσίας αὐτῶν, πλὴν ὧν περιεβέβληντο. Τοιαύταις ἐπηρεαῖαις καὶ συμφοραῖς καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ αὐτῶν κτῆσίς τε καὶ ὑπαρξις εἰς ἀνυπαρξίαν κατέλιξεν ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου.

[9] Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις δημοτελοῦς ἑορτῆς ἐπιτελουμένης ἐπινικίων τῆς κατὰ τῶν Περσῶν νίκης, καὶ χαρμοσύνης, ὡς εἰκὸς, μεγίστης, ἑορτάζειν συνέβαινε καὶ τὸν βασιλέα. Ἔδει δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν πρὸ πάντων παρεῖναι τῇ ἑορτῇ, ὡς ἂν τε στρατηλάτην ὄντα καὶ πρῶτον τῆς συγκλήτου. Καὶ ἐζητεῖτο καὶ οὐχ εὐρίσκετο. Πάντας οὖν ἀμηχανία κατεῖχεν, ὅτι οὕτως ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή μηδὲν ὑπολειφθῆναι τῶν αὐτοῦ,

μήτε δὲ αὐτὸν εὐρίσκεισθαι. Ἐλυπήθη οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος περὶ αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἔκπληξις κατεῖχεν περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ· Μέχρι τίνος περιμένομεν ἐνταῦθα Κύριέ μου; Δεῦρο λαβόντες τὰ Νήπια ἡμῶν, αὐτὰ γὰρ μόνα περιλέλειπται ἡμῖν, ἀναχωρήσωμεν τῆς χώρας ταύτης, ὅτι ὄνειδος γεγόναμεν τοῖς γινώσκουσιν ἡμᾶς. Νυκτὸς δὲ ἐπικαταλαβούσης λαβόντες τὰ δύο Νήπια ἐβάδιζον ὡς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἡμέρων δὲ δύο τὴν πορείαν ποιησάμενοι προσέλαβον τῇ θαλάσσῃ, καὶ εὕροντες πλοῖον προσόρμησαν τῷ λιμένι, ἐζήτησαν εἰσελθεῖν εἰς αὐτὸ καὶ πλεῦσαι. Συνέβη δὲ καὶ τὸν ναύκληρον τοῦ πλοίου ἐκείνου βάρβαρόν τινα, καὶ ἀνήμερον εἶναι. Ἐμβάντες οὖν ἔπλεον, θεασάμενος δὲ ὁ ναύκληρος τὴν Γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὅτι ὠραῖα ἦν τῇ ὄψει σφόδρα ἠράσθη αὐτῆς. Καὶ ἐν τῷ διαπερᾶσαι αὐτοὺς τὴν θάλασσαν, ἐζήτηε παρ' αὐτῶν τὸ ναῦλον. Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, κατέσχευεν τὴν Γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν τοῦ ναύλου, τοῦτο γὰρ καὶ ἐβουλεύσατο ἅμα τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἤθελεν ἀποδοῦναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ ἀντιλέγοντος τοῦ Εὐσταθίου καὶ παρακαλοῦντος, νεύει ὁ ναύκληρος ταῖς ναύταις αὐτοῦ εἰς τὸ πέλαγος αὐτὸν ἀκοντίσαι.

[10] Γνοῦς δὲ ὁ Εὐστάθιος τὴν ἐπιβουλήν αὐτῶν, ἀκῶν κατέλιπεν τὴν ἑαυτοῦ Γυναῖκα, καὶ παραλαβὼν τὰ δύο Νήπια, ἐπορεύετο ὁδυρόμενος καὶ λέγων· Οὐαί μοι καὶ ὑμῖν, ὅτι ἡ Μητὴρ ὑμῶν ἐξεδόθη ἀνδρὶ ἀλλοφύλῳ. Πορευόμενος δὲ μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς κατέλαβεν τινα ποταμὸν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος ἐδειλίασεν τὰ δύο βαστάζων Νήπια διελθεῖν τὸν ποταμὸν. Βαστάσας οὖν τὸ ἐν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, κατέλιπεν τὸ ἕτερον ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, καὶ διαπεράσας, τίθησιν ἐπὶ τὴν γῆν τὸ Παιδίον αὐτοῦ, ὃ ἐβάσταζεν, καὶ ὑπέστρεψεν ὀφείλων διασῶσαι καὶ τὸ

ἄλλο. Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ ἀτενίσας θεωρεῖ, ὅτι λέων ἤρπασε τὸ Παιδίον αὐτοῦ καὶ ἐπορεύετο. Καὶ ἀπελπίσας αὐτοῦ περιστράφη λοίπον μόνην ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸ ἕτερον. Καὶ θεωρεῖ ὁμοίως καὶ αὐτὸ ὑπὸ λύκου ἀρπαγὲν. Θεασάμενος οὖν τὰ Τέκνα αὐτοῦ θηριάλωτα γενόμενα, τίλλων αὐτοῦ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ ὄδυρόμενος πικρῶς ἐπειρᾶτο ἑαυτὸν καταβαλεῖν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ποταμοῦ. Ἐστήρισε δὲ αὐτὸν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἡ προορωμένη τὰ μέλλοντα, καὶ μὴ ποιήσας τοῦτο, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ λέων λαβὼν τὸ Παιδίον καὶ διαφυλάξας ἀβλαβῆ κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ διεπέρασε τὸν ποταμὸν ἀνωτέρω καὶ ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν ἔρημον. Θεασάμενοι δὲ ποιμένες τὸ Παιδίον βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ λεοντος ζῶν, καὶ μηδὲν ἀδικηθέν, στοχασάμενοι ἐκ προνοίας Θεοῦ πεφυλάχθαι τὸ Παιδίον, ἣτις καὶ αὐτοῖς βοηθήσει πρὸς τὸ ἐξελεῖσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ θηρός, κατέδραμον τῷ λεόντι μετὰ κυνῶν. Κατὰ οἰκονομίαν δὲ τοῦ Θεοῦ θρυλληθεὶς ὁ λέων ἐρρίψε τὸ Παιδίον σῶον καὶ ἀνεχώρησεν. Τὸ δὲ ἕτερον Παιδίον ἀρπαγὲν ὁμοίως ὑπὸ τοῦ λύκου, διεφυλάχθη καὶ αὐτὸ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ὅπερ ἰδόντες τινὲς ἀροτῆρες ἐπιδραμόντες μετὰ θορύβου ἀφείλαντο ἐν τοῦ λύκου μηδὲν ἀδικηθέν.

[11] Ἐκάτεροι δὲ οἳ τε ποιμένες, καὶ οἱ ἀρατῆρες ἐκ μιᾶς κώμης ὑπῆρχον, καὶ λαβόντες τὰ Παιδιά ἀνεθρέψαντο παρ' ἑαυτοῖς. Ταῦτα δὲ Εὐστάθιος οὐκ ἤδει, ἀλλ' ἐπορεύετο ὄδυρόμενος καὶ θρηνῶν ἅμα καὶ ταῦτα λέγων· Οἴμοι τῷ ποτὲ θάλλοντι ὡς δένδρον, νυνὶ δὲ γυμνωτεντί. Οἴμοι τῷ ποτὲ ἐν εὐθηνία πολλῇ διάγοντι, νυνὶ δὲ αἰχμαλώτου τρόπῳ μεμοναμένῳ. Οἴμοι ὁ στρατοπεδάρχης ὁ ὑπὸ μυριάδων λαοῦ δορυφορούμενος, νυνὶ δε μονώτατος καταλειμμένος, μῆδε τὰ Τέκνα μου συγχωρηθεὶς ἔχειν. Ἄλλὰ σὺ, Κύριε, μὴ με εἰς τέλος ἐγκαταλίπης, μῆδε παρίδης τὰ δάκρυά μου. Μήμενμαι Κύριε

εἰρηκότος σου, Ὅτι δεῖ σε πειρασθῆναι ὡς καὶ τὸν Ἰὼβ. Καὶ ἰδοὺ πλέον τι ἐπ' ἐμοὶ γενόμενον ὄρω. Ἐκεῖνος εἰ καὶ τῶν κτημάτων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν κοπρίαν ἔσχεν, ἐφ' ἣν καθεσοθῆναι συνεχωρήθη, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ξένης τὰς αὐτὰς ὑπομένω τιμωρίας. Ἐκεῖνος φίλους ἔσχεν συμπάσχοντας καὶ παρηγοροῦντας αὐτὸν, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ἐρημίας τοὺς ἀγρίους θῆρας ἔσχον τὴν παραμυθίαν τῶν Τέκνων μου ἀρπάσαντας. Ἐκεῖνος εἰ καὶ τῶν κλάδων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν ρίζαν τῆς Γυναικὸς βλέπων μεθ' ἐαυτοῦ παρηγορεῖτο, ὁ δὲ τάλας ἐγὼ πάντοθεν ἔκριζος ἐγενόμην μῆδε σπινθῆρα γένους μου ἀφορῶν, ἀλλὰ κλάδου δίκην ἐν ἐρήμῳ ἰσταμένου πανταχόθεν κλονοῦμαι ὑπὸ λαίλαπος τοῦ πονηροῦ. Μὴ με ἐγκακήσης, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸν σὸν δοῦλον πολυλογοῦντα, πόνῳ γὰρ ἀγόμενος ἄκων λέγω τὰ μὴ δέοντα. Θεοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῶν στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκκλίνῃ ἡ καρδιά μου εἰς λόγους πονηρίας, καὶ ἀπορρίψῃ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. Δὸς δὲ μοι, Κύριε, λοιπὸν κατάπαυσιν τῶν πολλῶν μου θλίψεων. Καὶ ταῦτα λέγων μετὰ σεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβέν τινα κώμην, καλουμένην Βαδισσών. καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ εἰργάζετο τὴν ἐφήμερον τροφήν. Διατριψας δὲ ἐν αὐτῇ ἔτη πλείονα παρεκάλεσε τοὺς τῆς κώμης, καὶ κατέστησαν αὐτὸν φυλάττειν τοὺς καρπούς, καὶ τὸν μισθὸν κομιζόμενος διῆγεν ἐπὶ ἔτη ιε'.

CAPUT II.

Eustathius imperatoris jussu ubique quæsitus, invenitur, copiis præficitur, Uxorem & Liberos recuperat, belloque feliciter functus, quod idolis sacrificare nollet, martyrio cum Uxore & Filiis coronatur.

Οἱ δὲ Υἱοὶ αὐτοῦ ἀνετράφησαν, καθὼς προεῖρηται, ἐν τῇ ἑτέρᾳ κώμῃ, μὴ ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί. Ὁ δὲ ναύκληρος ἐκεῖνος ὁ ἀλλόφυλος, λαβὼν τὴν Γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, καὶ τοιαύτη χάρις ἐπεσκίασεν τῇ Γυναικί, ὥστε μὴ πλησιᾶσαι αὐτῇ τὸν ἀλλόφυλον ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις ἐκείνοις. Τοῦτο γὰρ καὶ ἠτεῖτο παρ' αὐτοῦ Θεοῦ ἡ Γυνὴ τοῦ διαφυλαχθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοφύλου κοινωνίας. Συνέβη δὲ τελευτῆσαι τὸν ἀλλόφυλον, καὶ αὐτὴν ἐπ' ἀδείας διάγειν. Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν ἀλλοφύλων ἐκείνων, εἰς οὓς ἦν ἡ Γυνὴ τοῦ Εὐσταθίου· οἵτινες ἐξελθόντες πολλὴν ἀφείλαντο χῶραν τῶν Ρωμαίων. Ἐν πολλῇ οὖν ἀδημονίᾳ ὑπῆρχεν ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐπῆλθεν αὐτῷ μνήμη περὶ τοῦ Πλακίδα, διὰ τὸ μάλιστα πλειστάκις ἀνδραγαθῆσαι αὐτὸν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀνανεώσας τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην, διηπόρει περὶ τῆς ἀθρόας μεταβολῆς τοῦ Εὐσταθίου. Στρατολογήσας οὖν τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ στρατιώτας, καὶ σκεπτόμενος περὶ τοῦ πολέμου, ἐμάνθανεν παρ' ἐκάστου αὐτῶν περὶ τοῦ Πλακίδα, τί ἔγνωσαν περὶ αὐτοῦ, ζῆν αὐτὸν, ἢ τεθνάναι; καὶ ἐδίδου ἐντολὰς ἐκάστῳ τῶν στρατιωτῶν ἀναζητεῖν αὐτὸν εἰ ζῆ. Καὶ ἀπέστειλε κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χῶραν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐκζητῆσαι αὐτὸν, εἰπὼν· Ὅτι ὅστις ἐάν ἀναζητήσας εὕρῃ, καὶ μηνύσῃ μοι, προσθήσω αὐτῷ τιμὴν μείζονα, καὶ

άνονας πλείους ὧν ἔχει. Δύο δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν ὧν τὰ ονόματα Ἀκάκιος καὶ Ἀντίοχος, οἱ ποτὲ ἀδιαλείπτως ὑπηρετοῦντες τῷ Πλακίδῳ, ἐπορεύθησαν εἰς ἀναζητήσιν αὐτοῦ· καὶ περιελθόντες σχεδὸν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἦλθον εἰς τὴν κώμην, ἐν ἧῖ διήγεν ὁ Εὐστάθιος. Παραπορευόμενοι δὲ εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, εἰς οὓς ἐφύλαττεν ὁ Εὐστάθιος, ἠπόρουσαν ἐπερωτῆσαι αὐτὸν.

[13] Ὁ δὲ Εὐστάθιος πόρρωθεν θεασάμενος αὐτοὺς, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως αὐτῶν ἐπέγνω αὐτούς, καὶ ἀναμνημονεύσας τῆς προτέρας αὐτοῦ διαγωγῆς, ἤρξατο προσεύχασθαι καὶ λέγειν· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων ὁ ἐκ πάσης θλίψεως ῥυόμενος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σε, ὡς τούτους παρ' ἐλπίδα ἐθεασάμεν, τοὺς ποτὲ συνόντας μοι, κέλευσον λοιπὸν θεάσασθαί με καὶ τὴν δούλην σου τὴν ὁμόζυγόν μου· τὰ γὰρ ἄθλια Νήπια οἶδα ὅτι διὰ τὴν ἐμὴν κακοπραγίαν θηριάλωτα γεγόνασιν. Δὸς οὖν, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅπως κἂν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως θεατῆς γένομαι τῶν Μελῶν μου. Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, ἤκουσεν φωνὴν οὐράνοθεν λέγουσαν· Θάρσει Εὐστάθιε, ἐν γὰρ τῷ παρόντι καιρῷ ἐπανελεύσει εἰς τὴν προτέραν σου κατάστασιν, καὶ ἀπολήψῃ τὴν Γυναῖκα σου καὶ τοὺς Υἱούς σου. Ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει μείζονα τούτων ὄψει, καὶ αἰώνιων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν εὐρήσεις, καὶ τὸ ὄνομά σου μεγαλυνθήσεται ἐν γενεαῖς γενεῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐστάθιος, καὶ ἔμβροχος γενόμενος, ἐκαθίζετο. Θεασάμενος δὲ τοὺς στρατιώτας ἐγγίζοντας αὐτῷ, κατελθὼν ἀπὸ τοῦ τόπου, οὗ ἐκαθέζετο, ἔστη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀντικρὺ αὐτῶν, καὶ πλησίον αὐτῶν γενόμενος, πλείον ἐπέγνω αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν· Καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπον· Χαίροις ἐταῖρε. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· Εἰρήνην ὑμῖν ἀδελφοί. Λέγουσι πρὸς αὐτὸν· Εἶπε ἡμῖν, εἰ ἔγνωξ ἑνταῦθα ξένον τινὰ ὀνόματι Πλακίδαν μετὰ

Γυναικὸς καὶ δύο Τέκνων; Καὶ ἔὰν ὑποδείξης ἡμῖν αὐτὸν, δώσομέν σοι χρήματα. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτούς· Τινὸς ἔνεκεν ζητεῖτε αὐτὸν; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Φίλος ἡμῶν τυγχάνει, καὶ θέλομεν συντυχεῖν αὐτῷ διὰ πολλῶν ἔτων. Λέγει πρὸς αὐτούς ὁ Εὐστάθιος· Οὐκ ἔγνωκα τοιοῦτον ἄνδρα ἐνταῦθα. Τέως δὲ βραχὺ καταλύσατε εἰς ὃν ξενίζομαι οἶκον· καὶ γὰρ αὐτὸς ξένος τυγχάνω. Καὶ λαβὼν αὐτοὺς ὁ Εὐστάθιος ἀπήγαγεν εἰς τὴν ξενείαν αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη πριᾶσθαι οἶνον διὰ τὸν καύσωνα.

[14] Καὶ λέγει τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐν ἧ κατήγετο· Γνωστοί μου εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι οὔτοι, καὶ διὰ τοῦτο ἤκασιν ᾧδε· παράσχου οὖν μοι τροφὰς καὶ οἶνον πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν, καὶ αποδώσω σοι ἐν τῷ καιρῷ ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἐργασίας μου. Ὁ δὲ προθύμως παρέσχεν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Θεραπεύων δὲ αὐτοὺς ὁ Εὐστάθιος οὐκ ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν ἐννοῶν τὸν πρότερον αὐτοῦ βίον, ἀλλὰ συνέιχeto τοῖς δάκρυσιν· ἐκπορευομένου δὲ αὐτοῦ ἔξω ἔκλαιεν, καὶ ἀπενίπτετο τὸν πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εἰσερχόμενος πάλιν διηκόνει αὐτοῖς. Οἱ δὲ θεωροῦντες αὐτὸν, ἤρξαντο μετὰ μικρὸν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ ἔρχεσθαι, καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἔλεγον· Τί ὅμοιος τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος οὔτος τοῦ ζιτουμένου παρ' ἡμῶν. Λέγει ὁ εἷς τῷ ἐταίρῳ αὐτοῦ· Πάνυ ὅμοιος αὐτῷ τυγχάνει. Οἶδα δὲ ἐγὼ, ὅτι εἶχεν σύσσημόν τινα οὐλήν ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ, πληγίς ἐν τῷ πολέμῳ. Θεωρήσωμεν οὖν, εἰ ἔχει τὸ σύσσημον ἐκεῖνο ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ, οὔτος αὐτὸς ἐστίν, ὁ ζητούμενος παρ' ἡμῶν. Καταμαθόντες οὖν ἐπιμελέστερον θεωροῦσι τὴν οὐλήν ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ, καὶ εὐθέως ἀναπηδῆσαντες, κατεφίλου αὐτὸν, καὶ μετὰ δακρύων ἠρωτῶν αὐτὸν, εἰ αὐτὸς εἶν ὁ τοτὲ στρατηλάτης αὐτῶν Πλακίδας· Ὁ δὲ συσχεθεὶς τοῖς δάκρυσιν ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ Ἐπιδεικνύτων δὲ αὐτῶν τὸ σύσσημον ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ, καὶ ἐξομνυμένων

αὐτῶν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, καὶ περὶ τῆν Γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν Τέκνων ἐπηρώτων αὐτὸν. Τότε ὠμολόγησεν ὅτι αὐτός ἐστιν· περὶ δὲ τῆς Γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν Τέκνων ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι τεθνήκασι. Καὶ τούτων λεγομένων, συνέδραμον πάντες οἱ ἐκ τῆς κώμης, ὡς ἐπὶ μεγίστῳ θεάματι. Τότε οἱ στρατιῶται καταστείλαντες τὸν θορυβὸν ἐξηγοῦντο αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ Ἄνδρὸς ἀρετῆς καὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ δόξης. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης ὠδύροντο, λέγοντες· ὦ οἶον γαυρίαμα Ἄνδρὸς· μισθωτὸς ἡμῶν γέγονεν.

[15] Τότε οἱ στρατιῶται ἐνεφάνισαν αὐτῷ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν, ἐξ ὧν ἐπεφέροντο ἱματίων, παραλαβόντες δὲ αὐτὸν, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ὁδὸν. Πάντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης προέπεμπον αὐτὸν, ὁ δὲ παρακαλέσας αὐτοὺς ἀπέλυσεν. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἴδεν τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι μετωνομάσθη Εὐστάθιος ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ διηγήσατο αὐτοῖς. Καὶ διανύσαντες ὁδὸν δι' ἡμερῶν δεκαπέντε, ἦλθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἰσελθόντες ἀπήγγειλαν αὐτῷ, τὸ πῶς εὔρον τὸν Πλακίδαν. Καὶ ἐξέλθων ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, κατεφίλησεν αὐτὸν, καὶ πολλὰ δακρύσας ἐπηνθάνετο παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναχορήσεως αὐτοῦ· ὁ δὲ καθεξῆς διηγήσατο τῷ βασιλεῖ καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ τὰ συμβάντα αὐτῷ· καὶ περὶ τῆς Γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν Τέκνων, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατέλιπεν αὐτήν, καὶ πῶς τὰ Τέκνα αὐτοῦ θηριάλωτα γενόνασι, καὶ πᾶσαν τὴν θλίψιν αὐτοῦ διηγήσατο αὐτοῖς. Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ ἀνευρέσει. Παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ ζώννυται κατὰ τὸ πρότερον στρατηλάτης. Καὶ επισκεψάμενος τὸν στρατὸν, καὶ γνοὺς μὴ ἐπαρκεῖν πρὸς τὴν καταδρομὴν τῶν βαρβάρων, ἐκέλευσεν τηρωνάτον γενέσθαι· καὶ ἐγράφησαν κατὰ πᾶσαν

πόλιν καὶ κώμην τῆς Ῥομανίας πεμφθῆναι εἰς τηρώνας. Συνέβη δὲ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κώμην, εἰς ἣν ανετράφησαν οἱ Υἱοὶ τοῦ Εὐσταθίου, φθάσαι τοὺς εἰς τοῦτο τεταγμένους. Πάντες οὖν οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης τοὺς δύο Νεωτέρους ἐκείνους, ὡς ἄτε ξένους, ψηφησάμενοι, παρέδωκαν τοῖς στρατιώταις... Συναχθέντων δὲ πάντων τῶν τηρώνων καὶ προσαχθέντων τῷ Στρατηλάτῃ, θεασάμενος αὐτοὺς πάντας κατέταξεν εἰς νούμερα. Ἴδὼν δὲ ἐκείνους τοὺς δύο Νεωτέρους, ὑπὲρ πάντας εὐηδεῖς, κατέστησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδίαν ὑπερσίαν, καὶ κατανοῶν αὐτῶν τὸ εὐγενὲς τῶν τρόπων, φυσικῇ τινι φιλοστοργίᾳ ἐλκόμενος πρὸς πόθον αὐτῶν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς μετέχειν τῆς τραπέζης αὐτοῦ συνεστίους αὐτοὺς καταστήσας.

[16] Καὶ δὴ τάξας τὴν στρατείαν, ὡς εἴωτει, ἐπορεύθη εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν μὲν χώραν ἦν ἀφείλαντο πρῶην οἱ βάρβαροι ἠλευθέρωσεν· αὐτοὺς δὲ τροπωσάμενος ἐξεπέρασε τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Ὑδάσπην, καὶ ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν προχωροῦντες ἀνέβησαν εἰς τὴν ἐσωτέραν χώραν τῶν βαρβαρῶν, κάκείνους τροπωσάμενος καὶ πᾶσαν ἐκπορθήσας τὴν χώραν αὐτῶν. Περαιτέρω κτεῖναι ἐβουλεύσατο, τάχα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καλούσης αὐτὸν ἀπελθεῖν, ὅπου ἦν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ, ἣτις ὡς προεῖρηται, διαφυλαχθεῖσα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοφύλου ἐκείνου τυραννίδος, κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ τελευτήσαντος αὐτοῦ, ἀναχωρήσασα, καθ' ἑαυτὴν ᾧκει εἰς κῆπὸν τινος τῶν οἰκητόρων, ἐκλαβοῦσα καὶ ποιήσασα σκηνὴν, παρεφύλαττεν τοὺς καρπούς. Καταλαβὼν οὖν τὴν κώμην ἐκείνην ὁ Στρατηλάτης, καὶ πολιορκήσας αὐτήν, ἔπηξεν φωσσάτον ἐν αὐτῇ, καὶ παρέτεινεν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, διαναπαύων τὸν στρατὸν, ὡς ἐπιτηδεῖου ὄντος τοῦ χωρίου πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Συνέβη δὲ τὸν παπουλεῶνα αὐτοῦ παγῆναι παρὰ τὸν κῆπον ἐκεῖνον, ὃν ἐφύλαττεν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ. Οἱ οὖν Νεανίσκοι ἐκεῖνοι κατέλυσαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς

Γυναικός, μὴ εἰδότες, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μητὴρ αὐτῶν. Καὶ μεσημβρίας γενομένης κατεζόμενοι ἐξηγοῦντο ἀλλήλοις τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν· εἶχον γὰρ ἀμυδρὰν ἐν ἑαυτοῖς τῶν συμβεβηκότων τὴν μνήμην. Ἡ δὲ τούτων Μητὴρ κατεζομένη ἀπέναντι αὐτῶν ἀκρόασιν ἐποιεῖτο τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πρὸς τῶν νεώτερον· Ὅτι ἐγὼ πάνυ νήπιος ὢν, οὐδὲν ἕτερον εἰς μνήμην φέρω, εἰ μὴ τοῦτο, ὅτι ὁ Πατὴρ μου στρατηλάτης ἦν, ἡ δὲ Μητὴρ μου εὐμορφωτάτη πάνυ, καὶ δύο Τέκνα εἶχον, ἐμέ τε καὶ ἕτερον μειράκιον μικρότερον ἐμοῦ, ξανθὸν ταῖς θριξί, ὠραῖον τῇ ὄψει σφόδρα. Καὶ λαβόντες ἡμᾶς ἀμφοτέρω ἐξῆλθον τῆς οἰκίας ἐν νυκτὶ, καὶ ἐνέβησαν εἰς πλοῖον μεθ' ἡμῶν, οὐκ οἶδα ποῦ βουλόμενοι ἀπελθεῖν. Ἐν δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν γῆν, ἡ Μητὴρ ἡμῶν οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν· καὶ οὐκ ἐπίσταμαι πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη.

[17] Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν βαστάσας ἡμᾶς τοὺς δύο, ἀδυρόμενος ἐπορεύετο. Καταλαβὼν δὲ τινα ποταμὸν, ἐξεπέρασε μετὰ τοῦ ἐνὸς παιδίου τοῦ μικροτέρου, καὶ ἐμὲ κατέλιπεν ἐντεῦθεν. Βουλόμενος οὖν ἀνακάμπειν πρὸς τὸ λαβεῖν κάμῃ, λέων ἐπελθὼν ἤρπασέ με, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸν δρυμὸν· ποιμένες οὖν προβάτων ἐξεΐλαντό με ἐκ τοῦ λέοντος, καὶ ἀνετράφην εἰς τὴν κώμην, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι, καὶ οὐκ ἔγνων λοιπὸν περὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Παιδίου, τὸ τί ἐγένοντο. Ταῦτα ἀκούσας ὁ νεώτερος παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ ἀνεπιδῆσεν κλαίων; καὶ λέγων· Μὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ ἀδελφὸς σου τυγχάνω, ἐγνώρισα γὰρ, ἃ διηγῆσω μοι, καὶ οἱ ἐμὲ γὰρ ἀναθρεψάμενοι ταῦτα μοι ἔλεγον, ὅτι ἐκ λύκου σε ἐρρύσάμεθα. Καὶ περιλαβὼν αὐτὸν κατεφίλει. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Μητὴρ αὐτῶν, καὶ γνωρίσασα τὴν μέχρι τοῦ πλοῦς διήγησιν, καὶ στοχασαμένη περὶ αὐτῶν οὕτως ἔχειν, ἔπαθεν τὴν ψοχὴν σφόδρα, καὶ ἐταράττετο τὰ σπλάγχνα αὐτῆς· καὶ

μάλιστα βλέπουσα καταφιλοῦντας ἀλλήλους καὶ κλαίοντας. Καὶ ἐπεῖχεν θεωροῦσα αὐτοὺς ἅμα καὶ διαλογιζομένη, μήπως αὐτοὶ εἰσιν οἱ Υἱοὶ αὐτῆς, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν εἰπόντων ὅτι στρατηλάτης ἦν, καὶ ὅτι ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ Μητὴρ κατελείφθη. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ προσῆλθεν τῷ Στρατηλάτῃ ἡ Γυνὴ, λέγουσα· Δέομαί σου κύριέ μου, ἐγὼ ἐκ γῆς Ῥωμαίων ὑπάρχω, καὶ αἰχμάλωτός εἰμι ἐνταῦτα· ἀνάγαγέ με οὖν εἰς τὴν πατρίδα μου. Καὶ ταῦτα λέγουσα τῷ Ἄνδρὶ ἡ Γυνὴ, κατενόει τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ ἐπιγνοῦσα ἐφοβεῖτο αὐτὸν ἐξετάσαι. Μὴ δυναμένη δὲ ἐπὶ πολὺ ἀνασχέσθαι, προσπεσοῦσα αὐτῷ, ἔλεγεν· Δέομαί σου, κύριέ μου, μὴ ἀγανακτήσης κατὰ τῆς δούλης σου, ἀλλ' εὐμενῶς ἄκουσον, καὶ φράσον μοι τὴν ἀρχαίαν σου πολυτεῖαν.

[18] Ἐγὼ γὰρ νομίζω σε εἶναι τὸν στρατηλάτην Πλακίδαν, τὸν μετονομασθέντα Εὐστάθιον ἐν τῷ βαπτίσματι, ὅστις ὄφθέντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ἐλάφου, ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, καὶ πειρασμοῖς περιπεσὼν, λαβὼν τὴν Γυγαῖκα αὐτοῦ, ἣτις εἰμι ἐγὼ, καὶ τὰ δύο παιδιά, Ἀγάπιον καὶ Θεόπιστον, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον· καὶ ἐν τῷ ἀποπλεῖν ἡμᾶς, ἀπώλεσεν ἐμὲ, διὰ τὸ τὸν ναύκληρον βάρβαρον εἶναί, καὶ κατασχεῖν με, ὅστις ἤγαγέν με εἰς τὴν πατρίδα ταύτην. Καὶ μαρτυρεῖ μοι ὁ δεσπότης Χριστὸς, ὅτι οὔτε ἐκεῖνος ἐμίανέν με, οὔτε ἄλλος τίς· ἀλλ' εἰμι μέχρι τῆς σήμερον φυλάξασα τὴν σωφροσύνην μου. Εἰ οὖν σὺ εἶ, ὃν ἐγὼ ἐκ τῶν προσόντων σοι σημάτων γνωρίζω, ἀνάγγειλόν μοι τὴν δύναμίν σοι τοῦ Χριστοῦ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Εὐστάθιος παρ' αὐτῆς, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐνοπτριζόμενος τὸ εἶδος αὐτῆς, ἐπιγνοὺς αὐτήν, ἀκατασχέτῳ ληφθεὶς χαρᾶ, δάκρυά τε πολλὰ προχέας, εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι, ὃν λέγεις, καὶ ἀναστὰς περιεπλάκη, αὐτῇ, καὶ κατεφίλουν ἀλλήλους δόξαν ἀναπέμποντες τῷ δεσπότη Χριστῷ, τῷ παντοίως εὐεργετοῦντι τοὺς ἑαυτοῦς δούλους, καὶ

ἀνακαλουμένῳ ἐκ πολλῶν θλίψεων. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ· Κύριε ποῦ εἰσι τὰ Τέκνα ἡμῶν; Ὁ δὲ εἶπεν· θηριάλωτα γεγόνασι· καὶ διηγήσατο αὐτῇ πῶς ἀπώλεσε τὰ Νήπια. Ἡ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ· Εὐχαριστήσωμεν τῷ εὐεργέτῃ Χριστῷ, τάχα γὰρ, ὡς ἡμῖν ἐχαρίσατο τὸ εὐρεῖν ἀλλήλους καὶ ἐπιγνῶναι, παρέξει καὶ τὰ Τέκνα ἡμῶν ἀπολαβεῖν ἡμᾶς. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Εὐστάθιος· Εἶπόν σοι ὅτι θηριάλωτα γεγόνασι. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ Γυνὴ αὐτοῦ· Τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ἤκουσα Νεανίσκων τινῶν πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων, καὶ ἐξηγουμένων τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν· καὶ ἐπέγνων αὐτούς, ὅτι οἱ Υἱοὶ ἡμῶν εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ᾔδεισαν ἀλλήλους, ὅτι εἰσὶ ἀδελφοί, εἰ μὴ ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ πρεσβυτέρου ἐπέγνωσαν ἀλλήλους τῇ χθὲς ἡμέρᾳ.

[19] Εἰ οὖν μέχρι τῆς σήμερον ἀγνοεῖς τοῦτο, γνῶθι πῶς ἡ πολυσπλαχνία τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίγνωσιν ἀλλήλοις ἐχαρίσατο. Μάθε οὖν παρ' αὐτῶν, καὶ ἐροῦσι σοι. Προσκαλεσάμενος οὖν ὁ Στρατηλάτης τοῖς δύο Νεωτέροις, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, τίνας εἶεν, καὶ τί τὰ συμβάντα αὐτοῖς. Καὶ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα τὰ συμβάντα αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνω αὐτούς, ὅτι αὐτοὶ εἰσιν οἱ Υἱοὶ αὐτῶν. Καὶ ἐπιλαβόμενος ὁ Εὐστάθιος κατεφίλησεν αὐτούς, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Μητὴρ αὐτῶν περιπλεκόμενη κατεφίλει αὐτούς, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τοὺς τραχήλους τῶν Τέκνων αὐτῶν μετὰ δακρύων ἠεχαρίστουν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ἀνευρέσει αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ ὥρας δευτέρας ἕως ὥρας ἕκτης διέδραμεν περὶ τῶν συμβεβηκῶτων φήμη καθόλου τοῦ στρατοπέδου, ὡς πάντα συναθροισθέντα τὸν στρατὸν θαυμάζειν καὶ ἀγαλλιᾶσθαι ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει αὐτῶν πλέον, ἢ ἐπὶ τῇ τῶν βαρβάρων νίκη. Ἑορτὴν δὲ μεγίστην ποιούμενος ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ αὐτῶν ὁ Εὐστάθιος, καὶ τῇ ἐξῆς τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀναπέμπων τῷ δεσπότῃ Χριστῷ ἐπὶ τῇ

μεγίστη αὐτοῦ φιλανθρωπία. Τροπωσάμενος πᾶσαν τὴν περὶ κύκλω χώραν τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεψεν μετὰ νίκης μεγάλης, λάφυρα τε πολλὰ ἐπιφερόμενος καὶ αἰχμαλώτους πλείονας. Συνέβη δὲ, πρὶν ἐπανελεῖν τὸν Εὐστάθιον ἐκ τοῦ πολέμου, τελευτῆσαι τὸν βασιλέα Τραϊανόν, καὶ βασιλεῦσαι ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον, ὀνόματι Ἀδριανόν, Ἕλληνα καὶ αὐτὸν ὁμοίως, καὶ ἀσεβέστερον τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων τυγχάνοντα. Ἐπανελθόντος οὖν τοῦ Εὐσταθίου, ἀπαντὴν ποιούμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος ἐστὶν Ῥωμαίοις, ἐπινίκιον, ἐορτὴν ἤγειν. Καὶ μαθὼν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδραγαθίαν, τὴν τε εὐρεσιν τῆς Γυναικὸς καὶ τῶν Τέκνων αὐτοῦ, ἐπὶ πλεῖον παρέτεινε τὴν εὐωχίαν. Καὶ ὥρμησεν εἰς τὸν ναὸν ἐπινικίους θυσίας ἀνενεγκεῖν τοῖς εἰδώλοις. Εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, οὐ συνεισηῆθεν αὐτῷ ὁ Εὐστάθιος, ἀλλ' ἀποπηδῆσας ἔστη ἕξω.

[20] Ὁ δὲ βασιλεὺς προσκαλεσάμενος αὐτὸν ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, διατί οὐκ ἐπέθυσεν τοῖς εἰδώλοις, ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς νίκης. Ἔδει σε γάρ, φησι, εὐχαριστηρίους σπονδὰς ἀναπέμψαι τοῖς θεοῖς μάλιστα διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς Γυναικὸς σου καὶ τῶν Τέκνων σου. Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει πρὸς τὸν βασιλέα· Εγὼ τῷ Χριστῷ μου ἀνέπεμψα, καὶ ἀναπέμψω ἀπαύστως δεήσεις καὶ ἰκετηρίας, ὅτι ἐλέησέν μου τὴν ταπείνωσιν, καὶ ἀνεκαλέσατό με τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἀπέδωκέν μοι τὴν Γυναῖκα μου καὶ τοὺς Υἱούς μου· ἕτερον γὰρ Θεὸν οὔτε οἶδα, οὔτε σέβομαι, εἰ μὴ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἐνὶ λόγῳ τὰ πάντα. Τότε κελεύει ὁ βασιλεὺς διαδεχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκέλευσεν ὡς παγανὸν παραστήναι αὐτὸν ἅμα τῇ Γυναικὶ καὶ τοῖς Τέκνοις, καὶ οὕτως ἐποίητο τὴν κατ' αὐτῶν ἐξέτασιν. Θεασάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀμετάθετον αὐτοῦ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἐκέλευσεν αὐτὸν καὶ τὴν Γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ Τέκνα εἰσαχθῆναι εἰς τὸ στάδιον, καὶ

ἀπολυθῆναι αὐτοῖς λέοντα. Προσδραμῶν δὲ αὐτοῖς ὁ λέων καὶ πλησίον στας τῶν Μακαρίων καὶ ἀσιδίων, ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ τρόπῳ τινὶ προσκυνήσας αὐτοῖς ἀνεχώρησε, καὶ ὤρμησεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σταδίου. Τότε ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὸ παράδοξον θέαμα, ὅτι οὐχ ἦψατο αὐτῶν τὸ θῆριον ἀπορηθεὶς, ἐκέλευσεν βοῦν χαλκοῦν ἐκκαῆναι, κάκει ἐμβληθῆναι τοὺς Ἁγίους. Συνήρχετο δὲ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, καὶ τῶν ἐλλήνων θεάσασθαι τοὺς Ἁγίους, ἐμβαλλομένους ἐν τῷ χαλκουργήματι. Προσαχθέντες δὲ τῷ μηχανήματι, παρεκάλεσαν οἱ Ἅγιοι τοὺς δημίους δοῦναι αὐτοῖς διορίαν εἰς τὸ προσεῦξασθαι. Καὶ ἐκτείναντες τὰς χεῖρας εἰς τῆς οὐρανὸν προσηύξαντο, λέγοντες· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πᾶσιν ἀόρατος, ἡμῖν δὲ ὀρώμενος ὡς ἠβουλήθης, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου. Ἴδου γὰρ ἡ εὐχὴ ἡμῶν πεπλήρωται, διότι ἀπολαβόντες ἀλλήλους καὶ ἐνωθέντες κατηξιώθημεν τῆς μερίδος τῶν Ἁγίων σου τυχεῖν.

[21] Ὡς δὲ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν βαβυλῶνι διὰ πυρὸς δοκιμασθέντες, καὶ μὴ ἀρνησάμενοί σε, οὕτως καὶ ἡμεῖς τελειωθῶμεν διὰ τοῦ πυρὸς τούτου. Καὶ προσδεχθείμεν τῷ πυρὶ τούτῳ ὀλοκαυτούμενοι. Δὸς Κύριε χάριν καὶ τοῖς λειψάνοις ἡμῶν ... σχῆ μέρους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ γῆς εὐθηνίαν· κἂν ἐν τῇ θαλάσῃ κἂν ἐν ποτάμῳ κινδυνεύοντες, ἐπικαλέσωνταί σε διὰ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν, ῥυσθῶσιν ἐκ τῶν κινδύνων, τοὺς ἐν ἁμαρτίαις διὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν προσπίπτοντάς σοι συγχώρησιν χάρισαι τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ πάντων τῶν μεμνημένων καὶ δοξαζόντων σε, παντὶ βοηθὸς καὶ εὐεργέτης γενοῦ. Δὸς δὲ Κύριε καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ δεινοτάτου πυρὸς εἰς δρόσον μεταβλήθηναι, καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τελειωθῆναι. Εὐδόκησον τὰ σώματα ἡμῶν, μὴ διαχωρισθῆτωσαν, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν αὐτὰ κατατεθῆναι εὐδόκησον. Καὶ ταῦτα εὐξαμένων αὐτῶν, φωνὴ αὐτοῖς ἦλθεν

ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Οὕτως ἔσται ὑμῖν καθὼς ἠτήσασθε καὶ περισσότερον τούτων γενήσεται ὑμῖν. Ὅτι ἀθληταὶ διὰ βίου ἐγένεσθε πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομείναντες πειρασμοὺς καὶ μὴ ἠττηθέντες, δεῦτε ἐν εἰρήνῃ ἀποληψάμενοι τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ἡμῶν, καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου κακοπαθείας εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀπολαύσαντες τῶν ἠτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς Ἁγίοις. Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Μακάριοι προθύμως ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῷ πυρὶ, καὶ ἐμβληθέντων αὐτῶν ἐν τῷ χαλκουργήματι, εὐθέως ἡ ἀπειλὴ τοῦ πυρὸς κατεστάλη. Καὶ δοξάσαντες τὴν ἄχραντον καὶ πανύμνητον Τριάδα, ἄσαντες ἀδὴν ἐπινίκιον ἀπέδωκαν ἐν εἰρήνῃ τὰς θεολόγους αὐτῶν ψυχάς· καὶ οὐχ ἦψατο αὐτῶν τὸ πῦρ μέχρι καὶ οὐδὲ τριχὸς. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας παρεγένετο ὁ ἀσεβέστατος βασιλεὺς ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ ἐκελεύσεν ἀνοιγῆναι τὸ χαλκούργημα, πρὸς τὸ θεάσασθαι, τὸ τί ἐγένοντο τὰ σώματα τῶν αὐτῶν, καὶ εὐρόντες ζῶα τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων, ἐνόμισαν αὐτοὺς ζῆν, καὶ ἐξενέγκαντες ἀπέθεντο ἐν τῇ γῆ.

[22] Θαῦμα δὲ ἔσχεν πάντας τοὺς περιεστῶτας, ὅτι οὔτε τριχὸς αὐτῶν κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ, ἀλλ' ἦσαν τὰ σώματα αὐτῶν λάμποντα ὑπὲρ χιόνα. Καὶ φοβηθεὶς ὁ ἀνοσιώτατος βασιλεὺς ἀνεχώρησε. Τὰ δὲ πλήθη ἀνέκραξεν· Ἀληθῶς μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἷς μόνος ἀληθινὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος, ὃς ἐφύλαξε τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ, καὶ οὔτε τριχὸς αὐτῶν κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ. Λάθρα δὲ οἱ Χριστιανοὶ κλέψαντες τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, κατέθεντο αὐτὰ ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ, καὶ μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν διωγμὸν, οἶκον εὐκτῆριον οἰκοδομήσαντες κατέθεντο αὐτοὺς, ἐπιτελοῦντες τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Μαρτύρων τῇ εἰκάδι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Αὕτη ἡ πολιτεία τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων Μαρτύρων, τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐνδόξου αὐτῶν ἀθλήσεως. Πάντες οὖν, οἱ καταξιούμενοι ἐπιτελεῖν τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ

ἐπικαλεῖσθαι αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, τυγχάνουσι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς δικαίοις δια τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ინგლისური თარგმანები

English Translations

**The life and martyrdom of the holy martyrs –
Eustathius and his wife Theopiste and their children –
Agapius and Theopistus. God bless us!**

The present legal teaching is for people to distinguish goodness and perform good deeds. It teaches them to do the same things that they wish for themselves from others; It also trains them to thank the merciful God in a way they expect from whom they had done good to. This teaching about the goodness taken from the Scriptures, and the deeds of the saints represent spiritual icons that appeal people to imitate their kindness.

Talking about the teaching of certain books does not make sense – they are so numerous. I selected the legal teaching from the numerous books, which at that time was useful to the listeners and noteworthy to those who thought that it was impossible to display such courage as the first martyrs showed at the time. Let everyone know that neither time, nor peril or upbringing can hinder good deeds in any way; and whoever wants to follow the right confession and the teachings of the Fathers, he will easily find the way of life, as was found by those I am speaking of and telling you about their lives and their good deeds.

During the reign of King Trajan, when idolatry swept away the country, the king appointed a man named Placidus Commander-in-Chief, who was a kinsman of Majesty and had all-powerful wealth – gold, silver, slaves, and other riches. He was a pagan by his creed and distinguished by being just in his activities: he helped those in need, released many from court by paying a

fee, clothed the naked, and fed the hungry. With such charity, he became the new Cornelius.

His virtuous wife, who had borne him two sons, was like him in all things. God, however, Who loves mankind and desires that all be saved and Who looks upon those who do good, did not disregard this virtuous man and did not allow him to perish in the darkness of the deception of idolatry.

One day, as Placidus was hunting together with his servants, as was his custom, he came upon a herd of deer. Having pointed them out to the horsemen accompanying him, he set out in pursuit. Picking out the largest deer in the group, he chased after it, and the deer became separated from the herd. The servants followed Placidus, but became exhausted, and were left behind. Placidus pursued the deer alone far into the wilderness. After he chased the deer for a long time, it climbed atop a great rock and stood there. Placidus drew near and looked at it, considering how he might take the deer. But the compassionate God, Who in various ways effects a man's salvation and by means which He alone knows sets him upon the true path, ensnared the hunter. He manifested Himself, not through the agency of another as He did to Cornelius through Peter, but directly, as He did to Paul. Placidus remained for a long time gazing at the deer, and Christ the Lord appeared to him in a vision. A most radiant cross appeared between the deer's antlers, and as Placidus gazed upon it, he beheld the likeness of Jesus Christ, Who was crucified for us. He was astonished by this strange vision, and he heard a voice saying to him, "Why do you pursue Me, O, Placidus?"

As soon as he heard this divine voice, Placidus was stricken with fear, and he fell from his steed to the ground and lay as though dead. When he came to himself somewhat, he said, "Who art Thou, O, Lord, that speaks to me?"

The Lord said unto him: "I am Christ who divided indivisible, created the heavens and the earth out of nothing, who created the brightness and made the darkness invisible; I am the One who created the sun to make the day bright, and the moon and the stars – to possess the night; the One who created time – days and minutes, created a man from the earth and came to this world to save him; I appeared incarnate, was crucified, buried, and resurrected on the third day."

Placidus arose from the ground, crying out, "Now, O Lord, do I believe that Thou art the God of heaven and earth and the Maker of all creation.

Again, he heard a voice, saying, "Go to a Christian priest and be baptized, and he shall indicate to you the path to salvation." Placidus asked for permission to tell everything to his wife and children so that they too could believe in Christ. Christ allowed and instructed the whole family to be baptized, then to return to the same place where Christ would tell them what awaited them in the future and reveal the mystery of life.

Placidus told everything to his wife at night. She said, "Last night, I heard someone say to me, 'In the morning you, your husband, and your sons will come to know Me, Jesus Christ, the true God.' Therefore, let us not wait but rather hasten to do that which we have been commanded."

That night, Placidus took his wife and children and several of his devoted servants and went to the priest. He told everything to him and asked to be baptized. When the priest heard these things, he glorified God, Who calls from among the nations those who are pleasing to Him. He instructed them in the holy faith and told them of all God's commandments. When he had taught them sufficiently and prayed, he baptized them in the name of the Father and of the Son and of the Holy Spirit. Placidus was given the name Eustathius in Holy Baptism, and his wife the name Theopiste, and to their sons the names Agapius and Theopistus were given. The priest communed them of the divine Mysteries and dismissed them in peace, saying to them, "May God be with you, and may He enlighten you with divine knowledge. He has summoned you to the inheritance of life eternal; therefore, when you are deemed worthy to behold Him, remember me, your spiritual father."

The next morning, Eustathius took a few of his servants and went to the place where he had seen the Lord. When he arrived at that place, he sent forth his servants, saying, "Go in search of game." He then dismounted, fell upon his face on the ground, and prayed, weeping and thanking God for His unutterable mercy. He committed himself to his Lord and cast himself upon His good and perfect will, trusting that according to God's goodness, in a way known to Him and pleasing to Him, He would dispose all things in a profitable manner. There it was revealed to him what misfortunes and sorrows should befall him, for he heard the Lord say unto him, "Eustathius, it behooves you to make manifest your faith and undoubting hope and the fervor

of your love for Me. These things are proven not in circumstances of fleeting wealth and vain prosperity but in poverty and tribulation. Therefore, many sorrows shall befall you, and you shall be tested by misfortunes like another Job, that, having been tried like gold in a crucible, you might prove worthy of Me and receive a crown from My hand."

Eustathius said, "O Lord, I stand before Thee; do Thou with me as Thou wilt. I am prepared to accept all things thankfully from Thy hand, for good and gracious art Thou. As a Father, Thou dost temper punishment with mercy. Wherefore, shall I not accept chastisement at Thy merciful and fatherly hands? Yea, as a bondsman am I ready to bear and to suffer all that is laid upon me; only let Thine almighty help be with me."

Then he heard the voice say again, "Do you wish to undergo suffering now or in the final days of your life?"

Eustathius replied, "Lord, if it be not possible that temptation should pass me by, then let me bear these misfortunes now. Only send Thine aid, that evil might not overcome me and separate me from Thy love."

The Lord said, "Take courage, Eustathius; my grace shall be with you and shall preserve you."

Eustathius returned home and told his wife everything. After a few days, by God's allowance, sickness and death came to Eustathius' home, and all his household, men and beasts alike, were stricken with illness. Within a short time, almost all his servants, men and women, and even his animals, died.

In those days, a great feast was being held in the country to celebrate the victory of the Persians. The king and the people

rejoiced. It was necessary for Eustathius to be present at the feast as a Commander-in-Chief. However, he never went there: they were looking for him everywhere and could not find him and everyone was left surprised.

At that time, as Eustathius dwelt in a hidden place, his wife said to him, "Shall we remain in this place for a long time, my lord? Let us go away into a country even further away." Therefore, they departed, together with their children, and took the road leading to Egypt. When they had travelled for a few days, they came to the sea and found a boat there. They boarded it and departed. The master of the ship was a most violent barbarian. Seeing that Eustathius' wife was exceedingly fair, he was wounded with lust for her, and he pondered evil in his heart, thinking that he would take her from her husband. He demanded a fee from Eustathius to take him to the other shore, which the latter did not have, and the evil man kept his wife.

Eustathius resisted the boatman, but when he saw that he was about to be thrown into the water, he was forced to stop resisting and tried to save the children at least. He picked them up and set off in a daze. He approached the river with high-water level, which was dangerous to cross with two children. He left one child on the bank and put the other upon his shoulder, taking him across the river. When he reached the far shore, he set him down and was returning to bring the other child across the river. When he was in the middle of the river, he saw a lion snatch the child and then run. As he returned toward the other child, a wolf suddenly appeared which seized that child and carried him off. In grief, Eustathius was crying bitterly and was pulling out his hair,

but could not help his children. He decided to drown in the river, but he remembered God's will and this made him change his mind and he came out of the river.

When the lion crossed over the river upstream, carrying unharmed the child it had taken into the wilderness, shepherds caught sight of it, and crying out, began to chase after it. The lion dropped the child uninjured and fled. Likewise, the wolf, which was carrying the other child, who was still alive, was seen by farmers, who chased after it shouting, and so it left the child to them unharmed. The shepherds and the farmers, who were from the same village, took the children and cared for them. But Eustathius knew nothing of their deliverance and continued along his way, now in patience giving thanks to God, now overcome by nature, weeping and saying, "Woe is me, who once basked in glory but now am abased! Woe is me, who was once the master of a great household but am now homeless! Once I was as a tree having many leaves, which bore much fruit, but now am I but a withered branch. In my home was I surrounded by friends; when in the streets, by my servants; in battle, by my soldiers: but now am I left alone in the wilderness. But forsake me not, O Lord! Do not disdain me, Thou Who beholdest all things! Forget me not, O All-good One! O Lord, forsake me not until the end! I remember, O Lord, the words which Thou spakest at the place where Thou didst appear unto me, saying, 'Like Job shalt thou undergo misfortunes'; but lo, I have been subjected to more than Job. For although he was deprived of his possessions and honours, he, nevertheless, sat upon his own dunghill; but I find myself in a strange land and know not where to turn. He had friends to

comfort him, but my consolation, my beloved children, have been seized by wild beasts to be consumed in the wilderness. Although Job was deprived of his children, he could obtain from his wife some comfort and care, but my good companion hath fallen into the iniquitous hands of a barbarian, and I, like a reed in the wilderness, am shaken by the storms of my bitter woes. But be not angered with Thy servant, who voiceth the sorrow of his heart, O Lord; as a man do I speak. In Thee am I established, O Thou Who carest for me and dost guide me. In Thee do I hope, and by Thy love, as though by a cool dew and a breath of wind, do I quench the fire of my sorrows. By the sweetness of my desire for Thee the bitterness of my misfortunes is made sweet!"

Thus spoke Eustathius, sighing and weeping. He arrived at a certain village named Badessos. There he was appointed to guard the vineyard – he worked and thus supported himself. Therefore, he lived in that village for fifteen years. His children were being reared nearby in another village, but he knew nothing of them, neither did the children know anything of one another.

The owner of the boat took Eustathius's wife to his country, but he failed to marry her – as a result of the woman's plea, God protected her and she remained undefiled. Some time later, the man died and the woman was released from him.

At that time, foreign tribes made war against Rome and wrought much havoc, overrunning a number of cities. The King worried a lot and remembered Commander-in-Chief Placidas, who had defeated the barbarians many times. He wondered as to how Placidas, together with his wife and children, could have disappeared, and they resolved to search throughout the Empire

for him. The Emperor said to his suite, "I will bestow great honor and numerous gifts upon the man who finds Placidas."

Two men went in search of Placidas – Acacius and Antiochus – who had previously been Commander-in-Chief's soldiers. They passed through many lands and towns. Finally, they drew near to the village where Eustathius lived. When he saw the soldiers, he recognized them from afar as his friends. Placidas recognized the soldiers from afar, remembering both his former glory and his days spent with his wife and children. He prayed and begged Christ to let him see his wife and children abducted by the beasts.

A voice from heaven told him that he would soon regain his original glory and his wife and children, and his name would spread from tribe to tribe. As soon as he heard this, he left the vineyard and set out on his way. Seekers did not recognize him and asked him about Placidas if he knew him. Eustathius asked them, "Why do you seek him?" They answered, "He is our friend, and for a long time we have not seen him, and we do not know where he or his wife and two children are to be found. If someone would apprise us concerning him, we would give him much gold." Eustathius said, "I have not seen such a man, nevertheless, come to the village and rest in my hut."

Eustathius, certainly knew them and tears began to flow from his eyes. He asked the owner of the vineyard for wine and food to host them, adding that he would pay him after receiving the fee. He remembered how in his previous life those whom he now waited upon served him, and overcome by nature, he wished to weep, but he restrained himself so that he would not be

discovered. He left the room, and having wept somewhat and then wiped away his tears, he immediately returned and continued to serve like a slave or the simplest peasant. The soldiers, who had looked frequently at him, gradually came to recognize him, and they said quietly to one another, "This man is like Placidus; perhaps he is actually Placidus himself." One of them recalled that Placidus had a scar from wounds on his neck and decided to check. They checked and made sure he was Commander-in-Chief Placidus, which he denied at first, but finally admitted everything. Placidus told them about his family's dramatic adventures. He did not hide the story of the apparition of Jesus Christ either. The rejoicing horsemen clothed him in the garment of the Commander-in-Chief and brought him to the king. The inhabitants of the town said with a pity: "What a man we had to guard the vineyard."

The soldiers communicated him the King's order, clothed him and took to the Emperor. Along the way, Eustathius conversed with the soldiers about his wife and children. 15 days later, they came to the king. The Emperor received him with honor and joyfully kissed him, asking him how it was that he had left his home. Eustathius related all that had happened and the things concerning his wife and children. Then the Emperor passed his army at his disposal, the number of which Eustathius considered insufficient to fight the barbarians. He asked for gathering all military forces in every city and town.

There were two young men among them who had been raised in one settlement and were more handsome than the others. When Eustathius saw them, he liked them so much that he

asked them to be his fellow diners and treated them with love. He kept them always in his presence and shared his table with them, and they were pleasing in his sight. Thereafter, Eustathius went forth to do battle. Not only did he liberate the cities and lands overrun by them; he conquered the entire country of the barbarians and utterly overwhelmed their forces. Strengthened by his Lord, he displayed much valor and won a victory.

Eustathius chanced upon a certain village, which was situated on a beautiful spot by a river. It was a pleasant place, conducive to repose. Therefore, Eustathius rested there with his troops for three days. It was in that village that his wife lived. She had a garden. By God's providence, her sons knowing nothing of their mother pitched their tent alongside her garden.

At midnight, the mother heard the two young men were asking each other about their origin, and the elder of the two said, "I remember that my father was a general and my mother was a beautiful woman. They had two children: my younger brother and me. They took us and went in a ship. When we left the country, my mother remained on the ship although I do not know why. When we came to a river, my father left me on the bank, put my younger brother on his shoulder, and took him to the other side of the river. After he had carried him to the opposite bank, and as he was returning for me, a lion came, snatched me up, and took me into the wilderness. However, shepherds rescued me from him, and thus I came to be reared in the village that you know."

Then the younger brother arose quickly and embraced him, and weeping, he said, "Truly you are my brother, for I

remember all that you have recounted. At the same time, a wolf snatched me away, but farmers delivered me from him."

They embracing and kissing one another. Their mother, hearing their conversation, lifted up her eyes to God, sighing. She was convinced that they were truly her children. Next day she went to the General and said, "I am from Rome and was taken captive in this land. I entreat you, sir, to take me to my homeland."

Telling that, she perceived that he was her husband, but she feared to tell him the truth. Finally, she dared and said, "I entreat you, my lord, be not angry with me, your handmaiden. Only be patient, my lord, and hear out your handmaid. Are you not Placidus, who in Holy Baptism was named Eustathius? Did you not see Christ on the Cross between the deer's antlers? Did you not leave for Egypt with your wife, who I am, and two children, Agapius and Theopistus? Was your wife not taken from you by a barbarian? I remained unsullied thanks to God and until now wander about in want."

When Eustathius heard her, he recognized his wife, and said: "I am you are speaking about!" They rejoiced, giving thanks unto God. Then the wife asked him, "And where are our children?" He said: "They were eaten by beasts." He told everything what happened to them.

His wife replied: "We should be thankful to God, as we found each other, He gave us our sons."

Eustathius said: "I told you that they were consumed by beasts."

Theopiste then began to relate to him all that she had heard the day before by the two soldiers as they conversed with each other, and how she had perceived that they were her sons. Eustathius immediately summoned them and asked where they were from and what happened to them.

Then they told everything. Eustathius realized that these were his children. They embraced them and wept. All joined together in rejoicing, and there was a celebration exceeding that which had ensued following the troops' great victory. Placidus organized a great feast during which kind Christ was glorified for these wonders.

And so Eustathius returned from battle, rejoicing both over his victory. He entered the city in great pomp, bringing with him many captives and countless valuable spoils. At that time King Trajan died and he was succeeded by Hadrian, who was exceedingly wicked and who hated the good and persecuted the pious. Eustathius was welcomed with honor by the Emperor, who arranged a great celebration.

When Hadrian wished to worship and to sacrifice to the demons in gratitude for the victory over his enemies, he went into the temple of the idols. Only Eustathius did not enter, but remained outside. The Emperor asked him, "Why do you not wish to enter the temple with us and worship the gods? You should be the first to render thanksgiving to the gods inasmuch as they not only preserved you whole and hale and have granted you victory over your enemies but have restored your wife and sons to you."

Eustathius answered, "I am a Christian, and I know Jesus Christ alone to be my God. Him do I honor and thank, and I

worship Him, for He has granted me every blessing: victory, my wife, and my children."

The Emperor stripped Eustathius of his rank and commanded that he be brought into his presence as a commoner. He took him and his family to the hippodrome and let the lions inside, who instead of tearing them down, worshiped them and ran back. Seeing this, the king was surprised and ordered to heat the iron furnace and throw them inside.

The entire nation flocked to see the merits of Eustathius and his family. They heated the furnace created by some devilry; the convicts begged the tormentors to let them pray. They prayed to Christ with their hands raised to the heaven for grace to be given to their remains, and to help those in need by mentioning their names. They also prayed that the intensity of the fire would be reduced to dews and that their corpses would be left without dismemberment. After the prayer, a voice came from heaven: "Let everything be as you have asked for it, you deserve even more, because you have endured great trials and have not been defeated, take the crowns of victory instead of the plague". They then fearlessly entered the fire, the sharpness of which suddenly subsided. They praised the glorious Trinity, sang the hymn of victory, and thus surrendered their souls to the Lord.

Three days later the king came to the place of punishment and ordered the furnace to be dismantled to see the corpses. They saw whole corpses that looked like living beings and whose hair did not even show traces of fire, as if they had not even been touched. They were taken out and rested on the ground. The king was frightened and quickly left the place. And when the people

saw it, they cried out: "Great is the God of Christians. Truly there is only Jesus Christ and there is no other God but Him."

Christians secretly stole their corpses and buried them in a place of honour. After the persecution of the Christians, a church was built on the site and their remains were laid to rest to honour their celebration day, which is in the month of September.

This is the work of these saints, this is the end of their glorious deeds. All who will be worthy of their remembrance, and will regard them as helpers, will find the goodness which is by the grace of our Lord, Jesus Christ, which is the glory and steadfastness with the Father and the Holy Spirit, for ever and ever. Amen.

**The martyrdom of Theodore, the holy and glorious martyr,
and his fellow martyrs in April, who were tortured in
the country Pamphylia**

Antoninus was a ruler in Rome at that time, and Diodorus, a man of evil and an enemy of Christians, ruled in the Phrygian city of Perge. He received an order from the ruler to gather brave young men, form an army of cavalry from them, assign salaries to them, give them weapons, donkeys, reserve horses, all that was needed for the army, and appoint a commander, and send him to Rome.

Diodorus sent horsemen to quickly carry out the ruler's order to look for the brave young men and bring them to the ruler. During their search, they met a handsome young man named Theodore, a devout Christian who was going to pray. The horsemen liked the young man and told each other that he could help other riders as well, they immediately stopped him telling that the ruler was inviting him. Theodore, realizing that this would lead to his sacrifice for Christ, raised his eyes to heaven and offered thanks to the Lord. Theodore followed the cavalry, who introduced him to the ruler. Diodorus and all who were with him rejoiced at the sight of the handsome young man. The ruler asked for his name and ordered that a ring be affixed to him (to appoint him a knight).

Theodore did not accept the ring, he threw it away, and said that from the time he was in his mother's womb he was appointed as the knight of the Lord, who created the heavens and the earth, the sea, and all that dwells here. When asked by the

ruler whether he wished to become the king's main rider, Theodore replied that he would neither become his rider nor obey him, and would not make any sacrifices to pagan idols. The ruler reminded that many Christians were tortured and killed for this reason and a similar fate awaited him, and if he agreed, he would be honored and appointed a civil servant. Theodore got interested in which idol he would have to sacrifice. In response, when he heard the name of Dio, he described him as a whale created by the art of witchcraft, who kidnapped Ulimpia and decapitated her, and then resembled Pelican and desecrated Lydia's virginity. The ruler rebuked that he should not be accused of believing in the great God, to which Theodore explained why he did not care what the devils they served were.

Diodorus then offered a sacrifice to the virgin Artemis. In response, Theodore described her life: Artemis, a hunter in the mountains, was assisted by demons, accompanied by the 12 men who admired Artemis and who fulfilled her every wish, and who finally went out of their mind and died. When the ruler heard this, he addressed Theodore as an abuser of the temples and a blasphemer of their gods, accusing himself of having allowed so much to be said and ordering to lie him down on the ground and beat him with cowhide whips until he offered sacrifice to their gods.

Theodore suffered while being beaten, but still chanted Christ and kept saying that he was grateful that he too had a share with the saints, that he too took part in the torture, that he recognized him as King, God and Savior, who from time immemorial created inexpressible wonders, helped Abraham,

Isaac, Jacob and all righteous people as well; He begged to be taken away from this worldly impurity and to assist in the execution of his plan to glorify his name forever.

The executioners tormented him until they got tired. The chief again offered Theodore to sacrifice to their gods and thus save his youth. And Theodore again denied it, he was ready to sacrifice himself to Christ and to suppress pagan idols. The chief then ordered to heat the iron grille and place Theodore on it so that everyone could see how Christ would help him.

The executioners immediately brought a large grille on which a man could fit, lit a fire underneath, and from above they poured candles, wax, and sulfur. As the fire intensified and the grille became heated, the ruler ordered his torture. Naked Theodore ran to the instrument of torture like a helpless lamb and lied on it and as if lying on a dew, so rested, then looked up to heaven and asked the glorified Lord of all to hear him, to send an angel and save him from fire and smoke, for it was all done in his name. As soon as he said it, everyone saw a miracle: a voice came out of the depths, and the earth shook, and water appeared under the grille, which extinguished the flames of the fire; The martyr got up as if awakened from sleep and addressed the ruler: "Ask one of the horsemen to lie down on the grille now and see if his gods would help him". The horseman Aquiline rejected this idea and advised the ruler to bring in a priest and thus test the strength of their gods.

The ruler made to bring a priest named Dioscorus, a servant of Dios and Athena, who was told of the miracle. The ruler asked him how Theodore had enchanted the fire by not

touching it. According to Dioscuros, Christians do not have magic: wherever the name of Christ is uttered, all magic is destroyed and the devils are persecuted, therefore, this name is dangerous. To the ruler's remark that Christ is stronger than our God, the priest replies that Zeus is an idol, sculpted by men. The ruler suspected that the priest was on the side of Christians, but the latter justified himself by saying that he had never had faith and served idols because of poverty and hardship, and now he saw how Theodore had defeated their gods and wished to become his fellow. He advised the ruler to test Zeus himself; If he could withstand the force of fire, he would save others from the fire.

The ruler did not like Dioscorus' offer and ordered to throw him on the heated grille. Before being placed on the grille, Dioscorus asked Theodore to pray for him. Having prepared for torture, he asked Christ to accept his soul with peace through Theodore's prayer. As soon as he said that, he breathed his last. Then the Christians there took his body, embalmed it and buried it with honor. Blessed Theodore was thrown into prison by the order of the ruler, where he prayed for the soul of Dioscorus.

That night Bishop Peghasse came to the prison and asked for permission to visit Theodore, which the prisoner gladly granted. The bishop fell at the feet of Theodore, who was praying, and thanked him that Christ had chosen the holy lamb in his flock in the person of Theodore, who would lead the flock on its way to him. On the other hand, he begged Theodore to bring the matter to an end so that others could follow in his footsteps.

The next day, on Thursday, the ruler ordered to bring Theodore in front of him. He again advised him to sacrifice to the

pagan idols, to which Theodore replied that they should first ask Dios if he wished to be offered a sacrifice from him. Instead of deaf and dumb idol, the devil in the idol answered to Theodore's question in a loud voice for everyone to hear: he had been looking for Theodore for three years to fight, lead him into sin, and cast him out of the flock of Christ. He heated the heart and kidneys of sleeping Theodore, and he wished to take him to the brothel, which he failed to achieve; Awakened Theodore began to pray and called to Christ. On hearing this, the devil shook with fear and fled. He was also going to run away from this place, because he met Theodore here as well. The devil lists the places from which the followers of Christ expelled him: Macedonia, Nicomedia (Tryphon), Perge... During his stay in Macedonia, many warriors appeared in front of him and expelled him from there, Tryphon expelled him from Nicomedia to another place, and the martyr Thyrsus demolished his dwelling. He no longer knows where to go to rest from the followers of Christ and not fall into eternal fire. The devil begs Theodore, but the young man curses him, commanding him in the name of Christ to be silent and to hurt no one.

Then the devil smashed the idol, turned it to dust, and before fleeing said to the ruler: "Evil ruler, why hast thou seized this young man to damn me? Take him out of this life quickly not to incense him, not to let him pray while crucified, so that not to burn you and all of your people with fire. He also recalled that he and his friends had been watching Theodore since childhood and felt that he would do them great harm. The chief called Theodore and asked him what power he had to defeat the gods, why he was

not afraid of torture, and why the fire could do him no harm. If he told him his secret, he would release him.

Theodore replied: "You promise to let me free, as if I want to be in this earthly world. I do not value this country and I strive unceasingly for eternal good. How should I make you understand the goodness of the Lord when your heart is evil and distorted? Scripture claims: "Do not give purity to dogs, do not throw pearls to pigs. How can I reveal the secret of God to you when your heart is not right?"

The ruler became angry and ordered to tie Theodore to the wild colts so that he could be executed by dragging. They brought the colts with ropes to tie the blithesome to the horses. Theodore asked for seclusion so that he could pray; He raised his eyes to heaven and said: "True light, hope of the doomed, leader of the wicked, rescuer of the captives, ressurector of the dead, I beg you, good Lord, who raised Elijah with the chariot of fire, and saved Daniel from the clutches of the lion, gather strength and help me, have a good miracle upon me, so that our haters may see it; Have mercy on those two horsemen who believed in you.

He then told the horsemen to obey the ruler's order. They refused to do so, the other horsemen tied him to the wild horses and beat the horses with a whip making them drag him into the field. And Theodore asked the Lord: "Lord Jesus Christ, know well how I wish to abandon this earthly world, but, to glorify thy name, save me from such death, and let all know that thou are the God of gods and King of kings". After these words he saw a fiery chariot coming down from heaven, which took the martyr and set

him at the door of the wicked ruler. The horses, frightened by the angels, ran away and disappeared into the abyss.

Theodore was thrown into prison, and the ruler discussed with his friends and relatives what kind of death Theodore should be sentenced to. Before that he once again offered Theodore to bring sacrifice to his gods and thus save his youth. Theodore again denied and advised him to repent his iniquity, to condemn pagan idols if he wished to be saved from eternal flame.

The ruler then ordered a large oven to be built, to heat it for three days, and to throw Theodore into it, also instructing that those who would protect the martyr would be punished there as well. Being imprisoned, Theodore prayed and begged the Lord to see his mother, who had been held captive in a foreign land. As soon as he finished the request, the angel of the Lord informed him that he would see his mother before the end.

Three days later, when the oven was very hot, Theodore was brought in and placed there all tied up. Saddened by this, the horsemen, Socrates and Dionysus, said to the heathen ruler: "Ruler, full of much imprudence, what did Theodore do wrong to be punished like this? After all, he endured all kinds of suffering and came out healthy, but you still fail to understand this". At the command of the ruler, they too were thrown into the oven, where Theodore sang hymns to the Lord and encouraged the horsemen not to be frightened, and to recite the various verses of his chant 'hallelujah'. After the chant, Theodore asked the Lord to put out the fire, as in the case of the Babylonian juveniles, and to show his omnipotence to all. The fire was extinguished and all three fell asleep. On that very day, by the grace of God, Theodore's mother,

Philippa, came from a distant land, and when she heard the story of her son thrown into the oven, she tore her clothes, pulled out her hair, and ran to the oven lamenting. She was asking the Lord why he sacrificed Theodore, who, while still in his mother's womb, promised glory.

Seeing his mother barefoot and in torn clothes, St. Theodore told her that she should rejoice at the sight of his martyrdom, he asked her to go and clothe herself like a bride of Christ. The mother did what she was told to do. She went to the oven and told her son that according to the vision, he would be crucified, then she turned to Christ asking him to sacrifice Theodore.

At dawn, the ruler told his relatives and friends that not even the bones would be left untouched in the oven. Then one of the servants informed the ruler that the fire could do nothing to punish him. As soon as Theodore was thrown, he mentioned the name of the Lord with a request to help the doomed, and immediately strong fire was extinguished. His mother Philippa is there too, teaching Theodore patience and rejoicing as if she were at her son's wedding. When the ruler heard this, he went to the oven and told Philippa to advise her son to sacrifice to pagan idols, and thus she would no longer remain childless. She replied that they did not offer sacrifices to the devils and informed him that Theodore would be executed on the cross. The ruler liked this idea and ordered to crucify Theodore and to behead Philippa. Two horsemen thrown into the oven were killed by spears.

Theodore was brought to the place where the cross was erected. He looked up at the cross and said: "The cross, annihilator

of sins, pride of the righteous, ladder to heaven, pillar of baptism, ark of men, scepter of strength, infallible path, oppressor of the devils, preacher of the passions of Christ, have mercy on me who came to you with joy, so that I, crucified on you, may glorify the Lord and sing to him forever and ever.” Theodore asked the executioners to crucify him not as Christ, but upside down. The tormentors did not listen to his request and told him that according to the order, he should be properly crucified. Hanging on the cross, Theodore said: “Now, I have overcome you, devil, I have shamed you, Samael, I am no longer afraid of you, because I have climbed the high tower.” At this time Theodore’s mother was brought to the cross and beheaded in front of her son. Before she was punished, she addressed Christ: “The cup you drained for the life of men, now my son is draining in your name. Reveal us, sinners, your mercy!”

Theodore was hanging on the cross for 3 days, in the end, he addressed the Lord: “Have mercy on my soul with the grace and love of mankind of my only begotten Son, with whom you are blessed with all holiness, kind and life-giving spirits to eternity, Amen!” As soon as he uttered these words, he gave his soul to the Lord. Christians gathered, collected the parts of the martyr, and buried them in a place of honor. Then a beautiful church was built there to glorify the Lord.

“Theodore, his mother Philippa, and two horsemen were executed on the 20th of August, during the reign of Antoninus, and our Ruler is Christ God, who is our glory and endurance with the Holy Father and the Holy Spirit. Amen forever and ever!”

The month of September C (3) The martyrdom of Saint and Blessed Anthimus, archbishop of Nicomedia. God, bless us!

In the country of Bithynia, on the other side of Byzantium, there is a city called Nicomedia, which in ancient times was large and glorious, full of people and well-known all over the surrounding countries and regions. A beautiful branch emerged in this city, full of beautiful and fragrant fruits. This is Anthimus, a man of profound faith, the jewel of the priesthood and the torture of beauty. He adorned this city and church the most with all his possessions and wealth, and converted to Christianity not only the inhabitants of this city but the whole region. The rumours of his work and miracles spread in every country.

Anthimus learned all the good rules from infancy and the grace of God came upon him. As he was getting older, his desire to understand more and his fear for God were getting stronger. When he reached his youth, he became a manly and hardworking man – he could fast often, he was also unhurried and compassionate at praying. He completely got rid of anger and carnal desires in his life. He hated fame and arrogance and spent time praying and reading books. He embraced with his soul and mind the mother of virtues - the love of God, he parted with laughter and joy as evil enemies, and fell in love with daily mourning and tears. Being adorned with humility, his virtues manifested the dignity as well. As a result, his visitors imitated his kindness and generosity. Living this way, he shone and deserved the attention of the clergy. The archbishop of the town church

forced him to join the priesthood and appointed him archdeacon; After some time, he was ordained. By the force of the priests and other connoisseurs of his virtues, Anthimus agreed with fear and respect to the offer of honour, and from this time his work and virtue increased even more, equal to that of an angel.

Cyril, high priest of Nicomedia, died shortly afterwards. The church lost its protector and great sorrow settled among the Christians there. Then the bishops, the priests, the believers of Nicomedia gathered from other regions and decided to appoint Blessed Anthimus as a priest. Before making this decision, they went into the church to find out if this idea was pleasant to the Lord. During the prayer a great and surprising light shone and a voice was heard that Anthimus deserved this honour.

After receiving consent from the Lord, they immediately performed the Divine Liturgy and consecrated Blessed Anthimus as Archbishop. The throne found its leader, immaculate and adorned with every virtue. And mourning was transformed into joy.

Blessed Anthimus took the helm of the church and hastened to save the entrusted to him souls from the torment of iniquity by the Lord, and to take them to the harbor of life. The power of his teachings is attested to by the excellent and glorious, marvelous man Inde, the servant of the king's palace. As a result of the teachings of the great Anthimus, he abandoned the pleasures of the king and the royal court, and placed the crown of torture on the head together with the maid of honour Domna, who had been baptized by the previous high priest Cyril. At the time of Anthimus, 20 000 martyrs were burned, including

Mardonius, Migdonius, Peter, Dorotheus, and Zeno, brave men who voluntarily shed their blood for the love of Christ. Such was the miraculous and great priesthood of Anthimus, and such congregation he presented to the Lord for the wonderful sacrifice.

A fierce winter and a strong wind came upon the Christians at that time: Maximian conquered the kingdom and began to persecute the Christians – he tortured with various torments all those who disobeyed his command and did not worship the deceitful idols. He rewarded the disbelievers of Christ and those who obeyed him (the king) – with great honour, wealth, and power for their infidelity.

Then the wicked men denounced Anthimus to the king, accusing him of being a teacher and leader of the Christians: Maximian immediately sent twenty horsemen to look for him and bring him.

Blessed Anthimus was in the town of Simane, preaching the word of truth and multiplying the talent which the Lord had bestowed upon him. This small town was in a desert place, and Anthimus went there every day, praying with bitter tears to the Lord. When Christ was chanted and praised, the hunters of the field would gather and stand around Anthimus, listening to his chant, and praising the Creator with him. When Anthimus finished chanting, he would bless them and the hunters would return to their asylums. Blessed was Anthimus not only for humans but for cattle as well.

King's sleuths roamed the villages and settlements in search of Anthimus. They also came to Simane, where he lived in a small tent on the outskirts of the settlement. The horsemen did

not know that he was Anthimus and asked him if he had seen the latter – the Christian bishop. He wondered why they were looking for him. The horsemen replied that the king had ordered to bring him. Anthimus offered them to go to his dwelling, where they would rest and find the man they were looking for. The horsemen followed Anthimus. He accommodated them in a tent and served them bread and sourdough because he had nothing else to eat. After resting, Anthimus revealed his name – that he is the one they were looking for. The astonished and ashamed horsemen could not even dare to look at him, for they knew well what the king was calling Anthimus for. The embarrassed horsemen offered him to stay in a tent, or hide somewhere safe, and they would report to the king that they were searching everywhere but could not find his trace.

Anthimus, a follower of the law of the Lord day and night, did not consider it necessary for the seekers to lie about him to the king and prevented them from carrying out their plan because he had a great desire to be tormented for the sake of Christ. He invited the horsemen to go to the king together and find out what he was calling him for, adding that he was not afraid of anything because the Lord was his protector. As soon as he said that, he took the cane and they all headed for the king. The horsemen saw his innocence and sincerity, they were surprised and revered him as an angel. On the way, Anthimus advised them to renounce the evil temptation of idols, to believe in the creator of heaven and earth, and of every visible or invisible creature, telling of the good things prepared for the eternal followers of Christ, and of the torment that awaits the ungodly and sinners; He also explained all

the secrets of Christianity. The horsemen believed the words of Anthimus, believed in the teachings of Christ, and asked Anthimus to baptize them.

They came to a river, at the foot of which Christ's servant placed horsemen, uttered the set prayers, and baptized them in the name of the Father and of the Son and of the Holy Spirit. They then continued their way to the king. The horsemen forced their spiritual father to reconsider coming to the king, but in vain. They informed the king of their arrival to the city, and the latter ordered to bring Anthimus in. The Blessed was tied up like a wicked man (such was the custom for Christians in that city), and Anthimus, who was looking up to heaven, fearlessly approached the king. Maximian ordered to place the torture tools in front of Anthimus: large sticks, whips, heavy cauldrons, metal scrapers, meat grinder, sharpened swords, chariot wheels, iron shoes, all in order to frighten Blessed Anthimus. He laughed at the king and replied angrily to his words that he is a man who has been misled by Christ and calls foolish people to blaspheme the idol: "It would be appropriate if I did not answer, but the apostle tells us to be ready to answer to all who expect the answers, and the Lord also said to us: I have given you the word and the wisdom, which cannot be resisted, as well as the words to reply to resisters, and therefore I will say: Before coming here I was amazed at the darkness of your mind, for you are so bound up with the iniquity of idolatry that you do not see the light of worship, and do not obey the Father who gave birth to everything, who, too, gave birth to you, ungrateful, and gave you the kingdom. And now I am even more astonished at your foolishness in trying to frighten

the tied up man standing in front of you with torture tools. You seem to be intimidating others who like this world and find it difficult to separate from it. I call the earthly body a prison because the soul is hindered from achieving the desired goal soon. And your threats and tools for torture I find ridiculous, for they will soon summon me to death, which will deliver me from the bonds of the flesh, and send me to eternal haven.

After these words the enraged king ordered that stones be thrown at the back of the head of Anthimus. He, rejoiced at the beginning of the torment, thanked the Lord and said aloud: "Maximian's gods are the inanimate idols of the devil, who created neither heaven nor earth." Upon hearing this, Maximian was mad with rage. He ordered the long nails of iron to be heated and hammered into the legs of the martyr. Anthimus knew that this cruel and bitter torment would bring him good, and said to the king: "I blame you for idolatry but I am grateful for the suffering inflicted on me, for with this little suffering you will give me innumerable goodness." Seeing his patience, the king diligently tried to overcome his courage and fortitude of mind, and ordered more torments to the executioners. This time he ordered the broken debris to be thrown to the ground, the naked Anthimus to be thrown on top of them, and beaten with sticks mercilessly, to be doubly tormented, on the one hand, by the beating and, on the other hand, by the debris penetrating into the body. The mighty martyr cried out to the Lord: "Thank you, Reverend, for giving me the strength to endure – suppress my enemies and destroy my haters, bring the superiors beneath me."

The martyr was being beaten for a long time. Rivers of blood flowed out of him; His flesh was torn and the bones were fragmented. His lips were praising the Lord and his mind was unshaken by the love of Jesus Christ. The raging beast, Maximian, watched Anthimus's incredible patience with astonishment, and offered a new torment to the executioners: heated iron-clad shoes were put on him so that his feet would burn, the patience of which would be inaccessible to the mind. Then grace descended from heaven on Anthimus, and a voice was heard saying: "Encourage and strengthen yourself, my servant, defeat your enemies, for your deeds will be rewarded: you will be given an unfading crown."

The voice filled him with joy – his mouth and heart shone and he did not pay attention to his torment. Maximian was surprised by his patience and said: This man is a connoisseur of witchcraft, because he showed patience beyond his reach. And he said to Anthimus: "Tell me the art of your sorcery that helps you to endure so much suffering." Anthimus replied: "The Lord Jesus Christ, the true God and Reverend, has given me the strength to overcome your iniquity and to expose your arrogance and greed. You could not overcome one old man with your gods, because they are powerless even by human power and represent nothing, so I can defeat you and your gods, because the Lord is my helper and companion of my soul, he is able to destroy the evil of my enemies with his truth, I will sacrifice to him of my own free will and glorify his name, for he has saved me from every plague."

After these words the enraged king ordered him to be tied up on the wheel of the chariot to spin: some of the executioners

were turning the wheel, while others were burning the body of the Blessed with a lamp in their hands. Suddenly, by the grace of Christ, the wheel of the chariot stopped moving; The executioners dropped their lamps and lay on the ground as if asleep. Seeing this, the king became angry and threatened the executioners to be punished because they did not obey his order and fell asleep on the ground. The executioners told him about their vision: three men, dressed in white and with brilliant faces, approached Anthimus, greeted him, comforted him and encouraged him. It was at this time that the wheel of the chariot stopped, and they, too, with their lamps, lay on the ground asleep. Blessed Anthimus thanked God and sang with a fervent heart. The king then ordered Anthimus to be removed from the chariot and offered him two conditions: to offer an offering to the idols, thus earning more honour than all the princes, or to be beheaded. Anthimus replied that it was his greatest wish to leave this world soon and arrive at the abode of 30,000 martyrs, and he said with joy: "Behold, I and the children whom my Father hath given me."

When the king heard his answer, he said that he had heard of the longing for glory of the Christians to inherit the name of a brave and patient man, he also knew that they preferred death, which is the end of all evil, but this time he refused to please Anthimus with a quick death, he would first severely torture and only then separate him from this life with a bitter death. He was then ordered to bind his hands and feet in iron and throw him into prison.

In prison Anthimus prayed incessantly and praised the Lord that he had rewarded him with patience so that he could

endure the torture. Then he wished peace to the prisoners – he taught the life of the soul and preached the true worship. The prisoners were soon educated by his teachings, believed in Christ, and begged Anthimus to baptize them. The kind shepherd did not hesitate to enroll them in his flock. They brought water to the dungeon and properly performed prayers, and he baptized them all.

This was reported to the king, who angrily ordered to bring Anthimus to him at dawn. When the latter was brought, the king said to him in an angry voice: “Your unruly soul has not yet been touched by so much suffering, nor has the multiple beatings taught you to be wise, and locked in the dungeon you dared to deceive many and convert them to your religion, as I was informed.”

St. Anthimus replied: “I am a priest of Christ the High Priest, and I can preach in every holy place in the name of my High Priest, who is willing to listen, for he himself has commanded his disciples: Go and preach to all the pagans, and baptize them in the name of the Holy Father, Son and Holy Spirit. With the subsequent tortures inflicted on me, you became dangerous in the execution of my ministry, but you added more strength and courage, and I had more grace and help from my Reverend. Your encouragement, Lord, my heart encourages my soul because of my pain, and you, the mighty heathen, do not be mistaken and don’t get tired, for you will not be able to overcome my desire and longing for Christ. Then the mighty and helpless Maximian gave the order to take the Blessed Anthimus out of the city and behead him.

Anthimus was brought to the place of the execution. The executioner moved with compassion towards him, because the Lord, who wants to save all people, brought him (the executioner) the dew of his mercy. The executioner begged the martyr to make him worthy of the grace of Christ. Blessed Anthimus, who taught worship with great diligence, said: “May the grace of the Lord be with you.”

At the place of punishment, St. Anthimus fell to his knees, prayed to God and offered a hymn of thanksgiving to him, then told the executioner to obey the king’s order. This is how Blessed Anthimus was beheaded on September 3, and that executioner had since become a Christian.

The Christians came at dusk, took the honored corpse, and buried it in a place of honour as fragrant ointment, a treasure of healing, and the light of believers, with the grace and humanity of our Lord Jesus Christ, the true God and Father, glory be to the Father and to the Son, and to the Holy Spirit, from everlasting to everlasting, Amen!

ტექსტისათვის

როგორც ყველა აკადემიური გამოცემა, ჩვენი ტომიც ორი ნაწილისგან შედგება: ტექსტებისგან და სამეცნიერო აპარატისგან. ტექსტების ნაწილში იგულისხმება როგორც ქართულად ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული ძეგლები, ანუ ჩვენი კვლევის ძირითადი მასალა, ისე მათი ინგლისური თარგმანები და ერთი ტექსტის შემთხვევაში – ბერძნული ვერსიაც. გამოცემაში ისინი შემდეგი თანმიმდევრობითაა წარმოდგენილი: ქართული ტექსტები, ბერძნული ვერსია და ბოლოს – ინგლისური თარგმანები.

ძირითადი ტექსტის პუნქტუაციური, ორთოგრაფიული და ენობრივი კუთხით მონესრიგებასთან დაკავშირებით აღვნიშნავთ შემდეგს:

სახელმძღვანელოდ აღებული გვაქვს თანამედროვე პუნქტუაციის წესები, როგორც ეს ძველი ტექსტების აკადემიური გამოცემის პრაქტიკაშია მიღებული.

იმავე პრინციპს ვატარებთ ორთოგრაფიის სფეროშიც, კერძოდ: სიტყვებს, რომლებიც დღეს იწერება ერთად, ვწერთ ერთად, რომლებიც იწერება ცალ-ცალკე, ვწერთ ცალ-ცალკე.

მაგ., ორი ან მეტი სხვადასხვა ფუძისგან მიღებულ კომპოზიტებს ვწერთ ერთად: **ნათლისღება** და არა **ნათლის ღება** ან **ნათლის-ღება**, **ნათლისმცემელი** და არა **ნათლის მცემელი** ან **ნათლის-მცემელი**, **წინამდებარე** და არა **წინა მდებარე** ან **წინა-მდებარე**, ასევე **თაყუანისცემა**, **თაყუანისმცემელი**, **პატივისცემა**, **პატივისმცემელი**, **ნუგეშინისცემა**, **ნუგეშინისმცემელი**, **ქველისმოქმედი**, და ა. შ.

ნათქვამი ეხება რთული აგებულების ზმნებსაც. ძველი ტექსტების აკადემიურ გამოცემებში დანერგილი პრაქტიკა ერთი და იმავე ენობრივი მონაცემისადმი სხვადასხვაგვარ (არაერთგვაროვან) მიდგომას გვთავაზობს. კერძოდ, კომპოზიტური აგებულების სახელები (ორი ან მეტი ფუძისგან შემდგარი) თუ იწერება ერთად (იგივე **ნათლისმცემელი**, ან **ნათ-**

ლისმლებელი), ასეთივე შედგენილობის ზმნები იწერება დეფი-სით (მაგ., **ნათელ-ილო, სრულ-ყო, ცხად-ყოფს, ჯელ-ენიფების, ძალ-უძს** და ა. შ.). თუ ამოსავლად ისტორიულ ვითარებას ავიღებთ (ანუ გავითვალისწინებთ იმას, როგორი მდგომარეობა გვექონდა კონკრეტული ხელნაწერის შესრულების დროს), მაშინ სახელებიც არ უნდა დავწეროთ ერთად. ჩვენ ვეცადეთ აღნიშნული ენობრივი მოვლენის მიმართ ერთი საერთო პრინციპი გაგვეტარებინა და ანალოგიური აგებულების სიტყვები დაგვეწერა ერთად, განურჩევლად იმისა, რომელ მორფოლოგიურ ოდენობასთან გვექონდა საქმე – სახელებთან თუ ზმნებთან. ასე რომ, რთულ ზმნებს ვწერთ ასე: **ნათელილო, ცხად-ყოფს, ჯელენიფების, ძალუძს, გულისწმავყავ, ამბორსუყოფდა** და სხვ. მაგრამ **პატივი სცა, თაყუანი სცა, ნუგეშინი სცა.**

აღწერიითი (პერიფრასტული) წარმოების ზმნებსაც, რომლებიც მარტივ შემასმენლად მიიჩნევა, ვწერთ ერთად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ისინი მოცემულია ანმცოს III პირის (მხოლობითი თუ მრავლობითი რიცხვის) ფორმით, მაგ., **აღსრულებულ არს, აღსრულებულ არიან, დარჩომილ არიან**, მაგრამ **დაჯდომილიყო** და არა **დაჯდომილ იყო** ან **დაჯდომილ-იყო**.

შედგენილი შემასმენლის ნაწილებს ვწერთ ცალ-ცალკე, მაგ., **„განმარჯუებულ იყო ყოველსა ზედა“** (= გამარჯვებული იყო), როგორც ამას თანამედროვე ქართულში ვაკეთებთ, ასევე – **უდებ იქმნა, უჩინო იქმნა, სრულ იქმნა** (მაგრამ **უდებყო, სრულყო**, რადგან ესენი რთული ზმნებია და არა შედგენილი შემასმენლები).

გარეგნულად (აგებულების თვალსაზრისით), როგორც ცნობილია, შედგენილი შემასმენელი და მარტივი, მაგრამ აღწერიითი წარმოების ზმნების III სერიის მწკრივები ზოგჯერ ძალიან ჰგავს ერთმანეთს, თუმცა წინადადებაში მათი ფუნქციები კონტექსტის მიხედვით განირჩევა. შეიძლება მათთან დაკავშირებული ორთოგრაფიული პრინციპები, რომლებსაც წინამდებარე გამოცემის სახელმძღვანელოდ ვიყენებთ, გადაიკ-

ვეთოს კიდეც (ანუ, თანხვედეს ერთმანეთს). მაგ., „ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ტექსტში გვხვდება ასეთი ფრაზა: „რამეთუ შურითა **აღძრულ არს** ეშმაკი შენ ზედა, რამეთუ დაუტევე იგი და ისწრაფის აღძრვად შენ ზედა ყოვლისა ბოროტისა.“ საანალიზო ფორმა აქ შედგენილი შემასმენელია (= აღძრულია) და არა ვნებითი გვარის ზმნის | თურმეობითის ფორმა (აღიძღვრის – აღძრულ არს), რასაც **ისწრაფვის** ფორმაც ადასტურებს (ორივე ახლანდელ დროშია), თუმცა, | თურმეობითიც რომ ყოფილიყო, მაინც ცალ-ცალკე უნდა დაწერილიყო იმ გამონაკლისის გათვალისწინებით, რომლის შესახებაც ზემოთ აღვნიშნეთ.

ესე ეგე, იგი ნაცვალსახელები, სადაც ისინი **ც** ნაწილაკის როლს ასრულებენ და კითხვით ნაცვალსახელებსა თუ ზმნიზედებს მიმართებითობის ფუნქციას ანიჭებენ, დეფისით გამოეყოფიან იმ სიტყვას, რომელსაც დაერთვიან, მაგ.: **რომელსა-ესე, რომელი-ეგე, ვითარ-იგი, სადა-იგი** და ა. შ.

„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ კრიტიკული ტექსტი ეფუძნება Ath-17 ნუსხას, სქოლიოში კი ჩატანილია მეორე ნუსხის (H-2077) მონაცემები ლიტერის მითითების გარეშე, რადგან ძირითად ტექსტს მის გარდა სხვა ნუსხა არ მოეპოვება. შესაბამისად, თუ კრიტიკულ ტექსტში ამ მეორე ხელნაწერის ფორმაა გამოყენებული, სქოლიოში ასახულია Ath-17 ნუსხის მონაცემი, რომელსაც A ლიტერით გამოვხატავთ.

„თეოდორე პერგელის წამების“ ნუსხები A B C D ლიტერებით გვაქვს აღნიშნული. ამათგან პირველი მიუთითებს ჩვენ მიერ ძირითად ნუსხად მიჩნეულ, ათონური წარმომავლობის A-1103-ზე, რომელიც სქოლიოში მხოლოდ მაშინ ჩანს, თუ კრიტიკულ ტექსტში სხვა ნუსხის მონაცემია გამოყენებული. მაგ., აღნიშნულ ხელნაწერში გვხვდება ფორმა **დლითიდ-დლე**, რომელიც დანარჩენ ნუსხებში მოცემულია **დლითი-დლე** ფორმის სახით. ჩვენ ის კრიტიკულ ტექსტში ავსახეთ, სქოლიოში კი ჩავიტანეთ ათონური ხელნაწერის ჩვენება. B ლი-

ტერი გვიჩვენებს H-1347 ხელნაწერის იკითხვისებს, C ლიტერი – A-128-ისას, ხოლო D ლიტერი – A-382-ისას.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ შემთხვევაში, მხოლოდ ერთი ნუსხა გვაქვს და, შესაბამისად, მას სქოლიო არ ახლავს.

სამეცნიერო აპარატი, თავის მხრივ, რამდენიმე ნაწილს მოიცავს. სანამ მათ შევხებით, მანამდე აღვნიშნავთ, რომ ჰაგიოგრაფიას, როგორც ისტორიული მწერლობის ერთ-ერთ ჟანრს, გარდამავალი საფეხური უკავია მხატვრულ მწერლობასა და დოკუმენტურ ჟანრს შორის. საგამომცემლო კონცეფციაც სწორედ მისი სპეციფიკის გათვალისწინებით შევიმუშავეთ და ტომს დაეურთეთ შესაბამისი, ჟანრის მახასიათებლებს მორგებული კრიტიკული აპარატი. იგი მოიცავს ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიურ გამოკვლევას, სადაც განხილულია ნუსხათა ურთიერთმიმართებისა და „ეგსტათის ცხოვრებისა და წამების“ შემთხვევაში – ბერძნულ ტექსტთან დამოკიდებულების საკითხი და ახსნილია ამა თუ იმ ნუსხის ძირითად ტექსტად შერჩევის საფუძველი. ცალკეა განხილული ძირითადი ხელნაწერის ენისა და ტექსტის საკითხები თითოეული თხზულების შემთხვევაში. „ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ შემთხვევაში მხოლოდ ტექსტის საკითხები გვაქვს მოცემული, რადგან ის ერთადერთ ნუსხაშია შემორჩენილი და, მაშასადამე, აქ არ დგას ნუსხათა ურთიერთდამოკიდებულების გარკვევის საკითხი.

სამეცნიერო აპარატის ნაწილს შეადგენს ხელნაწერთა აღწერილობები, რომლებიც რუბრიკების სახით გვაქვს წარმოდგენილი. აღწერილობის ჩვენეული სქემა იმ მოდელს ეყრდნობა, რომელიც მოცემულია 2018 წელს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის მიერ მომზადებულ პუბლიკაციაში – „უცხოეთში გადაწერილი ქართული ხელნაწერები საქართველოს სიძველეთსაცავებში.“¹ აღნიშნული მოდელი ნიმუშად

¹ უცხოეთში გადაწერილი ქართული ხელნაწერები... 2018: 16-18.

ავიღეთ იმის გამო, რომ ის საუკეთესოდ გვანვდის ამა თუ იმ ხელნაწერის ირგვლივ არსებულ ინფორმაციას სეგმენტირებული და მოქნილი სახით.

ჩვენ მხოლოდ მცირეოდენი ცვლილებები შევიტანეთ მასში, კერძოდ, რუბრიკა „რაობის“ ნაცვლად ვარჩიეთ „ჟანრი“, „შიფრის“ ნაცვლად – „ფონდი“, ცალკე რუბრიკებად გამოვყავით: „პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა“, „ტექსტის ადგილი კრებულში“ და „წინა აღწერილობები.“ შედეგად, მივიღეთ ის სქემა, რომელშიც მოქცეულია ჩვენი ხელნაწერების აღწერილობები. იგი შემდეგ რუბრიკებისაგან შედგება:

- გადაწერის ადგილი
- ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა
- ჟანრი
- თარიღი
- თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი
- ფურცელთა რაოდენობა
- პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა
- ტექსტის ადგილი კრებულში
- საწერი მასალა
- ფურცლის ზომა
- სტრიქონთა რაოდენობა
- ნაწერის ზომა
- სვეტების რაოდენობა
- თითოეული სვეტის ზომა
- სვეტებს შორის მანძილი
- დამწერლობის ტიპი
- გადამწერი
- ანდერძ(ებ)ი
- მინაწერ(ებ)ი
- წინა აღწერილობები
- ბიბლიოგრაფია.

შენიშვნის სახით დავამატებთ, რომ ზოგიერთი რუბრიკა (მაგ., „ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა“) შეიძლება არ ახლდეს რომელიმე ხელნაწერს. ამასთან, იმის გამო, რომ ათონური და იერუსალიმური ნუსხები ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში მიკროფირების სახით გვაქვს და არა ორიგინალების, ის რუბრიკები, რომლებიც ორიგინალთან დაკავშირებულ კოდიკოლოგიურ ინფორმაციას შეიცავს, ვერ იქნება შევსებული, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა საჭირო ცნობები წინა აღწერილობებშია მოცემული.

სამეცნიერო აპარატის მომდევნო ნაწილია კომენტარები, სადაც თხზულებათა საყურადღებო ადგილები და ფრაზებია განმარტებული. თუ ტექსტში ჩანართებია რომელიმე ბიბლიური წიგნიდან, კომენტარში მითითებულია შესაბამისი წიგნი, თავი თუ მუხლი. საჭიროების შემთხვევაში ახსნილია მისი დამონშების კონტექსტი.

გამოცემას ერთვის შენიშვნები, სადაც კალმისმიერი ლაფსუსებია აღნუსხული გვერდისა და სტრიქონის მითითებით. ენობრივი ცდომილებები აქ არ შემოდის, რადგან მათზე სპეციალურადაა საუბარი სტატიაში – „ტექსტის გამოცემასთან დაკავშირებული საკითხები.“ გარდა ამისა, ენობრივად არასწორი ფორმები ჩატანილია სქოლიოშიც, კრიტიკულ ტექსტში კი ისინი ჩანაცვლებულია სწორი ფორმებით სხვა ნუსხებიდან. შენიშვნების ცალკე სამეცნიერო რუბრიკის სახით დართვა განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ, ჯერ ერთი, სქოლიოები ზედმეტად არ გადაგვეტვირთა და, მეორეც, მისი ნომრები ვარიანტული იკითხვისის ნომრებში არ აგვერია. ამდენად, ტექსტებში ამა თუ იმ სიტყვის ზემოთ მინერილი ნომერი მხოლოდ ამა თუ იმ ნუსხის იკითხვისზე მიგვითითებს.

ჰაგიოგრაფიული თხზულებების გმირები რეალური, ისტორიული პიროვნებები არიან, რომლებიც რეალურ დროში ცხოვრობდნენ და ღვთის სათნო მოღვაწეობით სხვათაგან გამოირჩეოდნენ. უმეტესი ნაწილი მონამებრივად აღესრულა და ქრისტიანული ეკლესიის მიერ წმინდანად შეირაცხა. მათ აქვთ

თავიანთი ხსენების სადღესასწაულო დღეები, არსებობს მათი ხატები და ა. შ. ანუ, მათი სახელები ეკლესიის ისტორიის ნაწილია.

ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში, წმინდანების გვერდით, სხვა ისტორიული პიროვნებებიც გვხვდება, იქნებიან ესენი მთავრები, მეფეები, იმპერატორები, მხედართმთავრები თუ სხვ. გარდა ამისა, ამ ჟანრის ნაწარმოებებში ხშირად იხსენიებიან აგრეთვე მითოლოგიური პერსონაჟები. აღნიშნულის გათვალისწინებით, გამოცემას დავურთეთ პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული და არა ანბანური საძიებელი. აქვე აღვნიშნავთ, რომ გვერდები მითითებული არა გვაქვს მხოლოდ ევსტათის, თეოდორე პერგელისა და ანთიმოზ ნიკომიდიელისთვის, რადგან ისინი თხზულებებში თითქმის ყველა გვერდზე მოიხსენიებიან. დანარჩენ პირებს, მოქმედი გმირების ჩათვლით, გვერდები აღვნიშნებათ.

მოქმედებები ამა თუ იმ ნაწარმოებში კონკრეტულ გეოგრაფიულ არეალში ხდება და, ბუნებრივია, ავტორის მიერ სახელდება ქვეყანა, ქალაქი, დაბა, მდინარე თუ სხვა რომელიმე გეოგრაფიული ადგილი. რამდენადაც თხზულებაში აღწერილი ამბები ქრისტიანობის გავრცელების ადრეულ საუკუნეებში ხდებოდა, ტოპონიმთა სახელები შეიძლება სხვაობდეს მათი თანამედროვე სახელწოდებებისაგან და საჭიროებდეს ახსნა-განმარტებას. ამიტომ, პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული საძიებლის შემდეგ ტომს ერთვის გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული საძიებელიც.

სამეცნიერო აპარატის დამამთავრებელი ნაწილია ლექსიკონი. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ძველი ქართული ენის ლექსიკონები, მის დართვას წინამდებარე ტომისთვის თავისი კონკრეტული მიზანი აქვს: დააფიქსიროს სალექსიკონო ერთეულების მხოლოდ ის მნიშვნელობები, რომლებიც მათ მოცემულ გამოცემაში შესულ თხზულებებში აქვთ. გარდა ამისა, ზოგჯერ ესა თუ ის სიტყვა რომელიმე კონტექსტში განსხვავებული სემანტიკური ელფერით არის ნახმარი, რაც

აფართოებს მისი გამოყენების სარეალიზაციო სფეროს. ეს კი ბუნებრივად წარმოშობს ძველი ტექსტებისთვის განმარტებითი ლექსიკონის დართვის აუცილებლობას. მაგალითისთვის დავიმონმებთ ორიოდ ნიმუშს: „ევსტათის ცხოვრებასა და წამებაში“ გვხვდება ასეთი ფრაზა: „აქუნდა ქედსა მისსა **სასწაული** წყლულებისა.“ მოცემულ შემთხვევაში სიტყვა **სასწაული** ჭრილობის შედეგად ევსტათის კისერზე დარჩენილ ნიშანს – ნაწიბურს გულისხმობს. ამავე ნაწარმოებში სიტყვა **ზიარება** ნიშნავს თანამყოფობას, თანაზიარობას, ხორციელ ერთობას: „ამას ითხოვდა ღმრთისაგან დედაკაცი იგი, რაჟთა დაიცვას **ზიარებისაგან** უცხო თესლისა მის.“

ცხადია, ასეთი ლექსიკური ერთეულების გვერდით ლექსიკონში შეტანილია ისეთი სიტყვებიც, რომლებიც ცნობილი მნიშვნელობით არის გამოყენებული.

**„ვესტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა
ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან მათი
დამოკიდებულების საკითხისათვის**

ნათარგმნი ლიტერატურის გამოცემის დროს კვლევის სფეროში ბუნებრივად შემოდის ორიგინალურ ვერსიასთან მიმართების საკითხების შესწავლა, რომელთა გადანყვევთა ხშირ შემთხვევაში გართულებულია მთელი რიგი მიზეზების გამო. მათ შორის უმთავრესი კი ის არის, რომ ორიგინალური ტექსტი ან დაკარგულია, ან კიდეც გამოუცემელი. ეს განსაკუთრებით კიმენური რედაქციის ძეგლებზე ითქმის, რომელთა დედნების მოძებნაც პრაქტიკულად შეუძლებელია. აქ გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ქართველი მთარგმნელები თუ გადამწერები შემოქმედებითად უდგებოდნენ ტექსტებს, მათ ცვლიდნენ თავიანთი ენობრივი გემოვნების შესაბამისად, ასხვაფერებდნენ, რაღაცას აკლებდნენ ან უმატებდნენ და ა. შ.

ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიის შესწავლის საქმეში პრობლემად მიიჩნევა აგრეთვე თხზულების დედნის წარმომავლობის განსაზღვრა. მართალია, ბიზანტიური ორიგინალური ჰაგიოგრაფია ერთ-ერთი მონინავე და პოპულარული იყო ქრისტიანულ ქვეყნებში და ძალიან ბევრგან შეაღწია კიდეც თარგმანების სახით, მაგრამ თავად ბერძნებიც ინტერესდებოდნენ სხვადასხვა ენაზე შესრულებული ლიტერატურის ძეგლებით და ისინი თავიანთ ენაზე გადაჰქონდათ. ამდენად, ქართულად ან რომელიმე სხვა ენაზე შეიძლებოდა ეთარგმნათ ბერძნულიდან, მაგრამ არა ყოველთვის ბერძნული წარმომავლობის ძეგლები, არამედ, სირიული, კოპტური, ეთიოპური, ლათინური, სომხური თუ სხვა.

ბერძნული ტექსტის არსებობა აადვილებს ქართული თარგმანის მასთან მიმართების კვლევის საქმეს, თუმცა საკითხი იმის შესახებ, ბერძნული ორიგინალური ვერსიაა თუ შუამავალი ტექსტი, გადანყვევტილად ითვლება მხოლოდ იმ

შემთხვევაში, თუ ვიცით, ვინ არის ნაწარმოების ავტორი. ასეთი ტექსტების ავტორთა ვინაობა კი ხშირ შემთხვევაში უცნობია.

როგორც შესავალში აღვნიშნეთ, წინამდებარე ტომში დაბეჭდილი სამი ტექსტიდან მხოლოდ ერთს („ევსტათის ცხოვრებასა და წამებას“) მოეპოვება ბერძნული ვერსია. ამ სამი ტექსტიდან არც ერთის ავტორის ვინაობა ცნობილი არ არის, რაც ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ნიშნავს იმას, რომ არ ვიცით, ბერძნული ტექსტები, საიდანაც ექვთიმე ათონელმა ქართული თარგმანები შეასრულა, ორიგინალური ვერსია იყო თუ შუამავალი ტექსტი.

ექვთიმე ათონელის მიერ ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული თხზულება „ევსტათის ცხოვრება და წამება“ ჩვენამდე ორი, ერთმანეთისაგან 7-საუკუნოვანი დროული ინტერვალით დაშორებული, ნუსხით არის მოღწეული. პირველი – ათონური წარმომავლობის, XI საუკუნით თარიღდება და შედის Cod. Iviron georg-17 კრებულში, რომელიც ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის აღწერილობის მიხედვით მოიხსენიება, როგორც Ath-17, ხოლო მეორე ნუსხა XVIII საუკუნეს ეკუთვნის და არის H-2077 კრებულის ნაწილი.

თხზულების ნუსხათა ურთიერთმიმართების გარკვევის დროს უაღრესად ყურადსაღები საკითხია ბერძნულ ორიგინალურ ტექსტთან მათი დამოკიდებულების დადგენა. იმის გათვალისწინებით, რომ ქართული თარგმანის არც ერთი ნუსხა არ არის თავდაპირველი დედანი, ჩვენს ყურადღებას იპყრობს კონკრეტული საკითხი – ამ ორი ხელნაწერიდან რომელი ამჟღავნებს მეტ სიახლოვეს ბერძნულთან. ცნობილია, რომ ნუსხის სიძველე ყოველთვის არ ნიშნავს იმას, რომ უცილობლად ის არის ამოსავალი შემდგომი პერიოდის ხელნაწერებისთვის. შესაძლებელია, მოგვიანო პერიოდის ნუსხისთვის წყარო სხვა, კიდევ უფრო ადრინდელი, ხელნაწერი იყოს.

ნუსხებს შორის ქრონოლოგიური ურთიერთმიმართების დადგენა შედარებით მარტივია ნათარგმნი ტექსტების

შემთხვევაში, თუ არსებობს ორიგინალური ვერსია, საიდანაც შესრულდა თარგმანი. ის გვეხმარება, გავარკვიოთ რომელი ხელნაწერი მისდევს მას მეტად, ანუ რომელია უფრო ძველი თუ ძველი ვითარების ამსახველი. თუმცა ამ შემთხვევაშიც სადავო საკითხი ზედმინვენითი სიზუსტით ვერ წყდება, რამდენადაც ორიგინალური ვერსიაც დროის განმავლობაში ნუსხიდან ნუსხამდე ისე იცვლება, როგორც ნათარგმნი ტექსტი. ამდენად, როდესაც ნათარგმნი ძეგლთან გვაქვს საქმე, აქ ორმაგად ისმის ძირითადი ტექსტის საკითხი.

საანალიზო თხზულების ნუსხათა ურთიერთმიმართების შესწავლისას გამოვლინდა, რომ XVIII საუკუნის ხელნაწერი (H-2077) მცირე მოცულობის დამატებით ტექსტს შეიცავს, რომელიც ბერძნულშიც იკითხება, მაგრამ XI საუკუნის ნუსხაში (Ath-17) არ ჩანს.

ეს დამატებითი ტექსტია:

„... რამეთუ მადლი ჩემი იყოს თქუენ თანა მცველად სულთა თქუენტა და, ესე რაჲ თქუაჲ უფალმან, აღვიდა ზეცად და გარდამოჭდა ევსტათი მთით და უთხრა ცოლსა თუსსა ყოველივე იგი. და მოუდრიკნეს მუჭლნი და ევედრებოდეს უფალსა და იტყოდეს: „ნებაჲ შენი იყავნ, უფალო!“ ხოლო შემდგომად მცირედთა დღეთა შემოვიდა სენი სასიკუდინე სხეულსა მისსა. და მოსწყდეს მონანი და მწევალნი მისნი. და ცნა ევსტათი...“

H ნუსხის ბერძნულთან თანხვედრის ფაქტმა ამ ნაწილში საინტერესო გახადა კვლევის პროცესი იმის გასარკვევად, ბოლომდე ინარჩუნებდა თუ არა აღნიშნული ვერსია ორიგინალურ ძეგლთან სიახლოვეს და ამ მხრივ უპირატესობას Ath ნუსხასთან მიმართებით.

თავიდანვე შევნიშნავთ, რომ ნებისმიერი ნათარგმნი ტექსტის ხელნაწერებს შორის სხვაობა ორიგინალი ტექსტის საფუძველზე აიხსნება მხოლოდ მორფოსინტაქსისა და ლექსიკის დონეებზე (მორფოლოგიის დონეზე კიდევ იმდენად არა, რამდენადაც სინტაქსის), ფონეტიკისა და ორთოგრაფიის

მონაცემები კი ამ მხრივ საინტერესო ინფორმაციას არ შეიცავს.

მაგალითად, ის ფაქტი, რომ ჩვენი ნუსხები არცთუ იშვიათად სიტყვათა განსხვავებულ რიგს გვთავაზობენ, როგორცაა, მაგ.: „რაჲ ეკმარებინ“ // „ეკმარებინ რაჲ“; „ნარვედ და მოუჴედ ქალაქად მდდელსა ქრისტეანეთასა“ // „ნარვედ ქალაქად და მოუჴედ მდდელსა ქრისტეანეთასა“; „ესევეითართა სასწაულთა მიერ“ // „ესევეითართა მიერ სასწაულთა“; „ისწრაფე ან“ // „ან ისწრაფე“; „გამოჩინებად მეორისა იობისი“ // „მეორისა იობის გამოჩინებაჲ“; „უფალო, სრულიად ნუ დამიტევებ“ // „უფალო, ნუ სრულიად დამიტეობ“; „დაღაცათუ მას მონაგებნი“ // „მას დაღაცათუ მონაგებნი“; „ნარიყვანა ცოლი მისი თჴსა ქუეყანასა“ // „ნარიყვანა ცოლი მისი ქუეყანასა თჴსა“; „რომელმან პოოს იგი, პატივი დიდი მივსცე“ // „რომელმან პოოს იგი, მივსცე მას პატივი დიდი“; „რამეთუ უბადრუკნი შვილნი ჩემნი ვიცი, რომელ“ // „ვიცი რომელ უბადრუკნი იგი შვილნი ჩემნი“; „მან მისცა ყოველივე სიხარულით“ // „მან ყოველივე მისცა სიხარულით“; „ესმა რაჲ ესე საქმე“ // „ესმა რაჲ საქმე ესე“; „უკეთური და ბარბაროზი კაცი“ // „კაცი უკეთური და ბარბაროზი“; „ინება შინაგან შესლვაჲ“ // „ინებაჲ შესლვად შინაგან“; „არა იცოდეს, თუ მათი დედაჲ არს“ // „არა იცოდეს, თუ დედა მათი არს“; „ნიაღმიყვანა მამამან ჩემმან მაშინ წყალსა მას“ // „ნიაღმიყვანა მაშინ მამამან ჩემმან წყალსა მას“ და ა. შ;

ან კიდევ, ხელნაწერები რომ ერთმანეთისაგან ხშირად ლექსიკური ერთეულების შერჩევის კუთხით სხვაობენ (ეს შეიძლება ეხებოდეს სახელებს, ზმნებს, კავშირებს, იშვიათად შორისდებულებსაც კი), მაგ.: ჩჩვლნი // ყრმანი; ძენი // შვილნიცა; გონებასა // ბუნებასა; სატანჯველისა // განსაცდელისა; შვილთა // ძეთა; უმრწემესი // უმცირესი; ნარტაცებულ // შეჭმულ; განბნევაჲ // განპებაჲ; მახლობელად // მსახურად; დაბრწევად // დაბრკოლებად; ვდგათ // ვართ; გინებს // გნებავსა; იგონებდა // განიზრახვიდა; მირბიოდეს // სრბით მი-

ვიდეს; უდებ იქმნა // მოწყინებულ იქმნა; იხილნა // იცნნა; მოვიდა // შევიდა; მოსწყდა // მოსრნა; ადროონ // აცადონ; განმწნდე // განძლიერდეს; წარიტაცნეს // შეიჭამნეს; „განიცადეს და იხილეს“ // „განიხილეს და პოვეს“; შეშინდა // შეძრწუნდა; მისწავიეს // მრწამს; შორის // საშუალ; რაჲ // ვითარ; ვითარ // რამეთუ; ვითარმედ // რამეთუ; ნუთუ // ნუუკუჴ; რომელ // ვითარმედ; ჟ // ვაჲ, და სხვა მრავალი;

და ის ფაქტიც, რომ რომელიმე ხელნაწერში სიტყვა ან ფრაზა დამატებულია, ან დაკლებული და ა. შ., ხშირად სწორედ ბერძნულის გავლენით აიხსნება.

ნუსხების ბერძნულთან შედარების შედეგად გამოიკვეთა რამდენიმე საინტერესო შემთხვევა. კერძოდ:

ბერძნულ ტექსტს მხარს უჭერს:

I. XVIII საუკუნის (H) ნუსხა (უფრო ხშირად);

II. XI ს-ის (Ath) ნუსხა (უფრო ნაკლებ);

III. ბერძნულ ტექსტს არც ერთი ნუსხა არ მიჰყვება;

IV. ან გარკვეულწილად ორივე ნუსხა ავლენს მსგავსებას კონკრეტული ფრაზების ფარგლებში.

ქვემოთ დანვრილებით განვიხილავთ ოთხივე შემთხვევას.

I. ბერძნულს მხარს უჭერს XVIII ს-ის ნუსხა.

უმთავრესი საკითხის – ნუსხათა ბერძნულ ტექსტთან დამოკიდებულების – შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ მასთან გაცილებით მეტ მსგავსებას ავლენს XVIII საუკუნის ხელნაწერი, ვიდრე XI ს-ისა. ნუსხებს შორის სხვაობებიც უმეტეს შემთხვევაში ბერძნული ვერსიის ჩვენების მიხედვით იხსნება. კერძოდ, მასთან H ნუსხის მრავალმხრივი თანხვედრა გვანვდის ინფორმაციას, რომ:

1. „ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ორ ნუსხას შორის სხვაობა საერთო სემანტიკურ ველს (შეიძლება ეს იყოს სინონიმებიც ან სემანტიკურად ახლოს მდგომი სიტყვები) ან გრამატიკული ფუნქციის საერთო სივრცეს არ სცილდება და ბერძნულ ტექსტს მხარს უჭერს H ნუსხის ჩვენება:

ამდენად, პირველ შემთხვევაში ორი მოვლენა უნდა გამოვყოთ: ა) როდესაც ხელნაწერები კონკრეტულ კონტექსტში სინონიმური წყვილიდან ან საერთო სემანტიკური ველიდან სხვადასხვა ვარიანტს ირჩევენ და ბ) როდესაც ხელნაწერები საერთო გრამატიკული ფუნქციის მქონე სიტყვებს იყენებენ. ორივე შემთხვევაში ბერძნულ ვერსიას ემთხვევა H ხელნაწერის ჩვენება.

ქვემოთ დამონმებულ ნიმუშებში ვეცადეთ ორივე ნუსხის ჩვენება აგვესახა. ამისათვის ფრჩხილებში მოვათავსეთ H ხელნაწერის იკითხვისი. ცხადია, ის სიტყვები, რომლებსაც ისინი ცვლიან, Ath ხელნაწერის მონაცემს გვიჩვენებენ, ხოლო სიტყვის დანარჩენი ნაწილი საერთოა ორივე ნუსხისთვის. რა თქმა უნდა, ყველა დამონმებულ მაგალითში ბერძნულ ვერსიას თანხვდება ფრჩხილებში მოცემული საანალიზო სიტყვა:

ა) „უჩუენა მას **ღმერთმან (უფალმან)** სასწაული“ (მდრ. ბერძნული: ὁ Κύριος (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 124); „ეგრეთვე **ქენი (შვილნიცა)** ჩუენნი მოგუცნეს“ (τὰ τέκνα ἡμῶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 133)); „ჯერ-არს შენდა მოთმენაჲ **სატანჯველისა (განსაცდელისაჲ)**“ (πειρασμὸν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126)); „შენ და ქმარი შენი და შვილნი **შენნი (თქუენნი)** მოხვდეთ ჩემდა“ (σὺ μὲν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125); „მიუთხრა ყოველივე ცოლსა **მისსა (თვსსა)**“ (τῇ γυναῖκι αὐτοῦ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125); „**ჰ (ვაჲ)** მე და თქუენ, რამეთუ დედაჲ თქუენი მიეცა კაცსა უცხო თესლსა“ (Οὐαί (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 127));

ბ) „იხილნა რაჲ **ჭაბუკნი** იგი უფროჲს ყოველთა შუენიერნი, დაადგინნა **მასლობელად (მსახურად)**“ (εἰς ... ὑπηρεσίαν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132)); „მოეახლნეს რაჲ, **იხილნა (იცნნა)** იგინი“ (ἐπέγνω (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131); „კუალად ამაღლებად **სიმართლითა მით სულიერითა (სუ-**

ლიერითა მით სიმდიდრითა)“ (Ἐν τῷ πνευματικῷ πλοῦτῳ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126)).

2. ნუსხობრივი განსხვავებულობა სცილდება ზემოთ (პირველ პუნქტში) მითითებულ ფარგლებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ სხვადასხვა ნუსხაში პოვნური სიტყვები არც სემანტიკურად და არც გრამატიკულად არ თანხვდება ერთმანეთს:

„კაცთმოყუარემან და სახიერმან ღმერთმან, რომელი **მის (მარადის)** თესთა სათნოთა მოუწოდს“ (πάντοτε (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 124)); „იტყვედ თესაგან ურთიერთას: **ვითარმედ (ფრიად)**“ (πάνυ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)); „არცა **მისწავიეს (მრწამს).**“ ბერძნულშია ზმნა σέβομαι, რაც ნიშნავს **ვეთაყვანები, ქედს ვუხრი;** ალბათ, **რწმენის** შინაარსიც შეიძლება ვიგულისხმოთ ამ კონტექსტში, თუმცა **სწავლისა** – არა (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 134).

3. H ნუსხაში რომელიმე სიტყვა ან სიტყვები ბერძნულის გავლენით ზედმეტადაა გამოყენებული Ath-სთან შედარებით:

„ტყუეყო ყოველი **გარემო** სოფლები“ (κύκλα (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 134)); „გვედრები შენ, **უფალო**“ (Κύριε (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126)); „რაათა გიჩუენო **შენ** თავი ჩემი“ (σοι (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 124)); „შენ ხარ შემოქმედი ყოველთაჲ და მომქცეველი შეცთომილთაჲ“ (καὶ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)); „საკვრველითა ხილვითა **ირმისა მიერ**“ (δὴν τοῦ ἑλάρου (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)); „და ყოველი **მონვენული მის ზედა** მიუთხრა მათ“ (πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)); „მისგან და მომიყვანეს და **აღვიზარდე** დაბასა მას“ (καὶ ἀνετράφην (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132)); „ძენი **მისნი**, ვითარცა ვთქუ, **აღვიზარდნეს**“ (Υἱοὶ αὐτοῦ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 130)); „ვერ მიეახლა **მას** უცხო თეს-

ლი“ (ἀϚΤῒ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 130)); „სამნი ყრმანი ბაბილონს შინა“ (ἔν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 134)) და სხვ.

4. H ნუსხაში Ath-სთან მიმართებით ზედმეტად გამოყენებულ სიტყვათაგან მხოლოდ ნაწილი ემთხვევა ბერძნულს, ნაწილი კი H ნუსხის საკუთრებაა:

„ხრწნილი იგი კაცი.“ ბერძნულში კაცი არის, მაგრამ იგი – არა (ἄμῃρων (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126)).

5. Ath ნუსხაში ზედმეტად ხმარებულ სიტყვას ან ფრაზას მხარს არ უჭერს ბერძნული ტექსტი, რაც H ნუსხის ბერძნულთან სიახლოვეს უსვამს ხაზს.

ქვემოთ დამონშებულ მაგალითებში მონიშნული სიტყვები Ath ხელნაწერის ჩვენებას ასახავს და არ არის ბერძნულ ტექსტში: „შენუხნა მეფე და ყოველნი მთავარნი მისნი მისთვის“; „მოიქცა მეორისა მის შვილისა მიმართ“; „და კულადა“; „და მისდევდეს მას“; „და იწსენებდა პლაკიდა“; „ეტყოდა მათ“; „ესე რაჲ ესმა ევსტათის, შეეშინა ფრიად“; „და ჰრქუაჲ მათ ევსტათი“; „ხოლო იცნეს რაჲ იგი კეთილად... იძულებით აღიარა“; „უფალო ჩემო, მე ქუეყანისაგან ჰრომთაჲსა ვარ“; „ვიდრე იგილა მოვიდა და ლომმან წარმიტაცა მე.“

6. ხელნაწერები ერთსა და იმავე ზმნას სხვადასხვა ფორმით წარმოადგენენ და ბერძნულის ჩვენებას იმეორებს H ნუსხა:

„მოვედით სადგურად ჩემდა და განისუენეთ (განგისუწნო თქუენ)“ (ξενίζομαι (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)); „ანუ რაჲ მოინია (მონვენელ არს) მათ ზედა.“ ბერძნულში მიმდებობური ფორმაა: მონვენილი (συμβάντα (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 133)); „თქუაჲ: „მრწმენა (მრწამს) შენი“ (πιστεύω (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)).

7. სხვაობა ფიქსირდება სიტყვათა რიგის მიხედვით. დამონმებულ ნიმუშებში იტალიკით მოცემულია Η ნუსხის იკითხვისი, ხოლო ბოლდით – Ath ნუსხისა:

„ნარვედ **ქალაქად** და მოუწედ *ქალაქად* მღდელსა ქრისტიანეთასა.“ ბერძნულშია: „თუ გნამს ჩემი, ნადი ქალაქში და მიდი ქრისტიანთა მღვდელთან“ (Εἰ πιστεύεις εἰς ἔμἐ, ἄπελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ πρὸσελθε τῷ ἱερεῖ τῶν Χριστιανῶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)); „მოვიდე *კუალად* შენდა და **კუალად** პირველსავე დიდებასა მიგაქციო.“ ბერძნულშია: „მოვალ შენთან და კვლავ ...“; ἔλεύσομαι πρὸς σε, καὶ πάλιν... (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126); „რომელმან პოსს იგი, *პატივი დიდი* მივსცე **მას პატივი დიდი** და საფასე ფრიადი.“ ბერძნულშია: „მას პატივი დიდი“ (αὐτῶν τιμὴν μείζονα (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 130)); „ვფუცავ **ძალსა** ქრისტესა *ძალსა*.“ ბერძნულშია: „ძალსა ქრისტესსა“ (τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 133)).

II. ბერძნულს მხარს უჭერს XI ს-ის ნუსხა.

ისევე, როგორც ზემოთ განხილულ შემთხვევებში, აქაც რამდენიმე მიმართულება უნდა გამოვყოთ:

1. ნუსხებს შორის სხვაობა საერთო სემანტიკურ ველს (შეიძლება ეს იყოს სინონიმებიც ან სემანტიკურად ახლოს მდგომი სიტყვები) ან გრამატიკული ფუნქციის საერთო სფეროს არ სცილდება და ბერძნულ ტექსტს მხარს უჭერს Ath ნუსხის ჩვენება:

„და **შვილთა (ძეთა)** მისთა“ (τῶν τέκνων αὐτοῦ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 134)); „იძულებით დაუტევა ცოლი **თჳსი (მისი)**“ (ἐαυτοῦ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 127)); „ქრისტიანენი აღიარებენ, **რამეთუ (და)** იგი არს ღმერთი ჭემმარიტი“ (γάρ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)); „მწეცთა **წარიტაცნეს (მიერ შეიჭამნეს)**“ (θηριάλατα γεγόνασι (Acta

Sanctorum, tomus sextus, p. 133)); „ევესტათი არა იცოდა (ვერარაჲ ცნა)“ (ὈὺΚ ἦᾶΙ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 127)).

2. ნუსხობრივი განსხვავებულობა სცილდება ზემოთ (პირველ პუნქტში) მითითებულ ფარგლებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ სხვადასხვა ნუსხაში პოვნითი სიტყვები არც სემანტიკურად და არც გრამატიკულად არ თანხვდება ერთმანეთს:

„ფრიად მსგავს არს მისა, ხოლო (ეგრეთ არს არამედ“) (Πάνυ ὁμοιος ἀπᾶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131). ბერძნულში **ხოლო** კავშირიც არის (ᾶ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131); „მენამების მეუფე (მე) ქრისტე“ (ὁ ᾶεσῶτης (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 133)).

3. Ath ნუსხაში რომელიმე სიტყვა ან სიტყვები ზედმეტადაა გამოყენებული H ნუსხასთან შედარებით ბერძნულის გავლენით:

„ხოლო მან იხილა მჭედრობაჲ, რამეთუ არა კმაიყო ბრძოლად ბარბაროზთა“ (Καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν στρατὸν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132)); „აღიხუნეს ყრმანი იგი და აღზარდნეს (აღზარდნეს იგინი).“ ბერძნულშია: „აიყვანეს ყრმები და თავიანთთვის აღზარდეს“ (καὶ λαβόντες τὰ Παιδία ἀνεθρέψαντο παρ' ἑαυτοῖς (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 127)); „იტყოდა უხუცესი იგი ძმაჲ, ვითარმედ“ (Ὅτι (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132); „ვითარცა ხე, ხოლო ან განშიშულეზულ ვარ“ (ᾶ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 128)); „იგი არს სტრატილატი პლაკიდა“ (ὁ στρατηλάτης Πλακίδας (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)); „შუადლე ოდენ სხდეს და მიუთხრობდეს ურთიერთას“ (ἀλλήλοις (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132)); ბერძნულში ურთიერთას არის: „ნათელსცა მათ სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისათა“ (ἀπᾶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)) // καὶ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)).

4. H ნუსხაში ზედმეტად ხმარებულ სიტყვას ან ფრაზას მხარს არ უჭერს ბერძნული ტექსტი:

„მოვედ **(და)** აღვიხუნეთ ორნი ესე ჩჩვლნი“; „ვითარცა არაჲ აქუნდა **(მათ)**“; „ვითარმედ სთქუ: **(თუ)** „ჯერარს გამოცდაჲ“; „რომელ აქუნდა **(მათ)**“; „მისცა **(კუალად)** პირველი პატივი“; „ევსტათი ენოდა **(წმიდისა)** ნათლისღებისა მიერ“; „ჰრქუა მას ცოლმან **(მისმან)**“; „დაჯდომილიყო **(იგი)** მტილსა ერთსა“; „შენირვად მსხუერპლისა ძღვევისა მისთჳს **(ბარბაროზთასა)**“; „თანა მამით და სულით წმიდითურთ **(ან და მარადის და)**“; „უკუეთუ **(ვინ)** ზღუასა შინა“; „მოიპარნეს გუამნი წმიდათანი **(მონამეთანი)**“; „**(ან)** უკუეთუ დღესამომდე უმეცარ ხარ **(მათჳს)**.“

5. სხვაობა სიტყვათა რიგის მიხედვით ფიქსირდება.

„თჳსა ქუეყანასა“ // „ქუეყანასა თჳსსა“; „არა არს სხუაჲ“ // „სხუაჲ არა არს“ (**οὐκ ἔστιν ἄλλος** (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 135)).

გვაქვს ერთ ფრაზაში ზემოთ განხილული შემთხვევების თანაარსებობის მაგალითებიც:

„განჴდა ჴმაჲ ესე **ყოველსა** ერსა, **ვიდრელა (და)** ყოველნი შემოკრბეს.“ **ყოველსა** არის ბერძნულში (**καθόλου** (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 134)), **და** – არა.

„მიუგო **მათ** ევსტათი **(და ჰრქუაჲ)**.“ **მათ** არის ბერძნულში (**αὐτοὺς** (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)), **და ჰრქუათ** – არა.

„რომელსა იქმ კაცთა **მიმართ (თანა)**.“ ბერძნულშია: „მსაჭიროებელთა მიმართ“ (**εἰς τοὺς δεομένους** (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 125)). თანდებულის გამოყენების მხრივ ბერძნულთან სიახლოვეს Ath ნუსხა ამჟღავნებს, ხოლო სახელის გამოყენების მხრივ ორივე ნუსხაში საერთო სურათია, რომელიც ბერძნულ ვერსიას არ ემთხვევა.

„მჴედართა მათ მიუთხრეს **ყოველთა** სიკეთე მისი **(და)** პატივი **(პირველი)** და დიდებაჲ.“ ბერძნულში **ყოველთა** არ

არის, პირველი და კი არის (καὶ (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)). ამასთან, გვაქვს „მისი უწინდელი (პირველი) დიდება“ (τῆς προτέρας αὐτοῦ δόξης (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 131)).

III. ბერძნულ ტექსტს არც ერთი ნუსხა არ მიჰყვება.

ქართულ თარგმანში დასტურდება ცალკეული სიტყვები, ფრაზები ან იშვიათად აბზაცებიც, რომელთაც შესაბამისი ეკვივალენტები არ ეძებნებათ ბერძნულში.

მაგალითად, ძეგლის სათაურშივე, წმინდანთა სახელეების შემდეგ, ერთ ნუსხაში იკითხება „გვაკურთხენ, მამაო“, მეორეში – „კირიელეისონ“, თუმცა ბერძნულში სათაური წმინდანთა სახელებთან მთავრდება.

„ვითარ იხილა ღმერთი იესუ (უფალი) ქრისტე.“ ბერძნულშია მხოლოდ ქრისტე, ხოლო ღმერთი, უფალი და იესო არაა (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132); „მიუთხრა მეფესა და (ყოველთა) მთავართა მისთა ყოველი მონვენული.“ ყოველთა და მისთა არ არის ბერძნულში; „ღამესა მეცა ვიხილე იგი და (რამეთუ) მეტყოდა.“ და და რამეთუ ბერძნულში არ არის. აქ გამოყენებულია მიმღეობა და წინადადება სიტყვასიტყვით ითარგმნება, როგორც: „ვიხილე ის მეტყველი ჩემდამი.“ იმის გამო, რომ მთარგმნელმა თავიდან აიცილა მიმღეობური კონსტრუქცია, აუცილებელი გახდა კავშირის დამატება, რომელიც თითოეულ ნუსხაში სხვადასხვა სახით არის გამოყენებული. „დაუსაბამოსა და ყოვლად დიდებულსა (საგალობელსა) სამებასა.“ ბერძნულშია: „უხრწნელსა და ყოვლადქებულსა სამებასა“ (τῆς ἄχραντον καὶ πανσμυτον Τριῶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 135)).

IV. გარკვეულწილად ორივე ნუსხა ავლენს მსგავსებას კონკრეტული ფრაზების ფარგლებში.

აქაც რამდენიმე შემთხვევას გამოვყოფთ:

ა) როდესაც ნუსხებში საერთო სიტყვა ან სიტყვებია გამოყენებული, მაგრამ ბერძნულში მათ შესატყვისი არ მოე-

პოვებათ. ამ შემთხვევაში არა აქვს მნიშვნელობა, სიტყვათა რიგი ხელნაწერებში ემთხვევა თუ არა ერთმანეთს:

„რამეთუ განვიდა იგი დღესა ერთსა ნადირობაჲდ მწედრებითურთ მისით **ჩუეულებისაებრ მისისა**“; „ყოველნი **მის თანა (მისთანანი)** დაშურეს“; „**ლოცვად** ადგილსა (**ლოცვად**)“; „**კაცი** უკეთური და ბარბაროზი **კაცი**“; „**შინაგან** შესლვაჲ (**შინაგან**) განგებითა ღმრთისაჲთა.“ მონიშნული სიტყვები ბერძნულში არ გვხვდება;

ბ) როდესაც რომელიმე ნუსხაში გამოყენებულ ლექსიკურ ერთეულს ბერძნულში სხვა სიტყვა ან სიტყვები შეესაბამება:

„ნარიპარეს **ყოველივე**.“ ბერძნულშია „მთელი ქონება“ (ἅπλυν τῶν ἰσπαρχόντων (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 126));

გ) საერთო ვითარებას გვიჩვენებს წინადადების კლების მაგალითიც:

„და იყო **კაცი** იგი განთქუმულ და სახელოან განმარჯუებასა ზედა და ბრძოლასა“; ბერძნულშია: „ესოდენ სახელოვანი და ცნობილი **კაცი** იყო, კეთილმოქმედი და მეუფებრივი, რომ თავად ბარბაროსებს მხოლოდ მისი სახელისაც კი ემინოდათ“ (შდრ. Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 124).

დ) თითოეულ ნუსხაში მოცემული სიტყვა შეიძლება გამართლებული იყოს ბერძნულთან მიმართებით:

„ყვნა მეპურისმტე ტაბლისა **მისისა (თვსისა)**.“ ბერძნული ამ შემთხვევაში ორივენაირად შეიძლება ითარგმნოს: **მისი, თავისი** (ἀύτῶν (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 132)); „აღიხუნა **ჩჩვლნი (ყრმანი)**.“ ბერძნულშია **Νήνια**, რაც ორივეს (**ჩვილსაც და ყრმასაც**) აღნიშნავს (Acta Sanctorum, tomus sextus, p. 127).

კვლევამ გვიჩვენა, რომ H ნუსხა, მიუხედავად იმისა, რომ XVIII საუკუნისაა და 7 საუკუნით ჩამორჩება Ath ნუსხას, მეტ თანხვედრას ავლენს ბერძნულ ტექსტთან, ვიდრე ეს უკანასკნელი. ეს გვაპარაუდებინებს, რომ H ნუსხის გადამწერი,

რომელიც, ანდერძის მიხედვით, ყოფილა სვეტიცხოვლის დეკანოზი, ქართული ნუსხური ხელნაწერი წიგნის ერთ-ერთი საუკეთესო ოსტატი ალექსი მესხიშვილი, ეყრდნობოდა სხვა ვერსიას, სავარაუდოდ, უფრო ძველს, რომელიც დღეისათვის დაკარგულად მოჩანს და სადაც ის მცირე მოცულობის დამატებითი ტექსტი უნდა არსებულებოდა, რომლის შესახებაც ზემოთ აღვნიშნეთ. რაც შეეხება XI საუკუნის ნუსხას, აქ აღნიშნული ტექსტი გადამწერს ან მექანიკურად უნდა ჰქონდეს გამორჩენილი, ან მისი ჩარევის შედეგი უნდა იყოს. Ath ნუსხის თანხვედრა ბერძნულთან კი (მართალია, შედარებით ნაკლებ, მაგრამ მაინც) გვიდასტურებს, რომ მისმა გადამწერმა საკუთარი ინიციატივით შეიტანა ცვლილებები ტექსტში: ზოგიერთი სიტყვა სინონიმით ან მასთან ახლოს მდგომი სიტყვით ჩანაცვლა, გარკვეულ შემთხვევებში შეცვალა სიტყვათა რიგი, სხვაგან სიტყვა თუ ფრაზა დაამატა ან დააკლო და ა. შ.

ბერძნულ ტექსტთან ნუსხების შედარებით გამოვლინდა, რომ მათ შორის სხვაობები უმეტეს შემთხვევაში სწორედ რომელიმე მათგანზე ბერძნულის გავლენით აიხსნება.

„ევესტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ენისა და ძირითადი ტექსტის საკითხები

ზემოთ წარმოდგენილ გამოკვლევაში („ევესტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის“) აღვნიშნეთ, რომ ორთოგრაფიის, ფონეტიკისა და ხშირად მორფოლოგიის სფეროც შედარებით თავისუფალია ბერძნული ტექსტის გავლენისგან. ნუსხებს შორის განსხვავებები ამ ნაწილში ენის ისტორიული განვითარების თავისებურებებით უნდა აიხსნას. ქვემოთ წარმოვადგენთ ძირითად სხვაობებს, რაც ხელნაწერთა ურთიერთშედარებისას გამოვლინდა და აგრეთვე შევცხებით ძირითადი ტექსტის შერჩევის საკითხს. მკითხველს შევახსენებთ, რომ საანალიზო ძეგლის შემცველი ორი ხელნაწერიდან ერთი XI ს-ში გადაინერა, ხოლო მეორე – XVIII ს-ში.

ნუსხათა ურთიერთმიმართების შესწავლა ღირებულება არა მხოლოდ ენაში მიმდინარე ცვლილებებზე დაკვირვების კუთხით, არამედ იმითაც, რომ ის გვეხმარება მათი ურთიერთდამოკიდებულების გარკვევაში: როგორ მუშავდებოდა ისინი დროის განმავლობაში, რომელი ნუსხისთვის რომელი ვერსია იყო ძირითადი და რომელი დამხმარე და ესა თუ ის გადამწერი ამა თუ იმ ნუსხას უპირატესობას რის საფუძველზე ანიჭებდა და ა. შ. ამდენად, აქ საკითხთა ფართო წრე იჩენს თავს.

ამ კონტექსტში გვინდა შევცხოთ ერთ ძალიან საინტერესო შემთხვევას, რომელიც საანალიზო თხზულების ნუსხებში იძებნება და ააშკარავებს, რომ მე-18 ს-ის ნუსხის გადამწერს ხელთ ჰქონდა Ath-17 ნუსხაც და მასშიც იხედებოდა. ამ უკანასკნელი ნუსხის გადამწერს სახელმძღვანელო ნუსხიდან (ცხადია, უფრო ძველიდან) ერთი ფრაზა შეცდომით ორჯერ აქვს გადანერილი ერთმანეთის მიმყოლ წინადადებებში: „ავიდა მთად და მიეახლა ადგილსა მას, სადა-იგი ეხილვა ხილვაჲ

იგი. წარავლინნა მჴედარნი ძიებად ნადირისა და დაშთა მხოლოჲ და მიეახლა ადგილსა მას, სადა ეხილვა ხილვაჲ იგი. და დავარდა პირსა ზედა.“ H ნუსხაში ეს მონაკვეთი შემდეგნაირადაა მოცემული: „აღვიდა მთად და მიეახლა რაჲ ადგილსა მას, სადა ხილვა ეჩუჴნა, წარავლინნა მჴედარნი ძიებად ნადირსა და დაშთა მხოლოჲ და მიეახლა ადგილსა მას და დავარდა პირსა ზედა.“ ნათელია, რომ მე-18 ს-ის ნუსხის გადამწერს მექანიკურად დაუწყია განმეორებული ფრაზის გადამწერა, მაგრამ, როგორც ჩანს, შეამჩნია, რომ ის მეორდებოდა და ბოლომდე აღარ დაამთავრა. ჩვენს გამოცემაში მეორე ფრაზა ამოღებულია.

ორთოგრაფიისა და ფონეტიკის საკითხები.

XVIII ს-ის (H-2077) ნუსხისთვის მკვეთრად დამახასიათებელი ნიშნებია ე.წ. „იოტამეტობა“ და უჴ დანერილობა. ზ. სარჯველაძე „იოტამეტობის“ შემთხვევებს IX-XI საუკუნეთა წერილობით ძეგლებში შენიშნავს, რაც, მისი აზრით, ენაში [ჲ]-ს შემცველი დამავალი დიფთონგების მოშლის ფაქტზე მიუთითებს. გრაფიკაში დარჩა [ჲ] გრაფემა, რომლის ფუნქციაც ზოგ გადამწერს (მწერალს) აღარ ესმოდა, მაგრამ წერდა, რადგან იცოდა, რომ ძველ ქართულში ის ხმოვნის მომდევნო პოზიციაში იწერებოდა. ამის გამო ღ-ს ხშირად ვხვდებით იქაც, სადაც დამავალი დიფთონგი არასდროს ყოფილა. მეცნიერი ღ-ს უფუნქციო გამოყენების მაგალითებს პოულობს როგორც სიტყვის შიგნით, ისე ბოლოს, სადაც აჲ გრაფემათა ჯგუფი ა-ს გამოხატავს, ეჲ – ე-ს, ოჲ – ო-ს, უჲ – უ-ს. „ეს ფაქტები ასახავენ [ჲ]-ს შემცველ დამავალ დიფთონგთა მოშლის ერთ-ერთ გზას: [ჲ]-ს დაკარგვის შედეგად [აჲ] [ეჲ] [ოჲ] [უჲ] დიფთონგები ემთხვევიან მარტივ [ა] [ე] [ო] [უ] ხმოვნებს,“¹ – წერს მეცნიერი.

H ნუსხაში ღ უფუნქციოდ იხმარება ა-სთან (ხშირად) და ო-სთან (შედარებით ნაკლებ) ერთად და გადმოსცემს მარ-

¹ სარჯველაძე, 1984: 285-287.

ტივ ა და ო ხმოვნებს. არ შეგვხვედრია მისი ე-სთან ან უ-სთან გამოყენების მაგალითები.

სიტყვის ბოლოს აჲ გრაფემათა ჯგუფი ა-ს გამოხატავს:

ა) ზმნურ ფორმებში, სადაც ჰ მოსდევს III სუბიექტური პირის -ა სუფიქსს ან მწკრივის ნიშანს. მაგ., **ჰრქუა** ზმნასთან ის დადასტურდა ყველა შესაძლო შემთხვევაში (24 მაგალითი): „**ჰრქუა** მას უფალმან“; „**ჰრქუა** მას ცოლმან მისმან“; „**ჰრქუა** ქმარსა თვსსა“ და ა. შ. **თქუა** ზმნა 3-ჯერ დაირთავს ჰ-ს: „**თქუა**: „მრწამს შენი, უფალო“; „ესე რაჲ **თქუა** უფალმან“; „შეურდა და **თქუა**.“ ჰ სხვა ზმნებთანაც მოჩანს: **დაშთაჲ, ინებაჲ, ივლტოდაჲ, მიგითხრაჲ.**

ბ) მიცემით ბრუნვაში მდგარ სახელთან, სადაც ჰ მოსდევს ემფატიკურ ხმოვანს: „**რომელსა** ქრისტეანენი აღიარებენ“...

ფუძის შიგნით აჲ დაწერილობა ხშირად მარტივ ა-ს გადმოსცემს:

ა) სახელებში, სადაც ა ფუძისეული ან მორფემისეულია: **წინამდებარე; სხუაჲთაგან; ნადირობაჲსაცა; გონებაჲსა; სათნოებაჲთა; მსახურებაჲსა; დაბრკოლებაჲდ; მსგავსებაჲდ.**

ბ) ზმნურ ფორმებში: **გნებაჲსა.**

ოჲ გრაფემათა კომპლექსი გამოხატავს მარტივ ო ხმოვანს სიტყვის ბოლოს, სადაც ჰ მოსდევს:

ა) III სუბიექტური პირის -ა სუფიქსს ან მწკრივის ნიშანს: **დააგდოჲ, იყოჲ, გიჩუწნოჲ.**

ბ) წარმოშობით წოდებითი ბრუნვის ნიშანს მიმართვის ფორმაში: „გვაკურთხენ, **მამაოჲ.**“

ზოგჯერ H ნუსხაში ჰ-ს სწორად გამოყენების მაგალითებიც იძებნება (ეს ის შემთხვევებია, სადაც ის ა გრაფემასთან ერთად გადმოსცემს აჲ დიფთონგს) და ამათგან ისეთებიც, სადაც Ath ნუსხის შესაბამის ფორმაში ის არ ჩანს: „მონაგებითა **ოქროსა** და ვეცხლისა.“ შდრ. Ath ხელნაწერი: „მონაგებითა **ოქროსა** და ვეცხლისა.“

უფრო ხშირად კი **ა** **ჰ** ნუსხაში არ გვაქვს იქ, სადაც Ath-ში გამოიყენება:

ა) სახელობით ბრუნვაში: **სწავლაჲ**; შდრ. **სწავლა**; **გზაჲ**; შდრ. **გზა** და ა. შ.

ბ) ნათესაობით ბრუნვაში: „ცხოვრებისათჳს **კაცთაჲსა**“; შდრ. „ცხოვრებისათჳს **კაცთასა**“;

გ) მოქმედებით ბრუნვაში: „საქმითა **სიმართლისაჲთა**“, შდრ. „საქმითა **სიმართლისათა**“; „განგებითა **ღმრთისაჲთა**“, შდრ. „განგებითა **ღმრთისათა**.“

Ath ნუსხის **უე** კომპლექსი **ჰ**-ში **უც** მიმდევრობით არის მოცემული შემთხვევათა აბსოლუტურ უმრავლესობაში: „**შუცნიერ** იყო“; „**ქუცლისმოქმედსა** ღმერთსა“; „**შიშუცლთა** შეჰმოსდა“ და სხვ. გამონაკლისს წარმოადგენს 2 მაგალითი: „**მომაქცია ტყუეობისაგან**“; „**თუესა** სეკედენბერსა.“

ზ. სარჯველაძე **უც** დანერილობას **ც** გრაფემის „უნე-სო“ ხმარების ერთ-ერთ გამოვლენად განიხილავს. **ც** ძველ ტექსტებში მისი თავდაპირველი ფუნქციის მივიწყების შემდეგ საკმაოდ ხშირად ენაცვლება **ე** გრაფემას. „**უც** დანერილობა ერთ-ერთ ამგვარ დარღვევას წარმოადგენს, ოღონდ, როგორც ჩანს, მან მეტი გავრცელებულობა მოიპოვა. არაა გამორიცხული, რომ ამგვარი დანერილობა გარკვეულ მნიგნობრულ კერათათვის ყოფილიყო დამახასიათებელი. ის იწერება როგორც უმარცვლო, ისე მარცვლოვანი **უ**-ს შემდეგ,¹ – აღნიშნავს იგი.

ნუსხათა შორის გვაქვს **ვი** // **ვ** დანერილობათა მონაცვლეობის მაგალითი: „**სცივიდა** ვენაჲსა“ // „**სცვიდა** ვენაჲსა.“²

Ath ხელნაწერი ერთგან **ხ** გრაფემას არჩევს, **ჰ** ხელნაწერი – **ჭ** გრაფემას: **ალაოხრა** // **ალაოჭრა**.

¹ სარჯველაძე, 1984: 281.

² დამონმებულ პარალელურ მაგალითებში პირველი ყოველთვის Ath ნუსხის ჩვენებას ასახავს, ხოლო მეორე – **ჰ** ნუსხისას.

თანხმოვნებს ან თანხმოვანსა და ხმოვანს შორის პოზიციაში **ჰ** ნუსხაში არ არის წარმოდგენილი უმარცვლო **უ**, განსხვავებით **Ath** ნუსხისგან: **განთქუმულ // განთქმულ; სულთქემით // სულთქმით; ქუყანა // ქეყანა**.

Ath ნუსხაში **ოა** და **ოე** ხმოვნებს შორის პოზიციაში დაკარგულია **ვ** თანხმოვანი, **ჰ** ნუსხაში კი შენარჩუნებულია: **სახელოან // სახელოვან; ცხოელისა // ცხოველისა; ვპოეთ // ვპოვეთ**.

ზოგჯერ პირიქით არის: **ოე** ხმოვნებს შორის **Ath** ხელნაწერი იცავს **ვ** თანხმოვანს, ხოლო **ჰ** ხელნაწერი – არა: „**ითხოვე** მისგან“ // „**ითხოე** მისგან“; „**კუალად მოვედ** აქა“ // „**კუალად მოედ** აქა.“

საშუალი გვარის **ცრემლოდა** ფორმა **Ath** ნუსხაში **ცრემლოდა** სახით არის გამოყენებული. შდრ. **ჰ** ხელნაწერის იკითხვისი: **ცრემლოდა**.

Ath ნუსხა წარმოგვიდგენს **რავდენს**, **უვარს**, **ჰ** ნუსხა – **რაოდენს**, **უარს** ფორმებს: **რავდენისამე // რაოდენისამე; უვარჰყოფდა // უარჰყოფდა**.

სამაგიეროდ, **ჰ** ნუსხაში **უა** ხმოვნებს შორის **ვ** თანხმოვანია განვითარებული: **შუვადღეს**. შდრ. **Ath** ხელნაწერის მონაცემი: **შუადღეს**.

ჰ ხელნაწერში პოზიციურ **შჯ** და **შთ** ბგერათა კომპლექსებს **Ath** ნუსხაში ცვლის **რჩ** ბგერათმიმდევრობა: **შჯულითა // რჩულითა**; „**მოვიდა უშჯულო იგი**“ // „**მოვიდა ურჩულო იგი**“; „**უშჯულო იგი**“ // „**ურჩულო იგი**“; „**არარა დაშთა**“ // „**არარა დარჩა**“; // „**დაშთომილ არიან**“ // „**დარჩომილ არიან**“; „**ან მხოლო დაშთომილ ვარ**“ // „**ან მარტო დარჩომილ ვარ**“; „**დაშთა ზღუასა**“ // „**დარჩა ზღუასა**.“

ერთგან **ჰ** ხელნაწერში **სჯ** კომპლექსიც დასტურდება: **სამსჯავროთაგან**, რომელსაც **Ath** ნუსხაში **შჯ** კომპლექსი შეესაბამება: **სამშჯავროთაგან**.

რჩ მიმდევრობას ზ. სარჯველაძე **შჯ**-სგან მომდინარედ თვლის **ში** საფეხურის გავლის გზით: **შჯ** > **ში** (ასიმილაციური დაყრუება) > **რჩ** (დისიმილაცია წარმოების რაგვარობის მიხედვით).¹ მისივე აზრით, იგივე **რჩ** კომპლექსი ზმნურ ფორმებში (**დაშთობა**, **მოშთობა**) მიღებულია **შთ** მიმდევრობისგან იმავე **ში** ეტაპის გავლით: **შთ** > **ში** (ასიმილაცია საწარმოთქმო ადგილის მიხედვით) > **რჩ** (დისიმილაცია წარმოების რაგვარობის მიხედვით).²

Ath ნუსხაში სიტყვა **ამბორი** დისიმილირებულია, განსხვავებით H ნუსხისგან: „**ანბორს**უყოფდეს“ // „**ამბორს**უყოფდეს“; „**ანბორს**უყოფდეს ურთიერთას“ // „**ამბორს**უყოფდეს ურთიერთას.“

ძლიერ ფუძე მეტათეზირებული სახით არის მოცემული Ath ნუსხაში: **განძრიელდი**. შდრ. H ხელნაწერი: **განძლიერდი**.

ირემი და **მღვდელი** არსებითი სახელების ნათესაობითი ბრუნვის უკუმშველ ფორმებს H ხელნაწერში კუმშვადი ფორმები ანაცვლებს: „**ეტყოდა ირემისა** მის მიერ“ // „**ეტყოდა ირემისა** მის მიერ“; „**მღდელისა** ქრისტეანეთაჲსა“; // „**მღდლისა** ქრისტეანეთაჲსა.“

Ath ნუსხაში იკვეცება **გარდა** ზმნისწინი: „**გარდმოვარდა** ცხენისაგან.“ შდრ. H ხელნაწერი: „**გარდამოვარდა** ცხენისაგან.“

სახელის მორფოლოგიის საკითხები.

პირის ნაცვალსახელები ხან ერთ ნუსხაში იხმარება ზედმეტად, ხან მეორეში: „**გიჩუენო** თავი ჩემი“ // „**გიჩუენო შენ** თავი ჩემი“; „**გამომიცხადე** თავი შენი კეთილად“ // „**გამომიცხადე მე** თავი შენი კეთილად“; „**რაათა მრწმენეს მე** შენი“ // „**რაათა მრწმენეს შენი**“; „**რომელი-იგი მეჩუენა მე**“ // „**რომელი-იგი მეჩუენა**“; „**უფალო ჩემო, მე** ქუეყანისაგან ჰრომ-

¹ სარჯველაძე, 1984: 315.

² იქვე.

თაჲსა ვარ“ // „უფალო ჩემო, ქუეყანისაგან ჰრომთასა ვარ“;
„ნარჴდა ყოველი სიმდიდრე მათი“ // „ნარჴდა ყოველი იგი
სიმდიდრე მათი.“

ნუსხები არცთუ იშვიათად სხვადასხვა ვითარებას
გვიჩვენებენ ემფატიკური ხმოვნის გამოყენების თვალსაზრი-
სით: „მიინია **მისა** ზედა წყალობაჲ“ // „მიინია **მის** ზედა წყა-
ლობაჲ“; „ცოლსა **მისას**“ // „ცოლსა **მისსა**.“

Ath ხელნაწერში საკუთარი სახელით გადმოცემული
პოსტპოზიციური მართული მსაზღვრელი სახელობით ბრუნ-
ვაში ემფატიკურ ხმოვანს არ დაირთავს, განსხვავებით H
ხელნაწერისგან: „დაიმჭირა ცოლი **ევსტათისი**“ // „დაიმჭირა
ცოლი **ევსტათისა**.“

Ath ნუსხის **მათთა (მათა)** ფორმას H ნუსხაში ცვლის
მათდა ფორმა:

„მიუწოდენ კაცთა მსგავსებად **მათთა** სათნოებათა“ //
„მიუწოდენ კაცთა მსგავსებად **მათდა** სათნოებათა“; „გუ-
ლისჴმის საყოფელად **მათა**“ // „გულისჴმის საყოფელად **მათ-
და**.“ სამაგიეროდ, Ath ხელნაწერის **მისდა** ფორმას H ნუსხაში
ენაცვლება **მისა** ფორმა: „გამოვიდა შემთხუევად **მისდა**“ //
„გამოვიდა შემთხუჴვად **მისა**.“

ერთ შემთხვევაში Ath ხელნაწერის ენობრივად არას-
ნორი ფორმა H ხელნაწერში სწორადაა მოცემული:

„არცა ზრდილობაჲ **სხუათა** სახითა შემძლებელ არს“ //
„არცა ზრდილობაჲ **სხვთა** სახითა შემძლებელ არს.“

Ath ნუსხა ზოგჯერ უპირატესობას ანიჭებს წრფელო-
ბით ბრუნვას, H კი – სახელობითს:

„**აღსასრულცა** კეთილთაჲ საქმეთაჲ“ // „**აღსასრული-
ცაჲ** კეთილთა საქმეთაჲ“; „და იყო **წარმართ**“ // „და იყო **წარ-
მართი**.“

წარსული დროის ვნებითი გვარის მიმლეობის მანარ-
მოებლად Ath ნუსხა -**ულ** მორფემას არჩევს, H – -**ილ** მორ-
ფემას: „**მონევენულ** არს“ // „**მონევენილ** არს“; „**მონევენული** მის

ზედა“ // „**მონვენლი** მის ზედა“; „მანქანებით **ქმნული**“ // „მანქანებით **ქმნილი**“; „**ალთქუმულ** არიან“ // „**ალთქუმულ** არიან.“

ნანევარი შეიძლება Ath ნუსხაში ახლდეს სახელს, H-ში არა, ან პირიქით: „იხილნა რაჲ **ჭაბუკნი იგი**“ // „იხილნა რაჲ **ჭაბუკნი**“ // „მარჯუე იყო **ადგილი**“ // „მარჯუე იყო **ადგილი იგი**.“

ერთგან H ნუსხა, Ath ნუსხისგან განსხვავებით, ინარჩუნებს ვითარებითი ბრუნვის ნიშანს -**მდე** თანდებულის ნინ: „ზღუად **შესლვადმდე**.“

ზმნის მორფოლოგიის საკითხები.

პირის ნიშანთა უფუნქციოდ გამოყენების მაგალითები ორივე ნუსხაში შეინიშნება, თუმცა მათი ხმარების თვალსაზრისით ნუსხები შეიძლება სხვაობდეს ერთმანეთისაგან. კერძოდ, Ath ხელნაწერში ნიშანი უფუნქციოდ იყოს ნახმარი და H ხელნაწერში არა, ან პირიქით: „**გარდაჰვდა** რაჲ ჟამი ერთი“ // „**გარდაჲდა** რაჲ ჟამი ერთი“; „**წორციელად გამოვჩნდი**“ // „**წორციელად გამოვსჩნდი**“; „არა **მისდრკეს** გული ჩემი“ // „... **მიდრკეს**“...

ერთ ფორმაში Ath ხელნაწერში II სუბიექტური პირის ნიშნად **ს-** პრეფიქსია გამოყენებული (მეტათეზირებული სახით), H ხელნაწერში კი – **ჰ-** პრეფიქსი: „ოდეს **დამსდაბლდე**“ // „ოდეს **დაჰმდაბლდე**.“

Ath ხელნაწერში ზმნა არქაული ფორმით არის გამოყენებული: **მიხედნა**. შდრ. H ხელნაწერი: **მიხედა**.

აქვე II ხოლმეობითის მწკრივი გამოყენებულია წყვეტილის ნაცვლად: „**ვეცვ**, დავეფალ.“ შდრ. H ხელნაწერი: „**ვეცუ**, დავეფალ.“ ამ მწკრივთა ურთიერთმონაცვლეობის შესახებ აღნიშნულია სამეცნიერო ლიტერატურაში. ეს მოვლენა ენაში II ხოლმეობითის მოშლის ფაქტით არის ახსნილი.¹ წარ-

¹ სარჯველაძე, 1984: 449.

მოდგენილ მაგალითში XVIII ს-ის ნუსხა უფრო ძველ ვითარებას ასახავს.

II კავშირებითის მწკრივს Ath ხელნაწერში -ა მორფემა გამოხატავს, H ხელნაწერში - ე მორფემა: „ევედრებოდა ცოლსა თვსსა, რათა არა სულმოკლე იქმნას“ // „...იქმნეს.“

ზმნისწინთა გამოყენების მხრივაც შეიძლება ზოგჯერ განსხვავებული სურათი გვექონდეს. მაგ., ერთ ნუსხაში ზმნისწინის ახალი ვარიანტი იყო ნახმარი და მეორეში ძველი ან პირიქით: **განმარჯუებასა // გამარჯულებასა**; „ავიდა მთად“ // „აღვიდა მთად“; „რაჲ-იგი აღმითქუ“ // „რაჲ-იგი ამითქუ“; „აილო მეულლე თვსი“ // „აღილო მეულლე თვსი.“ ან ერთ ხელნაწერში ზმნისწინი ერთოდეს ფორმას და მეორეში არა: **მიუთხრა // უთხრა**. ან კიდევ სხვადასხვა ზმნისწინები იყოს წარმოდგენილი: „ლომმან წარმიტაცა“ // „ლომმან მიმიტაცა“; „შემიწყალა და შემაქცია ტყუეობისაგან“ // „შემიწყალა და მომაქცია ტყუეობისაგან.“

გვაქვს თემის ნიშანთა მონაცვლეობის მაგალითებიც: **დამიტევებ // დამიტეობ**.

H ხელნაწერი II პირთან საიქეთო ორიენტაციის გამომხატველ ზმნისწინს იყენებს: „მიგცეთ შენ საფასე.“ შდრ. Ath ნუსხა: „მოგცეთ შენ საფასე.“

ზოგჯერ ზმნები ნუსხებში სხვადასხვა მწკრივისა თუ გვარის ფორმით არის მოცემული: „ევედრებოდა მის დაბისათა და დაადგინის ვენაჴისა მცველად“ // „ევედრა მის დაბისათა და დაადგინეს ვენაჴის მცველად“; „რაჲ მოინია მათ ზედა“ // „რაჲ მონეწილ არს მათ ზედა“; „შეეხო ცეცხლი“ // „შეხებულიყო ცეცხლი“; „შეეშინა“ // „ეშინოდა“; „მრწმენა შენი, უფალო“ // „მრწამს შენი, უფალო“; „ძენი, ვითარცა ვთქუ, აღეზარდნეს სხუასა მას დაბასა“ // „ძენი მისნი, ვითარცა ვთქუ, აღიზარდნეს სხუასა მას დაბასა.“

სინტაქსის საკითხები.

H ნუსხაში პოსტპოზიციური ნცობის მართული მსაზღვრელი რიცხვში ეთანხმება საზღვრულს, განსხვავებით Ath-ისგან: „ტკივილთაგან გულისა“ // „ტკივილთაგან გულისათა.“

სანყისი ქვემდებარის ფუნქციით Ath ნუსხაში ვითარებითი ბრუნვის ფორმით არის მოცემული, H-ში – სახელობითი ბრუნვის ფორმით: „არად საწმარ არს თქუმად“ // „არად საწმარ არს თქუმაჲ“; „ჯერარს... კუალად ამაღლებად“ // „ჯერარს... კუალად ამაღლება“; „შეეშინა ორთავე ტვრთვად“ // „შეეშინა ორთავე ტვრთვაჲ.“

სანყისითვე გადმოცემული პირდაპირი დამატება ნუსხებში შეიძლება სახელობით ბრუნვაშიც იდგეს და ვითარებითშიც: „ინება შინაგან შესლვა“ // „ინებაჲ შესლვად შინაგან“; „ბრძანა განჯურვებად კუროჲ რვალისაჲ და მუნ შეყრად“ // „ბრძანა განჯურვებაჲდ კურო რვალისა და მუნ შეყრაჲ.“

შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილი Ath ნუსხაში ერთგან სახელობითშია წარმოდგენილი, მეორე ნუსხაში – წრფელობითში: „ჩჩვლი ვიყავ“ // „ჩჩვლ ვიყავ.“

დამოკიდებული წინადადების ნევრ-კავშირი H ნუსხაში მრავლობით რიცხვში ეთანხმება მისამართ ნევრს, განსხვავებით Ath-ისგან: „ქველისმოქმედებანი შენნი, რომელსა იქმ კაცთა მიმართ...“ // „ქუჭლისმოქმედებანი შენნი, რომელთა იქმ კაცთა თანა...“

Ath ხელნაწერში ზმნა-შემასმენელი ზოგჯერ რიცხვში არ ეთანხმება წარ-იან მრავლობითში მდგარ პირდაპირ დამატებას: „წარწყმიდა ცოლი და შვილნი მისნი.“ შდრ. H ნუსხა: „წარწყმიდნა ცოლი და შვილნი მისნი.“ ამ უკანასკნელში ზმნა-შემასმენელი მაშინაც მარკირებულია, როდესაც პირდაპირი დამატების მრავლობითობა ნაგულისხმევია: „განავლინნა ყოველთა სოფელთა კრებაჲდ ერისა“; შდრ. Ath ნუსხა: „განავლინნა ყოველთა სოფელთა კრებად ერისა.“ H ნუსხაში ერთ წინადადებაში გვხვდება რიცხვში შეთანხმებისა და შეუთან-

ხმებლობის ნიმუშები: „**დევნა** და **განავლო** მდინარე.“ შდრ. Ath ხელნაწერის ჩვენება: „**დევნა** და **განავლნა** მდინარესა.“

არის შემთხვევები, როდესაც ერთ ნუსხაში წინადადების რომელიმე მთავარი წევრი მრავლობითის ფორმითაა მოცემული, მეორეში – მხოლოდითის: „დედასა მათსა ესმოდეს **სიტყუანი** მათნი“ // „დედასა მათსა ესმოდა **სიტყუა** მათი“; „ყოველი მოინია **მას** ზედა“ // „ყოველი მოინია **მათ** ზედა“; „ყოველივე შეიწყნარა“ // „ყოველნივე შეიწყნარა მადლობით.“

ერთი და იგივე სიტყვა სხვადასხვა ხელნაწერში ამა თუ იმ წინადადებაში შეიძლება სხვადასხვა ფორმით იყოს გამოყენებული და წინადადების სხვადასხვა წევრის როლს ასრულებდეს: „მოგუეც ძალი **მოთმინებისა**“ // „მოგუჴც ძალი **მოთმინებად**“; „ეძიებდა მათგან სასყიდელსა წარყვანებისა **მათისათვს**“ // „ეძიებდა მათგან სასყიდელსა წარყვანებისა **მათისასა**“; „ვითარცა-**ესე** ვიხილენ“ // „ვითარცა **ესენი** ვიხილენ“; „დედა მათი იცნობდა თხრობასა **მათსა**“ // „დედა მათი იცნობდა თხრობასა **მას**“; „ერთ არს **ჭეშმარიტად** ღმერთი“ // „ერთ არს **ჭეშმარიტი** ღმერთი.“

ერთგვარ წევრთაგან **-ურთ** ნაწილაკი Ath ნუსხაში მეორე წევრს დაერთვის, H-ში – პირველს: „განვიდა ცოლით და შვილით**ურთ**“ // „განვიდა ცოლით**ურთ** და შვილით“; **-გან** თანდებული Ath ხელნაწერშივე სინტაგმის მეორე წევრს ახლავს, განსხვავებით H-ისგან: „სიმდიდრისა მათისა**გან**“ // „სიმდიდრისა**გან** მათისა“; „უცხო თესლისა**გან** მის“ // „უცხო თესლისა მის**გან**“; **-ლა** ნაწილაკი Ath ხელნაწერში **იგი** ნაცვალსახელით გადმოცემულ ქვემდებარეს დაერთვის, H ხელნაწერში – კავშირს: „ვიდრე **იგილა** მოვიდა“ // „ვიდრე**ლა** მოვიდოდა.“

ამრიგად, „ვესტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ურთიერთმიმართების შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ ორივე ხელნაწერი ერთი რედაქციის ნუსხებია. მართალია, მათ შორის არ გვაქვს ენობრივი თანხვედრა და ეს მო-

სალოდნელიც იყო მათ შორის შვიდსაუკუნოვანი დაშორების გამო, მაგრამ ეს არ სცილდება ნუსხის ფარგლებში დასაშვები სხვაობების ზღვარს.

ახალი ენობრივი ფაქტები XI საუკუნის ნუსხაშიცაა დადასტურებული, რომელსაც XVIII საუკუნის ნუსხაში არქაული ფორმები შეესაბამება, ან პირიქით: XI საუკუნის ნუსხა ძველ ვითარებას ასახავს და XVIII საუკუნისა – ახალს.

ძირითად ტექსტად ჩვენ, ცხადია, XI ს-ის ნუსხა შევარჩიეთ, რომლის ნაკლები ადგილი შევავსეთ XVIII საუკუნის ნუსხიდან. მისი ენა უფრო ახლოა ძველი, კლასიკური ქართულის ენასთან, ვიდრე XVIII საუკუნის ხელნაწერისა, სადაც აკადემიური გამოცემისთვის თუნდაც ისეთი მიუღებელი ენობრივი მოვლენების დომინირება შეინიშნება, როგორცაა „იოტამეტობა“ თუ **უჭ** დაწერილობა.

გამოცემაში გავასწორეთ გადამწერის უნებლიე თუ ხელნაწერის არასწორად ამოკითხვის შედეგად დაშვებული შეცდომები, ხოლო ის ფორმები, რომლებიც ცოცხალ სასაუბრო მეტყველებაში მიმდინარე ცვლილებებს ასახავენ, უცვლელი დავტოვეთ.

მაგ., ფსალმუნიდან მოხმობილ ციტატაში არასწორად წერია სიტყვა **სასო**: „დასდევ, უფალო, **სასოჲ** პირსა ჩემსა და კარი მცველი ბაგეთა ჩემთა“, რაც H ნუსხის გადამწერის მიერ შენიშნულია და შესწორებულია შესაბამისი სიტყვით – **საცო**, რომელიც ჩვენს გამოცემაშიც აისახა, ოღონდ **ჲ**-ს დართვით, რათა შეგვენარჩუნებინა **სასოჲ** ფორმის სტრუქტურა.

ხელნაწერში წერია: „მიემთხვა მდინარესა ერთსა და **სიმდიდრისათჳს** წყლისა მის შეეშინა.“ XVIII ს-ის ნუსხაში წერია: „სიდიდისათვის,“, რომელიც ზუსტად შეესაბამება კონტექსტს. წინამდებარე ტომში ეს სიტყვაც გასწორებულია.

წმინდანის სახელი „პლაკიდა“ ტექსტში ამ სახით 8-ჯერ არის გამოყენებული, ხოლო 9 შემთხვევაში იხმარება, როგორც „პალაკიდა.“ რადგან ბერძნულ ტექსტში ყველგან

არის „პლაკიდა“, ჩვენც გამოცემაში სისტემურად გავატარეთ ამგვარი დაწერილობა.

ხელნაწერში შეინიშნება ასოს ან ასოთა კლების შემთხვევები. მაგ., მიე[ა]ხლა; ნ[ა]დირისა; სიმა[რ]თლითა; ქრი[ს]ტესსა; ჭემ[ა]რიტად; დღესასწა[უ]ლისა; მოა[ღ]ლეს; დამ-დაბ[ლ]ებ[ა]ე; ბარ[ბ]არ[ო]ზთა და სხვ. შესაძლოა, ბოლო ორ შემთხვევაში გადამწერს ქარაგმის ნიშანიც ჰქონდეს გამორჩენილი. ჩვენ ეს ასოები, ცხადია, აღვადგინეთ.

გვაქვს საპირისპირო – ასოთა ზედმეტად ხმარების – ნიმუშიც, მაგ., „ამათცა ჟამთა გამოჩინებად.“ ჩვენ დავწერეთ სწორი ფორმა – გამოჩინებად.

ერთ ფრაზაში სიტყვის ზედმეტად გამოყენების ფაქტი დასტურდება: „განვიდა ცოლით და შვილითურთ განშორებულად ლოცვად ადგილსა განშორებულსა.“ ამ ორი მონიშნული სიტყვიდან ერთი ზედმეტია. მეორე ხელნაწერში პირველი სიტყვა არ წერია და ჩვენც ის ამოვიღეთ.

ენობრივი საკითხებიდან აღვნიშნავთ შემდეგს:

ხელუხლებლად დავტოვეთ ენის ისტორიული ვითარების ამსახველი მაგალითები. მაგ., ცნობილია, რომ ენის განვითარების კონკრეტულ ეტაპზე წრფელობითი და სახელობითი ბრუნვები ერთმანეთს ენაცვლება: ერთი ბრუნვა მეორის მაგივრად იხმარება და ა. შ. ჩვენს ტექსტში გვაქვს ასეთი ნიმუში: „აღსასრულცა კეთილთაჲ საქმეთაჲ მიგითხრა.“ მონიშნული სიტყვა წრფელობითის ფორმით არის მოცემული, თუმცა მისი მსაზღვრელები სახელობით ბრუნვაში დგას. ჩვენ ის არ ჩაგვისწორებია, რადგან იმ ჭიდილს ასახავს, რომელიც არსებობდა წრფელობითსა და სახელობითს შორის პირველის დასუსტებისა და ბრუნების სისტემიდან გასვლის დროს და შემდგომ პერიოდშიც.

ხელნაწერში გვაქვს: „სასწაული არაჲშეუმსგავსებელი ძალისა მისისა“, სადაც **ა** ზედმეტადაა გამოყენებული (ანუ, ის არ გამოხატავს **ა** დიფთონგს). ჩვენ დავწერეთ მეორე ნუსხის მონაცემი – არაშეუმსგავსებელი. „იოტამეტობის“ კიდევ ერთი

მაგალითი ათონის ხელნაწერში (რომელიც ძირითად ტექსტად გვაქვს აღებული) დადასტურდა ზმნურ ფორმაშიც: „ესე რაჲ **თქუა** უფალმან.“ ეს მოვლენა, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, XVIII ს-ის ხელნაწერისთვის არის დამახასიათებელი. გამოცემაში ის გავასწორეთ და წარმოვადგინეთ სწორი ფორმა – **თქუა**.

ხშირად არასწორადაა გამოყენებული კუთვნილებითი ნაცვალსახელით გადმოცემული ატრიბუტული პოსტპოზიციური მსაზღვრელის მიცემითი ბრუნვის ფორმა: „იქმნა სიხარული დიდი პოვნასა **მისა**“; „მიუთხრა ყოველივე ცოლსა **მისა**“ (ამ მეორე შემთხვევაში H ხელნაწერში გვაქვს **თვსსა**); „აქუნდა ქედსა **მისა** სასნაული წყლულებისა“; „სასნაული იგი ქედსა **მისა**.“ ჩვენ ყველგან დავწერეთ **მისსა**.

გადამწერს უწერია: „მიინია **მისა** ზედა წყალობაჲ.“ მეორე ხელნაწერი გვთავაზობს **მის** ფორმას, რომელიც უფრო გამართლებულია და ჩვენც ის ვარჩიეთ.

კითხვითი ზმნიზედა **რაჲსა** მოცემულია **ჲ**-ს გარეშე – **რაჲსა**, რაც მეორე ხელნაწერშიც და ჩვენს გამოცემაშიც გასწორებულია: „ჴ, პლაკიდა, **რაჲსა** მდევნი?“

დასტურდება სახელთა მხოლობითი რიცხვის ფორმით გამოყენების მაგალითები მაშინ, როდესაც კონტექსტი მათგან მრავლობით რიცხვს მოითხოვს: „ნუთუ **იგი** არიან ძენი მისნი და ესე ყოველი მოინია **მას** ზედა?“ „ვითარმედ **იგი** არიან ძენი მისნი.“ აქ უნდა ყოფილიყო **იგინი**, **მათ**, **იგინი**, რაც ავსახეთ კიდევ წინამდებარე ტომში.

იძებნება ზმნის მრავლობითი რიცხვის არასწორად გამოყენების მაგალითი: „შევიდა შინაგანთა სოფელთა ბარბაროზთასა და **მოსწყუნა** და ალაოხრა ქუეყანაჲ მათი.“ პირდაპირი დამატება აქ მხოლობით რიცხვშია და არ საჭიროებს ზმნის მრავლობითში შეთანხმებას. ამიტომ ჩვენ ის მხოლობითის ფორმით წარმოვადგინეთ: **მოსწყუდა**.

ორივე ნუსხაში ვკითხულობთ: „ან **აღვიძრცვეს** ხრწნილი და შევიმოსიეს უხრწნელი.“ **აღვიძრცუვა** -**ავ** თემისნიშნისანი

ზმნაა და I თურმეობითში ის უნდა გადაჰყვეს: **აღვიძარცუავს**. მაგრამ გადამწერმა, როგორც ჩანს, ის ძველი ქართულისთვის დამახასიათებელი **-იეს** დაბოლოებით აწარმოვა, როგორც ეს მეორე ზმნის შემთხვევაში გვაქვს. ამდენად, ჩვენ აღნიშნული ფორმა გადამწერის ცდომილებად მივიჩნიეთ და ჩავასწორეთ. სქოლიოში კი ჩავიტანეთ და მივუთითეთ ორივე ნუსხა: AB.

ტექსტის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაქარაგმებულია. თუ რომელიმე სიტყვა ყველა ხმარებულ შემთხვევაში ქარაგმის სახით არის მოცემული, მისი გახსნისას, ცხადია, გავითვალისწინეთ ძველი ქართული ენის ნორმები. თუ ქარაგმითაც არის მოცემული და მის გარეშეც, ქარაგმა დაუქარაგმებელი სიტყვების მონაცემების მიხედვით გავხსენით.

შეგვხვდა ისეთი შემთხვევაც, როდესაც ერთი ფორმა გახდა ამოსავალი სხვა დაქარაგმებული სიტყვების გახსნის დროს. მაგ., ზმნიზედა **უფროას** ოთხჯერ არის ტექსტში გამოყენებული და ოთხჯერვე დაქარაგმებულია, მაგრამ ერთ შემთხვევაში ჩანს **ჲ**, რაც მოსალოდნელიც იყო ძველი ქართული ენის ვითარების გათვალისწინებით. ამიტომ ყველა შემთხვევაში ჩვენ ის **უფროას** სახით გავხსენით.

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისათვის

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტი ოთხ ხელნაწერ კრებულშია დაცული. ამათგან უძველესი XI საუკუნით თარიღდება (A-1103), ხოლო მომდევნოები – XI-XII (H-1347), XII-XIII (A-128) და XV საუკუნეებით (A-382). A-1103 ნუსხას აღვნიშნავთ A ლიტერით, H-1347 ნუსხას – B ლიტერით, A-128 ნუსხას C და A-382 ნუსხას – D ლიტერით.

ნუსხათა სიმრავლის პირობებში, ცხადია, ბუნებრივად ისმის მათი ურთიერთმიმართების საკითხი. სამწუხაროდ, საანალიზო ჰაგიოგრაფიული ძეგლის ბერძნული ვერსია გამოცემული არ არის და საკითხის შესწავლა გვინევს მხოლოდ ქართული ხელნაწერების შედარების საფუძველზე.

„ევსტათის ცხოვრებისა და ნამების“ ზემოთ განხილულ ნუსხათა შედარებამ ბერძნულ ტექსტთან გაარკვია, რომ XVIII საუკუნის ხელნაწერი უფრო მეტ თანხვედრას ავლენდა მასთან, ვიდრე XI საუკუნისა. ანუ, ამ ტექსტის შემთხვევაში დადასტურდა, რომ ადრინდელი თარიღი ყოველთვის არ მიგვანიშნებს ძველ ვითარებაზე. ამ შესაძლებლობას „თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტის შემთხვევაში მოკლებულნი ვართ.

უძველესი, XI საუკუნის, ნუსხა, რომელიც A-1103 კრებულს წარმოადგენს, ათონური წარმომავლობისაა და განსაკუთრებით ფასეულია ჩვენთვის. სხვა ნუსხებთან შედარების გზით გამოირკვა, რომ აღნიშნულ ნუსხას, რომელშიც ჩვენი ტექსტი, ფურცლობრივი პაგინაციის მიხედვით, 279v-285r გვერდებზეა განთავსებული, ერთი ფურცელი აკლია. ხელნაწერს ასოებრივი დანომვრაც აქვს (ნუსხურად), სავარაუდოდ, ათონზე გაკეთებული, რომელიც თანმიმდევრულია და გვიდასტურებს, რომ ფურცელი ათონზევეა დაკარგული. თბილისში ჩამოტანის შემდეგ ხელნაწერს რიცხობრივი დანომ-

ვრაც დაურთეს, რომელიც ერთი ერთეულით უსწრებს ასოებრივს. მაგ., ასოებრივი ნუმერაციის მიხედვით, საანალიზო ტექსტი იწყება 278v-ზე და არა 279v-ზე, როგორც ეს მიწერილი აქვს არქივარიუსს, და როგორც არის მოცემული ხელნაწერის აღწერილობაში. გვერდს, რომელსაც ნუსხური ასოებით აწერია **სოთ** (279), ფანქრით აწერია 280, რომელსაც ასოებით აწერია **სპ** (280), ფანქრით აწერია 281 და ა. შ.

ხელნაწერის 280v გვერდი მთავრდება ფრაზით: „მაშინ ბრძანა განრთხმად მისი და გუემად ზროხის ტყავებითა, ვიდრემდე აღუთქუას...“ რის შემდეგაცაა დაკარგული ის 1 ფურცელი, თუმცა მომდევნო გვერდს აწერია არა 282, არამედ 281. ანუ ასოებრივ დანომვრაშიც არ ირღვევა გვერდების თანმიმდევრობა. ამის გამო ხელნაწერის აღმწერელი ერთი ფურცლის დაკლების ფაქტს, ცხადია, ვერ შეამჩნევდა, თუ შინაარსს არ ჩაუღრმავებოდა. საბედნიეროდ, მომდევნო პერიოდის სამივე ნუსხა ამ დაკარგულ ტექსტს შეიცავს, რამაც საშუალება მოგვცა, ის გამოცემაში შეგვეტანა.

ძირითადი ნუსხის დაკლებული ტექსტის შესავსებად, ცხადია, ქრონოლოგიურად მასთან ყველაზე ახლოს მდგომი ნუსხა გამოიყენება. ჩვენს შემთხვევაში ეს არის H-1347. ამ ხელნაწერის ტექსტზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ იგი ენობრივად შედარებით მდარე ხარისხისაა – გვხვდება დამახინჯებული საკუთარი არსებითი სახელები და ზედსართავი სახელები: **დეოდორე** (დიოდორე – დანარჩენ სამ ნუსხაში); **ტვრიფონ** – **ტრიფონ** (დანარჩენ ნუსხებში); **უმწყსთა** (D-შიც ასეა) – **უმწყთა** და სხვ. გარდა ამისა, აღნიშნულ ხელნაწერში ხშირად სიტყვებია გამორჩენილი; გვხვდება არასწორი გრამატიკული ფორმებიც; ზოგჯერ გამოყენებულია კონტექსტისთვის შეუსაბამო ლექსიკა. მაგ., აქ იკითხება **ჭაბუკნი და მწედარნი**. სხვა ხელნაწერებში გვაქვს **ჭაბუკნი მწენნი**; „ღირს არს წინაშე მეფისა **მდგომელად**“ – „... **დგომასა**“ (სამივე ნუსხაში); „**უზომოდ** წარწყმდეს სიჭაბუკე შენი“ – „**უჟამოდ**...“ (სამივე ნუსხაში); „ითხოვა **მარტოება**“ – „ითხოვა **დროება**“ (სამივე ნუსხა-

ში); „ნუ.... შეასმენ **დედასა** მას ღვთისასა“ – „.... დიდსა მას **ღმერთსა** (სამივე ნუსხაში) და სხვ.

გარდა ამისა, H-1347 კრებული გარკვეული გრამატიკული მოვლენებით არ ტოვებს XI-XII სს-ების ნუსხის შთაბეჭდილებას, მაგ., გვხვდება ზმნისწინის გამარტივების („**გაავლინნა** მწედარნი“ – „განავლინნა...“ (სამივე ნუსხაში)), **ზედა** თანდებულის მიერ პირის ნაცვალსახელის მიცემით ბრუნვაში მართვის (ბრძანა **მას** ზედა – ბრძანა მის ზედა (სამივე ნუსხაში)), კითხვით ნაცვალსახელთან ორი **ს-ს** ხმარების („**ვისსა** მიბრძანებ ზორვად“ – „**ვისა**... (სამივეში)), უარყოფით ნაწილაკთან იოტას გამოყენების („სატანჯველთაგან **არაჲ** გემინის“ – „.... არა გემინის“) მაგალითები.

ყველაფერი ეს გვაძლევს საფუძველს ვივარაუდოთ, რომ H-1347 ნუსხის ანონიმ გადამწერს ხელთ ჰქონია მდარე ხარისხის დედანი, ან თავად ყოფილა არაპროფესიონალი, რომელიც გადანერისას არ აკვირდებოდა დედნის ტექსტს და უშვებდა შეცდომებს, შესაძლებელია, სიჩქარის გამოც.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ არცთუ იშვიათად ძველი ქართული ტექსტები, რომლებიც მორფოლოგიური თუ სინტაქსური მყარი წესებით გამოირჩევა, მოგვიანო საუკუნეების კვალიფიციური გადამწერების მიერ უცვლელად არის გადასული ახალ ნუსხებში. ასეთ შემთხვევებში, თუ კალიგრაფიაც მიმსგავსებულია ძველი საუკუნეების რომელიმე ხელთან, ჭირს გადანერის დროის განსაზღვრა. ხდება პირიქითაც: არაკვალიფიციური გადამწერი გადანერის პროცესში ისე ამახინჯებს ენობრივად კარგი ხარისხის ტექსტს, რომ შეუძლებელი ხდება დედნის ავკარგიანობის ამოცნობა. შესაძლებელია, ასეთი ვითარება გვექონდეს H-1347 ნუსხის შემთხვევაშიც.

ეს ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს ხელნაწერი მთლიანად გამოუსადეგარია. რასაკვირველია, არა. ამიტომ ძირითადი ხელნაწერის დაკლებულ ტექსტს, უმთავრესად, ამ ნუსხიდან ვავსებთ, თუმცა გარკვეულ ადგილებს მომდევნო (C) ნუსხიდან ვიღებთ.

ტექსტის დაკარგულ ნაწილში C ნუსხაშიც გვხვდება სიტყვის დაკლების, დამატების, ან სინონიმით შეცვლის შემთხვევები. ასე რომ, ის ოდნავ განსხვავებულ სურათს გვიჩვენებს B ხელნაწერისგან. იშვიათად D ხელნაწერი C-ს ჩვენებას იმეორებს, თუმცა ის, ძირითადად, B ნუსხას მიჰყვება. მაგ., თუ B ხელნაწერში გვაქვს: „რომელმან **მიხედნა** ქუეყანასა და **შეაძრუნა** იგი“, CD ხელნაწერში არის **მოხედნი**; C-ში – **შეაძრუნნი**; D-ში – **შეაძრუნვი**. სხვა მაგალითი: B: „**დაშრიტა** ცეცხლი“ // CD: „**დაშრტა** ცეცხლი.“

განსხვავებები შეინიშნება ტექსტის სხვა ნაწილებშიც. მაგ., ABD ხელნაწერები **ზევდიოსს** ერთ კერპად წარმოგვიდგენს, „**ზევდიოს** კერპი არს“, C ნუსხა კი – ცალ-ცალკე კერპებად: „**ზევ და დიოს** კერპნი არიან“; ასევე: „**ზევდიოს** ალილე“ // „**ზევ და დიოს** ალილე.“

ზოგადად კი, ნუსხათა ურთიერთმიმართების შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ CD ნუსხები XI საუკუნის ხელნაწერთან უფრო ახლოს დგანან, ვიდრე B ნუსხასთან. ეს ზოგადი სურათია, თუმცა არის კონკრეტული საკითხები, სადაც BCD ნუსხები ერთად ჯგუფდება და სამივე კი A-ს უპირისპირდება. გვაქვს სხვადასხვა კომბინაციები ნუსხების ურთიერთმიმართების კუთხით, რასაც ქვემოთ განვიხილავთ.

სათაურშივე თეოდორე პერგელის ნამების დროდ A ნუსხაში 21 აპრილია დასახელებული, BC ნუსხებში – 17 თებერვალი, ხოლო D ნუსხაში – 21 სექტემბერი. თხზულების დასასრულს თეოდორეს, მისი დედისა და მხედრების აღსრულების დროდ ABC ხელნაწერებში 20 აგვისტოა მოცემული, ხოლო D ხელნაწერში – 21 სექტემბერი. ანუ, სათაურსა და ნაწარმოების დასასრულს მხოლოდ D ნუსხა ინარჩუნებს თანმიმდევრობას, დანარჩენ სამივე ნუსხაში სხვადასხვა მოცემულობა გვაქვს.

D ხელნაწერი ავლენს „იოტამეტობის“ მაგალითებს როგორც სიტყვის ბოლოს, ისე შუაში:

აა = ა: ცნობამილებულ; აღსრულებად; მამააკაცი; სრბაჟსა; გნებავს; შეგრძნიბაჟ; სხუაჟთაცა; ჰნებავს; ითხოვაჟ; სხუაჟნი; შთაგზნებად; ფიცაჟ;

ოა = ო: მიგავლინოჟ; ბოროტოჟ; იხილოჟ; განგიტოჟ; უსულოთა;

ერთგან ეს მოვლენა B ნუსხაშიც ვლინდება: „**არა** გე-
შინის“ // „**არაა...**“

D ნუსხა ჯ გრაფემის ნაცვლად **ხ** გრაფემას გვიჩვენებს: **განჯრწა // განხრწა; მოგჯსენენ // მოგჯსენენ.**

BCD ნუსხებისთვის დამახასიათებელია **უჭ** დანერილობა, განსხვავებით A-სგან. ის გვხვდება შემთხვევათა აბსოლუტურ უმრავლესობაში, B-ში მხოლოდ 12 მაგალითშია **უე** დანერილობა დადასტურებული, C-ში – 3-ში და D-ში – 14-ში.

უჭ დანერილობის მაგალითები: **თქუჭნისა; ქუჭმე; ში-შუჭლი; განისუჭნებდა** და სხვა მრავალი.

ე.წ. შებრუნებული დანერილობის მაგალითს გვიჩვენებს D ხელნაწერი, სადაც **ჭ** გამოყენებულია ე-ს ნაცვლად: „**მეუფჭ მეუფჭთაა.**“

ნუსხების მიხედვით შეინიშნება უმარცვლო **უ**-სა და **ვ** თანხმოვნის მონაცვლეობის ფაქტები. მაგ., ზოგჯერ AC ნუსხები თანხმოვანსა და ხმოვანს შორის პოზიციაში გვიჩვენებენ უმარცვლო **უ**-ს (**შეყუანება; შეიყუანეს**), BD ნუსხები კი – **ვ** თანხმოვანს (**შეყვანება; შეიყვანეს**). ზოგჯერ B ხელნაწერი გვიჩვენებს უმარცვლო **უ**-ს (**იყუნენ**) და ყველა დანარჩენი – **ვ** თანხმოვანს (**იყვნეს**).

ხანაც ACD ხელნაწერებში თანხმოვნებს შორის პოზიციაში გამოიყენება უმარცვლო **უ** ბგერა, განსხვავებით B ნუსხისგან: **ჯუარცუმულისასა // ჯუარცმულისასა; ჯუარცუმულსა // ჯუარცმულსა;** B ხელნაწერს ზოგჯერ D-ც უბამს

მხარს: **ჯუარცუმულისა // ჯუარცმულისა. საჯემილსა // საჯმილსა.**

ორგან B ნუსხაში **ო** ხმოვნის **უ** ხმოვნით შეცვლის მაგალითი დასტურდება: ათორმეტთა // ათურმეტთა; უტყო // უტყუ.

ნუსხათა მიხედვით **ოო, ოა** და **ოე** ხმოვნებს შორის პოზიციაში კბილ-ბაგისმიერი **ვ** თანხმოვნის დაკარგვისა თუ შენარჩუნების მხრივ მრავალფეროვანი სურათი გვაქვს. მაგ., ის ხან ABC ნუსხებში იკარგება და D-ში შენარჩუნებულია: „პოონ ჭაბუკი მწნე“ // „პოოონ...“; ვპოე // ვპოვე; ჰპოე // ჰპოვე; იპოოს // იპოოოს. ხან AC ნუსხებშია დაკარგული და BD-ში შენარჩუნებული: ახოანმან // ახოვანმან; მოითხოეს // მოითხოვეს; ხან AB-შია დაკარგული და CD-ში შენარჩუნებული: პოეს // პოვეს; ხან მხოლოდ A-შია დაკარგული: ითხოა; ახოანმან; მოედ; ხანაც – მხოლოდ B-ში: პოა.

აო ხმოვნებს შორის **ვ** დაკარგულია AD ნუსხებში, ხოლო დაცულია BC-ში: „ნმიდაო უკუდაო“ // „ნმიდაო უკუდავო.“ **ო** ბგერის მეზობლად **ვ** თანხმოვნის დაკარგვის ფაქტები დისიმილაციის ფონეტიკური პროცესით აიხსნება.

რაოდენ ზმნიზედას **რავდენ** ვარიანტით იყენებს C ხელნაწერი: „რაოდენ სურვიელ ვარ“ // შდრ. ყველა დანარჩენი ნუსხა: „რავდენ...“

სჯ, ან რჩ ბგერათკომპლექსს D ნუსხა **შჯ** ბგერათკომპლექსით წარმოადგენს:¹ „დასჯად ხარ“ // „დამჯად ხარ“; „ურჩულოებაჲ შენი“ // „უშჯულოებაჲ...“; „კარსა ურჩულოესა“ //: „...უშჯულოსა;“ „ურჩულოსა მას“ // „უშჯულოსა...“ „ვაჲ შენდა, ურჩულოო“ // „... უშჯულოო.“ BC ხელნაწერებში

¹ ამ ფაქტის ახსნა იხ. ზემოთ წარმოდგენილ სტატიაში: „ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ენისა და ძირითადი ტექსტის საკითხები.“

ბოლო სამ მაგალითში პირველადი ფორმებია: **უსჯულოჲსა, უსჯულოსა, უსჯულოო.**

გვხვდება სქ > შქ ასიმილაციის მაგალითი: „**დამშქუა-ლეს იგი ჯუარსა**“ (D).

AC ნუსხებში დასტურდება დისიმილაციის მაგალითები: „პილასე **ეპისკოპოსი**“ // „...**ეპისკოპოსი**“ (BD); „**ეპისკოპოსი** შეუვრდა“ // „**ეპისკოპოსი...**“ (BD);

საურთიერთო მეტათეზისის ნიმუში იძებნება A ნუსხაში: **ძრიელეზაჲ; ძრიელეზისაო.**

სახელის მორფოლოგიის საკითხები.

D ნუსხაში ზოგჯერ **ჭ** გვხვდება -ე ხმოვანზე დაბოლოებული სახელების სახელობით ბრუნვაში: „შენ ხარ **მეუფე მეუფეთაჲ**“; „ჩუენ ზედა **მეუფე** არს ქრისტე“; პირველ შემთხვევაში სუბსტანტიური მსაზღვრელი გადამწერს სახელობით ბრუნვაში აქვს გაფორმებული, რაც საზღვრულში **ჭ**-ს ეჲ დიფთონგად მიჩნევის საშუალებას გვაძლევს, სადაც **ჲ** სახელობითი ბრუნვის ნიშანია. მეორე შემთხვევაში ყველა სხვა ხელნაწერში **მეუფე** იკითხება. **მეუფეთაჲ** ფორმაში **ჭ** რომ შებრუნებული დაწერილობის ნიმუშია, ამაზე ზემოთ უკვე მივუთითეთ.

D ნუსხა ზოგჯერ ამჟღავნებს **ჲ**-ზე უარის თქმის ტენდენციას იქ, სადაც სხვა ხელნაწერებში ის გამოიყენება და გამოხატავს სახელობით ბრუნვას: „უფალი **უფლებათა**“; შდრ.: „უფალი **უფლებათაჲ**“; „ეტლი **ცეცხლისა**“; შდრ.: „ეტლი **ცეცხლისაჲ**“ და სხვ. ასევე გვაქვს: **ჯსნა; ჩემისა; საუკუნეთა; სივლტოლა** და ა. შ. სხვა ხელნაწერებში არის: **ჯსნაჲ; ჩემისაჲ; საუკუნეთაჲ; სივლტოლაჲ.** როგორც ვხედავთ, ასეთი შემთხვევები დადასტურებულია როგორც საზღვრულებში, ისე მსაზღვრელებში.

იშვიათად შეიძლება ამავე ნუსხაში აღმოჩნდეს სახელობითში სრული შეთანხმების ნიმუში: „განაგე მოსლვაჲ დედისა **ჩემისაჲ.**“

D ნუსხაშივე ვინც(ა) მიმართებითი ნაცვალსახელი განვრცობილია ც(ა) ნაწილაკის წინაც: „ვინაცა პოვონ.“ სხვა ხელნაწერები ხმარობენ ვინცა ფორმას. გავრცობის მხრივ სხვა ხელნაწერებისგან განსხვავებულ სურათს D ნუსხა სხვა შემთხვევებშიც გვიჩვენებს: „სახელით თეოდორე“ (ABC) // „სახელითა თეოდორე“ (D); ზოგჯერ სხვა ნუსხებშიც გვაქვს გავრცობის მაგალითები: „ზროხის ტყავებითა“ (AC) // „ზროხისა ტყავებითა“ (BD); „საპრობილეს შეწყუდევა“ // „საპრობილესა შეწყუდევა“ (BCD); „შეიყვანა სიხარულითა“ (A) / „შეიყვანა სიხარულით“ (BCD). ქალაქისათა (ABC) // ქალაქისთა (D).

ვითარებით ბრუნვაში -მდე თანდებული ჩანს ABD ნუსხებში, ხოლო -მდის თანდებული – C-ში: „ვიდრემდე აღუთქუას“ // „ვიდრემდის აღუთქუას.“

ზმნის მორფოლოგიის საკითხები.

III სუბიექტური პირისა და რიცხვის ნიშნად B ნუსხაში -ნენ სუფიქსია წარმოდგენილი: „იყუნენ იგინი.“ დანარჩენში -ეს სუფიქსი: „იყვნეს იგინი.“

ABC ნუსხებში ე.წ. „დაჰბადა“ ტიპის ზმნებთან მ ფუძისეული თანხმონის წინ ობიექტური პირის ჰ- პრეფიქსი იხმარება: „შეჰზადოს დასი მწედრებისა“; D ნუსხაში კი ის არ ჩანს: „შეზადოს.“ დამარხვა ზმნის შემთხვევაში პირის ნიშანი ოთხივე ხელნაწერში გვაქვს: „დაჰმარხნეს პატიოსნად.“

ორიბი ობიექტის ნიშნად ამავე თანხმონის წინ ჰ- პრეფიქსი ყველა ნუსხაშია გამოყენებული: „მე ღმერთთა შენთა არა ვჰმსახურებ.“

დამსჭუალვა ზმნაში BC ხელნაწერები ჰ- პირის ნიშანს ასახავენ: „დაჰმსჭუალეს იგი ჯუარსა“ (B) // „დაჰმსჭუალეს...“ (C). შდრ.: დამსჭუალეს (D) // დამსჭუ[ა]ლეს (A).

ჰ- პრეფიქსივით გამოყენებული ირიბი ობიექტის მარკერად D ხელნაწერში შემდეგ მაგალითში: „**ალვჰედ** გოდოლსა.“

D ნუსხის გადამწერი ბრძანებით კილოში ერთგან II სუბიექტური პირის ნიშანს წარმოადგენს, განსხვავებით სხვა ხელნაწერებისგან: „გევედრები, **სრულჰყავ** სრბაჲ შენი“ // შდრ.: „...**სრულყავ**...“ (ABC). სხვაგან ანალოგიურ შემთხვევაში პირის ნიშანს ყველა ხელნაწერი იყენებს, A-ს გარდა: „ვითარი გნებაჲს სიკუდილი, **განჰმზადე**“ // „...**განმზადე**“ (A).

AD ნუსხეებში აორისტიის II სუბიექტურ პირს ერთგან ნიშანი არ დაერთვის, განსხვავებით სხვა ხელნაწერებისგან: „სასუმელი... **სუ** შენ“ // „... **ჰსუ**“ (BC).

B ნუსხა ერთპირიან ზმნაში უფუნქციო პირის ნიშანს იყენებს: **წარსწყმდეს**, სხვა დანარჩენში კი გვაქვს **წარწყმდეს**; ასევე აქ არის **სცხოვნდენ**; სხვაგან გვაქვს **ცხოვნდენ**.

BD ნუსხეებში ზოგჯერ პირდაპირი ობიექტის ნიშანია ასახული III პირში: **ჰბრძანა** (D); **ჰზიდვიდეს** (BD).

II კავშირებითის მწკრივის ნიშნად CD ნუსხეები AB ნუსხებისგან განსხვავებით ზოგჯერ -ე სუფიქსს გვიჩვენებს: „რაჲთა **იქმნა**“ // „რაჲთა **იქმნე**.“

AD ხელნაწერები **განტევება** ფორმას დიალექტური **განტეობა** სახით იყენებენ: „მიქაღებ **განტეობასა**“; შდრ. „...**განტევებასა**“ (BC).

-მცა ნაწილაკის შემცველ წინადადებაში C ნუსხა ხმარობს II კავშირებითის ფორმას: „ნუ ჰგონებ, თეოდორე, თუმცა ცოცხალი **განერე** ჳელთაგან ჩემთა“, განსხვავებით სხვა ნუსხეებისგან, სადაც აორისტია გამოყენებული (**განერი**).

C ხელნაწერში -ოდ სავრცობიან ზმნას უწყვეტლის მწკრივის ნიშნად -ი სუფიქსი დაერთვის: „... **ვივლტოდი**...“, ნაცვლად ძველი ქართულისთვის დამახასიათებელი -ე სუფიქსისა, როგორც არის ყველა დანარჩენ ნუსხაში: „შევეძრწუნდი და **ვივლტოდე** მისგან.“

-ოდ სავრცობიანი ზმნავე | ბრძანებითში -ი მწკრივის ნიშანს დაირთავს D ხელნაწერში: „არამედ ესერა მე ვგალობ, თქუენ **იტყოდით** ალილუიასა“, რაც, ერთი მხრივ, -ოდ სავრცობიანი ზმნების -დ სავრცობიანებთან გათანაბრების ტენდენციას გვიჩვენებს, ხოლო, მეორე მხრივ, ბრძანებითების სისტემის დასუსტებაზე მიგვანიშნებს. სხვა ნუსხებში აქ **იტყოდით** ფორმა გვაქვს,

ძველი ქართულის ნორმას მიჰყვება D ნუსხა, როდესაც II ბრძანებითში იყენებს **მაცუთ** ფორმას, განსხვავებით სხვა ხელნაწერებისგან: „თავდაქცევით ჯუარს **მაცუთ**“ // „...**მაცუთ**“ (ABC).

ზოგჯერ გვხვდება ზმნათა არქაული და ახალი ფორმების შენაცვლების მაგალითები: „მთავარი **გინესს** შენ“ D) // „...**გინოდს**...“; **ჰრქუეს** ურთიერთას“ // „**თქუეს**...“ (D); შეიძლება პირიქითაც იყოს: D ნუსხამ **ჰრქუა** // **ჰრქუეს** ფორმები გვიჩვენოს და სხვა ნუსხებმა – **თქუა** // **თქუეს**: „მთავარმან **ჰრქუა**“ // „... **თქუა**.“

უფრო ხშირად კი D ხელნაწერი ზმნათა პარალელურ ფორმათაგან ახალ ვარიანტს ირჩევს, განსხვავებით სხვა ხელნაწერებისგან: „**მირბოდა** იგი.“ სხვაგან გვაქვს **მირბიოდა**.

გვაქვს გვარში მონაცვლეობის შემთხვევაც: **მოსწყდეს** (ACD) // **მოსწყდნეს** (B).

სინტაქსის საკითხები.

D ნუსხაში შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილი სახელობითის ფორმითაა მოცემული: „არარაჲ არს **შეუძლებელი**.“ სხვა ნუსხებში აქ წრფელობითია გამოყენებული: **შეუძლებელ**.

B ხელნაწერში შეიძლება პრეპოზიციური ნცობის მართულ მსაზღვრელთანაც დადასტურდეს სრული შეთანხმების ნიმუში: „**რომელთაჲ** სახელები.“

BCD ნუსხები ხშირად მსაზღვრელ-საზღვრულის ნყვილში ხმოვანფუძიანი მსაზღვრელის ფუძის სახით შეწყო-

ბის მაგალითს გვიჩვენებენ: „**წმიდა** თეოდორეს.“ შდრ.: A
ნუსხა: „**წმიდასა** თეოდორეს.“

საწყისით გადმოცემული პირდაპირი დამატება A ნუსხაში ვითარებითი ბრუნვითაა წარმოდგენილი, BCD ნუსხებში – სახელობითით: „განაგე **მოსლვად** დედისა ჩემისა“ // „...
მოსლვაჲ ...“

D ნუსხაში, ზოგადად, ზმნებში არ გამოიხატება პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობა: „**დაიფხურა** თმანი თჳსნი.“
შდრ.: **დაიფხურნა** (AB), **აიფხურნა** (C).

ლექსიკის საკითხები.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც რომელიმე ნუსხაში სიტყვა ან სიტყვები დამატებული ან დაკლებულია. ამ ნაწილში არაერთგვაროვანი სურათი გვაქვს: შეიძლება ერთ მაგალითში რომელიმე ნუსხაში ფრაზას სიტყვა აკლდეს და მას მხარს უჭერდეს კონკრეტული ნუსხა თუ ნუსხები და სხვა შემთხვევაში მას სიტყვა ჰქონდეს დამატებული და ეს ვითარება გამეორებული იყოს სულ სხვა ნუსხ(ებ)ში ან იყოს მხოლოდ მოცემული ნუსხის ჩვენება.

ნუსხების მიხედვით გვაქვს სიტყვათა მონაცვლეობის ნიმუშებიც. მაგ., A ხელნაწერში იკითხება „წამებულთა **მონამეთაჲ**“; B ნუსხა ამ ადგილას იყენებს სიტყვას **წმიდათა**, ხოლო მომდევნო პერიოდის ნუსხები A ნუსხის იკითხვის იმეორებს. ასევე A ნუსხაში გვაქვს: „**სურვიელ** ვიყავ.“ B ნუსხა **სურვიელ**-ს ცვლის სიტყვით **მოსწრაფე**, მაგრამ C და D ნუსხები მხარს უჭერს A ნუსხას და არა B-ს. სხვა მაგალიტები: „ჭაბუკნი **მწენნი**“ (A, C, D) // „**და მწედარნი**“ (B); **პერგე** (A, C, D) // **პერგი** (B); **დიოდორე** (A, C, D) // **დეოდორე** (B); **უწმს** (A, C, D) // **უნდეს** (B); **დგომასა** (A, C, D) // **მდგომელად** (B) და ა. შ.

არის ისეთი მაგალითებიც, როდესაც C და D ნუსხები B-ს მიჰყვება და არა A-ს: **ათასისთავი (A) // // ასისთავი (B, C, D).**

ზოგჯერ ასეთი თანხვედრებიც გვაქვს: AD // BC. ანუ როდესაც გვიანი პერიოდის ხელნაწერი იმეორებს უადრესი პერიოდის ხელნაწერის იკითხვის და არა მათ შორის პერიოდში შექმნილი ნუსხების მონაცემს. მაგ.: **ყოველი (AD) // ყოველივე (BC); „შემთხვენს ჭაბუკსა შუენიერსა, სახელით თეოდორე, მონაჲ ქრისტესი“ // „... თეოდორეს, მონასა ქრისტესსა“ (BC).** შუა პერიოდის ხელნაწერთა გადამწერებმა წინადადების გაუმართავი წყობა გაასწორეს, ხოლო D ხელნაწერის გადამწერმა პირველი ხელნაწერის ჩვენება უცვლელი დატოვა.

შეიძლება ნუსხების მიხედვით ზოგჯერ 3 სხვადასხვა ვარიანტიც დაფიქსირდეს: **ჯურელთა (A) // ჯმელთა (BC) // ჯევთა (D); წონწობასა (AB) // წუნწობასა (C) // წუმწუბასა (D); მიგიმუ (A) // მიგიმუჭბ (B) // მიგიმუ (CD).**

მასალაზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ ყოველი მომდევნო პერიოდის გადამწერს ხელთ ჰქონდა წინა პერიოდის ნუსხები და სარგებლობდა მათით. CD ნუსხები უფრო ძველ ენობრივ მოდელს არჩევენ და მხარს არ უბამენ B ნუსხას ახალი ფორმების გამოყენებაში. ასეთ შემთხვევებში ისინი, ძირითადად, A ხელნაწერის ჩვენებას მიჰყვებიან.

ძირითად ტექსტად, ცხადია, შევარჩიეთ A-1103 ნუსხა, როგორც ყველაზე ძველი და, ამავე დროს, ათონური წარმომობისა. მასში დაკარგული ერთი ფურცლის ტექსტი კი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შევავსეთ, ძირითადად, B და ცალკეულ შემთხვევებში – C ნუსხიდან.

გამოცემის ენობრივ პრინციპებს აქ აღარ გავიმეორებთ. ისინი ახსნილი გვაქვს ზემოთ, წინა თხზულების ენობრივ მიმოხილვაში. რაც შეეხება ტექსტთან დაკავშირებულ საკითხებს, შევნიშნავთ შემდეგს:

გამოცემაში გავასწორეთ გადამწერის უნებლიე შეცდომები, როგორც არის:

ასოს დაკლების შემთხვევები. მაგ., ხელნაწერში წერია (ცხადია, ვგულისხმობთ ძირითადი ტექსტის შემცველ ნუსხას): **კმოლიან**. ჩვენ გავასწორეთ და დავწერეთ: **კუმოლიან**, როგორც არის CD ნუსხებში.

ასოს დაკლების სხვა მაგალითებია: **ჭე[შ]მარიტად; კუ[ა]ლსა; გეშინ[ინ]; იტყ[ო]დეთ; გამომეცხ[ა]და; დამსჭუ[ა]ლეს; მონყ[ა]ლებისაო; შემდგო[მა]დ.**

გავასწორეთ აგრეთვე არასწორი დანერილობები. მაგ., საკუთარი სახელი **დიოსკორე** ერთგან წერია, როგორც **დიუსკორე**: „**დიუსკორე** თქუა.“ ჩვენ, ცხადია, ის სწორი ფორმით შევცვალეთ. სხვა მაგალითში საპირისპირო ფაქტი შეინიშნება: **უ** ხმოვნის ადგილას გვაქვს **ო** ხმოვანი: „**მოვლინებოლნი** მთავრისა მიერ“, რომელიც ასევე ჩასწორდა.

სიტყვა **ხუეშნა** ერთგან ასეთი სახითაა მოცემული: „სიტყუაჲ **ხუეიშნისაჲ**“, რომელიც მეორდება B ხელნაწერშიც. C-ში იკითხება **ხუაიშნისაჲ**, ხოლო D-ში **ხუეშნისა**. ჩვენ ავსახეთ D ნუსხის მონაცემი, ოღონდ **ჲ** დავურთეთ, რათა ძირითადი ხელნაწერის გრამატიკული მოდელი შეგვენარჩუნებინა.

გეოგრაფიული სახელი **ჰრომი** ვითარებით ბრუნვაში გაფორმებულია **ედ** ნიშნით – „მიავლინნეს **ჰრომედ**“ (ამას იმეორებს მომდევნო სამივე ხელნაწერი), ნაცვლად **დ** ან **ად** ნიშნებისა. ცნობილია, რომ ძველ ქართულში ერთ-ერთ სონორ თანხმოვანზე დაბოლოებული გეოგრაფიული სახელები ვითარებითი **-დ** მორფემას დაირთავდნენ და, შესაბამისად, აქ მოსალოდნელი იყო **ჰრომდ**, რაც დავწერეთ კიდეც. იმის გათვალისწინებით, რომ **ედ** ნიშანი ვითარებით ბრუნვას არასდროს აწარმოებდა, განხილული შემთხვევა უნებლიე შეცდომების კატეგორიაში უნდა ჩაითვალოს, რომელიც მექანიკურად განმეორდა სხვა ნუსხებშიც.

გავასწორეთ „იოტამეტობის“ ამსახველი ნიმუში – **სხუათაჲცა** – და შევცვალებთ სწორი ფორმით: „რომელსა ძალ-უც **სხუათაჲცა** ჴსნაჲ.“

ვნებითი გვარის ზმნის II კავშირებითს სუბიექტი მოთხრობითი ბრუნვის ფორმით შეენწყობა – „გამოირჩიე ტარიგი ნმიდაჲ, **რომელმან** ნარუძლუეს ყოველსა მას სამწყსოსა.“ BC ნუსხებში საანალიზო სიტყვა სახელობითშია მოცემული, რაც ჩვენს ტომშიც ავსახეთ.

ერთგან ძირითად ტექსტში ასეთი ენობრივი შეუსაბამობა შეინიშნება: „შეემთხვნეს ჭაბუკსა შუენიერსა, სახელით **თეოდორე, მონაჲ ქრისტესი.**“ დანარჩენ ნუსხებში და, შესაბამისად, ჩვენს გამოცემაშიც ეს ადგილი სწორადაა მოცემული: „...**თეოდორეს, მონასა ქრისტესსა.**“

ძირითად ნუსხაში დროის ზმნიზედა **დლითი-დლე** არასწორი ფორმითაა გამოყენებული: „რომლისათჳს სურვიელ ვიყავ და **დლითი-დლე** მოველოდე“, რომელიც ყველა სხვა ნუსხაში იკითხება, როგორც **დლითი-დლე**, რაც ავსახეთ კრიტიკულ ტექსტში.

AD ნუსხებში იკითხება **განტეობა**: „მიქადებ **განტეობასა.**“ ჩვენ მხარი დავუჭირეთ BC ნუსხების ჩვენებას: **განტეეობასა.**

გამოვლინდა მაგალითი, სადაც I პირის ფორმას არა აქვს დართული ვ- პრეფიქსი: „სარწმუნოებაჲ არაოდეს მქონებია, არამედ ნაკლულევანებისაგან და სიგლახაკისა **მსახურებ** ნაყროვნებისთჳს.“ ვერ დავუშვებთ, რომ გადამწერს I და II პირის ფორმები ერთმანეთში არეოდა. უფრო სავარაუდოა, რომ მას უნებლიეთ გამორჩა პირის ნიშანი, რაც უყურადღებოდ არ დაუტოვებიათ მომდევნო პერიოდის გადამწერებს. შდრ.: B: **ვჴმსახურებდ**; C: **ვჴმსახურებ**. D: **ვმჴსახურებდ**. ჩვენ უპირატესობა მივანიჭეთ B ნუსხის იკითხვისს.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“
ტექსტის საკითხები

ისევე, როგორც წინა ტექსტების შემთხვევაში, აქაც გავასწორეთ:

კალმისმიერი ლაფსუსები, კერძოდ:

ხელნაწერში წერია **ბიზინტიისა** ნაცვლად **ბიზანტიისა**;
შოროშანი ნაცვლად **შოროშანისა**.

ასოს დაკლების შემთხვევებია: **დაემ[ტ]კიცვოდა**; **წარ-
თქუნ[ნ]ა**; **წარმოთქუნ[ნ]ა**.

ასო(ები)ს ზედმეტობის მაგალითებია: **მწყემისისაგან**;
მზრახვაველმან.

გადამწერი დაუქარაგმებელ ვარიანტებში ხმარობს **მლდელთმოძღურებას** და დაქარაგმებულის, ცხადია, ამ სახით გავხსენით.

ენობრივ ნაწილში, წინა თხზულებებისგან განსხვავებით, ნაკლები ცდომილება დაფიქსირდა – მხოლოდ ორიოდე მაგალითი, კერძოდ:

შენივა ზმნასთან III პირის ნაცვალსახელი არასწორადაა წარმოდგენილი ორი **ს**-თი, რაც მიგვანიშნებს, რომ გადამწერმა ის აღიქვა, როგორც კუთვნილებითი და არა პირის ნაცვალსახელი. „მე ნებითა ჩემითა მსხუერპლი შევწირო **მისსა**.“ გამოცემაში ფორმა გასწორდა (შევწირო **მისა**). ასევე, ორი **ს** ერთით შევცვალეთ შემდეგ ფორმებში: „წარავლინა მაქსიმანე ოცი ცხენოსანი ძიებად და მოყვანებად **მისსა**“; „განამრავლებდა ტალანტსა მას, რომელ რწმუნებულ იყო **მისსა**.“

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ხელნაწერის ბოლო ორ გვერდზე მელანი გადასულია და ტექსტი საკმაოდ ცუდად იკითხება. ჩვენმა სამეცნიერო ჯგუფმა მაქსიმალური გააკეთა ხელნაწერის გაშიფვრისთვის. აღდგენილი სიტყვები კვადრატულ ფრჩხილებში მოვათავსეთ.

თხზულებათა ნუსხები და მათი აღწერილობები

I ტომში გამოქვეყნებული ტექსტები სხვადასხვა ფონდში დაცულ ხელნაწერ კრებულებშია განთავსებული: ესენია ათონური კოლექცია (Cod. Iviron georg), ასევე A, H და Jer ფონდები.

ათონის ლიტერატურული სკოლის მემკვიდრეობა სრულყოფილი მეცნიერული კვლევისთვის ხელმისაწვდომი მას შემდეგ გახდა, რაც 1982 წელს კინორეჟისორმა გურამ პატარაიამ და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მეცნიერ-თანამშრომელმა ავთანდილ მიქაბერიძემ ათონიდან ჩამოიტანეს ქართულ ხელნაწერთა უმეტესი ნაწილის მიკროფირები და კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს (მაშინდელ ინსტიტუტს) გადასცეს.

მანამდე, XVIII ს-ის 50-იან წლებში, ათონს სტუმრობდა მწერალი, მეცნიერი და დიპლომატი ტიმოთე გაბაშვილი, რომელმაც თავის სამოგზაურო ჟანრის თხზულებაში „მიმოსლვა“ საინტერესო ინფორმაცია შემოგვინახა ქართული კულტურის ამ მნიშვნელოვანი კერის შესახებ.¹

ათონის ხელნაწერების პირველი კატალოგი, დავით დადიანისა და ქართველი სასულიერო პირების თხოვნით, შეადგინა წმინდა ილარიონ ქართველმა (სოლომონ II-ის სულიერმა მოძღვარმა) 1836 წელს.

1849 წელს ივირონის მონასტერს ეწვია ისტორიკოსი პლატონ იოსელიანი, რომელმაც 39 ხელნაწერი აღწერა (ძირითადად, მოკლედ).²

1883 წელს ათონზე სამეცნიერო ვიზიტით იმყოფებოდა რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის პროფესორი ალექსანდრე ცაგარელი. სწორედ მას ეკუთვნის ათონის ქართულ

¹ გაბაშვილი, 1956.

² ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ათონური კოლექცია... 1986: 4.

ხელნაწერთა პირველი სრული, მეცნიერული აღწერილობა, რომელიც 1886-1889 წლებში გამოქვეყნდა.¹

ამის შემდეგ, 1898 წელს, ათონს ესტუმრა ნიკო მარი, რომელიც იქ რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ექსპედიციას ახლდა. მან აღწერა X-XI სს-ების 5 ხელნაწერი და, ამასთან, გაასწორა ალ. ცაგარელის მიერ დაშვებული შეცდომები, რომელიც დამატების სახით დაურთო თავის აღწერილობას.²

უცხოელ მეცნიერთაგან აღსანიშნავია ამერიკელი ბიზანტიოლოგისა და ქართველოლოგის, რ. ბლეიკის, წვლილი ათონის ხელნაწერების კვლევის საქმეში.³

ათონური ტრადიციის, მისი მნიგნობრულ-ლიტერატურული მემკვიდრეობის მეცნიერული შესწავლის საქმე ნაყოფიერად გააგრძელეს შემდგომი თაობის მკვლევრებმა. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის მეცნიერ-თანამშრომელთა წვლილი ამ საქმეში. 1986 წელს გამოიცა მათ მიერ მომზადებული ათონური კოლექციის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ელ. მეტრეველის რედაქტორობით.

სულ რამდენიმე წლის წინ (2013-2016) შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის დაფინანსებით მომზადდა ათონის ივირონის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა ქართულ-ინგლისური ონლაინ კატალოგი და სრული აღწერილობა (შემდგენლები: ხევსურიანი, ლ., კიკნაძე, ლ., გრიგოლია ც., ქავთარია მ., ასათიანი ქ.). ქართველ მეცნიერებთან ერთად, პროექტში ჩართული იყო გერმანელი ქართველოლოგი იოსტ გიპერტი.

ათონური ხელნაწერის აღწერილობა (Cod. Iviron georg-17) წინამდებარე გამოცემაში სწორედ მათ კვლევებს ეყრდნობა.

¹ Цагарели, 1886-1889.

² Марр, 1899.

³ Blake, 1931-1934.

A ფონდი შეიცავს თბილისის ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერთა კოლექციას. აღნიშნული მუზეუმი დაარსდა თბილისში 1889 წელს დიმიტრი ბაქრაძის ინიციატივით. მისი ხელნაწერთა კოლექცია შენაძენებისა და კერძო შემონირულობების ხარჯზე ივსებოდა. 1921 წელს საეკლესიო მუზეუმი გაუქმდა და მისი ხელნაწერთა ფონდი გადაეცა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს, 1930 წელს – საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებას, მოგვიანებით კი – ხელნაწერთა ინსტიტუტს (დღევანდელ ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს).

H ფონდი შეიცავს იმ ხელნაწერებს, რომლებიც ყოფილი საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების კოლექციაში შედიოდა. ეს ორგანიზაცია დაარსდა თბილისში 1907 წელს, ცნობილი ქართველი ისტორიკოსის, აკადემიკოს ექვთიმე თაყაიშვილის, ინიციატივით. აღნიშნული ფონდიც ივსებოდა შენაძენებითა და კერძო შემონირულობებით. მოგვიანებით ამ კოლექციამაც ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაიღო ბინა.

რაც შეეხება იერუსალიმის (Jer) ქართულ ხელნაწერებს, 1757-1758 წლებში პალესტინის ქართული კერები მოინახულა ტიმოთე გაბაშვილმა, რომელმაც აღწერა მისი სიძველეები. XVIII ს-ის 80-იან წლებში მონასტერს სტუმრობდა იონა გედევანიშვილი, 1820 წელს – გიორგი ავალიშვილი. 1883 წელს – ალექსანდრე ცაგარელი¹ (რომელმაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ დროს ათონზეც იმოგზაურა), 1902 წელს – ნ. მარი. იერუსალიმის ქართული ხელნაწერების შესწავლაში თავისი წვლილი შეიტანა რ. ბლეიკმაც.²

მეცნიერთა ჯგუფმა ჯ. გარიტის კურატორობით, იუნესკოს ინიციატივით, 1950 წელს მოამზადა იერუსალიმის სხვადასხვაენოვან ხელნაწერთა კოლექციის მიკროფირები

¹ Цагарели, 1888.

² Blake, 1922-1923.

(სინაზე დაცულ ხელნაწერებთან ერთად) და გადასცა ამერიკის კონგრესის ბიბლიოთეკას. ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის მიკროფირები ამ ბიბლიოთეკიდან 1956 წელს შეისყიდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბიბლიოთეკამ. ისინი ინახება აგრეთვე ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრშიც.

დღეისათვის იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციას ისევ იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო განკარგავს, როგორც მისი კანონიერი მფლობელი.

ქვემოთ თანმიმდევრობით წარმოვადგენთ სამივე თხზულების შემცველ ხელნაწერთა აღწერილობებს.

„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხები

ტექსტი ორი ხელნაწერით არის ჩვენამდე მოღწეული: მათგან პირველი (Cod. Iviron georg-17) XI ს-ს ეკუთვნის, ხოლო მეორე (H-2077) – XVIII ს-ს.

I. Cod. Iviron georg-17.

გადაწერის ადგილი: სავარაუდოდ, ათონის ივირონის მონასტერი (ბლექი).

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული. შეიცავს, ძირითადად, ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებსა და იოანე ოქროპირის „მარგალიტს.“ ხელნაწერის მეორე ნაწილი – „გამოკრებილნი სადაფთვე სიტყუანი წმიდათა მამათანი“ (261r-348v) წარმოადგენს სისტემური ხასიათის ასკეტიკურ კრებულს, რომელიც საგანგებოდ აქვს შესწავლილი ბ. უტიეს. მისი აზრით, XI საუკუნის ეს კრებული შეიცავს აპოფთეგმების როგორც ადრინდელ (წინაათონურ), ასევე ეფთვიმე ათონელის თარგმანებს. იგი წარმოადგენს Sin. 35 ანალოგიურ, ოღონდ უფრო სრულ ნუსხას.¹

თარიღი: XI საუკუნე.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერი: ათონის ივირონის მონასტერი, Cod. Iviron georg-17; მიკროფირი: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, Ath-17 (ძველი №50).

ფურცელთა რაოდენობა: 348 (ბლექის აღწერილობით, 346).

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: აქვს რვეულებრივი პაგინაცია. შეიცავს 47 რვეულს. ბოლო, 47-ე, რვეული ხუთ-ფურცლიანია. ბოლონაკლული: აკლია 102v-სა და 103r-ს, 139v-სა და 140r ფურცლებს შორის.

¹ Outtier, 1980: 7-17.

„ევსტათის ცხოვრებისა და ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში: შესულია მე-2 თხზულებად: **103r-115r.**

საწერი მასალა: ხარისხიანი მოთეთრო ეტრატი; ფიცარზე დაკრული ორნამენტირებული შავი ტყავის ყდა. დაწერილია მოყავისფრო მეღვინით. დასაწყისები და საზედაო ასოები მთავრულით, სინგურით. ზოგი საზედაო ასო ჩამოგრძელებული კონტურებითაა გამოყვანილი. დაქარაგმებულ საზედაო ასოებსა და რვეულის აღმნიშვნელ ასოებს უზის გაფორმებული ქარაგმა.

ფურცლის ზომა: 32,5X26 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 24 სტრიქონია.

ნაწერის ზომა: 28,5X22,5 სმ.

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

თითოეული სვეტის ზომა: 25,5X8,9.

სვეტებს შორის მანძილი: 15 მმ.

დამწერლობის ტიპი: ძირითადი ტექსტი დაწერილია მომსხო, მწყობრი, არაკალიგრაფიული ნუსხურით, თუმცა ძირითადი ანდერძები კალიგრაფიულია.

გადამწერი: ბასილი (348v).¹

ანდერძ(ებ)ი: (გადამწერის): 1. „ქრისტეს მოყუარენო მამანო, ღმერთმან დაგაჯეროს, უკუეთუ რაიმე აკლდეს, შენდობა ყავთ და შრომისათვის ლოცვა ყავთ უცბად მწერალისა და მწარედ ცოდვილისა ბასილისთვის. ამენ იყავნ“ (348v); 2. „ქრისტე, ადიდე სულითა მამაჲ ეგნატი, ამენ“ (348v). ანდერძები გამოყოფილია ტექსტისგან, რაც მ. კარანაძის (2005) აზრით, სკოლების ტენდენციისაზე უნდა მიანიშნებდეს.

მინაწერ(ებ)ი:

¹ ხელნაწერის აღმწერები (ათონის ივირონის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა ქართულ-ინგლისური ონლაინ კატალოგი...) ამ ადგილას შენიშნავენ, რომ ამავე ბასილის გადამწერილი უნდა იყოს Ath. 68 (იხ. Blake, 1931-1934: 254).

1. ჩვენი ტექსტის ბოლოს იმავე ხელით მიწერილია: „თუესა სეკტემბერსა კგ, დადუმებად ზაქარიასი ჰპოოთ მრავალთავსა“ (115r).

სხვა მინაწერები (მხედრულით):

2. „უფალო იესო ქრისტე, ძეო და სიტყვაო ღვთისაო, შეიწყალე სასუფეველსა შენსა ცოდვილი და გლახაკი ბერი ვენედიკტონ, ამინ, ქორონიკონს ჩყკგ“ (165r).

3. „უფალო იესო ქრისტე, ძეო ღვთისაო, შეიწყალე ცოდვილი და გლახაკი ბერი ვენედიკტონ, ამინ, ნელთა ჩყკგ“ (170r, 185r).

4. „უფალო იესო ქრისტე, ძეო ღვთისაო, შეიწყალე ცოდვილი და გლახაკი ბერი ვენედიკტონ, ბესარიონყოფილი, ოდეს მოხვიდე სუფ[ე]ვითა შენითა, ამინ. ქორონიკონ. ჩყკდ“ (341r). იხ. აგრეთვე 343r.

წინა აღწერილობები: Март, Н. (1900). Агиографические Материалы по Грузинским Рукописям Ивера // Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества, ч. I, СПб., Типография Императорской Академии Наук, с. 3-15; Цагарели, А. А. (1889). Сведения о памятниках грузинской письменности вып., III, СПб. с. 82-83; Blake, R. (1932). Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque de la Laure d'Iviron au Mont Athos, Revue de L'Orient chretien, 3 Série, t. VIII-IX. p. 114; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ათონური კოლექცია, ნაკვეთი I, რედ. ელ. მეტრეველი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, „მეცნიერება“, თბ., 1986, გვ. 10, 57-63 (აღმწერელი მ. დვალის); ათონის ივირონის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა ქართულ-ინგლისური ონლაინ კატალოგი და სრული აღწერილობა (ხელნაწერი ვერსია. შემდგენლები: ხევსურიანი, ლ., კიკნაძე, ლ., გრიგოლია ც., ქავთარია მ., ასათიანი, ქ.).

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 125; გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ.: 186-187; გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები, II, ფილოლოგიურ-ტიქსტოლოგიური ნარკვევები, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, რედ. ეთერ ბერუაშვილი, ხათუნა გაფრინდაშვილი, თბ., გვ. 158; კარანაძე, მ. (2005). ათონური კოლექციის ქართულ ხელნაწერთა პალეოგრაფიული თავისებურებანი (X-XIII სს. 28 ნუსხის საფუძველზე), მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, 21. თბ., გვ.: 413-433; Outtier, B. (1980). La plus ancienne traduction Georgienne des apophtegmes. Son etendue et son origine: მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, VII, გვ. 7-17.

II. H-2077.

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: კრებული H-2077 მიღებულია მოსკოვის ცენტრალური არქივიდან 1922 წელს.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული (აღწერილობაში დასათაურებულია, როგორც „წმიდათა ცხოვრება“).

თარიღი: 1736 წ. (334v).

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, H-2077 (ძველი №1260).

ფურცელთა რაოდენობა: 335.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ფურცლობრივი. ნუმერაცია – მარჯვენა ფურცელზე ლურჯი ფერის მსხვილი ასოებით. ხელნაწერი კარგ მდგომარეობაშია. ფურცლები არ არის დაზიანებული.

„ვესტათის ცხოვრებისა და ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში: შესულია 28-ე თხზულებად: 294v-299v.

სანერი მასალა: ეტრატი; ტვიფრული ხის ყდა. დაწერილია შავი მელნით, სათაურები და დასაწყისი ასოები – ასომთავრული სინგურით.

ფურცლის ზომა: 29,8X20,5 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: 40.

ნაწერის ზომა: 21,5X 14 სმ.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 2 მმ. (ივარაუდება ზედა სტრიქონის უკიდურეს ქვედა წერტილსა და ქვედა სტრიქონის უკიდურეს ზედა წერტილს შორის).

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

სვეტებს შორის მანძილი: 1.2 სმ. თუ სვეტებს შორის დიდი ასოა მოთავსებული, მაშინ – 0.6 სმ.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური.

გაფორმება: 226-231 ფურცლებზე მოთავსებულია წმინდანების 26 სურათი.

გადამწერი: სვეტიცხოვლის დეკანოზი ალექსი (334v).

ანდერძ(ებ)ი: 1. „წმინდანო მონამენო, მეოხ მეყუწნით ცოდვილს მწერალს, მხატვრის ძეს, დეკანოზს ალექსის, შენდობად ურიცხუთა ბრალთა ჩემთა მოღვაწეთ წინაშე სამებისა დღესა მას დიდსა განკითხვისასა“ (213r); 2. „დიდება და მადლობა უფალსა ღმერთსა მქსნელსა და მაცხოვარსა კაცთა ნ[ა]თესავისასა და მიზეზსა ყოვლისა კეთილისასა, მხოლოსა სახიერსა და მიუწდომელსა და გამოუთქმელსა ღთაებასა, რომელსა აქუს უკვდავება და მკჳდრ არს ნათელსა შინა სამარადისოსა. რამეთუ კაცთაგანმან არავინ იხილა და ვერცა შემძლებელ არს ხილვად, რომელი მოვიდა ქვეყნად და შეიმოსნა ჳორცნი კაცობრივნი წმიდისა და ყოვლად უბინოსა ღვთისმშობელისა მარიამისაგან და იჴსნა ბუნება ჩ`ნი ხრწნილებსაგან და სიკვდილისა და შეერთებითა კაცობრივისა ბუნებისათა სიგლახაკე ჩ`ნი არა უღირსიჩინა; რომელი ღვთაებისა თვისისა ძლიე-

რებიტა იპყრობს ყოველტა მართალს (sic) და განაგებს. რომელმან მეცა, ცოდვილი ესე და ყოვლად უბადრუკი გლახაკი მონა, ცათა მეფისა ჴელოან მხატურის მღვდლის ძე, მღუდელი, დეკანოზი ალექსი, საკუთარი სვეტისცხოვლისა, ზაკვთ აღსავსე და ურჩი ბრძანებისა სახარებისა, ცოდვათა მიერ დაბნელებული და მწვედ შებლალული მღუდელი, მწყემსობისა არაღირსი, რამეთუ არა უგულებელსჰყოფს უფალი ცოდვითა, არამედ უწესს სინანულად. და ან მეცა მადლმან და სახიერებამან მისმან აღმძრა გულსმოდგინებად და სურვილად წიგნისა ამის და შეწევნიტა ღმრთისათა აღწერე ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდატა და ქართველტა მანათობტა, ღმრთემოსილტა წმიდატა მამატა და მონამეტა საჯსრად ცოდვილისა სულისა ჩემისასა და მოსატევებელად ბრალტა და შეცოდებატა ჩემტა. გვედრები ყოველტა წმიდატა სანატრელტა და შვლტა ეკლესიატა ქრისტიანეტასა, რომელნიცა ჴელად მიიღებდეთ და წარკითხვდეთ სიყვარულისათვის უფლისა, რატა წმიდიტა პირიტა თქვენიტა შენდობას ჰყოფდეთ ჩემთვის უფლისა მიერ.“

„დაინერა წიგნი ესე ქრისტეს აქატ ატას შვიდას ოცდაათექუსმეტსა, ქორონიკონსა უკდ, მეფობასა კახტბატონის იმანყულის ძისა, მეფეთმეფისა ალექსანდრესსა, ეკლესიატა მპყრობელობასა კათალიკოზისა ბესარიონისასა. დიდება ღმერთსა, სამებიტ დიდებულსა და ერთარსებიტ ქებულსა, მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, სრულმყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა, ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!“ (334v).

მინანერ(ებ): ასოხვეული ასომთავრულიტ: „უუსასოესო წმიდაო ღვთისმშობელო, ნუ უგულებელსჰყოფ წინასა ნაწილსა შრომასა ჩემსა, უღირსი დეკანოზი ალექსი“ (224r).

კრიპტოგრაფიული მინანერი (22r), გახსნილი აკ. შანიძის მიერ: „ღმერთო, შენ წარმიმართე. – გონებატ რჩეულ მეწელოვნესა ძესა. ვიტყვი უუთქვსა სათქვოდ საწყურად ზესა უუცნა-

ურსა ზესთ გონებათა მზესა, მაგრა მაცურევად სურვისა წინა გთქვესა, იოსებ ვითხოვ შენვენასა ჰრთულედსა.“

„მეფის ძის ბაგრატიის ვარ“ (3r). სხვადასხვა მინანური: 1r, 102r და 197r (საბინინისა).

წინა აღწერილობები: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი, ხელნაწერთა აღწერილობა, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის ხელნაწერები (კოლექცია H), ტომი V, შედგენილია და დასაბეჭდად მომზადებული ლუბა მეფარიშვილის მიერ, აღ. ბარამიძის რედაქციით. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბ., 1949, გვ. 44.¹

ბიბლიოგრაფია: გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ.: 186-187.

¹ V ტომი მოიცავს №2001-2500 ხელნაწერთა აღწერილობებს.

„თეოდორე პერგელის წამების“ ნუსხები

„თეოდორე პერგელის წამება“ 4 ხელნაწერთაა მოღწეული. ესენია:

A-1103 (XI) – 279v-285r

H-1347 (XI-XII) – 448v-454r

A-128 (XII-XIII) – 434r-441v

A-382 (XV) – 83r-86v.

I. A-1103.

გადაწერის ადგილი: სავარაუდოდ, ათონის ივირონის მონასტერი.

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: A-1103 კრებული საბერძნეთიდან, ათონის ივირონის მონასტრის ბიბლიოთეკიდან, არის შემოსული სხვა კრებულებთან ერთად (№№ 1101, 1104, 1105) ილია ფანცულაიას („ბანძელის“) მიერ.¹

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული. შემდგენელს კრებულის ზოგად შინაარსად მითითებული აქვს: „გრიგოლ, ჰრომთა პაპი. დიალოგონი და სხვ.“

თარიღი: ხელნაწერი დათარიღებულია XI საუკუნით. ილია აბულაძის აზრით, კრებული გადაწერილი უნდა იყოს 1011-1019 წლებში.²

ხელნაწერის გადაწერის თარიღი მოცემულია ანდერძში, რომელიც განთავსებულია 286r გვერდზე და 1 ფურცლითაა დაშორებული ჩვენი ტექსტიდან:

¹ საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... 1954: 5-6. ილია ფანცულაიასვე გადმოუწერია ათონის ზოგიერთი ქართული ხელნაწერი და შეუდგენია ათონზე დაცული ძველი ქართული ხელნაწერებისა და ზოგიერთი ნივთის (წარწერები თურთ) აღწერილობა. იქვე: 6.

² აბულაძე, 1949: 306.

„ხოლო დაიწერა მთანმიდას, ათონას, მონასტერსა წ~თა მამა-
თა აშენებულსა იოვანე და ეფთჳმესა, საყოფელსა წ~ისა დე-
დოფლისა ჩუენისა ლ~თისმშობელისა.

ბერძულად დასაბამითგანნი წელნი იყუნეს: ხფ.
ინდიკტიონი:

ჯუარცმითგან: შ~ჰ

ქართულად დასაბამითგანნი წელნი: ხ~ქ.

ქრონიკონი იყო მეცამეტედ მოქცეული წ.

აქ მოცემული თარიღები რატომღაც ერთმანეთს არ ემთხვე-
ვა. მაგ., ბერძნული დასაბამითგანი **ხფ** ნიშნავს 992 წელს
(6500-5508), ქართული დასაბამითგანი **ხქ** – 996 წელს (6600-
5604). ერთმანეთთან თანხვედრაში მოდის მხოლოდ ჯვარცმი-
დან **შჰ** და მეცამეტედ მოქცეული **ს**: ორივე გვაძლევს 980
წელს. მეთორმეტე ინდიკტიონი დასრულდა 780 წელს, მეცა-
მეტე მოქცევის **ს** ნიშნავს 200-ს და მათი შეკრებით ვიღებთ
980-ს (შჰ-ს). საერთო ამ რიცხვებს შორის ის არის, რომ ყვე-
ლა X ს-ს ეკუთვნის.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერთა
ეროვნული ცენტრი, A-1103.

ფურცელთა რაოდენობა: 286.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ფურცლობრივი. I ფ-
ს აკლია ნახევარზე მეტი ვერტიკალურად ჩამოჭრილი ნაწი-
ლი; 1-26, 278-286 ფფ. ჭიისაგან დაჩვრეტილია.

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში:
შესულია მე-15 თხზულებად: 279v-285r.

საწერი მასალა: ეტრატი; ყდა მეტად სქელი, მაგარი, ხისა,
ტყავით შემოსილი, ტყავისავე შესაკრავებით. ტექსტების უმე-
ტესი ნაწილი დაწერილია ღია ყავისფერი მეღვინით; სათაურები
სინგურით.

ფურცლის ზომა: 36X29,2 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 30 სტრიქონია.

ნაწერის ზომა: 29,5X22 სმ.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 1 მმ. (ივარაუდება ზედა სტრიქონის უკიდურეს ქვედა წერტილსა და ქვედა სტრიქონის უკიდურეს ზედა წერტილს შორის).

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

სვეტებს შორის მანძილი: 2-დან 2.5 სმ-მდე.

დამწერლობის ტიპი: მსხვილი ნუსხური, ორი სხვადასხვა ხელით: I – მსხვილი, კუთხოვანი ნუსხურით – 1v-118v, 286r-v; II – X-XI სს. ლამაზი, გამართული ნუსხურით – 119v-285v. 2r-ზე, II სვეტის ცამეტ სტრიქონზე მოთავსებულია „ზანდუკი ამის წიგნისა“, დაწერილი ხსენებული ორი ხელისაგან განსხვავებული ხელით.

ანდერძები: ჩვენს ტექსტს დაერთვის შემდეგი ანდერძები:

1. „ქრისტე, წარმომართე, ქრისტე, შეინყალე წმიდა მამა ჩუენი ეფთჳმე, თარგმანი და თანაზიარი ყოველთა წმიდათა მისთა.“ 279v, II სვ., სათაურის ტექსტში.
2. „წმიდაო თ~ე, მეოხ გუეყავ წინაშე უფლისა.“
3. „ლოცვა ყავთ ცოდვილისა ეფთჳმესთჳს.“ 285v, I სვ.
4. „ესე სიმდაბლითა სა[ვ]სენი სიტყ~ნი თვთ ეფთჳმესნია. ვითა თარგმანებულსა მათსა ნუსხასა ეწერა, ეგრეთვე მე, უღირსმან არსენი, აღწერე.“
5. „ან ვინ აღმოიკითხვიდეთ წმიდა[სა] ამას წიგნსა, ყოველნი აკურთხევდით უსხეულოთა მიმსგავსებულსა მამასა ჩ~ნსა ეფთჳმეს, რომელმან აღავსო ყოვლითა სულიერითა კეთილითა ესე წიგნი და ყოველნი ქართველთა ენანი თარ[გ]მანებითა მათითა.“
6. „ქრისტე! შეინყალე და აკურთხე ნეტარი მამა ჩ~ნი ეფთჳმე, კურთხეულით მშობლით მათითურთ.“
7. „ლოცვა ყავთ ნეტარისა ბერისა იოვანე გრძელისძისა და სულიერისა შვილისა მათისა იოვანე ოქროპირისათჳს, რომელ-

ნი ფრიად დაშურეს შრომასა და წერასა ამის წმიდის წიგნისასა.“

8. „ქრისტე! სრულყავ წყალობაჲ შენი იაკობს და იოვანე გარერჩელსა ზედა!“ 285v, I სვ.

კრებულის სხვა ანდერძები:

1. „ვინ აღდგომილ არს ესოდენ მარგი და ნუგეშინისმცემელი და სიქადული ქართველობისაჲ და ყლთა სწორად განმანათლებელი ამით წიგნებითა და სხვთა ყოვლითა საქმითა სულიერითა და ჯორციელითა. და ნაწილი ამათი პირველთა წმიდათა თანა არს, მოღუანებისა მათისათჳს.

ეგრეთვე საწსენებელი ჯერარს, რ საკვრველი შრომაჲ თავს იღვა წწ მამამან ეფთჳმე და ოცდაათი წიგნი დათარგმანა ბერძულისაგან ქართულად. და მერმელა მათეს თავი სახარებაჲ დათარგმანა სამად წიგნად. ჭირითა შევმოსეთ უფროსი შრომაჲ ესე, სულკურთხეულისა მამისა იოვანეს ცხორებასავე და წურილად სხუანიცა თარგმანნეს.

ხოლო შემდგომად ლთშემოსილისა მამისა იოვანეს მიცვალებისა ესე წწსა გრიგოლ პაპისაჲ და სხუანი ესე გვთარგმანეს სანატრელმან მამამან ეფთჳმე, რწისათჳს მიაგენ ღმერთმან დიდებისამან ორსავე ცხორებასა ქართველთა განათლებისათჳს.“

„ქრისტე, შეიწყალე და აკურთხე მამაჲ მიქაელ და მამაჲ გ[იორგ]ი.“

1ფ. II სვ. და 2 ფ. I სვ. 1 ფ. I სვ. ჩამოჭრილია (გვ. 83).

II. „...[უსხეულოთა] მიმსგავსებულისა მამისა ეფთჳმისა და წწდისა მამისა მიქაელისა, მწყალობელისა ჩწნისა და წწდისა მამისა გიორგისა და ყლთა ცოცხალთა და შესუენებულთა მოძღუართა, მშობელთა და ძმათა სულიერთა და ჯორციელთა ჩწნთათჳს.

ან ვინცა იკითხვიდეთ და ირგებდეთ წ~თა ამათ წიგნთა, სცნობდით ძალსა ამათსა და ნუ დასცხრებით ლოცვად და კურთხევად, შემდგომად ღ~თისა, ამა წიგნთა ჩ~ნდა მომცემელთა და ჩ~ნ, გლახაკისათჳს არსენი მამადმთავრისა – უმეტე დაშურა – და ჩემ, გლახაკისა ბერისადა ოქროპირისათჳს და კეთილისა ძმისა ზაქარიაჲსთჳნ, წ~ნო ღ~თისანო, ნათესავნო მომავალნო! რათა ღმერთმან თქ~ნცა სასყიდელი მოგანიჭოს ჩუენისა ლოცვისა და ჴსენებისათჳს.“

ცხრა სტრიქონის ჩაგდებით:

„ხოლო დაინერა მთანმიდას, ათონას, მონასტერსა წ~თა მამათა აშენებულსა იოვანე და ეფთჳმესა, საყოფელსა წ~ისა დედოფლისა ჩუენისა ღ~თისმშობელისა.

ბერძულად დასაბამითგანნი წელნი იყუნეს: ხფ.

ინდიკტიონი:

ჯუარცმითგან: შ~ჰ

ქართულად დასაბამითგანნი წელნი: ხ~ქ.

ქრონიკონი იყო მეცამეტედ მოქცეული წ.

ჯ~რცმითგან – (ნაშლილია სინგურით დაწერილი ასოები).

მეფობასა ბერძენთა ზედა ვასილისსა და ძმისა მათისა კოსტანტისა ძეთა კოსტანტინეპოვლეს პატრიაქობასა.“

ოთხი სტრიქონის ჩაგდებით:

„ხოლო ჩ~ნ ზედა მეუფებასა უფლისა ჩ~ნისა იესუ ქრისტესსა, რ[ომლი]საჲ არს დიდებაჲ მამისა, თანა სულით წმიდითურთ, ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!“

„ქრისტე! კუალადცა აკურთხე და ადიდე დიდი ესე მოლუაწე მამაჲ ეფთჳმე და ახალი მამადმთავარი საბა კხ~ლი.“

| ხელით, 286r-v (როგორც ჩანს, ეს ანდერძი იწყებოდა წინა ფურცელზე, რომელიც დაკარგულია).

მინანერ(ებ)ი: II რ-ზე, XIX-XX სს. ათონის მთაზე მოღვაწე ქართველი ბერების: ვენედიკტე ქიოტიშვილის, გრიგოლ რატიანის, ბესარიონ ქიქოძის, ქრისტეფორე ახვლედიანისა და თეოდოსი ერისთავის გარდაცვალების თარიღები.

II v. ამკინძავის მონაზონი მაკარი ქართველის მინანერი.

3რ. ილარიონ ბერის მოსახსენებელი.

4რ. ილია ფანცულაიას მინანერი (იხ. აგრეთვე 148v).

იხ. აგრეთვე 17r, 37v, 285v.

ნინა აღწერილობები: აბულაძე, ი. (1949). ქართული წერის ნიმუშები, პალეოგრაფიული ალბომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 306; საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა / ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია). (1954). კორნელი კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი. შეადგინა ქრისტინე შარაშიძემ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბ., გვ.: 82-83.¹

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 127; გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ. 213; გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები, II, ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური ნარკვევები, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, რედ. ეთერ ბერუაშვილი, ხათუნა გაფრინდაშვილი, თბ., გვ. 158.

¹ ამ ტომში მოცემულია №№1041-1450 ხელნაწერების აღწერილობები.

II. H-1347.

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: კრებული H-1347 ჩამოტანილია დავით გარეჯის მონასტრიდან ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ 1917 წელს.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XI-XII საუკუნეები.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, H-1347.

ფურცელთა რაოდენობა: 527.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ფურცლობრივი. დანომრილია მარჯვენა გვერდის ზედა მხარე. ასევე გვერდებიც, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში, ხელნაწერის კუთხის დაზიანების გამო, გვერდების ნუმერაცია არ იკითხება, ფურცლების ნუმერაცია კი თითქმის ყველა საჭირო ადგილასაა. 449-ე ფურცელი 907-ე გვერდს შეესაბამება. ყუა დაზიანებულია; 2, 3, 4, 19, 20, 25, 26, 51, 58, 91, 98, 99, 147, 154, 439, 440, 447, 448, 455, 464, 470, 471, 472, 520, 526, 527 ფფ. ამოვარდნილია. დანარჩენები – მეტად დაზიანებული, განსაკუთრებით 368, 369. რესტავრირებულია თეთრი ქაღალდის დაწებებით.

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში: შესულია 57-ე თხზულებად: 448v-454r.

საწერი მასალა: ბომბიციანი; ხის სქელი ყდა, ტყავგადაკრული. სათაურები სინგურით.

ფურცლის ზომა: 45X32 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 36 სტრიქონია.

ნაწერის ზომა: 35 სმ. თუ დიდი ასო პირველივე სტროფშია მოქცეული, მაშინ – 36.5X23 სმ.

სტრიქონებს შორის მანძილი: ძირითადად, 1 მმ. (ივარაუდება ზედა სტრიქონის უკიდურეს ქვედა წერტილსა და ქვედა სტრიქონის უკიდურეს ზედა წერტილს შორის).

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

სვეტებს შორის მანძილი: 1.7 სმ-დან 2 სმ-მდე, ძირითადად, 2 სმ. თუ აზნაცს დიდი ასო იწყებს, მაშინ სვეტებს შორის მანძილი 2 მმ.-ია.

დამწერლობის ტიპი: მსხვილი კლასიკური ნუსხური.

გაფორმება: შიგნით არის რამდენიმე გვიანდელი შავ-თეთრი ჩანახატი, შედარებით მდარე მხატვრული სტილით შესრულებული.

გადამწერი: კრებულის გადამწერი ჩანს ვინმე არსენი, რომელიც ერთგან თავს „იყალთოელად“ იხსენიებს (72r, 159r).

ანდერძ-მინაწერები (ტექსტის ხელით):

„ვაჲ, ქალადო, გაგსუარე! ეგრევე ღვძლსა მე გარდამკრვია გვსტი (?) შენცა იჭირვოდი“ (67r);

„ეკრძალე, მკითხველო! იყალთ[ო]ელსა ჰლოცვიდი“ (72r);

„დედაო ლ̄ისაო! შემინყალე მე ცოდვილი [ესე]“ (159r);

„წმიდაო ლ̄ის მშობელო, რომელი [დაბადებულხარ] იოვაკიმ და ანნაჲსაგან! მეოხ მეყავ წინაშე ძისა შენისა ფრიად ცოდვილსა არსენის დღესა მას საშინელსა სასჯელისასა“ (159r);

„წმიდაო პირველდიაკონო სტეფანე და აწ პირველო მონამეთა შორის, მეოხ მეყავ წინაშე ლ̄ისა ფრიად ცოდვილსა არსენის“ (203r).

მინაწერ(ებ)ი: ხელნაწერი გამოირჩევა უამრავი მინაწერებით, ალის (სამცხეში) მთავარმონამისადმი შეწირულების საბუთებით და აღაპებით. მინაწერებში მოხსენებული ზოგიერთი გეოგრაფიული ადგილია: ალი, ოპიზა, „ვალე ნაოჭარი.“ გვიანდელ მინაწერებში მოხსენებულ ზოგიერთ პირთა სახელია: ესტატე (7v), ვარძიგულა (236v), [სასატი] (244v), გიორგი ჯუმათელი (დარჩია) (212v, 228 და სხვ.), ელია (30r).

„თარგმნილი ეფრემისი“ (203v. ტექსტის I სტრიქონების გასწვრივ, მარცხენა არშიაზე);

წინა აღწერილობები: ხელნაწერთა აღწერილობა / საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). კორნელი კეკელიძის სა-

ერთო რედაქციით. ტომი III. შედგენილია და დასაბუქდად დამზადებული ქრისტიანე შარაშიძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბ., 1948, გვ. 293.¹

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 127; გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ. 213.

III. A-128.

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: A ფონდი შეიცავს თბილისის ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერთა კოლექციას.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XII-XIII საუკუნეები. კორნელი კეკელიძე ხელნაწერს XIII-XIV საუკუნის ნუსხად მიიჩნევს.²

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, A-128.

ფურცელთა რაოდენობა: 475.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ფურცლობრივი. დანომრილია ფურცლის ზედა მარჯვენა მხარე. ნომრები ახლავს გვერდებსაც. გვერდების დანომვრა ხელნაწერის სტრიქონებს ზემოთ არის მოთავსებული. 434-ე ფურცელს (საიდანაც ჩვენი ტექსტი იწყება) 873-ე გვერდი შეესაბამება.

¹ ამ ტომში მოცემულია 1001-1500 ხელნაწერთა აღწერილობები. ქრისტიანე შარაშიძე კრებულს მეტაფრასად მოიხსენიებს. გვ. 293.

² კეკელიძე, 1945: 37.

გარდა ამისა, დანომრილი ფურცლების ზემოთ ხელნაწერს კიდევ აქვს ნომრები, თუმცა გადახაზული. ზოგჯერ ერთი და იგივე ნომერი ორჯერ წერია და ორჯერვე გადახაზულია. სხვაობა 10 ციფრშია. მაგ., 434 გვერდის თავზე 444-ე ფურცელია აღნიშნული და გადახაზული.

ხელნაწერს ზოგიერთ გვერდზე აქვს ავთენტური ნუმერაცია ასოთა შესაბამისი ციფრებით, რომელსაც ყველ მერვე ფურცელზე ერთი რიცხვი ემატება. „თეოდორე პერგელის ნამება“ ასეთი სახის ნზ ფურცლიდან იწყება.

ხელნაწერი თავ-ბოლო ნაკლულია.

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში:

შესულია 28-ე თხზულებად: **434r-441v**.

საწერი მასალა: ქალღიმი; რესტავრირებული; ლიდერიგადაკრული მუყაოს ყდა. დაწერილია შავი მელნით; სათაურები სინგურით.

ფურცლის ზომა: 32,5X24 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 32 სტრიქონია.

ნაწერის ზომა: 23.8X15,5 სმ.

სტრიქონებს შორის მანძილი: უკიდურესი წერტილის მიხედვით, მანძილი, ფაქტობრივად, საერთოდ არ არის. თუ უშუალოდ ერთად ხვდება უკიდურესად დაბალი და უკიდურესად მაღალი ასოები, მაშინ 0.5. 1 მმ ან 2 მმ.-ია. ზოგჯერ აქაც არ რჩება მანძილი.

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

სვეტებს შორის მანძილი: 1.3 მმ-დან 2 მმ-დე. ძირითადად – 1.5 მმ.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური.

შემკაზმველი: გულქან დიასამიძე (174r, 420v).

მინაწერ(ებ)ი: ყველა ტექსტთან, სათაურის გასწვრივ, მიწერილია იამბიკოები, რომელთა ნაწილიც არ იკითხება. თედო ჟორდანიას მიაჩნდა, რომ იამბიკოებს ჰქონდათ სანოტო ნიშნები, რომლებიც დღეს თითქოს აღარ ჩანს.

XVII ს-ის მხედრულით: „ნ. ამისსა შემკაზმავსა დიასამიძისა ასულსა გულქანს ცოდვანი მისნი შეუნდვენ ღმერთმან. და მისნი შვილნი ადღეგრძელებენ, წმიდაო ნინო მოციქულო“ (174r). ეს წარწერა მცირეოდენი სხვაობით მეორდება 420v-ზე.

„სულსა შიოსა შეუნდოს ღმერთმან, ამინ, უფალო“ (428r) (XVII-XVIII ს. მხედრულით).

„პარტენოსი. პავლე“ (429v) (XVIII ს. მხედრულით) და სხვ.

ჩვენი ტექსტის ბოლო გვერდზე, ქვედა არშიაზე, შავი მელნით XVII ს-ის მხედრულით წერია: „ქ. მკერვალსა თეთრისა კაბისათიინა ორი თანაგთი. ქანადაქისაიინა სამი თანაგა, ნაქასოვისათინა ოთხი თანაგაი. ფეიქარსა ლიტრისათათვის ერთი თანაგა“ (ახალი პაგინაციით, 441v (ძველი 450v)). მინაწერებია აგრეთვე ჩვენი ტექსტის პირველ 5 გვერდზე. ჭირს ამ მოჩუქურთმებული მხედრული მინაწერების სრული ამოკითხვა. რაც იკითხება, აჩვენებს, რომ მინაწერები უნდა იყოს სამკურნალო რჩევები „კარაბადინიდან.“

ნინა აღწერილობები: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი 12. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი. შეადგინეს და დასაბუჟადად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მაგლობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ ელ. მეტრეველის რედაქციით. გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1976, თბ., გვ.: 128-130.¹ კრებული A-128 აღწერილია მიხეილ ქავთარიას მიერ.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 127; გაბიძაშვილი, ე.

¹ ეს გამოცემა არის I ტომის II ნაკვეთი და მოიცავს №№101-200 ხელნაწერების აღწერილობას.

(2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ. 213.

IV. A-382.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XV საუკუნე.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: A-382.

ფურცელთა რაოდენობა: 382.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: აქვს გვიანდელი რვეულებრივი აღრიცხვა ასომთავრულით და არაბული ციფრებით. ეს აღრიცხვები ერთმანეთს არ ემთხვევა. ზოგჯერ ფურცელთა რიგი არეულია. აქვს ყდის საცავი ფურცელი. დაზიანებული, სხვადასხვა დროის, ახალი რესტავრირებული. ნაკლული. ჩამოხეული აქვს მარჯვენა სვეტები ფ.ფ. 51 და 52-ს. ფ.ფ. 242, 307, 368 გაბმითაა დაწერილი. დაუნერელია 97v-98r, 308r, 309r-v, 373v. ფ. 382 ეკუთვნის სხვა ხელნაწერს. ყოველ თხზულებასთან დასმულია რიგითი ნომერი ძველი და ახალი, XVIII ს-ში ხელმეორედ გაკეთებული. ძველი იწყება ლზ რიცხვით, ახალი ბ-თი. ძველი რიგითი ნომერი მიუთითებს იმაზე, რომ ეს კრებული გაგრძელებაა რომელიღაც კრებულისა და იგი წარმოადგენს დიდი კრებულის მეორე ნაწილს. ხელნაწერი დაშლილი და დაზიანებული ყოფილა. იგი შეუკინძავთ და შეუვსიათ XVIII ს-ში. რესტავრაციის დროს ზემო კიდეებზე გაუკეთებიათ ქუდები. აქვს ჭვირნიშანი.

„თეოდორე პერგელის ნამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში: შესულია 23-ე თხზულებად: **83r-86v**.

საწერი მასალა: ქალღაღადი; გაყვითლებული; ყავისფერი ლედერი-რინგადაკრული მუყაოს ყდა, ახალი შეკინძული. სათაურები და დასაწყისები სინგურით.

ფურცლის ზომა: 38,5X27 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 46 სტრიქონია.

ნაწერის ზომა: 32.5X19 სმ.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 2 მმ.

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 2 სვეტად.

სვეტებს შორის მანძილი: 0..9-დან 1.2 მმ-მდე.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური. კრებულის ბოლო თხზულება – „დიმიტრის ცხოვრება და წამება“ განსხვავებული (XVI-XVII სს.) ხელითაა დაწერილი. იგი უფრო მოგვიანებით უნდა იყოს შეტანილი ამ კრებულში. მოგვიანებით (XVII ს-ში) არის შედგენილი ამ წიგნზე დართული ზანდუკიც (380r-381r), რომელიც დაწერილია მხედრულით.

გაფორმება: 178v-ს კიდეზე შავი ფანქრით დახატულია სასულიერო ტანსაცმელში ჩაცმული კაცი, რომელსაც ქვევით მხედრულად მიწერილი აქვს „ბაგრატი“ (ბაგრატი ტავრომენელი). ნახატიც და წარწერაც გვიანდელია. ასევე, 307v-ზე შავი ფანქრით დახატულ გამოსახულებას აწერია „იოანე მონყალე.“ წარწერა XIX ს. ხელითაა შესრულებული.

გადამწერ(ებ)ი: „ეპიფანე“ (54r, 138v, 141v), „იერემია“ (67v, 100v, 107v, 108v), „რუთი“ (138r), „დიმიტრი“ (310r).

ანდერძ(ებ)ი:

1. „ეს ოთხი საკითხავი ვერ შევიტყევე, რომელსა თუცსა შინა იყო: საკითხავი ქალწულისა კანონიკესი, რომელი იყო ასული მთავრისა ერთისა კოსტანტინეპოლელისა და იქმნა მძოვარ და, ამასთანავე, დანიელ პატრიკისა, რომელმან გარდაიცვალა სახელი საჭურისად, საკითხავი ბ, თავი ივ. „ცხოვრებაჲ წმიდისა ნისიმესი“ და, ამასთანავე, მოთხრობაჲ „მამათაჲ საკითხავი ბ, თავი კბ.“ (ერთვის საძიებელს);

2. „ღმერთო, შეიწყალე სული ეპიფანესი“ (სათაურში სინგურით, 54r);

3. „ღმერთო, შეიწყალე იერემია, აცხოვნე სულითა, ამინ“ (67r);

4. ღმერთო, შეინყაღე ფრიად ცოდვილი იერემია და აცხოვნე წმიდაო ნისიმე“ (100v);
5. „ღმერთო, შეინყაღე ცოდვილი იერემია, ჯუარო პატიოსანო“ (107v);
6. „ღმერთო, შეინყაღე ცოდვილი იერემია“ (108v);
7. „რუთის მონაზონსა და მისთა მშობელთა შეუდნეს ღმერთმან ამინ“ (138r);
8. (სინგურით სათაურთან): „... ეპიფანე“ (138v);
9. „ჯუარო პატიოსანო, შეინყაღე ეპიფანე“ (141v);
10. „ღმერთო უფალო, შეინყაღე...“ (ჩამოხეულია) (283v);
11. „დიმიტრის შეუდნეს ღმერთმან, ამინ!“ (310r).

მინაწერ(ებ)ი:

1. „[წმიდა მო]წამევ გიორგი, შეინყაღე ცოდვილი მღდელ-მონაზონი, უღირსი რომანოზ“ (5v);
2. „ქ. წმინდის გიორგის ალავერდისა ვარ“ (16r);
3. „რვა ფურცელი“ (44v);
4. (XVIII ს. ნუსხურით): „ივლისსა ივ სხუაგან სწერია“ (54r);
5. „ქ. ი მათერ ბოლო ნაშელო“ (56r);
6. „... ბატონსა და ბატონობისა დიდად შესაფერსა მანყვერელ მთ[ავარ] ეპისკოპოზსა წინაშე მრავალი და აურაცხელი ან... ყოფნა და წმიდათა და ნათლით შემოსილთა ჳელსა მონა...“ (57r);
7. „წმინდაო მარინავ, მეოხ მეყავ ანნას, წელთა ჩყლბ დეკენბერსა დ განვათავე მეტაფრასი ესე ორჯელ ამ რიცხვში“ (58v);
8. „ქ. სახიერო, კაცთმოყვარეო ქრისტე ღმერთო... რანიც წმინდანი მამანი ანუ დედანი ამა მეტაფრასა შინა სწერია... წერილნი ანუ...“ (59v);
9. „ქ. იესო ქრისტეო, წმინდაო ათანასი, სევდა ცოდვილი მე განმიქარვე შენის სახარების..“ (61r);

10. „ქ. წმინდაო ონიფანტე, გაახარე ჩემი გული, ნუ გამჟღი მტერათ“ (64r);
11. (XVI-XVII სს. მხედრულით): „ქ. უფალო იესო ქრისტეო, წმინდაო, ჯორციელთა ანგელოზო, გვირგვინოსანო, განბრწყინებულო წმინდაო [ქ]რისტინე შენის იესოს ქრისტეს სიყვარულისათვის] გაუმარჯვე მეფე თეიმურაზს... დედოფალ...“ (67v);
12. „ქ. ვი[ნ]ცა ჯელთ იყუნენ პატიოსანი წიგნი ესე, ამისთვის ნუ მწყევთ შემვედრებულ...“ (68r);
13. (ნუსხურით): „წმიდაო ზაქარია, აცხოვნე დომენტი“ (91r);
14. „წმიდაო ეგნატე წამებულო, მეოხ მეყავნ ცოდვილსა ანნას“ (108r);
15. (ნუსხურით): „წმიდაო ღვთისმშობელო, შეუნდვენ, უწინამძღუარე ცოდვილს მღდელმონაზონს დომენტის“ (238r);
16. (ნუსხურით): „ღმერთო, ნუ წააქედენ მონას, შენს მზისთ[ა]ნ[ა]დ[ა]რს, ამინ! უფალო, ორივ ცხოვრება დაუმკვიდრე. ღმერთო, შამინდევ ჩემი ბრწოდარი (!) ქმართა, ძმებით და მაზლებით. გამახარე მონყალევ ღმერთო“ (368v);
17. „შემდეგი წიგნისა ამისა არა ეკუთნის წიგნსა ამას, არამედ არს სხვისა, რომლისამე წიგნისა დანაშთენი, მარად ფრიად ცუდად არეული და გარყვნილი. დიმიტრი ფურცელაძე, 1855 года, Августа 9“ (331v), და სხვ.

1r-ზე მოთავსებულია საკითხავების სათვეო საძიებელი.

წინა აღწერილობები: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი 14. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი. შეადგინეს და დასაბუჟდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით. გამომცემლობა „მეცნიერე-

ბა“, თბ., 1985.¹ კრებული A-382 აღწერილია თ. ბრეგაძის მიერ.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 127; გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ. 213; გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები, II, ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური ნარკვევები, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, რედ. ეთერ ბერუაშვილი, ხათუნა გაფრინდაშვილი, თბ., გვ. 158; კეკელიძე, კ. (1947). ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია (თსუ შრომები, ტ. 30b-31b), გვ. 35; ქავთარია, მ. (1966). თეოდორე სტრატელატის წამების რედაქციები (შოთა რუსთაველი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის საიუბილეო კრებული, გვ. 199; პატარიძე, რ. (1969). ‘The lune’ (პალეოგრაფიული ძიებანი, II, გვ. 71).

¹ ეს გამოცემა არის I ტომის IV ნაკვეთი და მოიცავს №№301-400 ხელნაწერთა აღწერილობას.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ხელნაწერი

კიმენური რედაქციის ექვთიმე ათონელისეული თარგმანის ტექსტი შემონახულია ერთადერთ ხელნაწერ კრებულში – **Jer-2**.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XI საუკუნე (1000-1099).

თანამედროვე ადგილმდებარეობა და ფონდი: ხელნაწერი: იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქოს ბიბლიოთეკა, Georgian-2; მიკროფირი: კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, Jer-2.

ფურცელთა რაოდენობა: 269 (მიკროფირის თავფურცლის მიხედვით) (ბლეიკის აღწერილობაში მითითებულია 268 ფურცელი).¹

ხელნაწერის მდგომარეობა: ხელნაწერის ორ გვერდზე (29v-30r) მელანი გადასულია და ტექსტი რთულად ირჩევა. ზოგიერთი ადგილი მთლიანად წაშლილია.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ტექსტის ადგილი კრებულში: შესულია მე-4 თხზულებად: **23r-30r** (ბლეიკის აღწერილობაში მითითებულია 22v-30r).

საწერი მასალა: თხელი პერგამენტი.

ფურცლის ზომა: 39,5X27,2 სმ. (ბლეიკის მიხედვით, 39,8X27).

სტრიქონთა რაოდენობა: 34.

წაწერის ზომა: 29,8X18,5 სმ.

სვეტების რაოდენობა: დაწერილია 1 სვეტად.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური.

გადამწერი: „მწერალი ნიკოლოზ“ (81v).

მინაწერები: „ღმერთო, შემინყალე ბესარიონ, ამინ!“ (მხედრული, 17r); „წმიდაო ღმერთო და ჯუარო ქრისტესო, შეინყალე

¹ Blake, 1922-1923: 13.

ცოლი რუთი და მელქიზედეკ და მისნი შვილნი უცოცხლენ“ (27v); „ეგრეთვე ღლჳკერი და თეოფილე მადლითა მისითა მონამეთა შეერთნეს;“ „ღმერთო მონყალეო, შენის მწყალობის მადლსა, დამიწსენ საუკუნოსა სასჯელისაგან მე მონა, ბერი, ცოდვილი, მე მონაზონი ესაია, ამინ!“ (47v); „ვინ იკადრეთ ამისი აღმოწევა, სჯულისა გარდამხდარ ხართ წესიერსა, მროველყოფილი იონა შეინყალეთ და შენდობა ინებეთ ნებისაებრ თქუენისა“ (68v).

წინა აღწერილობა: Blake, R. (1922-1923). Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque patriarcale grecque à Jerusalme, O. C. #304, pp.: 13-18.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბ., გვ. 120; გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბ., გვ.: 137-138; გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები, II, ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური ნარკვევები, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, რედ. ეთერ ბერუაშვილი, ხათუნა გაფრინდაშვილი, თბ., გვ. 175.

კომენტაჲები

„ევსტათის ცხოვრება და წამება“

გვ.: 25, 1-3. **„ცხოვრება და წამება წმიდათა მონამეთა – ევსტათისი და მეუღლისა მისისა თეოპისტისი და შვილთა მათთა – ალაპისი და თეოპისტესი. კირიელეისონ!“** – ევსტათი – I-II საუკუნეების მოღვაწე, მონამებრივად აღესრულა 117 წელს რომაელი იმპერატორის, ადრიანეს, ბრძანებით.

გვ.: 25, 4-7. **„არს კაცთა თანა წინამდებარე ბუნებითიცა სწავლად გამოსარჩევლად კეთილისა და ქმნად სათნოებათა, რომელი ასწავლის კაცსა, რაჟთა, რაჟ-იგი თვთ ენებოს სხვსაგან, იგი სხუასა უყოფდეს ეგრეთვე“** – ჰაგიოგრაფის მიერ ნახსენები „ბუნებითიცა სწავლად“ პავლე მოციქულის მოძღვრებას ეფუძნება „ბუნებითი რჯულის“ შესახებ. შდრ.: „რამეთუ არა მსმენელნი შჯულისანი მართალ წინაშე ღმრთისა, არამედ მოქმედნი შჯულისანი განმართლდებიან, რამეთუ წარმართთა, რომელთა შჯული არა აქუნ და **ბუნებითსა მას შჯულსა** ჰყოფდეს, ამათ, რამეთუ შჯული არა აქუს, თავისა თვისსათუს შჯულ არიან, რომელნი გამოაჩინებენ საქმესა შჯულისასა, დანერილსა გულთა შინა მათთა თანამონამებითა მათდა სუნიდისისა მათისაჲთა“ (რომ. 2. 13-15). ამდენად, ბუნებითი სჯული („ბუნებითი სწავლად“), მოციქულის მითითებით, სინდისია, რომლის მიმართ გულისხმიერი დამოკიდებულება, ქრისტიანული მოძღვრების თანახმად, ჭეშმარიტებას შეამეცნებინებს ადამიანს. ხოლო ჰაგიოგრაფის სიტყვები: **„რაჟ-იგი თვთ ენებოს სხვსაგან, იგი სხუასა უყოფდეს ეგრეთვე“**, იესო ქრისტეს მიერ მთაზე წარმოთქმული ქადაგებისას სახარების ოქროს წესის სახელით ცნობილი მოძღვრების პერიფრაზია. შდრ.: „ყოველი, რომელი გინდეს თქუენ, რაითა გიყონ კაცთა, ეგრეთცა თქუენ ჰყავთ მათდა მიმართ“ (მათ. 7. 12).

გვ.: 25, 15-17. **„ბუნებითისათუს ვინებე მრავალთა პირველ აღწერილთაგან ამისიცა აღწერად, რომელსა-ესე ჳელვყავდეს...“** – იგულისხმება, რომ ავტორმა საკუთარი ნაშრომი ისეთ პიროვნებას მიუძღვნა, რომელიც თავდაპირველად წარმართი

იყო და, პავლე მოციქულის ზემოხსენებული სწავლების კვალობაზე, ბუნებითი შჯულობით (ე. ი. სინდისით) ხელმძღვანელობდა. სწორედ ამ შჯულს მიდევნებულ ევსტათის განცხადება იესო ქრისტე.

გვ.: 26, 6. **„დღეთა მათ ტრაიანე მეფისათა“** – იგულისხმება ტრაიანე (53-117 წწ.), რომის იმპერატორი 98-117 წლებში.

გვ.: 26, 7-8. **„დაადგინა მეფემან სტრატილატი ვინმე, სახელით პლაკიდა“** – სტრატილატი ბერძნული სიტყვაა და ქართულად ითარგმნება, როგორც „მხედართმთავარი.“

გვ.: 26, 16-17. **„და იყო ახალი კორნილიე მათ ჟამთა შინა“** – საუბარია ქრისტიანული მოძღვრების გულმოდგინედ შემწყნარებელ რომაელ კორნილიოს ასისტავზე, რომლის შესახებ ვრცელი თხრობა გვხვდება „საქმე მოციქულთას“ წიგნში (იხ. საქ. მოციქ. 10. 1-45).

გვ.: 27, 3-5. **„ყოველთა წარმართთა შორის, რომელსა ეშინოდის მისა და იქმოდის სიმართლესა, შეწყნარებულ არს მის მიერ“** – ტექსტში მითითების გარეშე დამოწმებული სიტყვები ციტირებულია ახალი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნიდან – „საქმე მოციქულთა“ (საქ. მოციქ. 10. 35).

გვ.: 27, 24-25. **„არა ვითარცა კორნილიე პეტრეს მიერ, არამედ ვითარცა პავლე თვსითა გამოჩინებითა“** – აქ ნახსენები პეტრე იესო ქრისტეს თორმეტ მოციქულთაგან ერთ-ერთია, რომელსაც მოგვიანებით „მოციქულთა თავი“ ეწოდა. კორნილიოსის მოქცევა სწორედ პეტრეს სახელს უკავშირდება და ვრცლად არის აღწერილი „საქმე მოციქულთას“ წიგნში (იხ. საქ. მოციქ. 10. 1.45). რაც შეეხება პავლეს, ის არ აღირიცხება იესო ქრისტეს თორმეტ მონაფეში, თუმცა დამასკოსაკენ მიმავალ გზაზე ნანახი გამოცხადების შემდეგ ისიც მოციქულად იქნა გამოჩენილი (იხ. 9. 1-19). საეკლესიო ისტორიის თანახმად, სწორედ პეტრესა და პავლეს განეკუთვნათ სახელწოდება – „თავნი მოციქულთანი.“

გვ.: 28, 1-3. **„უჩუნა მას ღმერთმან სასწაული არაშეუმსგავსებელი ძალისა მისისა, არამედ, ვითარცა ბალამის ზე მისცა ვირსა სიტყუად და ამხილა მას“** – იგულისხმება ბალამი – ერთ-ერთი ბიბლიური პერსონაჟი, რომელიც ეგვიპტიდან ებრაელთა გამოსვლის ეპოქაში შუამდინარეთის ტერიტორიაზე ცხოვრობდა (იხ. რიცხ. 22). წმინდა წერილის თანახმად, ღვთის ნების საწინააღმდეგოდ ებრაელი ერის დასაწყევლად მიმავალი ბალამი ადამიანური ენით ამეტყველებულმა საკუთარმა სახედარმა ამხილა (შდრ. რიცხ. 22. 21-30). წინამდებარე უწყებაში პარალელია გავლებული ხსენებულ ბიბლიურ ისტორიასა და ევსტათის თავს გადამხდარ მოვლენას შორის, რადგან, ჰაგიოგრაფის თანახმად, მსგავსად ბალამის შემთხვევისა, იესო ქრისტე ადამიანის ენით მოსაუბრე ირმის საშუალებით მიმართავს ევსტათის (შდრ. **„და უწოდდა მას და ეტყოდა ირემისა მის მიერ“**).

გვ.: 28, 4-7. **„უჩუნა რქათა ზედა მის ირმისათა სახცჳ პატიოსნისა ჯვარისაჲ, უბრწყინვალესი ნათელსა მზისასა და შორის რქათა მისთა ხატი პატიოსნისა გუამისა მისისაჲ, რომელი ჩუენისა ცხორებისათჳს შეიმოსა“** – ტექსტის თანახმად, ევსტათიმ ირმის რქებს შორის ორი რამ იხილა: 1. გაბრწყინებული ჯვარი; 2. სახელის მოუხსენებლად მითითებული „ხატი პატიოსნისა გუამისა მისისაჲ.“ დამონმებულ ნაცვალსახელში „მისისაჲ“ იესო ქრისტეა ნაგულისხმევი, ხოლო ტერმინში „ხატი“ – მაცხოვრის ადამიანური გარეგნობა, რასაც წინადადების მომდევნო ნაწილი ცხადყოფს: **„რომელი ჩუენისა ცხორებისათჳს შეიმოსა.“** საეკლესიო სწავლების მიხედვით, ცოდვით დაცემული ადამიანის გამოსხნის მიზნით ძე ღმერთმა საკუთარ ჰიპოსტასში შეიერთა კაცობრივი ბუნება და მარადიულად, დაუსაბამოდ მყოფი ბეთლემში შობის გზით მოევლინა ქვეყნიერებას, როგორც სრული ღმერთი და სრული ადამიანი. შესაბამისად, ირმის რქებს შორის ევსტათის, ერთი მხრივ, მოელვარე ჯვარი და, მეორე მხრივ, მაცხოვარი განეცხადა კაცობრივი გარეგნობით.

გვ.: 30, 20-22. „რომელსა ჰნებავს ყოველთა კაცთა ცხო-
რებაჲ და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ“ – დამონ-
მებული ფრაგმენტი წმინდა წერილიდან, კერძოდ, ტიმოთეს
მიმართ პავლე მოციქულის პირველი ეპისტოლიდან, არის ცი-
ტირებული (1 ტიმოთ. 2. 3-4).

გვ.: 30, 24-26. „უნოდა პლაკიდას „ევსტათი“ და ცოლსა
მისას ტატიანეს „თეოპისტია“ და შვილთა მათთა – პირველსა
უნოდა „ალაპი“ და მეორესა „თეოპისტე“ – „ევსტათი“ ბერძნუ-
ლი სიტყვაა და ქართულად ითარგმნება, როგორც „კეთილად-
მდგომელი“; „თეოპისტია“ ქართულად „ღვთისმორწმუნეს“
ნიშნავს, „ალაპი“ – „სიყვარულს“, ხოლო „თეოპისტე“ –
„ღვთისმორწმუნეს.“ როგორც ვხედავთ, ევსტათის მეუღლისა
და უმცროსი შვილის სახელები ქართულად თარგმნისას
იდენტურია, თუმცა ბერძნული ენის გრამატიკული თავისებუ-
რებიდან (იგულისხმება სქესის კატეგორია) გამომდინარე,
ისინი განსხვავებული ფორმებით გადმოიცემა. მდებრობითი
სქესის სახელები -ია-ზე ბოლოვდება, მამრობითი სქესისა –
-ოს-ზე.“ ხშირად ძველი ქართული თარგმანების შემსრულებ-
ლები მამრობითი სქესის სახელებს ფორმას უცვლიდნენ და
მისი დაბოლოება ქართული ენის ნორმებთან შესაბამისობაში
მოჰყავდათ, რისი დასტურიც არის განხილული შემთხვევა,
სადაც ნაცვლად დედნისეული „თეოპისტოს“-ისა გვაქვს „თე-
ოპისტე.“

გვ.: 31, 4-5. „მოიწენეთ სული ჩემი გლახაკისა იოვანე-
სი. ჰე, გვედრები!“ – ევსტათისა და მისი ოჯახის მომნათლავი
მღვდლის სახელი იოანე ყოფილა. ხსენებული პირის შესახებ
ცნობები საეკლესიო ისტორიაში არ შემონახულა.

გვ.: 31, 15-16. „მიიღე საბანელი მადლისა ჩემისაჲ და
შეიმოსე უკუდავებაჲ“ – ეს სიტყვები ორ მოვლენას აერთია-
ნებს: „საბანელი მადლისაჲ“ ევსტათიზე აღსრულებულ ნათ-
ლისღების საიდუმლოს გულისხმობს, ხოლო „შეიმოსე უკუდა-
ვებაჲ“ ქრისტიანული სწავლების ფუძე მოძღვრებაა, რომლის
თანახმად, ქვეყნიერებაზე მოსულმა ძე ღმერთმა, იესო ქრის-

ტემ, მიუხედავად ფიზიკური სიკვდილის არსებობისა, საკუთარ მორწმუნეებს გარდაცვალების შემდგომ მარადიული სიცოცხლის მოპოვების შესაძლებლობა მიანიჭა.

გვ.: 31, 16-17. **„ან გიძლევიეს უკეთურისა და ან დაგიორგუნავს დამორგუნველი შენი“** – უკეთურსა და დამორგუნველში დაცემული ანგელოზი – ეშმაკი იგულისხმება.

გვ.: 31, 18-21. **„ან გამოჩნდეს საქმე სარწმუნოებისა შენისაჲ, რამეთუ შურიტა აღძრულ არს ეშმაკი შენ ზედა, რამეთუ დაუტევე იგი და ისწრაფის აღძრვად შენ ზედა ყოვლისა ბოროტისა“** – ქრისტიანული სწავლების თანახმად, როდესაც ადამიანი განიზრახავს, უკუაგდოს ცოდვა და საღმრთო ცხოვრებას შეუდგეს, ეშმაკი (დაცემული ანგელოზი) განსაკუთრებული შურით აღიძვრის მის წინააღმდეგ და ყველა ხერხს იყენებს სარწმუნოებრივი გზიდან მის გადასაცდენად. სწორედ აღნიშნულის შესახებ ამცნობს გამოცხადებაში იესო ქრისტე ევსტათის.

გვ.: 31-32. **„ჯერარს უკუე დამდაბლებაჲ შენი სიმაღლისა მისგან ამაოესა და მეყსა შინა კუალად ამაღლებაჲდ სიმართლიტა მით სულიერითა“** – „ამაო სიმაღლეში“ იგულისხმება ევსტათის თანამდებობრივი მდგომარეობა – რომაული არმიის სტრატეგობა (მხედართმთავრობა), რომელსაც, იესო ქრისტეს მიერ გაცხადებული წინასწარმეტყველების თანახმად, დაკარგავს ევსტათი, თუმცა სანაცვლოდ სულიერად ამაღლება, ე. ი. ქრისტიანული სათნოებებით შეიმოსება, რაც, საეკლესიო თვალთახედვით, ყოველივე ამქვეყნიურ დიდებაზე აღმატებული პატივია.

გვ.: 32, 6-8. **„ჯერარს ამატცა ჟამთა გამოჩინებაჲდ მეორისა იობისი განსაცდელთა შინა მძლედ ეშმაკისა“** – საუბარია იობზე – ქრისტეშობამდელი ეპოქის მოღვაწეზე, „იობის წიგნის“ სახელით ცნობილი ერთ-ერთი ბიბლიური წიგნის მთავარ პერსონაჟსა და სავარაუდო ავტორზე, რომელმაც შურით მის წინააღმდეგ აღძრული ეშმაკის ძალისხმევით მრავალი უმძიმესი განსაცდელი დაითმინა, თუმცა არ უარყო ღმერთი,

რისთვისაც მოგვიანებით სულიერი თუ ხორციელი წყალობა მიემადლა.

გვ.: 36, 16-19. **„დასდევ, უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა და კარი მცველი ბაგეთა ჩემთა, რაჲთა არა მისდრკეს გული ჩემი სიტყუათა მიმართ უკეთურებისათა და განვარდე პირისა შენისაგან“** – ლოცვის ეს ნაწილი ფსალმუნდანაა (იხ. ფსალმ. 140. 3-4).

გვ.: 36, 21-22. **„მოვიდა დაბასა ერთსა, რომელსა ეწოდებოდა ვადისონ“** – დასახელებული გეოგრაფიული პუნქტის თანამედროვე მდებარეობა ვერ დავადგინეთ.

გვ.: 37, 22-24. **„რომელთა სახელები აკაკი და ანტიოხოს, რომელნი ოდესმე მსახურნი იყვნეს მისნი“** – ხსენებული პირები (აკაკი და ანტიოქოსი) საეკლესიო ისტორიაში უცნობი რომაელი ჯარისკაცები არიან.

გვ.: 39, 15-16. **„აქუნდა ქედსა მისსა სასწაული წყლულებისაჲ“** – მოცემულ შემთხვევაში სიტყვა **სასწაული** ქრილობის შედეგად ევსტათის კისერზე დარჩენილ ნიშანს, ამ შემთხვევაში, ნაწიბურს გულისხმობს.

გვ.: 40, 5. **„ჰ, ვითარიღა კაცი მიზღურად გუყვა ჩვენ“** – ძველი ქართული სიტყვა „მიზღური“ „დაქირავებულს“ ნიშნავს. შესაბამისად, წინადადების შინაარსი ასეთია: „ვაი, როგორი ადამიანი გვყოლია ჩვენ დაქირავებული.“

გვ.: 41, 9-10. **„განავლნა მდინარესა, რომელსა ეწოდების ედასპი“** – დიდი ალბათობით, საუბარია ჯალამის სახელით ცნობილ მდინარეზე, რომელიც ინდოეთსა და პაკისტანში მდებარეობს. მისი არქაული სახელი იყო ჰიდასპი (ძველი ქართულით, „ედასპი“).

გვ.: 45, 3-4. **„მოკუდა მეფე ტრაიანე და დაჯდა მის წილსხუაჲ მეფე, სახელით ანდრიანე“** – იგულისხმება ტრაიანე (53-117 წწ.), რომის იმპერატორი 98-117 წლებში და ადრიანე (76-138 წწ.), რომის იმპერატორი 117-138 წლებში.

გვ.: 45, 11-12. **„შე-რაჲ-ვიდოდა იგი ტაძრად აპოლონისსა ...“** – საუბარია აპოლონზე, ბერძნული მითოლოგიის თა-

ნახმად, სინათლისა და ხელოვნების ღმერთზე. აპოლონის ტაძარი მდებარეობს საბერძნეთში და 1986 წლიდან შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლების სიაში.

გვ.: 46, 10-11. **„ბრძანა განჯურვებად კუროზ რვალისაჲ და მუნ შეყრად ნმიდათაჲ მათ“** – სპილენძის ხარი ადამიანთა სიკვდილით დასჯის ერთ-ერთი უძველესი იარაღი იყო: ბრალდებულს ხარის შიგნით განათავსებდნენ და ქვემოდან ცეცხლს შეუნთებდნენ, რის შედეგადაც ადამიანი ცოცხლად ინვოდა.

გვ.: 46, 21-22. **„ვითარცა სამნი ყრმანი ბაბილონს ცეცხლითა გამოიცადნეს“** – ძღვევამოსილმა ქალდეველმა მეფე ნაბუქოდონოსორმა სამ ებრაელ ყრმას ღმერთის უარყოფა და ერთ-ერთი ბაბილონური კერპის თაყვანისცემა უბრძანა. ებრაელმა ახალგაზრდებმა უარი განაცხადეს, რის შემდეგაც ნაბუქოდონოსორის ბრძანებით ისინი ცეცხლის ღუმელში ჩააგდეს, თუმცა საღვთო სასწაულის შედეგად იქიდან სრულიად უვნებელნი გამოვიდნენ (იხ. დან. 3).

გვ.: 47, 5-6. **„სიმძაფრე ამის საჯუმილისაჲ შეცვალე, უფალო, ცუარად“** – ლოცვის ამ ნაწილს პარალელი ეძებნება ნმინდა წერილში: „ხოლო ანგელოზი უფლისაჲ თანა შთავიდა მყის აზარიანეთსა საჯმილად მიმართ და განყარა ალი ცეცხლისა საჯმილისაგან. და ყო შორის საჯმილისა, ვითარცა სული ცუარისა, ვითარცა რაჲ მსტუენავი. და არა შეეხო მათ ყოვლითურთ ცეცხლი მათდა და არ შეაწუხნა იგინი და არ აღაშფოთნა იგინი“ (დან. 3. 49-50).

გვ.: 48, 16-17. **„დაუსუენნეს მას შინა სადიდებელად დღესასწაულისა მათისა, რომელი აღსრულების თუესა სეკდებერსა 3“** – მოწამებრივად აღსრულებული ევსტათისა და მისი ოჯახის წევრების ხსენების დღედ სამი ოქტომბერი (ძველი სტილით, ოცი სექტემბერი) განისაზღვრა.

„თეოდორე პერგელის წამება“

გვ.: 50, 1-4. **„წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მონამისა თეოდორესი და მის თანა წამებულთა მონამეთაჲ, რომელნი იწამნეს პერგე ქალაქსა“** – თეოდორე პერგელი ჯვარზე გაკვრით მონამებრივად აღესრულა II საუკუნის შუა წლებში. გარდაცვალების ზუსტი თარიღი უცნობია.

გვ.: 50, 5. **„მათ ყამთა იყო ჰრომს მეფე ანტონინე“** – საუბარია ანტონინეზე (86-161 წწ.) – რომის იმპერატორზე 138-161 წლებში.

გვ.: 50, 5-6. **„ხოლო ქუეყანასა ფრიგიისასა, ქალაქსა პერგეს“** – საუბარია ფრიგიაზე, კაპადოკიასა და ლიდიას შორის მდებარე რეგიონზე. „საქმე მოციქულთას“ მიხედვით, ფრიგიაში პავლე და ტიმოთე მოციქულებმა იქადაგეს: „და მოვლეს **ფრიგაჲ** და გალატელთა სოფელი...“ (საქ. მოციქ. 16. 6). პერგე კი ფრიგიის ერთ-ერთი ქალაქია, რომელშიც, „საქმე მოციქულთას“ თანახმად, პავლე და ბარნაბა მოციქულებმა იქადაგეს: „ნარ-რაჲ-ვიდეს პაფოთ პავლე და მისთანანი იგი, ნიაჭდეს **პერგედ**“ (საქ. მოციქ. 13. 13). ტექსტში ნახსენები დიოდორეს შესახებ საეკლესიო ისტორიაში ცნობები არ მოგვეპოვება.

გვ.: 52, 17-18. **„გყო შენ კომსად და დიდითა პატივითა მიგავლინო მეფისა“** – კომსი ძველ ქართულში ნიშნავს „მთავარს.“ თუკი თეოდორე დათანხმდებოდა კერპებისადმი მსხვერპლშენიშნებაზე, მას მთავრის ტიტულს გადასცემდნენ ძღვნად.

გვ.: 52, 19-20. **„უბიწოსა მას ჰაერთა მეუფესა – დიოსს“** – დიოსი იგივე ზევსია, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ელვის, ქუხილისა და ცის ღმერთი.

გვ.: 52-53. **„და აღიტაცა ულუმპია და განწრწნა იგი და მერმე ემსგავსა ვარხუსა და განწრწნა ქალწულებაჲ ლიდაჲსი?“** – ულუმპია მითოლოგიური პერსონაჟია, რომელიც ზევსმა გახრწნა, ლიდა (ბერძ. Λίδα) – ძველი ბერძნული მითოლო-

გის ერთ-ერთი პერსონაჟი, მეფე ფესტიოსის ასული. ნახსენებია ჰომეროსის „ილიადასა“ და „ოდისეაში.“

გვ.: 53, 5-6. „**უზორე ქალწულსა არტემას!**“ – იგულისხმება არტემა, იგივე არტემიდე, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ნადირობისა და მთვარის ქალღმერთი.

გვ.: 53, 6-11. „**არტემას იტყვ, რომელი-იგი მათა და ჯურელთა იარებინ ნადირობად. იგი არსა ქალწული? ისმინე ცხორებაჲ მისი: ჰყვეს თანაშემნედ საქმეთა თვსთა ეშმაკნი და ეტრფიალა ათორმეტთა კაცთა და იყვნეს იგინი შემწეთა მათ მისთა ეშმაკთა თანამყოლელ მისა და აღმასრულებელ გულისთქუმათა მისთა**“ – წარმოდგენილი მამხილებელი სიტყვა უძველესი დროიდან ქრისტიანული ეკლესიის წიაღში არსებული სწავლების გახმოვანებაა, რომლის თანახმადაც, ძველი ბერძნული მითოლოგიის ოლიმპოელი ღმერთები სინამდვილეში ოდესღაც მცხოვრები ადამიანები არიან, განსხვავებული, განსაკუთრებული, გამორჩეული, საგმირო თუ სხვა რამ საქმეების გამო მოგვიანებით რომ გააღმერთეს. წარმოვადგენთ რამდენიმე შესაბამის წყაროს: კლიმენტი ალექსანდრიელი შრომაში – „შემაგონებელი სიტყვა ელინებისადმი“ შენიშნავს: „ისინი, ვისაც თქვენ ეთაყვანებით, ოდესღაც ადამიანებად შობილნი (*ἄνθρωποι γενόμεοί ποτε*), შემდგომში გარდაიცვალნენ, მითებმა და დრომ კი პატივით განადიდა ისინი“ (PG. t. 8; col. 152 A); ამავე საკითხს ეხება წმიდა ათანასე ალექსანდრიელი დოგმატური შინაარსის ნაშრომში: „სიტყვის განკაცების შესახებ და სხეულით ჩვენდამი გამოჩინებისათვის.“ ავტორი ერთგან წერს: „ძველად პოეტების მიერ ხსენებულ ზევსს, კრონოსს, აპოლონსა და გმირებს ღმერთებად მიიჩნევდნენ ადამიანები, რომლებიც ცდომილებით ეთაყვანებოდნენ მათ. ამჟამად კი, კაცთა შორის მხსნელის გამოჩინისას, მოკვდავ ადამიანებად განშიშვლდნენ ისინი (*ἐκείνοι μὲν ἔχυσάθησαν ὄντες ἄνθρωποι θνῆτοι*), რადგან მხოლოდ ქრისტე შეიცნობა კაცთა შორის, როგორც ღმერთი ქეშმარიტი. ამიტომაც იშვა

და ადამიანად გამოჩნდა, ივნო და აღდგა, მოაუძღურა და განაქარვა ოდესლაც მცხოვრები ადამიანები თავისი საქმეებითურთ“ (PG. t. 25; col. 180 C); ალექსანდრიელი მღვდელმთავარი იმავე შრომაში სხვაგან შენიშნავს: „თუკი მათი გონება¹ მკვდართა მიმართ (ἐἰς νεκρὸς) იყო დატყვევებული და, როგორც გმირებს, საღმრთო პატივს მიაგებდნენ ღმერთებად სახელდებულებს,² ხედავენ რა აღდგომას მხსნელისას, აღიარებენ, რომ ცრუნი არიან ისინი (ἐκείνους εἶναι ψευθεῖς) და მხოლოდ ჭეშმარიტი უფალი – სიტყვა მამისა მეუფებს სიკვდილზე“ (PG. t. 25; col. 124 AB).

ოქტომბრის მეტაფრასებში, წმინდა დიდმოწამე ეკატერინეს მარტვილობის ამსახველ ძველ ქართულ ძეგლში, აღნიშნული საკითხი საფუძვლიანად არის გაანალიზებული. ქრისტიანული რჯულის უარყოფის მიზეზით, რომის იმპერატორ მაქსენტის წინაშე წარდგენილი წმინდა ეკატერინე უარს განაცხადებს წარმართული ღმერთების პატივიმიგებაზე და მეფეს მიზეზს განუმარტავს: „გიჟდა, – ჰრქუა, – გიჟდა შენ თავით თვსით გულისჴმისყოფაჲ საცთურისაჲ, ჳ მეფე, ვითარმედ განხრწნადთა კაცთა კერპებისა, ვითარცა ღმერთთა, მსხუერპლსა შესწირავ და ესრეთ განგდებად ელენებრსა ამას სისულელესა და სირცხვლსა.“³ ეკატერინე რომაელ მონარქს ელინური სისულელისა და სირცხვილის უარყოფისკენ მოუწოდებს, რაც მოკვდავ, ხრწნას დაქვემდებარებულ კაცთა გამოსახულებებისადმი პატივიმიგებაში ელინდება. აღნიშნული ცნობა, თავის მხრივ, ზემოდაღმონმებულ შრომებში განხილულ მოვლენას ეხმიანება, რომლის თანახმად, ელინთა ღმერთები ოდესლაც მცხოვრები ჩვეულებრივი ადამიანები იყვნენ. წმინ-

¹ იგულისხმებიან უწინარეს ჟამს ჭეშმარიტების უარყოფელი ადამიანები.

² იგულისხმებიან ძველ ბერძნულ სამყაროში ღმერთებად აღიარებული ზევსი, კრონოსი, აპოლონი.

³ძველი მეტაფრასული კრებულები, 2017: 766-767.

და ეკატერინე იმპერატორის მხილებას აგრძელებს: „ხოლო, ვინაჲთგან მზაკუვარისა გრწმენა ეშმაკისაჲ და ესოდენ განცხადებულად დააბრძობ ჭეშმარიტებასა, უეჭველად გიჴმდა თქუენისაჲ სადმე ბრძნისა დიოდორესი რწმუნებაჲ ცნობად ღმერთთა თქუენთა, ვითარ-იგი არიან და არა ესრეთ ლიტონად და პირუტყულად ესევეითართა უშუერებათა აღრჩევაჲ და ღმრთად გონებაჲ კერპებსა კაცთა ამის ცხორებისა საწყალობელად დამასრულებელთასა. რადგან იგი იტყვს კაცთა ღმერთქმნასა და ქველისმოქმედებითა რაჲთმე უკუდავად სახელდეულებასა და მოგვთხრობსცა თითოეულისა მათისა ქონებასა სახელისწოდებისასა და რომელთა სოფლებთა და ქალაქებთა მთავრობდეს, ხოლო კაცთათჳს იტყვს უმეცრებით შეცთომილებასა ღმრთად წოდებითა მათითა და უკუდავებისა პატივთა გარეშემოსითა.“¹ თუკი სიტყვის პირველ ნაწილში ზოგადი ხასიათის განხილვა იყო მოცემული, ამჯერად წმინდა ეკატერინე რომაელ იერარქს კონკრეტულ წყაროზე, კერძოდ, ვინმე დიოდორეზე მიუთითებს და წარმართ ბრძნად მოიხსენიებს მას (შდრ. „თქუენისაჲ სადმე ბრძნისა დიოდორესი“), რომლის სწავლებაჲც, მსოფლმხედველობრივი ნათესაობის მიზეზით, მაქსენტისთვის გაცილებით სანდო უნდა იყოს. თუმცა, წმინდა ეკატერინეს თქმით, სწორედ ხსენებული წარმართი დიოდორეს სიტყვებით იმხილება ელინურ-რომაული რელიგია, რომელიც ოდესღაც ამასოფელში მცხოვრებ ადამიანთა კერპებს აღიარებს ღმერთებად. ანალოგიური შინაარსის ცნობაჲ დაცული წმინდა თეოდორეს ზემოთ დამონმებულ სიტყვაში, რომლის თანახმადაც, ბერძენთა ქალღმერთი არტემიდე სინამდვილეში ეშმაკების არაწმინდა ნებას შედგომილი და თორმეტ მამაკაცთან ტრფიალებით გულისთქმის აღმსრულებელი ჩვეულებრივი ადამიანი იყო, რომელსაც არანაირად არ უნდა მიეგოს საუფლო პატივი.

¹ იქვე: 767.

გვ.: 54, 17-19. **„მეყსეულად მოიღეს ლანძვ დიდი, რომელსა ზედა დაეტეოდა ნოლით მამაკაცი და დაჰფინეს მის ქუჭმე ცეცხლი“** – ლანძვ განიმარტება, როგორც „სამფეხა.“ მოცემულ კონტექსტში იგულისხმება ბადისებრი ფორმის მქონე დიდი სამფეხა, რომელზეც თავისუფლად შეიძლებოდა ადამიანის განთავსება (დანვენა) და ქვემოთ ცეცხლის შენთება.

გვ.: 55, 2-3. **„რომელი იქები ქერობინთა მიერ საყდართა ზედა დიდებისა შენისათა“** – საუბარია პირველი ტრიადის ანგელოზთა ორ დასზე – **ქერუბიმებსა და საყდარზე.** ხსენებული დასის ანგელოზების თაობაზე წმინდა წერილში მრავალი მითითება გვხვდება.

გვ.: 55, 4-5. **„რომელმან მიხედნი ქუეყანასა და შეაძრწუნნი იგი და შეახი მთათა და კუმოდიან“** – ციტატა ფსალმუნიდანაა და იუდეველ მეფე დავითს ეკუთვნის: „რომელი მოხედავს ქუეყანასა ზედა და ჰყოფს მას შეძრწუნებულ, რომელი შეახებს მთათა და კუმოდიან“ (ფს. 103. 32) (ვიმონებთ ოშკის ბიბლიას).

გვ.: 55, 22-24. **„მოუწოდა მთავარმან მღვდელსა ერთსა და ჰრქუა: „რა გენოდების შენ?“ მიუგო და ჰრქუა მას: „დიოსკორე არს სახელი ჩემი“** – წარმართი დიოსკორე თხზულებაში მღვდლად მოიხსენიება, თუმცა ის არის არა ქრისტიანული ეკლესიის მღვდელმსახური, არამედ წარმართი. მის შესახებ საეკლესიო ისტორიაში ცნობები არ მოგვეპოვება.

გვ.: 55, 25. **„დიოსკორე ჰრქუა: „დიოსს და ათინას“** – იგულისხმება ათინა, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ზევსის (ძველი ქართულით დიოსის) ერთ-ერთი ქალიშვილი, სიბრძნის, საომარი სტრატეგიისა და ტაქტიკის ქალღმერთი.

გვ.: 56, 8-10. **„მთავარმან თქუა: „და ქრისტე უძლიერეს არსა დიოხსსა?“ დიოსკორე თქუა: „ზევდიოს კერპი არს, კაცთაგან გამოქანდაკებული“** – წარმოდგენილ დიალოგში ორი სახელია დამონებული – „დიოსი“ და „ზევდიოსი.“ ორივე მათგანი ერთსა და იმავე კერპს მიემართება, რასაც დიალოგის

შინაარსიც ცხადყოფს. კერძოდ, მთავრის შეკითხვაზე, არის თუ არა ქრისტიანთა ღმერთი დიოსზე უფრო ძლიერი, დიოს-კორე პასუხობს, რომ ზევდიოსი (ანუ მთავრის მიერ ნახსენებნი ღვთაება დიოსი) მხოლოდ და მხოლოდ კერპია. ორივე სახელში კი, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, საკუთრივ ელვის, ქუხილის, ცისა და, იმავდროულად, მსოფლიოს მმართველი ღმერთი – ზევსი იგულისხმება. ბერძნულში „დიოსი“ „ზევსის“ გენეტივის ფორმაა: Ζεύς (სახ.) – Διός [r¹] (ნათ.).¹ ზევდიოსის სახით კი ის ბერძნულ წყაროებში არ გვხვდება. როგორც ჩანს, სახელი „ზევდიოსი“ ქართულ თარგმანში ექვთიმეს შემოქმედების ნაყოფია და იგი ზევსის სახელის ნომინატივისა და გენეტივის ფორმათა კონტამინაციის შედეგად არის მიღებული.

გვ.: 57, 18-19. **„მას ღამესა მოვიდა პილასე ებისკოპოსი და ევედრა მესაპყრობილესა“** – მღვდელმთავარ პილასეს შესახებ ეკლესიის ისტორიაში ცნობები არ შემონახულა.

გვ.: 59, 8-9. **„მაკედონიას ვიყავ და გამოჩნდეს მრავალნი მბრძოლნი ჩემნი და მათეს მიერ“** – იგულისხმება ძველი საბერძნეთის ტერიტორიაზე მდებარე მხარე.

გვ.: 59, 9-10. **„ნიკომიდიას მივედ“** – საუბარია ნიკომიდიასზე – მცირე აზიის ერთ-ერთ უძველეს ქალაქზე.

გვ.: 59, 10-11. **„ტრიფონ გამომდევნა, სხუასა ადგილსა თურსო მონამემან დაარღვა საყოფელი ჩემი“** – იმპერატორ ანტონინეს პერიოდში მოღვაწე ტრიფონსა და თვირსოზე საეკლესიო ისტორიაში ცნობები არ შემონახულა, თუმცა აქ დაცულია ინფორმაცია ამ სახელების მქონე იმ მოღვაწეებზე, რომლებიც მონამებრივად აღესრულნენ იმპერატორ დეკიუსის მმართველობის პერიოდში 249-251 წლებში. მნიშვნელოვანია, რომ ტრიფონი იმავე რეგიონში, კერძოდ, ფრიგიის ქალაქ აპამეის მახლობლად, ანამეს, ხოლო თვირსო – ქალაქ ნიკომიდი-

¹ Liddell, and Scott., 1940: 754.

აში. როგორც ვხედავთ, მათი აღსასრულის ადგილი ახლო ლოკაციაზე მდებარეობს. წმინდა ტრიფონის ცხოვრების თანახმად, მან იმპერატორ გორდიანეს ასულისგან ეშმაკი განდეგნა. მიუხედავად იმისა, რომ ნაკლებად დამაჯერებელია, ერთი სახელის მქონე მონამეები II საუკუნეშიც ყოფილიყვნენ, თანაც, ზუსტად იმავე რეგიონში, ის უფრო რთული ასახსნელი იქნება, როგორ მოხვდა იმპერატორ ანტონინეს სახელი „თეოდორე პერგელის წამებაში.“ რომც დავუშვათ, რომ ავტორს შეეშალა (რაც ძნელად წარმოსადგენია: როგორ შეეშლებოდა იმ იმპერატორის სახელი, რომლის დროსაც მისი თხზულების მთავარი პერსონაჟი აწამეს), ექვთიმე მას უეჭველად შეამჩნევდა და გამოასწორებდა, მით უმეტეს, რომ ასეთი ფაქტები მისი მთარგმნელობითი საქმიანობისთვის უტყბო არ არის. ჩვენ ისლა დაგვრჩენია, დავუშვათ, რომ ტრიფონი და თვირსო ანტონინეს პერიოდშიც ცხოვრობდნენ და მათი სახელები არ შემორჩა ეკლესიის ისტორიას.

გვ.: 60, 17-19. **„ნუ მისცემთ სინმინდესა თქუნსა ძალღოთა, ნუცა დაასხამთ მარგალიტსა წინაშე ღორთა!“** – ციტატა სახარებიდანაა. კერძოდ, იგი მთაზე იესო ქრისტეს მიერ წარმოთქმული ქადაგების შემადგენელი ნაწილია (იხ. მათ. 7. 6).

გვ.: 61, 11-12. **„რომელმან ელია ეტლითა ცეცხლისაათა აღამალღე, რომელმან დანიელ პირისაგან ლომთაჲსა იჯსენ“** – სამარტვილოდ გამზადებული თეოდორე წმინდა წერილში აღწერილ ორ შემთხვევას იხსენებს, რომელთა თანახმადაც, ღმერთმა განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოიჩინა მისი სიტყვის ერთგული მოსაგრეების მიმართ. პირველი ცეცხლოვანი ეტლით ელია წინასწარმეტყველის სასწაულებრივ ზეცად ამალღებას უკავშირდება (იხ. 2 მეფ. 2. 11-14), ხოლო მეორე – ლომების ხაროში ჩაგდებული დანიელ წინასწარმეტყველის ისტორიას (იხ. დან. 6. 17-29). რაც შეეხება სიტყვებს: „რომელი ჰზი ქერობინთა, განცხადენ“, წმინდა თეოდორე მოცემულ შემთხვევაში დავითის ფსალმუნის ციტირებას ახდენს (შდრ. „რომელი ჰზი ზედა ქერობინთა, განცხადენ“ ([ფს. 79.2])).

გვ.: 62, 9-12. **„ესე რაჲ თქუა ნეტარმან მან, ვიხილეთ ყოველთა ეტლი ცეცხლისაჲ მომავალი ზეცით და აღილო წმიდაჲ იგი მონამე და დაადგინა წინაშე კარსა ურჩულოჲსა მის მთავრისასა“** – თხრობის თანახმად, ღმერთმა შეისმინა წმინდა თეოდორეს ლოცვა და მის მიერ ვედრებაში ნახსენები ორი ბიბლიური სასწაულიდან ერთ-ერთი, კერძოდ, ელია წინასწარმეტყველის მსგავსი საკვირველება აღასრულა – ცეცხლოვანი ეტლით გამოიტაცა იგი მტარვალთა ხელიდან.

გვ.: 63, 14-18. **„მინდა, რაჲთამცა ჰყავ სასწაულ კეთილ და განაგე მოსლვად დედისა ჩემისა... რამეთუ დედაჲ მისი უცხო თესლთა ვიეთგანმე წარტყუნულ იყო“** – წინამდებარე ტექსტში წმინდა თეოდორეს ოჯახის შესახებ ცნობა პირველად არის გახმოვანებული და მისი დედის თაობაზე გვამცნობს, რომელიც უცხო ადამიანებს ჰყავდათ ტყვედ.

გვ.: 64, 6-7. **„რომელთა სახელები არს სოკრატე და დიონოსი“** – სოკრატე და დიონისე პერგელი მთავრის, დიოდორეს, ჯარისკაცები არიან. მათ შესახებ საეკლესიო ისტორიაში ცნობები არ შემონახულა.

გვ.: 65, 1-3. **„და იწყო წმიდამან მან გალობად: „წმიდაო ღმერთო!.. წმიდაო ძრიელო!.. წმიდაო უკუდაო...“** – ამ ლოცვას, საეკლესიო სწავლებით, „სამწმინდაობის საგალობელი“ ეწოდება, ხოლო თეოდორეს თანამარტვილ მხედართა მიერ მიგებული პასუხი: „აღილუჲაჲ“ ებრაული სიტყვაა, რომელიც უცვლელად შენარჩუნდა თავდაპირველად ბერძნულენოვან, ხოლო მოგვიანებით ყველა სხვა ენაზე თარგმნილ შესაბამის ტექსტებში და ასე განიმარტება: „აქებდით იაჰვეს.“

გვ.: 65, 10-12. **„მიმოდაყარე ალი ესე ცეცხლისაჲ ჩუენგან, ვითარცა მიავლინე ანგელოზი და დაშრიტა საჭუმილი იგი სამთა ყრმთაჲ ბაბილონს“** – წარმოდგენილ ლოცვაში წმინდა თეოდორე დანიელის წიგნში გადმოცემულ სასწაულებრივ ისტორიას იხსენებს, რომელიც ბაბილონში გადასახლებულ სამ ებრაელ ყრმას – ანანიას, აზარიასა და მისაელს – უკავშირდება (იხ. დან. 3).

გვ.: 66, 3-6. **„ვიდრელა იყო საშოსა ჩემსა მონაჲ ესე შენი, ესრეთ მიბრძანე, ვითარმედ: „თეოდორე უწოდე მას, რამეთუ დიდსა დიდებასა მიიწევის“, და ვითარ აწ საჯუმილსა შინა ცეცხლისასა იტანჯუების?“** – ირკვევა, რომ დედამისს საკუთარი შვილისთვის სახელი საღვთო შთაგონებით დაურქმევია და მასში ერთგვარი წინასწარმეტყველება ყოფილა დაფარული, კერძოდ, ბერძნული სახელი „თეოდორე“ კომპოზიტია და ითარგმნება, როგორც „ღვთის ძღვენი.“ შესაბამისად, ზეგარდმო შთაგონებით, იგი მოწამებრივი აღსასრულის შედეგად ღვთისთვის საკუთარი თავის მიძღვნის იდუმალებას აცხადებდა.

გვ.: 70, 1-2. **„აღესრულა წმინდა თეოდორე და დედაჲ მისი ფილიპა და მვედარნი იგი თუესა აგუსტოსსა კ“** – ტექსტის თანახმად, წმინდა თეოდორეს გარდაცვალების დღედ 20 აგვისტოა განსაზღვრული.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამება“

გვ.: 72, 1-2. **„თუესა სეკტემბერსა გ წამებაჲ წმიდისა და ნეტარისა ანთიმოს ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ“** – წმინდა ანთიმოზი – III-IV საუკუნეების მოღვაწე, ქალაქ ნიკომიდიის ეპისკოპოსი, მოწამებრივად აღესრულა 302 წლის 3 სექტემბერს.

გვ.: 72, 4-5. **„ქუეყანასა ბითვნიისასა, წიაღ კერძო ბიზანტიისა, ქალაქი არს, სახელით ნიკომიდიჲ“** – ბითვინია, ერთ-ერთი უძველესი სახელმწიფო, რომის იმპერიის პროვინცია იყო, რომელსაც მცირე აზიის ჩრდილო-დასავლეთი ნაწილი ეკავა. რაც შეეხება ნიკომიდიას, ნიკეასთან ერთად ის ბითვინიის ცენტრალურ ქალაქად ითვლებოდა და თანამედროვე თურქეთის ტერიტორიაზე მდებარეობდა.

გვ.: 72, 15-16. **„რამეთუ ყოველსა ქუეყანასა განჯდა ჳმაჲ მოღუანებისა მისისაჲ და კიდეთა სოფლისათა სასწაულნი მისნი“** – დავითის ერთ-ერთი ფსალმუნის პერიფრაზია: „ყოველსა ქუეყანასა განჯდა ჳმაჲ მათი და კიდეთა სოფლისათა – სიტყუანი მათნი“ (ფს. 18. 4).

გვ.: 72, 27-29. **„ხოლო დედაჲ იგი სათნოებათაჲ – სიყუარული ყოვლითა სულითა და ყოვლითა გონებითა მოიგო ღმრთისა მიმართ“** – სიყვარულის, როგორც ყველაზე აღმატებული სათნოების, შესახებ საეკლესიო ტექსტებში გახმოვანებული მსგავსი სახის სწავლებანი წმინდა წერილს ეფუძნება. მაგალითად, პავლე მოციქულის ეპისტოლეში ვკითხულობთ: „ან ესერა ჳგიეს სარწმუნოებაჲ, სასოებაჲ და სიყუარული, სამი ესე; ხოლო უფროჲს ამათსა სიყუარული არს“ (1 კორ. 13. 13); იოანე ღვთისმეტყველი კი სიყვარულის უფრო აღმატებულ განმარტებას გვთავაზობს და საკუთარ სახელად განუკუთვნებს მას ღმერთს: „ღმერთი სიყუარული არს“ (1 იოან. 4. 16).

გვ.: 73, 11-12. **„წერილ არს, საყდრებსა მოხუცებულთასა აქებდენ უფალსა“** – ამონარიდი პარალელს პოვებს

ფსალმუნში: „საყდრებსა მოხუცებულთასა აქებდენ მას“ (ფს. 106. 32).

გვ.: 73, 19-20. **„მოუწოდა უფალმან მღვდელთმოძღუარსა მას ქალაქისასა ამიერ სოფლით, ნეტარსა კვრილეს“** – საუბარია ნიკომიდიელ მღვდელმთავარზე, რომლის გარდაცვალების შემდეგ იმავე საყდარზე წმინდა ანთიმოზი გამოირჩა.

გვ.: 74, 10-14. **„კაცი იგი საკვრველი და დიდებული ინდე წარჩინებული პალატა შინა მეფისასა, რომელმან სწავლითა დიდისა ანთიმოზითა დაუტევა მეფე და სამეფოონი შუებანი დომნაჲს თანა, დიდებულისა მის სეფე ქალისა“** – ინდე და დომნა, როგორც ტექსტიდან ირკვევა, სამეფო კარზე წარჩინებული ადამიანები ყოფილან და წმინდა ანთიმოზს მოუქცევია ისინი ქრისტეს რჯულზე, რის შემდეგაც მონამებრივად აღსრულებულან.

გვ.: 74, 17-20. **„წამებს მოძღურებასა ანთიმოზსა სიმრავლე ორთა მათ ბევრთაჲ, რომელნი ცეცხლითა სრულ იქმნეს და საკუერთხად შეინირნეს უფლისა ამათ თანა: მარდონიოსცა და მილდონიოს პეტრე და დოროთე და ზენონ ახოვანნი“** – იგულისხმება, რომ გარდა ზემოხსენებული ორი მონამისა (ინდესა და დომნასი), ანთიმოზის მარტვილური აღსასრული სხვებმაც გაიზიარეს და დასახელებულია ხუთი ადამიანი.

გვ.: 74, 26-27. **„დაიპყრა მეფობაჲ მაქსიმიანე“** – მაქსიმიანე (ლათ. Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculus) რომის იმპერიას განაგებდა 286-305 წლებში.

გვ.: 75, 5-6 **„ხოლო იყო მაშინ ნეტარი იგი დაბასა, რომელსა ეწოდებოდა სიმანე“** – იგულისხმება დაბა სიმანი, ქალაქ ნიკომიდიის ერთ-ერთი მომიჯნავე გარეუბანი, რომელიც უდაბური ადგილი იყო (მღრ. „იყო დაბაჲ იგი ადგილსა უდაბნოსა“).

გვ.: 76, 16-17. **„რამეთუ უფალი მწე ჩემდა არს, არა შემეშინოს, რაჲ მიყოს მე კაცმან“** – დამოწმებული ციტატა

ფსალმუნიდანაა: „უფალი არს მწე ჩემდა, არა შემეშინოს, რაჲ მიყოს მე კაცმან“ (ფს. 117. 6).

გვ.: 77, 31-32. **„მზა იყვენით მიცემად სიტყვსა ყოველთა, რომელნი ეძიებდენ თქუენგან სიტყუათა“** – ნაწყვეტი ახალი აღ-თქმიდან, კერძოდ, პეტრე მოციქულის პირველი კათოლიკე ეპისტოლიდანაა (1 პეტრ. 3. 15).

გვ.: 77-78. **„მიგცე თქუენ სიტყუაჲ და სიბრძნე, რომელსა ვერ უძღონ წინააღდგომად ყოველთა წინააღმდგომთა თქუენთა“** – ციტატა ლუკას სახარებიდანაა (ლუკ. 21. 15).

გვ.: 80, 17-22. **„აჰა ესერა, ღმერთი შემწე ჩემდა არს და უფალი შემწყნარებელ არს სულისა ჩემისა. მიაქციოს ბოროტი მტერთა ჩემთა ჭეშმარიტებითა მისითა. მოსრნეს იგინი და მე ნებითა ჩემითა მსხუერპლი შევწირო მისა და აღუარო სახელსა მისსა, რამეთუ კეთილ, რამეთუ ყოვლისა ჭირისა ჩემისაგან მიჯსნა მე. და მტერთა ჩემთაჲ იხილოს თუალმან ჩემმან“** – აღნიშნული ადგილი ფსალმუნიდან დამოწმებული ციტატაა (ფს. 53. 6-9).

გვ.: 81, 26-27. **„რათა მსწრაფლ წარვიდე ამიერ და მივინო კრებულსა მას ოცდაათთა ათასთა მონამეთასა“** – უაღრესად საყურადღებოა წმინდა ანთიმოზის მიერ დასახელებული მონამეების რიცხვი, რომლებმაც ქრისტეს სარწმუნოების გამო იმარტვილეს. ტექსტის თანახმად, მათი რაოდენობა ოცდაათი ათასია. რომის იმპერიაში ადამიანების გასამართლება და სიკვდილით დასჯა რომაული იურისპრუდენციის საფუძველზე ხდებოდა, რაც, თავისთავად ცხადია, სიკვდილმისჯილი პატიმრების ოფიციალურად აღნუსხვის შესაძლებლობას იძლეოდა. სავარაუდებელია, რომ ამგვარი სტატისტიკური მონაცემი წმინდა ანთიმოზმა მის მიერ ქრისტეს რჯულზე მოქცეული რომაელი მაღალჩინოსნებისაგან მოისმინა, თუმცა კი ტექსტში არაა დაკონკრეტებული, საკუთრივ ვის, რომელ ეპოქასა და რომელ გეოგრაფიულ არეალში აღსრულებულ მარტვილებს მოიაზრებს ნიკომიდიელი მღვდელმთავარი დასახელებულ რაოდენობაში. ვერც იმას გამოვრიცხავთ, რომ

ეს რიცხვი შეცდომით იყოს დასახელებული და სინამდვილეში ის ოცი ათასი ქრისტიანი იგულისხმებოდეს, რომლებიც, როგორც ისტორიიდან არის ცნობილი, ქრისტეს შობის დღეს ნიკომიდის ეკლესიაში დაწვეს.

გვ.: 81, 27-29. **„რათა ვთქუა კადნიერებით: „აჰა ესერა მე და ყრმანი, რომელნი მომცნა მე უფალმან [ლმერთმან]“** – დამონმებული სიტყვები პავლე მოციქულის ეპისტოლიდან არის ციტირებული (იხ. ებრ. 2. 13).

გვ.: 82, 30-32. **„ნარვედით და უქადაგეთ ყოველთა წარმართთა და ნათელსცემდით მათ სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა!“** – დამონმებული წინადადება, რომლითაც წმინდა ანთიმოზი მსაჯულს მიმართავს, სახარებიდან არის ციტირებული (იხ. მათ. 28. 19).

შენიშვნები

„ევსტათის ცხოვრება და ნამება“

გვ.: 26, 8. „სახელით **პლაკიდა**, რომელი-იგი.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 27, 13. „იხილა რაჲ-იგი **პლაკიდა**.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 27, 25-26. „მიხედვიდა რაჲ **პლაკიდა** ირემსა მას.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 28, 9. „ჴ, **პლაკიდა**, რაჲსა მდევნი?“ ხელნაწერშია **პალაკიდა** და **რასა**.

გვ.: 29, 24. „გარდამოვდა **პლაკიდა** მთით.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 30, 12. „და ჰრქუა მას **პლაკიდა**.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 30, 24. „უნოდა **პლაკიდას** „ევსტათი.“ ხელნაწერშია **პალაკიდა**.

გვ.: 31, 7. „და **მიეახლა** ადგილსა მას.“ ხელნაწერშია **მიეხლა**.

გვ.: 31, 7-8. ფრაზა „მიეახლა ადგილსა მას, სადა ეხილვა ხილვაჲ იგი“ მეორდება. ჩვენ ის ამოვიღეთ, რასაც მივაყოლეთ კავშირი **და**, რადგან ორი **და** იყრიდა თავს.

გვ.: 31, 8-9. „ძიებად **ნადირისა**.“ ხელნაწერშია **ნდირისა**.

გვ.: 31, 24. „აჰმალღდი ან **მთამდე**.“ ხელნაწერშია **მამდე**.

გვ.: 31, 25. „ჯერარს უკუე **დამდაბლება**ჲ შენი.“ ხელნაწერშია **დამდაბაჲ**.“

გვ.: 32, 1-2. „**სიმართლითა** მით სულიერითა.“ ხელნაწერშია **სიმათლითა**.

გვ.: 32, 6-7. „ჯერარს ამათცა ჟამთა **გამოჩინებად**.“ ხელნაწერშია **გამოჩინინებად**.

გვ.: 32, 20. „ესე რაჲ **თქუა** უფალმან.“ ხელნაწერშია **თქუაჲ**.“

გვ.: 33, 6-8. „განვიდა ცოლით და შვილითურთ ლოცვად ადგილსა განშორებულსა.“ ხელნაწერშია „განვიდა ცოლით და შვილითურთ განშორებულად ლოცვად ადგილსა განშორებულსა.“

გვ.: 34, 20-21. „მიემთხვა მდინარესა ერთსა და **სიდიდისათვის** წყლისა მის შეეშინა.“ ხელნაწერშია **სიმდიდრისათვის**.

გვ.: 36, 4. „**მაწსოვს**, უფალო.“ ხელნაწერშია **მაწსოს**.

გვ.: 36, 16. „ტკივილთაგან გულისა **ვიძულები** თქუ-მად.“ ხელნაწერშია **ვიძულები**.

გვ.: 36, 25. „**დაადგინის** ვენაჯისა მცველად.“ ხელნაწერშია **დადგინის**.

გვ.: 37, 2. „ძენი, ვითარცა **ვთქუ**.“ ხელნაწერშია **ვთუ**.

გვ.: 38, 1. „**დადგა** ლოცვად.“ ხელნაწერშია **დაგა**.

გვ.: 38, 22. „უკუეთუ **გვჩუენო** იგი.“ ხელნაწერშია **გვჩუენო**.

გვ.: 39, 20. შენ ხარ **პლაკიდა** სტრატილატი.“ ხელნაწერშია „**პალაკიდა**.“

გვ.: 40, 23. „ბრძოლად **ბარბაროზთა**.“ ხელნაწერშია **ბაროზთა**.

გვ.: 41, 7. „ყვნა **მეპურისმტე** ტაბლისა.“ ხელნაწერშია **მეპურისტე**.

გვ.: 41, 11-12. „**მოსწყვდა** და ალაოხრა ქუეყანა მათი.“ ხელნაწერშია **მოსწყვდნა**.

გვ.: 41, 25-26. „მცირედ რამე **აწსოვდა**.“ ხელნაწერშია **აწსოდა**.

გვ.: 42, 2. „სხუად არა **მაწსოვს**.“ ხელნაწერშია **მაწსოს**.

გვ.: 42, 18-19. „**მაწსოვს** მეცა.“ ხელნაწერშია **მაწსოს**.

გვ.: 42-43. „ნუთუ **იგინი** არიან ძენი მისნი და ესე ყოველი მოინია **მათ** ზედა.“ ხელნაწერშია **იგი** და **მას**, რაც სინტაქსურად გაუმართლებელია.

გვ.: 43, 2. „ელმოდა სულსა **მისსა**.“ ხელნაწერშია **მისა**.

გვ.: 43, 22. „**აქამომდე** სინმიდე ჩემი.“ ხელნაწერშია **აქმომდე**.

გვ.: 43, 26. „**ალივსო** სიხარულითა.“ ხელნაწერშია **ალი-**
სო.

გვ.: 44, 17. „ვითარმედ **იგინი** არიან ძენი მისნი.“ ხელ-
ნაწერშია **იგი.**

გვ.: 45, 1. „გარე **მოფეს** ბარბაროზთაჲ.“ ხელნაწერშია
მოფეს.

გვ.: 45, 17. „**ქრისტესა** შემინირავს.“ ხელნაწერშია **ქრი-**
ტესსა.

გვ.: 48, 9. „ლალადებდეს **ჭეშმარიტად.**“ ხელნაწერშია
ჭეშმარიტად.

გვ.: 48, 16. „სადიდებელად **დღესასწაულისა.**“ ხელნა-
წერშია **დღესასწაულისა.**

გვ.: 48, 24-25. „რომლისაჲ არს დიდებაჲ და სიმტკიცე
თანა მამით და სულით წმიდით უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!“
– ამის შემდეგ ხელნაწერში მინაწერია: „**თუესა სეკდებერსა კე**
დადუმებაჲ ზაქარიაჲსი ჰპოოთ მრავალთავსა.“ იგი ერთგვარი
გზამკვლევეია, რომელიც იუწყება, რომ იოანე ნათლისმცემ-
ლის მამის, ზაქარიას, დადუმების შესახებ სახარებაში აღწე-
რილი ისტორიის (იხ. ლუკ. 1) განმარტება მკითხველს შეუძ-
ლია მრავალთავში მოიძიოს. მართალია, არ არის დაკონკრე-
ტებული, თუ რომელი მრავალთავი იგულისხმება, მაგრამ აღ-
სანიშნავია, რომ ხსენებული ჰომილია დაცულია „**კლარჯულ**
მრავალთავში“ (იხ. ძველი ქართული მწერლობის ძეგლები
XII1, კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზა-
და და გამოკვლევა დაურთო თამილა მაგალობლიშვილმა, თბ.,
1991, „თთუესა სეკდებერსა კე. ზაქარიაჲს დადუმებაჲ, სა-
კითხავი, თქუმიული ათიპატროს ბოსტრელ ეპისკოპოსისაჲ“,
გვ. 433-437).

„თეოდორე პერგელის წამება“

გვ.: 50, 1-4. „თუესა აპრილსა... ქუეყანასა პანფილიისასა“ – სათაურის ქვეშ გადამწერის ანდერძია: „ქრისტე, წარმიმართე, ქრისტე, შეიწყალე წმიდა მამა ჩუენი ეფთჳმე, თარგმანი და თანაზიარი ყოველთა წმიდათა მისთა.“

გვ.: 50, 12-13. „მიავლინნეს **ჰრომდ.**“ ოთხივე ხელნაწერში იკითხება **ჰრომედ.**

გვ.: 50, 17. „შეემთხვნეს ჭაბუკსა შუენიერსა, სახელით **თეოდორეს, მონასა ქრისტესსა.**“ ხელნაწერშია **თეოდორე, მონაა ქრისტესი.**

გვ.: 51, 3-4. „რომელსა ძალუც **სხუათაცა** ჳსნაა ჟამსა ბრძოლისასა.“ ხელნაწერშია **სხუათაეცა.**

გვ.: 51, 15. „**ჭემარიტად** ღირს არს ეგე.“ ხელნაწერშია **ჭემარიტად.**

გვ.: 56, 12-13. „**დიოსკორე** თქუა: „ნუ მაიძულებ მე საქმესა მას...“ ხელნაწერშია **დიუსკორე.**

გვ.: 58, 6. „**შეუდგეთ კუალსა** შენსა.“ ხელნაწერშია **კულსა.**

გვ.: 61, 20-21. „**მოვლინებულნი** მთავრისა მიერ.“ ხელნაწერშია **მოვლინებოლნი.**

გვ.: 63, 9-10. „უკუეთუ იპოოს ვინ, რომელ სიტყუა **ხუეშნისა** მისთვის თქუას.“ ხელნაწერშია **ხუეიშნისა.**

გვ.: 64, 19-20. „ნუ **გეშინინ**, ძმანო.“ ხელნაწერშია **გეშინ.**

გვ.: 64, 20-21. „თქუენ **იტყოდეთ** აღილუფასა.“ ხელნაწერშია **იტყდეთ.**

გვ.: 66, 20-21. „**გამომეცხადა** მე, ვითარმედ ჯუართთა აღესრულები.“ ხელნაწერშია **გამომეცხდა.**

გვ.: 69, 1. „**დამსჭუალეს** იგი ჯუარსა.“ ხელნაწერშია **დამსჭულეს.**

გვ.: 69, 13. „მამაო **მონყალებისაო.**“ ხელნაწერშია **მონყლებისაო.**

გვ.: 69, 21. „ამისა შემდგომად.“ ხელნაწერშია შემდგომად.

„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამება“

გვ.: 72, 4. „ნიაღ კერძო ბიზანტიისა.“ ხელნაწერშია ბიზინტიისა.

გვ.: 72, 8-9. „მორჩი შუენიერი და შროშანი.“ ხელნაწერშია შოროშანი.

გვ.: 72, 20. „შიში ღმრთისაჲ დაემტკიცებოდა მის ზედა.“ ხელნაწერშია დაემკიცებოდა.

გვ.: 73, 20-21. „დაობლდა ეკლესიაჲ იგი მწყემსისაგან.“ ხელნაწერშია მწყემსისაგან.

გვ.: 74, 15-16. „ნათელლო და გვრგვნი წამებისაჲ მიიღეს.“ ამ ბოლო სიტყვის შემდეგ, ზედა მხრიდან, ორი ჯვარია გამოსახული, გადაკვეთის ადგილებში ოთხი წერტილით. ასეთივე ორი ჯვარია გატანილი მარჯვენა არშიაზე, სადაც სხვა ხელით, წვრილი ასოებით, ნუსხურითვე წერია შემდეგი ტექსტი: „ეგრეთვე ღლჳკერი და თეოფილე მადლითა მისითა მონამეთა შეერთნეს.“

გვ.: 76, 10. „ანთიმო შჯულსა უფლისასა მზრახვალმან დღე და ღამე.“ ხელნაწერშია მზრახვაალმან.

გვ.: 79, 28. „შეინუებოდეს ფერწნი მისნი.“ ქვედა არშიაზე მინაწერია: „ღმერთო და ჯუარო ქრისტესო, შეინყალე ცოლი რუთი და მელქიზედეკ და მისნი შვილნი უცოცხლენ.“

გვ.: 81, 22. „შენირე შესანირავი ღმერთთა ჩემთა.“ სიტყვა ჩამატებულია ზემოდან იმავე ხელით, რომლითაც სხვა ჩამატებები, ოღონდ შედარებით წვრილი ასოებით.

გვ.: 79, 17-18. „მტერნი ჩემნი დევნულ ყვენ და მოძულენი ჩემნი მოსრენ“ – „მოძულენი ჩემნი“ მარჯვენა არშიაზეა მინაწერილი და აგრძელებს ტექსტს იმავე ხელით, რომლითაც ასეთი მინაწერებია გაკეთებული.

სადიებლები

პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული

აბრაჰამი (აბრაამი) – ძველალექსიკონური მამამთავარი. 54

ათინა – ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ზევსის (ძველი ქართულით, დიოსის) ერთ-ერთი ქალიშვილი, სიბრძნის, საომარი სტრატეგიისა და ტაქტიკის ქალღმერთი. 55

აკაკი – მის შესახებ ცნობები გვხვდება მხოლოდ „ვესტათის ცხოვრებასა და წამებაში.“ თხზულების მიხედვით, ჯარისკაცი, წმინდა ვესტათის მეგობარი, რომელიც იმპერატორმა გაგზავნა მის მოსაძებნად. 37

აკვლიანე (აკვლიანე) – „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული მხედართმთავარი. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 55

ანდრიანე – პუბლიუს ელიუს ტრაიანუს ადრიანე (76-138), რომის იმპერატორი 117-138 წლებში, იმპერატორ ტრაიანეს აღზრდილი და შვილობილი. 45

ანთიმოზ ნიკომიდიელი – III-IV საუკუნეების მოღვაწე, ქალაქ ნიკომიდიის ეპისკოპოსი. იმპერატორ მაქსიმიანეს ბრძანებით, მონაწილედ აღესრულა 302 წელს. ხსენება 3/16 სექტემბერს და 28 დეკ/10 იანვარს. ანთიმოზ ნიკომიდიელის ადრეული ცხოვრების შესახებ, მათ შორის, მისი ეპისკოპოსობის პერიოდზე, ბევრი არაფერია ცნობილი. თუმცა, ჩვენ ნამდვილად ვიცით, რომ ის ცოცხალი იყო III ს-ის ბოლოსა და IV ს-ის დასაწყისში. ასევე ვიცით, რომ მისი ამბავი პირდაპირ არის დაკავშირებული ნიკომიდიის წამებულთა ამბავ-

თან. იმპერატორ დიოკლეტიანესა (284-305) და მაქსიმიანეს (286-305) მმართველობის პერიოდში ქრისტიანები განიცდიდნენ საშინელ დევნას. მათი შევიწროება განსაკუთრებით გამძაფრდა ნიკომიდიის საიმპერატორო კარზე გაჩენილი ხანძრის შემდეგ. წარმართებმა ქრისტიანები ცეცხლის გაჩაღებაში დაადანაშაულეს და მათ საშინელი სისასტიკით გაუსწორდნენ. მხოლოდ ნიკომიდიაში, ქრისტეს შობის დღეს, ეკლესიაში ოცი ათასი ქრისტიანი დანვეს, რის შემდეგაც ეპისკოპოსმა ანთიმოზმა სოფელს შეაფარა თავი, რათა თავის გადაარჩენილ სამწყსოზე ეზრუნა. მან გაბედულად აღიარა თავისი რწმენა მაქსიმიანეს წინაშე, რის გამოც საშინელი წამების შემდეგ თავი მოჰკვეთეს 303/304 // 311-312 წელს. მისი ხსენების დღედ დანესებულია 3 სექტემბერი.

თხზულების მთავარი გმირი

ანტიოხოსი – მის შესახებ ცნობები გვხვდება მხოლოდ „ევსტათის ცხოვრებასა და წამებაში.“ თხზულების მიხედვით, ჯარისკაცი, წმინდა ევსტათის მეგობარი, რომელიც იმპერატორმა გაგზავნა მის მოსაძებნად. 37

ანტონინე – ანტონინუს ტიტუს ავრელიუს ფულვუს პიუსი (86-161 წწ.) – რომის იმპერატორი 138-161 წლებში. 50, 52, 70

აპოლონი – ერთ-ერთი უმთავრესი ღვთაება ბერძნულ მითოლოგიაში, სინათლისა და ხელოვნების ღმერთი, ზევსისა და ქალღმერთ ლეტოს ვაჟი. 45

არტემა – იგივე არტემიდე, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ნადირობისა და მთვარის ქალღმერთი. 53

ალაპი – წმინდა ევსტათი პლაკიდას შვილი. აღესრულა მონა-
მებრივად II საუკუნეში. 25, 30, 43

ბაბილონელი სამი ყრმა – ანანია, აზარია და მისაელი. ძველი
აღთქმის მოღვაწეები. ცნობები მათ შესახებ მოცემუ-
ლია ძველი აღთქმის წიგნში – „დანიელის წინასწარ-
მეტყველება.“ რჯულისდამცველი ყრმები მეფე ნაბუ-
ქოდონოსორმა ცეცხლით გავარვარებულ ღუმელში
გამოკეტა, თუმცა წმინდანები სასწაულებრივად გადა-
ურჩნენ. 46

ბალამი (ბალამი) – ძველადღთქმისეული მისანი, რომელიც
ღვთის ნების სანინააღმდეგო ქმედების გამო სასწაუ-
ლებრივად ალაპარაკებულმა ვირმა ამხილა. მის შესა-
ხებ ცნობები მოცემულია ძველი აღთქმის წიგნში –
„რიცხვნი.“ 28

დანიელი – ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველი. 61, 65

დიოდორე – „თეოდორე პერგელის ცხოვრების“ მიხედვით,
ფრიგიის ქალაქ პერგეს მთავარი, რომლის ბრძანები-
თაც, წმინდა თეოდორე აწამეს. დიოდორეს შესახებ
საეკლესიო ისტორიაში ცნობები არ მოგვეპოვება. 50,
52, 54, 55

დიონოსი (დიონოსიოს, დიონოსე, დიონისე) – სახელი გავრცე-
ლებულია დიონისეს ფორმით. დიოდორეს ჯარისკაცი,
რომელიც მოხსენიებულია „თეოდორე პერგელის
ცხოვრებაში.“ წმინდა თეოდორეს ღვანლის შემყურემ
ირწმუნა ქრისტე და მონამებრივად აღესრულა წმინდა
სოკრატესთან ერთად. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება.
64

დიოსი – იგივე ზევსი. ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ელვის, ქუხილისა და ცის ღმერთი. 52, 55, 56

დიოსკორე – „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული წარმართი ღვთისმსახური, რომელმაც შეინანა და შემდგომ ქრისტეს სარწმუნოების დაცვისთვის აწამეს. მის შესახებ ცნობები საეკლესიო ისტორიაში არ მოიპოვება. 55, 56, 57

დომნა – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრების“ მიხედვით, სეფე ქალი, სამეფო კარის წარჩინებული, რომელიც წმინდა ანთიმოზმა ქრისტეს რჯულზე მოაქცია, რის შემდეგაც მონამებრივად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

დოროთე – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული პირი, რომელიც სხვა ნიკომიდიელ მონამებთან ერთად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

ევსტათი – ნათლისღებამდე პლაკიდა. გამოჩენილი რომაელი გენერალი, სამხედრო მხედართმთავარი. მოღვაწეობდა იმპერატორების – ტიტუსა (79-81) და ტრაიანეს (98-117) – მმართველობის პერიოდში. სამხედრო საქმიანობის გარდა, ქველმოქმედებასაც ეწეოდა: ეხმარებოდა გაჭირვებულ ადამიანებს. მონამებრივად აღესრულა II საუკუნეში. ზოგ წყაროში 117 წელია დასახელებული, ზოგში – 118, ზოგშიც – 126. ოქსფორდის უნივერსიტეტის ვებგვერდზე მითითებულია 117 წელი, როგორც ზუსტი თარიღი: ‘Reported Death Not Before 117 // Reported Death Not After.’ იმპერატორმა ადრიანემ, ტრაიანეს მემკვიდრემ, ის და მისი ცოლ-შვილი

ხარის ფორმის ბრინჯაოს მონყობილობაში მოათავსა და ქვემოდან ცეცხლი შეუწითო. როდესაც იქიდან მათი წმიდა ნაწილები ამოიღეს, აღმოჩნდა, რომ უვნებელნი იყვნენ. მათი ხსენების დღე არის 3 ოქტომბერი (ძველი სტილით, 20 სექტემბერი).

თხზულების მთავარი გმირი

ელია – ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველი. 61

ზევდიოსი – იგივე ზევსი – ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ელვის, ქუხილის, ცის და, ამავდროულად, მსოფლიოს მმართველი ღმერთი. 56

ზენონი – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული პირი, რომელიც სხვა ნიკომიდიელ მონამებებთან ერთად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

თეოდორე პერგელი – ჯვარზე გაკვრით მონამებრივად აღესრულა ფრიგიის რეგიონში (მცირე აზიის დასავლეთი ნაწილი, თანამედროვე თურქეთის ტერიტორია) II საუკუნის შუა წლებში. გარდაცვალების ზუსტი თარიღი უცნობია. მისი წმინდა თავის ქალა ინახება ათონის ივირონის მონასტერში.

თხზულების მთავარი გმირი

თეოპისტე – წმინდა ევსტათი პლაკიდას შვილი, აღესრულა მონამებრივად II საუკუნეში. 25, 30, 43

თეოპისტია – ნათლობამდე ტატიანა, წმინდა ევსტათი პლაკიდას მეუღლე. აღესრულა მონამებრივად II საუკუნეში. 25, 30

თვროსო – „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული მონამე, რომელმაც განდევნა ეშმაკი. ეკლესიის ისტორიაში ცნობილია III საუკუნეში იმპერატორ დეკიუსის (249-251 წწ.) დროს ბითვინიაში მონამებრივად აღსრულებული წმინდა მონამე თვიროსო (თვიროსე), ხოლო თხზულებაში ნახსენები თვიროსოს შესახებ ეკლესიის ისტორიას ცნობები არ შემოუნახავს. 59

იაკობი – ძველალექსისეული მამამთავარი. 54

ინდე – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ დასახელებული პირი, სამეფო კარზე წარჩინებული ადამიანი, რომელიც წმინდა ანთიმოზმა ქრისტეს რჯულზე მოაქცია, რის შემდეგაც მონამებრივად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

იოვანე – „ევსტათის ცხოვრებასა და წამებაში“ მოხსენიებული მღვდელი, რომელმაც წმინდა ევსტათი და მისი ოჯახი მონათლა. 31

იობი – ძველი ალექსის მოღვაწე, „იობ მრავალგნებულად“ წოდებული იმ მრავალი უბედურების გამო, რომელიც მას შეემთხვა – დაკარგა შვილები, მთელი ქონება, შეეყარა მიძიმე სენი. იობმა ეს ყველაფერი დაითმინა და უფალმა მას კვლავ მიანიჭა სიმდიდრე, შვილები და ჯანმრთელობა. მისი ცხოვრება გადმოცემულია ბიბლიის ერთ-ერთ წიგნში – „იობის წიგნი.“ 32, 36

ისააკი – ძველალექსისეული მამამთავარი. 54

კვრილე – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრების“ მიხედვით, ნიკომიდიელი მღვდელმთავარი, რომლის გარდაცვა-

ლების შემდეგ იმავე საყდარზე წმინდა ანთიმოზი გამოირჩა. 73, 74

კორნილიე – „საქმე მოციქულთაში“ მოხსენიებული კორნელიუსი, რომაული კოჰორტის ასისტავი, კეთილმორწმუნე და ღვთისმომშიმი კაცი მთელი თავისი სახლეულითურთ (საქ. მოციქ. 10.1). 26, 27

ლიდა (ბერძ. Λίδα) – ძველი ბერძნული მითოლოგიის ერთ-ერთი პერსონაჟი, მეფე ფესტიოსის ასული. ნახსენებია ჰომეროსის „ილიადასა“ და „ოდისეაში.“ 53

მარდონიოსი – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული პირი, რომელიც სხვა ნიკომიდიელ მონამეებთან ერთად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

მაქსიმიანე (ლათ. Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculius) – რომის ტეტრარქიული მმართველობის პერიოდის იმპერატორი. დიოკლეტიანემ 286 წელს მას ავგუსტუსის ტიტული გადასცა და თანაიმპერატორად გამოაცხადა. რომის იმპერიის ნაწილს განაგებდა 286-305 წლებში. გარდაიცვალა 310 წელს. 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83

მილდონიოსი – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული პირი, რომელიც სხვა ნიკომიდიელ მონამეებთან ერთად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

პავლე – ქრისტეს მოციქული, თავდაპირველი სახელი – სავლე, ახალაღთქმისეული 14 ეპისტოლის ავტორი. თავ-

დაპირველად იგი დევნიდა ქრისტიანებს და შემდეგ მოციქულთა თავი გახდა. 67 წელს თავი მოჰკვეთეს ქალაქ რომში. 27

პეტრე – ქრისტეს 12 მოციქულთაგანი, იგივე სიმონი, რომელსაც ქრისტემ პეტრე უწოდა. 67 წელს ქალაქ რომში ჯვარზე გააკრეს თავდაყირა. 27

პეტრე – „ანთიმოზ ნიკომიდიელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული პირი, რომელიც სხვა ნიკომიდიელ მონაშემებთან ერთად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 74

პილასე – „თეოდორეს ცხოვრებაში“ მოხსენიებული მღვდელმთავარი, რომელმაც საპყრობილეში მოინახულა წმინდა თეოდორე. მის შესახებ ეკლესიის ისტორიაში ცნობები არ შემონახულა. 57

სამაელი – ეშმაკთა მთავარი. 69

სოკრატე – დიოდორეს ჯარისკაცი, რომელიც მოხსენიებულია „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში.“ თეოდორეს ღვაწლის შემყურემ ირწმუნა ქრისტე და მონაშემბრივად აღესრულა დიონისესთან ერთად. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 64

ტრიაანე მარკუს ულპიუსი (53-117) – რომის იმპერატორი 98-117 წლებში. 26, 45

ტრიფონი – „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული წმინდანი, რომელმაც ნიკომიდიიდან განდევნა ეშმაკი. ეკლესიის ისტორიაში ცნობილია III საუკუნეში იმპერატორ დეკიუსის (249-251 წწ.) დროს ფრიგიის

ქალაქ აპამეის მახლობლად მონამებრივად აღსრულებული წმინდა მონამე ტრიფონი, ხოლო თხზულებაში ნახსენები ტრიფონის შესახებ ეკლესიის ისტორიას ცნობები არ შემოუნახავს. 59

ულუმპია – „თეოდორე პერგელის ცხოვრებაში“ მოხსენიებული მითოლოგიური პერსონაჟი, რომელიც ზევდიოსმა გახრწნა. 52

ფილიპა (ფილიპია) – თეოდორე პერგელის დედა. თხზულების თანახმად, მონამებრივად აღესრულა. სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება. 65, 67, 69, 70

გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული

ბიზანტია – აქ: პატარა დასახლება ბიზანტიონი, სადაც შემდგომში კონსტანტინეპოლი დაარსდა. 72

ბითუნია (ბითვინია) – ერთ-ერთი უძველესი სახელმწიფო, რომის იმპერიის პროვინცია, რომელსაც მცირე აზიის ჩრდილო-დასავლეთი ნაწილი ეკავა. 72

ეგვიპტე (ეგვიპტე) – უძველესი ცივილიზაციის სახელმწიფო ახლო აღმოსავლეთში. 34, 43

ედასპი – სავარაუდოდ, იგივე **ჯალამი** – მდინარე ინდოეთსა და პაკისტანში. მისი არქაული სახელია ჰიდასპი (ძველი ქართულით, „ედასპი“). 41

ვადისონი – „ევსტათის ცხოვრებასა და წამების“ მიხედვით, დაბა რომის იმპერიაში, სადაც წმინდა ევსტათი ცოლშვილის დაკარგვის შემდეგ 15 წელი ცხოვრობდა. მის შესახებ სხვა ცნობები არ იძებნება. 36

მაკედონია – ძველი საბერძნეთის ტერიტორიაზე მდებარე მხარე. 59

ნიკომიდია – მცირე აზიის ერთ-ერთი უძველესი ქალაქი, ბითვინიის მთავარი პოლისი. მდებარეობდა თანამედროვე თურქეთის ტერიტორიაზე, მარმარილოს ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. ნიკეასთან ერთად ის ბითვინიის ცენტრალურ ქალაქად ითვლებოდა. 59, 72, 73, 76

პანფილია (პამფილია) – რეგიონი მცირე აზიაში, კილიკიასა და ლიკიას შორის. უძველეს დროში დასახლებული

იყო საბერძნეთიდან ჩასული მოსახლეობით. შედიოდა აქიმენიდების სამეფოს შემადგენლობაში. შემდგომ შევიდა რომის შემადგენლობაში. 50

პერგე – „საქმე მოციქულთას“ თანახმად, ქალაქი, სადაც პავლე და ბარნაბა მოციქულებმა იქადაგეს: „ნარ-რაჲ-ვიდეს პაფოჲთ პავლე და მისთანანი იგი, წიაჭდეს პერგედ“ (საქ. მოციქ. 13.13). დღეს შედის ქალაქ ანტალიის შემადგენლობაში. 50

სიმანე (სიმანი) – ქალაქ ნიკომიდიის ერთ-ერთი მომიჯნავე გარეუბანი. 75

ფრიგია – რეგიონი მცირე აზიის დასავლეთ ნაწილში, კაპადოკიასა და ლიდიას შორის. „საქმე მოციქულთას“ მიხედვით, ფრიგიაში პავლე და ტიმოთე მოციქულებმა იქადაგეს: „და მოვლეს ფრიგუჲ და გალატელთა სოფელი...“ (საქ. მოციქ. 16. 6). 50

ჰრომი (რომი) – რომის უძველესი იმპერია. აღმოცენდა ძვ. წ. 753 წელს დაარსებულ ქალაქ რომის საფუძველზე. IV საუკუნეში გაიყო აღმოსავლეთ და დასავლეთ იმპერიებად. დასავლეთის იმპერია დაეცა 476 წელს, ხოლო აღმოსავლეთისა – 1453 წელს. 37, 43, 50

ლექსიკონი

- ამბორისყოფა** – კოცნა 39,19; 40,15; 42,22; 44,18; 57,22-23.
- არგანი** – მსხვილი ჯოხი 77,16; 79,12; 79,13.
- არგნოსანი** – არგნით შეიარაღებული 79,20.
- არმური** – აღმური 54,3-4.
- ალბექდული** – დამტკიცებული 52,2-3.
- ალტყინება** – ანთება 54,20.
- ალქუმა** – აქ: აყვანა 34,22.
- ალხუმა** – აყვანა 30,15; 33,23; 34,16; 35,19; 42,6; 69,20.
- ანვე** – ახლავე 81,24.
- ახოვანი** – მხნე, მამაცი 32,4; 51,17; 61,7; 62,16; 74,20; 77,26; 78,33; 79,29.
- აჰა ესერა** – აი 28,9; 31,23; 36,5; 46,18; 63,20; 73,28-29; 80,13; 80,17; 81,28.
- ბარბაროზი** – არაბერძენი, უცხოელი 34,7; 40,23; 41,9; 43,20; 44,24; 45,1.
- ბექედი** – ნიშანი 29,19; 52,1.
- ბექდის დადება** – დაბექდვა, დანიშვნა 51,19-20.
- ბილნება** – უნმინდურება 54,3.
- ბომონი** – წარმართული საკუროთხეველი, კერპშენირვის ტაბლა 56,14.
- ბორგვა** – აქ: შფოთვა, მღელვარება, გაშმაგება 78,30.
- გამოხუმა** – გამოყვანა 48,4.
- გამოჯუება** – გამოკლება 36,11; 82,4.
- განვლინება** – გაგზავნა, მივლენა; დევნით გაყვანა 37,18; 40,23; 41,9; 50,15.
- განკუეთა** – გაჭრა 52,1.
- განრომა** – თავის დაღწევა 62,20.
- განსუენება** – მოსვენება, დასვენება 39,1; 39,5; 41,19; 75,29; 75,31.
- განჩინება** – დადგენილება, გადანყვეტილება 83,9.
- განცდა** – აქ: ნახვა 39,16; 39,18.

გარდამოვდომა – აქ: მოვლენა (გარდამოვცედ – მოვევლინე);
ჩამოსვლა 28,18; 29,24; 32,20-21.

გება – აქ: შეძლება 76,13.

გზება – ნთება, ალება 64,2.

გმოზა – გინება, შეურაცხყოფა 32,9; 53,14.

გრძნება – ჯადოქრობა, მისნობა 52,21; 55,5; 55,7; 80,5; 80,8.

გუემა – ცემა, ტანჯვა 53,17; 76,3; 79,20; 82,23.

გულარძნილი – მრუდი, ფლიდი, ბოროტი 60,16.

გულისთქუმა – სურვილი 72,24.

გულისსიტყვა – ფიქრი, ზრახვა 32,8-9; 32,16.

გულისწმისყოფა – მიხვედრა, გაგება, გააზრება 25,18-19;
28,26.

დაბძარვა – დაფლეთა 79,21-22.

დაგურემა – დაჭრა 68,1.

დათრგუნვა – დაძლევა, დაჯაბნა, განადგურება 31,16; 54,12;
69,2.

დათხევა – დაღვრა 76,12.

დაპება – დაგლეჯა, დახეთქვა 65,20.

დაუსაბამო – დასაწყისის არმქონე, მარადიული 47,21.

დაფხურა – დაგლეჯა (აქ: თმის) 35,4; 65-66.

დალაცათუ – თუმცა 36,6; 36,11; 74,2; 79,2.

დაშთომა – დარჩენა 27,2; 31,9; 67,15.

დაშრეტა – ჩაქრობა (დაშრობა) 55,21; 65,16; 67,7.

დაშურომა – დაღლა 27,14; 27,16; 36,23; 54,7.

დაცხრომა – დამშვიდება, დანყნარება, განავლება, გაქრობა
36,20; 47,20; 48,15; 75,15.

დრკუ – მრუდი, უკეთური 60,17.

დლითი-დლე – ყოველდღე 51,9; 75,9.

ესრე სახედ – ამ სახით, ამგვარად 27,6.

ვინაჲცა – საიდანაც 77,14.

ვლტოლა – გაქცევა 27,12; 35,14; 59,5; 59,7; 59,22; 62,13.

ზედა კერძო // ზემო კერძო – ზემოდან, ზემო მხარეს // 79,13
// 35,9

- ზიარება** – უფლის სისხლისა და ხორცის მიღება; თანამყოფობა, თანაზიარობა, ხორციელი ერთობა 30-31; 37,8.
- ზოგად** – ერთად 47,18; 76,15; 80,16.
- ზორვა** – წირვა (წარმართული მსხვერპლშენიწვა) 52,12; 52,14; 52,16; 52,17; 52,19; 53,5; 53,14; 53,18; 54,9; 58,11; 58,18; 59,6; 62,20; 63,3; 67,14; 67,17.
- ზრახვა** – ჩანაფიქრი, ფიქრი, განზრახვა 53,2.
- ზრდა** – გაზრდა, გამოკვება 26,15; 26,20.
- ზრდილობა** – აღზრდა 25,22.
- ზუაობა** – ამპარტავნობა 72,25; 81,32.
- თავსდება** – თავზე ალება, კისრება 36,8.
- თანადაუსაბამო** – უსაწყისო 83,29.
- თანამყოლელი** – თანმხლები 53,10.
- თანანარსლვა** – აქ: არიდება, აცილება 32,14.
- თითოფერი** – სხვადასხვა 27,22.
- კერძო** – მხარე, მხარეს 27,12; 36,12; 42,13; 43,18; 72,4; 83,8.
- კიცვ** – კვიცი 61,2; 61,3.
- კმაობა** – საკმარისობა 40,22.
- კომსი** – სამეფო კარის მოღვაწე, სახელმწიფო მოხელე, მთავარი 52,17.
- კურო** – სპილენძის ხარისგან გაკეთებული გასახურებელი მონყობილობა 46,10; 46,13.
- ლანძვ** – ბადისებრი სამფეხა 54,14; 54,17; 55,20-21; 55,23; 56,1; 56,11; 57,4; 57,7; 77,17.
- ლმობა** – ტკივილი 43,2; 55,8.
- ლმობიერება** – შემწყნარებლობა, თანაგრძნობა 73,4-5.
- ლმობიერი** – შემწყნარებელი, შემბრალელებელი, თანამგრძნობი; ამტანი 72,23; 76,30; 83,12.
- ლმობიერყოფა** – თანაგრძნობა 61,16.
- მადლი** – წყალობა, უნარი (ღვთის ძალა, ენერგია), მადლობა 29,16; 31,15; 32,19; 37,5; 46,24; 48,23; 51,18; 65,17; 69,14; 72,18; 79,29; 80,32; 83,2; 83,15; 83,16; 83,26.
- მანქანება** – ვერაგობა, ემმაკობა, ხერხი 46,13; 80,11.

მაოტებელი – განმდევნელი 60,5-6; 68,11.
მალნარი – მალალი ტყე 27,12; 42,13.
მგზებარე – ანთებული 80,28; 80,31.
მეპურისმტე – თანამესუფრე 41,7.
მეგრმლე – ჯალათი 83,12; 83,21.
მეყსეულად – მაშინვე 39,19; 47,20; 51,5; 54,17; 58,19; 59,4;
66,15; 66,6; 73,1-2; 75,3-4; 80,30; 80,32; 81,13; 82,11-
12.
მეცნიერება – ცოდნა, მიხვედრა, გაგება 30,21.
მეცნიერი – ნაცნობი, მცნობი, მცოდნე, ბრძენი 34,2; 39,3;
80,5.
მიგება – პასუხის გაცემა 38,25; 44,8; 51,17; 55,23; 60,11;
67,2; 67,12; 67,15; 76,4; 77,28; 80,9; 81,8; 81,25; 82,26.
მიერიოგან – იმ დროიდან 73,16; 83,22.
მიზდური – დაქირავებული 40,5.
მიმთხვევა – შეხვედრა, მიახლოება 34,20; 60,14; 74,3; 75,22;
77,1.
მირულება – დაძინება, მიძინება 65,16.
მინისაგანი – მინიერი 78,15-16.
მკრეხველი – აქ: შემაგინებელი, შემბილწველი 53,13-14.
მომადლება – მონიჭება, ბოძება 31,3.
მონაგები – ქონება 26,10; 32,3; 36,6.
მონადირება – მოპოვება 27,23.
მორენვა – შოვნა 36,23.
მორჩი – ყლორტი, შტო 72,8.
მოსრვა – მოსპობა, განადგურება 79,18; 80,19.
მოსწრაფე – გულმოდგინე, მონადინე, მოჩქარე 26,24; 50,14;
60,15; 74,6; 79,6.
მოქადულობა – კვეხნა, ტრაბახი 80,13.
მოქალაქობა – მოღვაწეობა 48,18; 73,6.
მოქცევა – მობრუნება 34,23; 35,1; 42,11; 42,20; 74,2.
მოლება – მიღება, მოტანა 54,14; 54,17; 73,32; 82,15.
მოღვაწეობა – აქ: ღვაწლი 51,8; 72,15-16; 73,17.

მოყუასყოფა – დამეგობრება 57,2.
მონყუედა – ამონყვეტა 74,28.
მოვდომა – მივარდნა, თავდასხმა 29,15; 43,5; 58,15.
მტილი – ბალი, ბოსტანი 41,15; 41,21.
მუჭლი – მუხლი; ტექსტის ნაწილი 32,22; 65,7; 83,18.
მცირედ-მცირედ – ნელა-ნელა, თანდათან 39,11.
მნუხრი – შელამებული 29,24.
მხოლოდშობილი – ერთადერთი (შვილი) 69,15.
ნასხმანი – სხეულის ნაწილი: თავი, სახსარი, ძარღვი... 77,18.
ნაყროვანება – გაუმადლობა 56-57.
ნიაქვარი – აქ: ძლიერი ქარი 74,26.
ორკერძო – ორმხრივ 79,12.
ოტება – აქ: განდევნა 60,8.
პარეხი – მიუვალაი ადგილი, კლდე 62,14.
პირად-პირადი – სხვადასხვა 74,28; 79,7-8.
პირველ – ადრე; ჯერ 25,16; 45,3; 45,5; 63,21; 64,5; 82,3.
პირველ აღწერილი – ადრე აღწერილი 25,16.
პყრობა – აქ: დაჭერა (თმის) 35,4.
ჟამთა პირველთა – ადრეულ დროში 72,5-6.
ჟამისწირვა – ლიტურგია 73,33.
საბასრობელი – დასაცინი 77,28.
საგდებელი – თოკი 61,3.
სადგური – სადგომი 39,1; 39,2; 75,16; 75,22.
საკუერთხი – შესანიშნავი 74,18-19.
სალმობა – ტკივილი 83,3.
სამშჭუალი – ლურსმანი 78,31.
სამშჯავრო – სასამართლო 26,14; 77,12.
სანახე – მხარე 71,7; 73,22.
სასო – იმედი, საიმედო 61,8.
სასოება – იმედოვნება 35,1.
სასყიდელი – გასამრჯელო 34,9; 34,11; 37,1; 39,6; 79,32.
სასწაული – ღვთიური ძალით გამოწვეული მოვლენა, საქმე,
 რომელიც ბუნებრივ წესრიგზე მაღლა დგას; ნიშანი

- (სასწაული წყლულებისაჲ) 28,1; 28,23; 30,3; 39,15-16;
39,18; 39,21; 54,3; 55,9; 61,14; 63,14; 72,16.
- საფასე** – სიმდიდრე, ქონება, საფასური, გასამრჯელო 37,20-21; 38,23; 50,10; 72,13.
- საშუებელი** – სასიხარულო 78,34.
- სანადელჩენა** – სასურველად მიღება, მიჩნევა 78,14; 81,25; 81,30; 81-82.
- სახარება** – ოთხთავი, სასიხარულო ამბავი 60,15.
- სახიერი** – კეთილი 26,24; 27,21; 44,26; 61,10; 63,13; 69,16; 83,30.
- საჯმარი** – საჭირო, გამოსაყენებელი, ქონება 25,14; 39,4-5.
- სიგლახაკე** – სიღარიბე, გაჭირვება 47,3; 56,22; 65,10.
- სიმდაბლე** – თავმდაბლობა 73,3.
- სიტყვგება** – პასუხის გაცემა 34,13.
- სიქადული** – სიამაყე 68,6; 68,8.
- სინროფობა** – გულწრფელობა, სიმართლე 76,20.
- სიჩჩოე** – ჩვილობა 41,25; 44,10; 72,17.
- სკორე** – ნაკელი 36,7.
- სრბა** – რბენა, სირბილი; ღვანლი, მისია 54,4; 58,5; 66,1.
- სულთქუმა** – ოხვრა 34,19; 36,21; 63,11.
- სულმოკლე** – აქ: უნებისყოფო, მხდალი 33,3.
- სურვიელი** – მოსურნე 51,9; 60,12; 62,4.
- ტაბლა** – სუფრა 41,7.
- ტალავარი** – კარავი 41,22; 75,21; 76,6.
- ტალანტი** – განძი, ფულის ერთეული, ნიჭი 75,7.
- ტარიგი** – კრავი 54,22; 58,1.
- უაღრესი გონებისა** – გონებისთვის მიუწვდომელი 80,5-6.
- უბადრუკი** – უბედური, საცოდავი 38,5; 64,13; 67,1.
- უგულისხმო** – მიუხვედრელი, უგუნური 77,24-25.
- უდებყოფა** – დაზარება, უგულებელყოფა, უარყოფა, არაფრად ჩაგდება 27,16; 81,4; 82,13.
- უზეშთაესი** – აღმატებული 26,9.
- უკეთურება** – ბოროტება 36,19;

უკეთური – ეშმაკი, ბოროტი, ცუდი 31,16; 33,8; 34.6-7; 50,7; 75,2; 81,6.
ულმოპელი – აქ: მშვიდი, ტკივილისგან, ტანჯვისგან თავისუფალი 82,22.
უმრწემესი – უმცროსი 42,4-5; 42,16.
უმწყი – გაუხედნავი 61,2; 61,21.
ურჩულო – ურჯულო 47,25; 62,11; 64,7-8; 64,12; 66,22.
ურჩულოესი – მეტისმეტად ურჯულო 45,5.
ფერად-ფერადი – სხვადასხვა, მრავალგვარი 52,14; 77,20.
ფიცხელი – სასტიკი, მკაცრი 74,25; 78,33.
ფიცხლები – სანამებელი იარაღები 77,16.
ფუცხუ – დიდი ჩანგალი, სანამებელი იარაღი 77,17.
ქადება – აქ: დაპირება 60,11.
ქელი – კისერი 39,15; 39,18; 39,21; 44,19; 78,24.
ქველისმოქმედი – კეთილი 25,8; 44,5.
ქუეშე კერძო – ქვედა მხრიდან 79,13-14.
ქცევა (ურმის თვლის) – ტრიალი 80,25; 80,26; 80,28-29.
ღმერთშემოსილი – ღრმად მორწმუნე 72,10.
ღუანლი – საღვთო საქმისთვის განეული შრომა; სიძნელე 46,12; 66,10; 78,25; 79,1; 79,4-5; 79,28; 83,24.
შეგინება – აქ: შებილწვა 43,21.
შეგრძნიბვა – მოჯადოება, მონუსხვა 56,2.
შევრდომა – დავარდნა, დამორჩილება 43,10-11; 57,22; 66,16; 78,7.
შემთხუევა – შეხვედრა 40,14; 50,17.
შემურვა – მურის წასმა 57,11-12.
შემუსრვა – დამტვრევა, მოსპობა 59,21; 79,22
შემუსრვილი – დამსხვრეული, მოსპობილი 81,14
შემწე – დამხმარე 47,5; 48,22; 53,10; 54,1; 64,18; 80,17.
შემწუხრება – შელამება 83,24.
შეტკობა – მოხვევა 39,19; 44,18.
შეურაცხი – უბრალო, არად მისაჩნევი 60,13; 80,8.
შექცევა – მიბრუნება 46,7.

შექცეული – აქ: მიყოლილი, აყოლილი, შეყოლიებული, გართული 27,10; 72,27.
შეყენებული – შეგდებული 82,9.
შენვენა – დახმარება 56,16; 61,13; 74,9; 77,14; 82,8; 83,3.
შენყნარება – მიღება 33,6.
შენყნარებული – პატიებული, შენდობილი 27,4.
შეჯდომა – შესვლა 34,8.
შუებული – გახარებული, დალხინებული 35,21.
ცნობა – შეცნობა, ამოცნობა 39,12.
ცნობამიღებული – ცნობამიხდილი, უგონოდ მყოფი 53,12.
ცხოელი – აქ: ცოცხალი, მარადიული 31,11.
ცხოველსმყოფელი – მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მიმნიჭებელი 29,13; 69,17; 83,30.
ძვირისმოქმედი – ბოროტმოქმედი 77,12.
ძვირ-ძვრად – სასტიკად 82,3.
ძნვა (უძნავს) – ეძნელება 78,15.
წადიერება – სურვილი 74,21; 76,12; 83,7; 83,16.
წადიერი – მოსურნე 54,22; 57,2.
წამყოფა – მინიშნება, თვალით ნიშნება 34,14.
წარტყუნვა – დატყვევება, დაპყრობა 37,12-13.
წარტყუნული – დატყვევებული, დაპყრობილი 61,9-10; 63,17-18.
წარწყდომა // წარწყმედა – დაღუპვა 52,15; 52,16; 53,12; 54,9-10; 62,14; 78,27-28 // 40,18.
წესიერება ჰასაკისა – სხეულის სიმწყობრე, სიმშვენიერე 51,14-15.
წიალ კერძო – გაღმა, იქით, იმ მხარეს 72,4.
წიალსვლა – წყალზე გადასვლა 34,21; 35,9; 42,11.
წინადება – წინ დება (წინაგიც) 81,21.
წმიდით მისით – აქ: მისი სინმინდით 82,8.
წუმნება – გოგირდი 54,20.
წყლულება – ჭრილობა 39,16.
ჭირვეული – გაჭირვებული, ჭირში მყოფი 26,13.

ხადა/ხდა – დაძახება, ნოდება, მონოდება 47,1; 48,21; 53,22;
56,11; 59,4; 67,5.

ხუეშნა – შუამდგომლობა, თანაგრძნობა, გამოსარჩლება
63,10.

ჯელის აღპყრობა – შეწვევა, დახმარება 26,13.

ჯელოვნება – ხერხი 52,21; 56,2; 56,6; 80,7.

ჯელყოფა – ხელის მოკიდება 25,17.

ჯნდური – მსხვილი ცერცვი (ლობიო) 75,30.

ჯერჩინება – საჭიროდ მიჩნევა 76,11; 77,8.

ჯინიბი – სამარქაფო ცხენი 50,11.

გამოყენებული ლიტერატურა

აბულაძე, ი. (1949). „ქართული წერის ნიმუშები, პალეოგრაფიული ალბომი“, თბილისი.

ათონის ივირონის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა ქართულ-ინგლისური ონლაინ კატალოგი და სრული აღწერილობა (ხელნაწერი ვერსია. შემდგენლები: ხევსურიანი, ლ., კიკნაძე, ლ., გრიგოლია ც., ქავთარია მ., ასათიანი, ქ.).

ბეზარაშვილი, ქ., მაჭავარიანი, მ. (1995). გრიგოლ ღვთისმეტყველის II და III ჰომილიების ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანების თავისებურებანი და ეფრემ მცირის ერთი ანდერძ-მინაწერი. ფილოლოგიური ძიებანი II (კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბილისი.

ბეზარაშვილი, ქ. (2001). საღვთისმეტყველო-რიტორიკული სტილის ზოგიერთი თავისებურებისათვის გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებებსა და მათ ქართულ თარგმანებში: სიღრმე-მიფარულება და ლაკონიურობა. მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, XIX, თბილისი.

ბეზარაშვილი, ქ. (2004). რიტორიკისა და თარგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბილისი.

ბეზარაშვილი, ქ. (2005). რიტორიკულ-ორნამენტული სტილის თავისებურებებისათვის გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებებსა და მათ ქართულ თარგმანებში, თბილისი.

გაბაშვილი, გ. (1956). მიმოსლვა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი, რედ. კ. კეკელიძე, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.

გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, საქართველოს მეცნიერებათა

აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბილისი.

გაბიძაშვილი, ე. (2007). ექთვიმე მთანმიდელის ერთი თარგმანის ირგვლივ შექმნილი გაუგებრობის გამო: „მრავალთავი“, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, №22, თბილისი.

გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები II, ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური ნარკვევები, თბილისი.

დამასკელი, იოანე. (1976). დიალექტიკა. ქართული თარგმანების ტექსტი გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. რაფაევამ, თბილისი.

კარანაძე, მ. (2005). ათონური კოლექციის ქართულ ხელნაწერთა პალეოგრაფიული თავისებურებანი (X-XIII სს. 28 ნუსხის საფუძველზე), მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, 21. თბილისი.

კეკელიძე, კ., (1945). ექთვიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ერთი ნიმუში, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. II, თბილისი.

კეკელიძე, კ. (1947). ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია (თსუ შრომები, ტ. 30b-31b), თბილისი.

კეკელიძე, კ. (1956). მთარგმნელობითი მეთოდი ძველ ქართულ ლიტერატურაში და მისი ხასიათი. ეტიუდები I, თბილისი.

კეკელიძე, კ. (1957). „ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი.

კეკელიძე, კ. (1980). ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ორ ტომად, ტომი I, რედ. ალ. ბარამიძე, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

მარგიანი, თ. (1999). გრიგოლ ხუცესის „გრიგოლ ღვთისმეტყველის ცხოვრების“ ექთვიმე ათონელისეული თარგმანის თავისებურება. მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, XVIII, თბილისი.

მარგიანი, თ. (2006). გრიგოლ ნაზიანზელის „ცხოვრების“ და „შესხმის“ ძველი ქართული თარგმანები (გრიგოლ ხუცესისა და სოფრონ იერუსალიმელის თხზულებების მიხედვით), თბილისი.

მელიქიშვილი, ნ. (1987). რამდენიმე დაკვირვება ეფთვიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის მიერ მთარგმნელობით მეთოდზე, მაცნე, ელს, 4.

მთანმიდელი, გ. (1967). ცხორებად იოვანესი და ეფთვემესი: ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი II (XI-XV სს.), ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

ოქროპირი, იოანე. (1996). თარგმანებად მათეს სახარებისაჲ, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთანმიდელისა, მზექალა შანიძის რედაქციით, წიგნი I, თბილისი.

პატარიძე, რ. (1969). 'The lune' (პალეოგრაფიული ძიებანი, II, თბილისი.

სარჯველაძე, ზ. (1984). ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი, თბილისი.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია). (1954). კორნელი კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი. შეადგინა ქრისტინე შარაშიძემ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.

უცხოეთში გადაწერილი ქართული ხელნაწერები საქართველოს სიძველეთსაცავებში. (2018). შემდგენლები: ვლადიმერ კეკელია, ნათია მიროტაძე, თამარ ოთხმეზური, დალი ჩიტუნაშვილი, კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.

ქავთარია, მ. (1966). „თეოდორე სტრატოლატის ნამების რედაქციები“ (შოთა რუსთაველი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის საიუბილეო კრებული, თბილისი.

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი 12. (1976). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი. შეადგინეს და დასაბუქდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მაგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ ელ. მეტრეველის რედაქციით. გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი 14. (1985). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი. შეადგინეს და დასაბუქდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით. გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ათონური კოლექცია, ნაკვეთი 1 (1986). შეადგინეს და დასაბუქდად მოამზადეს: ლ. ახობაძემ, რ. გვარამიამ, ნ. გოგუაძემ, მ. დვალმა, მ. დოლაქიძემ, მ. კვაჭაძემ, გ. კიკნაძემ, გ. ნინუამ, ც. ქურციკიძემ, ლ. შათირიშვილმა, მ. შანიძემ, ნ. ჩხიკვაძემ. თბილისი.

ქურციკიძე, ც. (1978). ისევ ეფთვიმე ათონელის მთარგმნელობითი მეთოდის შესახებ, მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, VI, თბილისი.

ქურციკიძე, ც. (1982). ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბილისი.

ქურციკიძე, ც. (1995). გრიგოლ ღვთისმეტყველის XLIII ჰომილიის ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანის თავისებურება. ფილოლოგიური ძიებანი II (კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბილისი.

ჩიკვატია, ნ. (1996). ეფთვიმე მთანმიდლის „წინამძღვარის“ შედგენილობა და წყაროები. მაცნე, ელს, 1-4.

ჩიკვატია, ნ. (1997). ეფთვიმე მთანმიდლის „წინამძღვარი“ (ავტორეფერატი ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად), თბილისი.

ძველი მეტაფრასული კრებულები. (2017). ნოემბრის საკითხავები, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, კომენტარები, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ლიანა ახოზაძემ, თბილისი.

ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი II (XI-XV სს.) (1967). ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

ძველი ქართული მწერლობის ძეგლები XIII (1991). კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო თამილა მგალობლიშვილმა, თბილისი.

ხოფერია, ლ. (1998). მაქსიმე აღმსარებლის „პიროსთან სიტყვებების“ ძველი ქართული თარგმანები (ავტორეფერატი ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხის მოსაპოვებლად), თბილისი.

ხოფერია, ლ. (2001). თავისუფალ და ზუსტ თარგმანთა ზოგიერთი თავისებურებანი ერთი ტექსტის ორი ქართული თარგმანის მიხედვით, მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, XIX, თბილისი.

Март, Н. (1899). Из поездки на Афон, Ж. М. Н. П.

Цагарели, А. А. (1889). Сведения о памятниках грузинской письменности вып., I, 1886 г., вып., II, 1889, вып., III, СПб..

Цагарели, А. А. (1888). Памятники грузинской старины в Святой Земле и на Синае: ППС., т. IV, вып. I. СПб.

Acta Sanctorum. (1867). *Quotquot Toto Orbe Coluntur, Vel A Catholicis Scriptoribus Celebrantur Quæ Ex Latinis Et Græcis, Aliarumque Gentium Antiquis Monumentis Collecta, Digesta, Illustrata A Joanne Stilingo, Constantio Suyskeno, Joanne Periero,*

Joanne Cleo, E Socetate Jesu, Editio Novissima, Curante Joanne Carnandet, Septembris tomus sextus quo dies decimus nonus, vigesimus, vigesimus primus, vigesimus secundus, vigesimus tertius et vigesimus quartus continentur, Pariis et Romae.

Acta Sanctorum. (1866). *Quotquot Toto Orbe Coluntur, Vel A Catholicis Scriptoribus Celebrantur Quæ Ex Latinis Et Græcis, Aliarumque Gentium Antiquis Monumentis Collecta, Digesta, Illustrata A Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio, E Socetate Jesu, Editio Novissima, Curante Joanne Carnandet, Aprilis tomus tertius, quo ultimi XI dies continentur, Pariis et Romae.*

Blake, R. (1922-1923). Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque patriarcale grecque à Jerusalem, O. C. #304.

Blake, R., (1931-1934). Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque de la Laure d'Iviron au Mont Athos, Revue de L'Orient chretien, 3 Série, t. VIII-IX.

Eustathius, his wife Theopiste, and their sons Agapius and Theopistus, martyrs in Rome under the early days of Hadrian: The Cult of Saints in Late Antiquity from its origins to circa AD 700, across the entire Christian world:

<http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=S01804>

Orzhonia, I. (2021). Cultural-Religious Context of Translation Style (On the Example of Euthymius Atoneli's Translations): *Cultural Intertexts*, Romania, #11.

Outtier, B. (1980). La plus ancienne traduction Georgienne des apophtegmes. Son etendue et son origine: მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, VII, თბილისი.

Liddell, H. G., Scott. R. A. (1940). Greek-English Lexicon. revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones. with the assistance of. Roderick McKenzie. Oxford. Clarendon Press.

Migne J. P. (ed.) (1862). *Patrologiae cursus completes. Series graeca. Volumen 105, Paris.*

სარჩევი

შესავალი	7
ტექსტები.....	23
ცხოვრება და წამება წმიდათა მოწამეთა – ევსტათისი და მეუღლისა მისისა თეოპისტისი და შვილთა მათთა – ალაპისი და თეოპისტესი. კირიელესონ!	25
თუესა აპრილსა კ ^ა წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორესი და მის თანა წამებულთა მოწამეთაჲ, რომელნი ინამნეს პერგე ქალაქსა, ქუეყანასა პანფილიისასა	50
თუესა სექტემბერსა გწამება წმიდისა და ნეტარისა ანთიმოს ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ გუაკურთხენ, უფალო!.....	72
„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ბერძნული ტექსტის გამოცემის შესახებ.....	84
„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ბერძნული გამოცემის შესახებ.....	88
„ევსტათის ცხოვრება და წამება“ / ბერძნული ტექსტი.....	89
ინგლისური თარგმანები / English Translations	113
The life and martyrdom of the holy martyrs – Eustathius and his wife Theopiste and their children – Agapius and Theopistus	114
The martyrdom of Theodore, the holy and glorious martyr, and his fellow martyrs in April, who were tortured in the country Pamphylia	129
The month of September C (3) The martyrdom of Saint and Blessed Anthimus, archbishop of Nicomedia.	138
ტექსტისათვის	148
„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის.....	156
„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხათა ენისა და ძირითადი ტექსტის საკითხები	170
„თეოდორე პერგელის წამების“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისათვის	185
„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ტექსტის საკითხები	199

თხზულებათა ნუსხები და მათი აღწერილობები.....	200
„ევსტათის ცხოვრებისა და წამების“ ნუსხები.....	204
„თეოდორე პერგელის წამების“ ნუსხები.....	211
„ანთიმოზ ნიკომიდიელის წამების“ ხელნაწერი	227
კომენტარები	229
შენიშვნები	251
საძიებლები.....	257
პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული.....	258
გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული	267
ლექსიკონი.....	269
გამოყენებული ლიტერატურა	278
სარჩევი.....	284

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჯორჯიაძის ქ. №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com